

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

11 ივლისი 2014

№ 14 (222)

ბიზანტიური კვალი
 ფელისიან მარსოს ნოველები
 ინტერვიუ კახა მიქიაშვილთან
 ლალი გულისაშვილის ლირიკა
 თამაზ გოდერძიშვილის რადიოპიესა
 სოლოლაკის მიმზიდველი კიბე-აივნები
 ბესიკ ხარანაულის მეტაპოეტური ძიებანი
 ნათელა არველაძე ნანა დემეტრაშვილზე
 მაშინაც უნდა წერო, როცა არ გეწერება
 მომავალი მკითხველისათვის შექმნილი
 გრაფინია ზარნეკაუს ამბავი
 მიეძღვნა სერგი მაკალათიას
 ჯარჯი ფხოველის ლექსები

შინაარსი

წარსული მოგავლისათვის	2	როინ ჭიკაძე ამერიკული სასწაულის მონატრება (რონალდ რეიგანის ავტობიოგრაფიული რომანი „ამერიკული ცხოვრება“)
მსპრეს-ინტერვიუ	3	კახა მიქიაშვილი „როდისაც ვხედავ სინაულს“ (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
ღიაღვი	4	თავბანერიული სიყვარული ავქსენტი ცაგარელისა (ნანა გოგიას ესაუბრება როსტომ ჩხეიძე)
ფიქრი და განსჯა	5	ნოშრევან არაბული ეშმაკური ხასანი ანუ ჩაშლილი სამკიმარი
წინასიტყვაობის მაგიერ	8	თამაზ გოდერძიშვილი ორიოდ სიტყვა ჩემს შესახებ
დრამატურგია	9	თამაზ გოდერძიშვილი გამხმარყვავილენიანი ავტოპორტრეტი (ფიქრი და ამოება დილიდან შუალამედე)
პოეზია	16	ჯარჯი ფხოველი მთანმინდა და სხვა ლექსები
	19	ლალი გულისაშვილი ***შენ ნაბიღებან ზაცის ბილიკით
შორეული ახლოვანი	21	შოთა ნოზაძე როგორ დანახეს ჩვენი მხარელობის საუკეთესო ქებლები ევროპულ არენაზე (ლუიჯი მაგაროტო საქართველოში)
უსხოეთის ცხოვრებიდან	22	ოლეგ გოლიაძე ფიქრები ლიტერატურაზე
ახლისიკია	24	როსტომ ჩხეიძე ლექსის იქით და ფურცლისაც იქით (შემხიანება ბესიკ ხარანაულის მეტაპოეტურ ძიებებთან)
როგორ ვითხოვოთ კლასიკა	26	ნანა ადამია-ხურცილავა სიტყვა, გონება, სული ტრავმადიაში „ეშაქოქლე სიკვდილი“ (ფრიდრიხ ჰოლდერლინი)
უსხოელის თვალთ	28	მურმან ჯგუბურია სოლოლაკის მიმზიდველი კიბა-ანივები (გლადიმირ გოლოვინი)
მოგზაურის დღიური	30	მაკა კვერენჩხილაძე-კარტაიზერი ბედკრული საქართველოს შვილები
მოგონებათა სივრცე	33	ჯუანშერ ტიკარაძე მაშინაც უნდა წერო, როცა არ გენერება (ოთარ ჩხეიძის გახსენება)
წუთები და წლები	34	თემურ ამყოლაძე გრანფინია ზარნაკაუს ამბავი (ცოტა რამ „ჩვენი მწერლობის“ ორი პუბლიკაციის თაობაზე)
სად წაიყვან სადაურსა	40	თეონა კაპანაძე ელიზბარ ბიჩინაშვილი — უცნობი სახელი ქართული ემიგრაციის ისტორიაში
დაუვიწყარი სახელები	42	ნათელა არველაძე ამბავი ქალბატონი (ნანა დემეტრაშვილი)
რეპორაჟი	45	ეკა ბუჯიაშვილი მისიონერები (ანსამბლი „სნო“)
გამოსაზრება	48	ელგუჯა თავბერიძე გულის ღია ჭრილობა (ვარლამ შალამოვის ესეი პროზაზე)
ლიტერატურული ცხოვრება	49	შოთა ნოზაძე თქმით ჭმუნვა მინც შემიცრდებისა (მამუკა ნიკლაურის „ჩანაწერების“ წარდგინება)
ჩემი პატარა ქალაქი	50	მანანა გაბაშვილი საქართველოს მხარეები, როგორც ქვეყნის ქლირების საძირკველი (მიქელენა სერგი მაკალათას 120 წლისთავს)
კრიტიკა	58	ლეილა ქიტოშვილი-სახლთხუციშვილი „ღღის იყო გუშინ!“ (ირაკლი ქასრაშვილის პიესა „დილემა“)
ახალი წიგნები	62	ნინო ვახანია მომავალი მკითხველისათვის შექმნილი (ნონა კუპრევიშვილის ესეების კრებული „სიტყვის დეგუსტაცია“)
ახალი თარგმანები	63	ფელისიან მარსო ორი ნოველა
ამ თვისა და იმ გარისა	71	ბიზანტიური კვანი

ორკვირული ჟურნალი

მისამართი: თბილისი, ჩუბინაშვილის #41

რედაქცია: (995 32) 296 20 62

რეკლამა: (995 93) 65 93 68

გავრცელება: (995 92) 25 94 94

ელ-ფოსტა: info@mtserloba.ge

www.facebook.com/chveni.mtserloba

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი
გამოვა 25 ივლისს

დაარსებულია
ომეგა ჯგუფის მიერ
2000 წლის ივლისში

დამფუძნებელი
ზაზა ოქუაშვილი

დაბეჭდილია სტამბაში
ომაგა თავი

პ.სარაჯიშვილის ქუჩა 17,
თბილისი საქართველო
ტელ: 00 995 32 53 12 77
ფაქსი: 00 995 32 53 08 33
ელ-ფოსტა: orders@omegategi.ge
www.omegategi.ge

მთავარი რედაქტორი	როსტომ ჩხეიძე
პროზის რედაქტორი	ივანე ამირხანაშვილი
პოეზიის რედაქტორი	მაკა ჯოხაძე
კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი	თამაზ ნატროშვილი
მხატვრული რედაქტორი	კარლო ფაჩულია
დიზაინერი	მალხაზ იაშვილი
სტილისტ-კორექტორი	ნინო დეკანოიძე
კომპიუტერული უზრუნველყოფა	თენგიზ რობიტაშვილი
ოპერატორი	თამარ ჩიხლაძე
სარეკლამო მენეჯერი	ეკა ბუჯიაშვილი
გავრცელების სამსახური	ლევან კვიციანი

გარეკანზე: მაკა კვერენჩხილაძე-კარტაიზერი
სარასოტა (ფლორიდის შტატი)
ტომ კარტაიზერის ფოტოგრაფიული

ლია ბარათი იოსებ ჭუმბურიძეს

ბატონო სოსო, როსტომ ჩხეიძის რეცენზია-ესეი — „როლანდ რეიგანის საუკეთესო როლი“ („ჩვენი მწერლობა“, №3, 7 თებერვალი, 2014) — სავესებით სამართლიანად მოექცა ჯანსაღი საზოგადოების ყურადღების ცენტრში. მიმდინარე წლის 20 თებერვალს „ჩვენი მწერლობის“ ფოსტით ბატონ როსტომს გავეუზავენ ჩემი შთაბეჭდილება — „ამერიკული სასწაულის მონატრება“.

ახლახან კი „ახალ თაობაში“ (№70, 25 მარტი, 2014) წავიკითხე თქვენული მახვილგონივრული გამოსმაურება — „როსტომ ჩხეიძის სევდა“. ამიტომაც აღმეძრა სურვილი, გაეცნოთ ჩემულ შთაბეჭდილებასაც და გამიზიაროთ თქვენთვის ჩვეული პირუთენელი აზრი. გულწრფელი პატივისცემით
როინ ჭიკაძე

როინ ჭიკაძე

ამერიკული სასწაულის მონატრება

„ესეც ამერიკული სასწაული!

რა უბრალო და ბუნებრივია ყველაფერი, როდესაც ადამიანი საკუთარი სამშობლოს უკეთესი მომავლისათვის იღვნის და არა პირადი კეთილდღეობისათვის“ — მონატრებით აღმოხდა როსტომ ჩხეიძეს, ამერიკული სასწაული შეძომიწებულს. ეს სიტყვა ოთარ ჩხეიძის სიტყვიერების საგანძურადან მოვიწერე, ბატონი როსტომის სტატიის სიღმისეული შეგონებებით შთაგონებულმა.

მაინც რა იყო ეს სასწაული?

ამ კითხვაზე სრულყოფილ პასუხს იპოვით როსტომ ჩხეიძის რეცენზია-ესეიში, სადაც განხილულია ავტობიოგრაფიული რომანი — „ამერიკული ცხოვრება“. მასში ნაჩვენებია როლანდ რეიგანის გზა მაღალი საზოგადოებისაკენ, უკიდურესი სიღატაკიდან საზოგადოებრივი ყოფის მწვერვალამდე, მსახიობობიდან ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტობამდე. როსტომ ჩხეიძის აზრით, ამ გზის წარმატებული აღმასვლის საიდუმლო იმაში მდგომარეობს, რომ „როლანდ რეიგანი გახლდათ ქვეყნისათვის თავდადებული პიროვნება, ადამიანის მოყვარული, გულმართალი, წრფელი... და, ყოველივე ამასთან ერთად, მისი წინამორბედი პრეზიდენტების თავყვანისმცემელი“.

„რატომ წერს როსტომი ასე ჩაღრმავებით?“ — კითხულობს იოსებ ჭუმბურიძე და იქვე უპასუხებს: „მიიტომ, რომ საქართველო სტკივა და მოჯადოებული წრიდან სამშობლოს გამოყვანის გზებს ეძიებს“.

როსტომ ჩხეიძე ჩვენს ყურადღებას მიაპყრობს იმ ფაქტს, რეიგანს რომ ეამაყება, თუ როგორ მიეღწია ამერიკას იმ დიდებული ყოფისათვის — უდრტინველად რომ შეუძლიათ, პრეზიდენტის ძალაუფლება სხვას გადაულოცონ ყოველგვარი დაპირისპირებისა ან სამოქალაქო ომის გარეშე. საამისოდ გვთავაზობს პარალელურს ჩვენი ქვეყნის შორეული, ახლო თუ უახლოესი წარსულიდან. უპირველესად შეგვახსენებს დავით აღმაშენებლის ღვაწლსა და მის პოეტურ გვირგვინს — „გალობანი სინანულისანი“, საიდანაც დავიმონებთ მეფე დავითის ბრძნულ შეგონებას ძალაუფლების მომბოჭველთა საყურადღებოდ: რაჟამს „ზარი მეფობისა წარვდეს და დიდება დაშრტეს... სხუამან მიიღოს სკიპტრა, სხუასა შეუდგენ სპანი...“ მაშინ „მსაჯული მართლ სჯიდე... მართალნი ნეტარებდენ, ცოდვილთა ჰგუემდეს ცეცხლი...“

ამ აღსარებას დღევანდელი გადასახედიდან თუ გავისივრძეგანებთ, ერთხელ კიდევ ვირწმუნებთ, რომ ამ სოფელში წარმავალია ყოველი და „სამუდამო რა ყოფილა, პრეზიდენტობა რომ იყოს!...“ და წუხს როსტომ ჩხეიძე, რომ „რაც ნიშანდობლივია ძველი დროისათვის, დღესდღეობით ველარ აზიდულა იმ სიმაღლეზე; ის კი არა, პოლიტიკოსთა მემუარები გადაიქცა ტენდენციურობის, გაყალბებისა თუ თვითგანდიდების გამოვლინებად.“

ბატონო როსტომ, გულს ნუ გაიტყვით, „მუხა კვლავაც შეიმოსება“. მაგრამ, რომ „შეიმოსოს“, რა არის ამისათვის საჭირო?

...და როსტომ ჩხეიძე დაგვიბეჯითებს როლანდ რეიგანის საპრეზიდენტო მმართველობის დემოკრატიულ პრინციპებსა და ამერიკული სასწაულის მაგალითებს იმათ გასაგონად, „ვიცისა ცურნი ასხედან სმენად“:

ქვეყნის სამხარეო მონყობა: რეიგანი „მკვეთრად დაუპირისპირდებოდა სახელმწიფოებრივი ცენტრალიზაციის პრინციპს — მისი მტკიცე რწმენით, არ შეიძლებოდა ვაშინგტონს ულმობლად ჰქონოდა მითვისებული ყველა შტატის ძალაუფლება.“

ხელისუფლების დეცენტრალიზაცია: „ძალაუფლების სიმტკიცისათვის, ცხადია, ცენტრალიზაცია ერჩივნა, მაგრამ ქვეყნისათვის, მისი ძლიერებისა და ცხოვრების ბუნებრივი მდინარებისათვის სადავეების მიშვება ანუ მამათა ოცნების ახდენა სჯობდა და რეიგანი მხოლოდ სახელმწიფოებრივი გადასახედიდან წარმართავდა ამერიკულ ყოფას.“

ერთმმართველობის დაგმობა: „ადმინისტრაციას საკუთარ ხელში კი არ მობოჭავდა, რამდენადაც კი შესაძლებელია, თავისუფლებას მიანიჭებდა.“

ხელმძღვანელობის ქვაკუთხედი: „ნათლად გააცანი შენი მიზნები და შეარჩიე შესაბამისი ხალხი, ვინც ამ მიზნებს განახორციელებს“.

ორიენტირი — ხალხი: „არ მაინტერესებს, ჩემი გადაწყვეტილება ნაადგება თუ ავენებს პოლიტიკას, მხოლოდ ის უნდა ვიცოდე, ეს გადაწყვეტილება კარგი იქნება ხალხისათვის თუ ცუდი.“

თვითრწმენის დაბრუნება: „მთავარი და უმთავრესი სწორედ ეს გახლდათ — ამერიკელთათვის თვითრწმენის დაბრუნება... რამეთუ ამაყ და თავისუფალ ხალხს უსაზღვრო შესაძლებლობანი აქვს... ესეც კიდევ ერთი ბიოგრაფიული ქარგა, ქრესტომათიულ ნიმუშად რომ წარმოგვიდგება, თუ რაოდენ აუცილებელია შენს ერს გაუღვივო და განუმტკიცო თვითრწმენა, რათა ამაღლებული მიზნებისაკენ წარმართო და ის შეუძლებელი შეაძლებინო, მართლაც სასწაულს რომ გაუთხანებდებოდა.“

ხალხის არჩევანი: „კანდიდატი არ იღებს გადაწყვეტილებას, იყაროს თუ არა კენჭი პრეზიდენტად, მის ნაცვლად ამას ხალხი აკეთებს.“

ეკონომიკური აღმავლობა: „როლანდ რეიგანი, ქვეყნის სათავეში რომ მოექცეოდა, მკაფიოდ ჩამოყალიბებულ ეკონომიკურ პროგრამას იმთავითვე გააცხადებდა და ყველაზე საამაყო მიღწევად ამას მიიჩნევდა — ამ უდიდესი პრობლემის წარმატებით გადაჭრას.“

სულიერების გამოცოცხლება: „ეკონომიკური აღმავლობა ეკონომიკურ აღმავლობად, მაგრამ მთავარი მონაპოვარი მშინი წლებისა ამერიკული სულის გამოცოცხლება შეიქნებოდა.“

ბატონო როსტომ, ისლა დაგვრჩენია, ილია მართალივით, ჩვენც შევლადოთ: „ღმერთო, ღმერთო, ეს ხმა ტკბილი გამაგონე ჩემს მამულში.“

რეიგანი კი თავის მამულ-ქვეყანას სიამაყით რომ გადაპყურებს, ამ ეპიზოდს კანთიელად გვიხატავს როსტომ ჩხეიძე, საკუთარი ქვეყნისა და ხალხის ამგვარ წარმატებულ ცხოვრებას მონატრებული: „რეიგანი თვითმფრინავიდან გადმოჰყურებს სამხრეთ კალიფორნიის თვალწარმტაც პანორამას, დასაცქერის სახლებს და ფიქრობს: ნეტა ახლა უკეთ თუ ცხოვრობენ, ვიდრე რვა წლის წინათო?! და გულში სიამედ ეღვრება ის

განცდა, რომ ნამდვილად დატყობოდა სასიკეთო ხელი ამერიკულ ცხოვრებას.

ამ პასაჟმა უნებურად გამახსენა „ამერიკული ცხოვრების“ საპირისპირო „საბჭოური ცხოვრების“ ანეკდოტური ამბავი:

ნადიკერიდან თელავ-ქალაქს გადაჰყურებენ რაიკომის მდივანი და ქალაქის საბჭოს თავმჯდომარე და ერთმანეთს „გულამოსკვნით“ შესჩივიან: როგორ დამშვენდებოდა ეს ჩვენი თელავი, პატრონი რომ ჰყავდესო.

ამჯერად კი პირველსავე სიტყვას მოვიდეთ და პასუხი ვეძიოთ კითხვაზე: მაინც რამ შეაძლებინა როლანდ რეიგანს ამერიკული სასწაულის მოხდენა?

ამ კითხვაზე პასუხს აქვე ვიპოვით: — „როლანდ რეიგანს თავისი საუკეთესო როლის შესრულების უამრავი დასდგომოდა... და კაცობრიობის სასიხარულოდ, სწორედ ის უამრავი ედგა შეერთებული შტატების პრეზიდენტს, თავისი ხელოვნება სრულყოფილად გაემჟღავნებინა.“

...და კვლავ რიტორიკული კითხვა: — ისეთი რა ნიჭი მიემადლებინა ბუნებას რეიგანისათვის, ტრიუმფულ წარმატებას რომ მიაღწია პოლიტიკური იერარქიის უმაღლეს მწვერვალზე?! ამ კითხვას თვითონ რეიგანი უპასუხებს: „— როგორ შეიძლება პრეზიდენტი მსახიობი არ იყოს?“ რასაც ახლავს ბატონო როსტომის კომენტარი: „აფორიზმით ფრაზაა, ან რა-

ლა აფორიზმით — მართლაც ანდაზაა, სენტენციაა, მახვილი გონებითაც მიგნებული და პირადი გამოცდილებითაც დადასტურებული.“ თანაც, როლანდ რეიგანი პრეზიდენტობის 8 წლის მანძილზე „რეჟისორიც თვითონ იქნებოდა და მთავარი როლის შემსრულებელიც.“

მართლაც-და:

ბედნიერია ამერიკელი ხალხი, ასეთი პრეზიდენტი რომ ჰყავდა — რეჟისორიცა და მთავარი როლის შემსრულებელიც!

საბრალოა ქართველი ხალხი, ასეთი პრეზიდენტი რომ ჰყავდა — „დამდგმელი რეჟისორი და მთავარი პოლიცემისტერი!“ (გივი ალბაზიშვილი).

აი, ასეთი ფიქრები აღმიძრა როსტომ ჩხეიძის რეცენზია-ესეიმ — „რონალდ რეიგანის საუკეთესო როლი“, სადაც ერთმნიშვნელოვნადაა ნაჩვენები, რომ რონალდ რეიგანის საუკეთესო როლი გახლდათ ამერიკული სასწაულის მოხდენა. სტატიაში მოხმობილი სენტენციები კი გამიზნულია იმათთვის, „ვისაც ყურნი ასხედან სმენად.“

ყურში ჩამესმის ამერიკელი ხალხის ალტკინებული სამადლობელი: **ბატონო პრეზიდენტო, მისია შესრულებულია!**

და მეც, როსტომ ჩხეიძის შეგონებებით შეძომინებული, პერიფრაზულად შეეძახებ: **ბატონო როსტომ, მისია შესრულებულია!**

კახა მიქიაშვილი

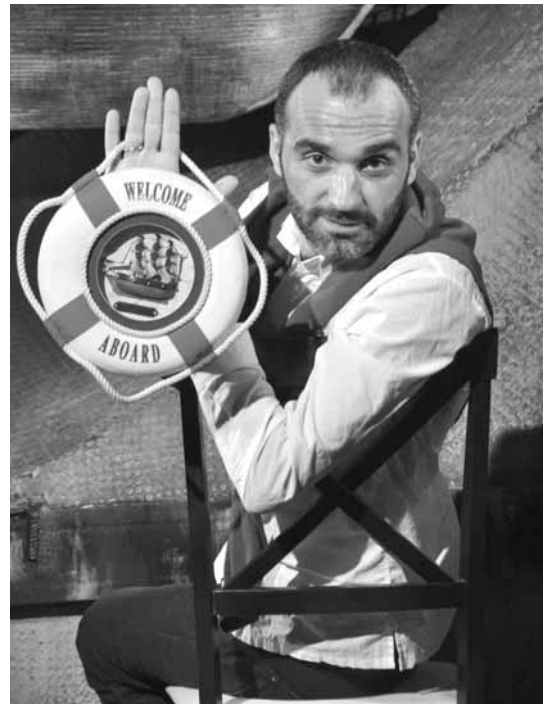
„როდესაც ვხედავ სინანულს“

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებული მდგომარეობა?

- გაუნათლებლობა, არასულიერება.
- სად ისურვებდით ცხოვრებას?
- მოვივლიდი მსოფლიოს და ვიცხოვრებდი საქართველოში.
- რა არის უმაღლესი ბედნიერება?
- მშვიდობა, ჯანმრთელობა, სიყვარული, სტაბილურობა.
- თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?
- კვაზიმოდო, მეფე ლირი.
- თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?
- დავით აღმაშენებელი, ვახტანგ გორგასალი, ალექსანდრე მაკედონელი.

- თქვენი საყვარელი მხატვარი?
- სალვადორ დალი, მიქელანჯელო.
- თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?
- მოცარტი, შუბერტი, ყანჩელი, კახიძე.
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად კაცში?
- ღირსებას.
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?
- თავშეკავებულობას.
- რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

- თავმდაბლობა.
- თქვენი საყვარელი საქმიანობა?
- ჩემი პროფესია — მსახიობობა.
- თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდოდათ ყოფილიყავით?

- არ მახსენდება.
- თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?
- ლოიალობა.
- რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?
- ერთგულებას, ნდობას, გვერდში დგომას.
- თქვენი მთავარი ნაკლი?
- სიფიცხე, სიზარმაცე.
- თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?
- როდესაც არ გშურს და კმაყოფილი ხარ იმით, რაც გაქვს.

- რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?
- ღმერთთან დაპირება.
- როგორი გინდოდათ ყოფილიყავით?
- მოსიყვარულე, მშვიდი, თავდაბალი, მიმტევებელი.
- თქვენი საყვარელი ფერი?
- მწვანე, წითელი, სტაფილოსფერი.
- ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?
- იასამანი.
- თქვენი საყვარელი ფრინველი?
- მერცხალი.
- თქვენი საყვარელი მწერალი?
- დოსტოვესკი, გურამ დოჩანაშვილი.
- თქვენი საყვარელი პოეტები?
- გალაკტიონი, ვაჟა.
- საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?
- მედეა, ანა კარენინა.
- საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?
- ჟიული შარტავა.
- საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?
- თამარი, ქეთევან დედოფალი.
- საყვარელი სახელები?
- დემეტრე, ლუკა, მარიამი.
- რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?
- ტყუილს, უპასუხისმგებლობას.
- ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზი დაიმსახურა?
- ჯალალედინი.
- საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მეტ-ნაკლები ალტაცებისა?
- დიდგორი.
- რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?
- რუს-ურბნისის საეკლესიო კრება.
- ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?
- სიყვარულის ნიჭი.
- როგორი გინდათ რომ გარდაიცვალოთ?
- თუ იქნება საჭიროება, დავილუპო ქვეყნისათვის ან სარწმუნოებისათვის.
- თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?
- გაცილებით ცუდი, ვიდრე მინდა მქონდეს.
- ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?
- როდესაც ვხედავ სინანულს.
- თქვენი დევიზი?
- მოიქეცი ისე, როგორც შენ გინდა, რომ მოგექცენ.
- თუკი ოდესმე შეხვდებოდით ღმერთს, რას ისურვებდით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?
- მოგეტევოს ცოდვანი შენი და ცხონდე.

თავგანწირული სიყვარული ავქსენტი ცაგარელისა

(ნანა გომიას ესაუბრაბა როსტომ ჩხეიძე)

— ბატონო როსტომ, თუ ვინმეს არ აკლია რეცენზიები და გამოხმაურებანი, მათ შორის თქვენც, მაგრამ გული მწყდება, რომ როგორღაც უყურადღებოდ დარჩა თქვენი მხატვრულ-დოკუმენტური თხზულება „და სიყვარულის ასე მოთმენა“, ავქსენტი ცაგარელის ბიოგრაფიულ ნატეხებად ნაგულისხმევი. მართალია, ის ჯერჯერობით მხოლოდ ჟურნალ „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზეა (2013, №17-19) გამოქვეყნებული და ცალკე წიგნად არ დასტამბულა, მაგრამ წესით მაშინვეც უნდა გამოენვია კრიტიკულ-ესთეტიკური შეფასება ანუ პრესაშიც არეკლილიყო ის ცხოველი მსჯელობა, ლიტერატურულ კულუარებში რაც მოჰყვა.

— საყვედური არავისზე მეთქმის. თქვენი თქმისა არ იყოს, ჩემს თხზულებებს, დიდგანაინი იქნება თუ მომცრო, რეცენზია-გამოხმაურებანი არ აკლია და უხერხული იქნება, გუნებაშიც კი უფრო მეტი მოვითხოვო.

— მოთხოვნა არც მიფიქრია, მაგრამ მეც ხომ მაქვს უფლება გულს დამაკლდეს, რადგანაც არამარტო ჩინებული კომედიოგრაფის ლიტერატურული და ფსიქოლოგიური პორტრეტია გამოკვეთილი თქვენებური პირუთვნელობითა და შთამბეჭდაობით, არამედ გახსნილია მისი სიკვდილის მთავარი მიზეზიც. ამჯერადაც გამოძიებლის როლში გვევლინებით და ის, რაც არასოდეს არავის განუცხადებია, თქვენ ძიების საგნად აქციეთ და კიდევ გამოარკვიეთ, რაოდენ სამძიმოც უნდა იყოს ჩვენი თეატრალური ხელოვნებისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ისტორიისათვის ამ იდუმალეპითმოცული ამბის გამოტანა სამზეოზე.

— ლიტერატორთა საქმე სხვა რა არის: მიუგენებელი და გამოურკვეველი არაფერი დარჩეს, სადამდეც კი მზერა მიგვიწვდება. არასოდეს არავის განუცხადებიაო, რომ ბრძანეთ, აშკარად მართლაც არავის გამოუტანია სამზეოზე, მაგრამ იოსებ გრიშაშვილის ბიოგრაფიული ნარკვევის ერთ პასაჟში საგრძნობია ფარული ეჭვი თუ მინიშნება, ყოველ შემთხვევაში საცნაურია, რომ მაინცდამაინც არ უნდა დავიჯგროთ ის ვერსია, თითქოს ავქსენტი ცაგარელი მისთვის შეუფერებელმა სამსახურმა — სადგურის უფროსობამ — იმსხვერპლა. შეუფერებელ სამსახურში ვინ აღარა მდგარა ლუკმა-პურის მოსაპოვებლად, ყოვლად შეუფერებელშიც, მაგრამ არ გადააჰყოლია სულიერ ტკივილებს: მეტი მეკუთვნოდაო. და ცხადია, არც ავქსენტი ცაგარელია სადგურის უფროსობით გამონგვეული განცდების მსხვერპლი.

— სინამდვილეში სიყვარულის მსხვერპლია.

— სიყვარულის, დიახ... უფრო სწორად, გაუზიარებელი სიყვარულის, თავდავინყებით რომ ეტრფოდა ნატო გაბუნისა, და არამარტო ცოლად შერთვამდე, არამედ დაოჯახების შემდგომაც.

— სიმონ ჩიქოვანის სიყვარულისა არ იყოს მარიკა ელიავასადმი.

— ამ მხრივ, დაოჯახებამ ოდნავადაც რომ ვერ გაანელა სიყვარულის სიმძაფრე, ის კი არა, გააღრმავა კიდევც, ეს ორი წყვილი უდავოდ ჰგავს ერთიმეორეს, თუმცე სხვა მხრივ საპირისპირო პოლუსებზე დგანან. აბა, რა იქნებოდა!.. რამდენადაც ამაღლებული და რომანტიკულია სიმონ ჩიქოვანისა და მარიკა ელიავას სიყვარული, საბოლოოდ მომხიბლავ პოემასაც რომ დაემგვანა — ყოფით რეალობაში ხორცმცხმულს: პოეტის საფლავს მეუღლის ფერფლი რომ გადაეყარა... დიახ, რამდენადაც ეს ამაღლებული და რომანტიკულია, იმდენად დამდაბლებული აღმოჩნდა ავქსენტი ცაგარელისა და ნატო გაბუნის ტრფიალება. ავქსენტიმ კი შეუნარჩუნა ამაღლებულობაც და რომანტიკული სულიც თავის სიყვარულს, მაგრამ ნატო გაბუნია ვერ გამოიჩინა ეს ერთგულება, რასაც მეუღლეობა ავალდებულებდა და ფეხით გათელა ქმრის წმინდა გრძნობა. დიდებული მსახიობი ვერ აღმოჩნდა ზნეობრივი პიროვნებაც.

— ავქსენტიმ იცოდა ცოლის არაერთი ღალატის შესახებ?

— შეჭველად და... სწორედ ამას გადაჰყვა. სიყვარულით ძველებური გზებით უყვარდა და ვერ დათმობდა, არადა, თავმოყვარეობაც უკიდურესად შეელახებოდა და ამ წინააღმდეგობაში მოქცეული სხვა გზას ველარ იპოვიდა გარდა იმისა, რომ ცოცხლად დანგრეულიყო.

— მის აღსასრულს ალბათ ყველაზე უკეთ მიესადაგება ცნობილი პიესის სახელწოდება: ხეები ზეზეურად კვდებიან.

— გეთანხმებით, და დასანანიც კია, რომ ამდენი წლით დამასწრეს, თორემ უკეთეს სათაურს ვერც ვინატრებდი ავქსენტი ცაგარელის ტრაგიკული ბედისწერის წარმოსახვისას.

— ისე არც ეს არის ურიგო: „და სიყვარულის ასე მოთმენა“.

— გალაკტიონი ყოველთვის გალაკტიონია, რაც გინდა ამოარჩიე მისი ლირიკული საგანძურადან.

— და მაინც ნატო გაბუნია სახელი ეკერა პირზე ავქსენტი ცაგარელს სულის ამოხდომის წინ, ეს იყო მისი უკანასკნელი ფრაზა: ხანუმა, სადა ხარ?!. — სოფრომ მაგალობლიშვილმა რომ შემოგვინახა თავის მოგონებებში მეგობრის სიკვდილისწინა აგონია.

— მისი პირადი ტრაგედია ესაა — ეს გადაულახავი ჩიხი, და, რა გასაკვირია, მეუღლის მონატრებაში რომ დალია სული, უზომო ტკივილებით შეჭირვებული და... იუმორად დაღვრილი სული.

— სხვებისთვის შვებისა და სიხარულის მეტი არაფერი მოუტანია.

— და არამარტო თანამედროვეთათვის. დღესაც ცოცხალია და ყოველთვისაც ცოცხალი იქნება მისი რამდენიმე კომედია, თუნდ „ხანუმასი“ რამდენი ჩინებული დადგმა განხორციელებულა და კიდევ არაერთს უნდა ველოდეთ კარგი რეჟისორისა და მსახიობების ხელში.

— ოჯახური დრამა მის ცხოვრებაშიც რაოდენ საბედისწეროდ იჩენს თავს.

— „მის ცხოვრებაშიცო“ რომ ამბობთ, ალბათ ივანე მაჩაბლის ტრაგიკულ აღსასრულსაც გულისხმობთ, მისი საიდუმლოებითმოცული გაუჩინარების მიზეზი საბოლოოდ ოჯახური დრამა რომ აღმოჩნდა.

— რაც ჯერ კიდევ როდის განაცხადა ილია ჭავჭავაძემ, ქარაგმულად, მოიარებით, მაგრამ მაინც მიუთითა ის სწორი გზა, სად უნდა ეძებნა გამოძიებას ივანე მაჩაბლის ტრაგიკული აღსასრულის დაფარული მიზეზი. ეგაა, ყური არავინ დაუფლო, ვისაც უნდა მოესმინა და გაეთვალისწინებინა.

— ამიტომაც გავახსენებინე ილია ჭავჭავაძეს ჩემს პიესაში „26 ივნისის საიდუმლო“ ივანე მაჩაბლის მკვლელობის ნამდვილი გარემოებანი, ცრუვერსიებს მიღმა შემალული.

— თქვენს პერსონაჟ ილიას, დეტექტივად რომ წარმოასახეთ, თუმც გჯერათ, რომ რეალურ ყოფაშიც ამცნობდა და გახსნიდა.

— ეჭვიც არ მეპარება, რადგანაც ილიას თვალს არაფერი დაემალებოდა, მინის ქვეშ რა იყო, იმას ხედავდა, კლდის გულში რა იფარებოდა, იმის ამოცნობა შეეძლო და ივანე მაჩაბლის გაუჩინარების სათავეს ვერ გამოაპყარავებდა?!

— მაგრამ ვაი, რომ მხოლოდ თავისთვის ამოიცნო და სოციალ-დემოკრატებს არ მიახალა პირში სიმართლე, იმათ, ვინც დემაგოგიით ცდილობდნენ საზოგადოებრივი აზრის დაბნევას.

— რალაც ავცდით ავქსენტი ცაგარელის ბედზე საუბარს.

— რა ვქნა, ძალიან შემძრა „26 ივნისის საიდუმლომაც“ და თავი ველარ შევიკავე.

— ივანე მაჩაბლის ტრაგიკულ აღსასრულზე ფიქრი ყოველთვისაც გამოჰყვება ჩვენს ეროვნულ ცნობიერებას და ისე აგვაფორიაქებს, თითქოს ამ მღელვარე ეპიზოდის შემსწრენი კვლავაც ვართ და... ილიას მიეჭრებოდა იმედის თვალით: ისევ შენ თუ აგვისხნი, თორემ ძალზე ძნელია გაურკვევლობაში ბორიალი.

— და უკვე ავქსენტი ცაგარელის ტრაგიკულ აღსასრულზე ფიქრიც აღარ მოგვეშვება და ყოველთვისაც აგვაფორიაქებს: კომედიოგრაფის ტრაგედია... არ უნდა მიჩქმალულიყო, არა, თქვენს მხატვრულ-დოკუმენტურ თხზულებაში ასე კანთიელად წარმოსახული მთავარი მიზეზი თუ მოტივი, იოსებ გრიშაშვილის ყრუდ გამოთქმულ ეჭვზე ამოშენებული.

— აკი არც დანებეთ მიჩქმალვა, თორემ მე სულ სხვა თემებზე ვარ გადართული და ავქსენტი ცაგარელის სიცოცხლის მიმწუხრი შესაძლოა აღარც გამეხსენებინა. არადა, დასანანი იქნებოდა.

— აი, ხედავთ? თქვენ კი უარობლით ამ სახელდახელო დიალოგსაც.

— ხომ მაინც დაგიჯერეთ.

ნოშრევან არაბული

ეშმაკური ხასანი

ანუ

ჩაუღილი სამკიბარი

პირველი ის იყო — ბერძენ ფილოსოფოსებსა და ხევისურ დევებს ქორწილებში რომ შეემთხვათ, ანუ შესახებ იმისა, თუ რა უგემურობა შეიძლება მოჰყვეს ზღვარგადასულ სტომამაქ-მოყვარეობას, რომელსაც სტუმართმოყვარეობასთან უკვე არაფერი აკავშირებს (აღარ ემახსოვრება მკითხველს და... ეს იყო „ჩვენი მწერლობის“ 2009 წლის 18-ში).

ის მაშინ იყო, ფილოსოფია რომ ძველ ბერძნებს ეპყრათ, რომელთაც იცოდნენ ის, რომ არაფერი არ იცოდნენ, ხოლო ხევისურეთი — ანდრეზიდან გამოსულ დევებს, რომელთაც ეგონათ, რომ ყველაფერი იცოდნენ...

იმდენი ალბათ არა, მაგრამ ესეც საკმაოდ ძველი ამბავია, თითქმის, თითქმის ზუსტადაც კი შეიძლება დავათარილოთ: „სისხლის წვიმინდელია“, კონკრეტულად — ბესარიონ გაბურამდე „ცამეტი მამის“ წინანდელი (იხ. აკაკი შანიძის „ხევისურული პოეზია“, გვ.710, ზურაბ კიკნაძის „ანდრეზები“, გვ.153). ეს კი იმას ნიშნავს, რომ სადღაც XVIII ს. ბოლოს მომხდარა. მართალია, აქ ცდომილება სულ რაღაც 80-ოდე წელშია, მაგრამ საქმის ვითარებას ეგ ოდნავადაც არ ცვლის...

ბესარიონ (აბაისძე) გაბურს მკითხველისათვის წარდგენა არ სჭირდება, ოღონდ უნდა შევნიშნოთ, რომ აქ საქმე ეხება არა მის

მიერ „ნათქვამ“ ან ჩანერილ პოეტურ ნიმუშებს, არამედ — პროზაულს, სადაც, უნდა ითქვას, ისეთივე ბრწყინვალეა, როგორც პოეზიაში. მეტიც: მშვენიერ ნოველისტადაც კი გვევლინება.

არა, პატივცემულო მკითხველო, არავითარი სიურპრიზი, აბაისძეს ამ უანრში არავითარი პრეტენზია არ გააჩნდა და ვერც მე დავაბრალებ, უბრალოდ მოყოლა სცოდნია რალაცნაირი: დინჯი, მძიმე, გულიანი და თანაც „ტკეპნი“, როგორც თანამედროვენი იხსენებენ.

აი, მისი მოყოლილი ამბები თუ უნებურად ნოველის ტალავრით შეიმოსებოდნენ, ეს „შელმათ აბაისძის“ კი არა, ღმერთის „ბრალი“ იყო, შემოქმედი ღმერთის.

გაგიმხელთ: გაბურთ ეშმაზეა ამჯერად ლაპარაკი.

ამთავითვე უნდა ითქვას, რომ ეს ეშმა საკმაოდ დაუდევარი ვინმე ყოფილა: ხან ფშავში დახეტება, ხან მთიულეთში, იქვე ბარელამ გუდამაყარშიც შეივლის, ხეცსაც სტუმრობს და არც თუმეტი გამორჩება, სადაც უკვე თიკუნად თებურიკად მოიხსენიებენ, მაგრამ თავს ყველაზე კომფორტულად ხეცსურეთში, არხოტის თემის სოფელ ჭიმლაში, გაბურთა საგვარეულოს წინაპართან გრძნობს, რომლის „სახელ არავინ არ იცის, არ ას ანდრეზად“.

ეშმას ამბავს ყველა კუთხეში თითქმის ერთნაირად გვიყვებიან, მისი „საქმენი საგმირონიც“ ზედმინევენით ნააგავს ერთმანეთს, მაგრამ ბესარიონის მონათხრობი არამარტო ყველაზე ვრცელია, არამედ ყველაზე მარილიანიც და, რაც მთავარია, მხატვრული თხზულების ჩარჩოში ჩასმული.

თუ ამ „ამბავს“ ცოტა სხვანაირი თვალთ შევხედავთ, აღმოვაჩინებ, რომ თავისი აგებულებით ნოველაა და რაც უნდა უცნაურობად მოგეჩვენოთ, შიგნით კიდევ ორი ნოველაა „გატკერენილი“, ის ერთი მაინც...

პოეტურია თუ პროზაული, არა აქვს მნიშვნელობა, ამოუნურავია მადლი ხალხური სიტყვიერებისა, ოღონდ ზერელედ ნუ მოეკიდები, შუშის თვალთ კი არა, გონების თვალთ ნაიკითხე...

* წერილი მეორე

ჰოდა, ნავიდა ეს ძველი გაბური თავის მამაპაპურ სათიბში შუამთას.

დილაა. მშვენიერი ამინდი, სათიბიც ფრიად არს და ისიც მუყაითად მუშაობს, მაგრამ რად გინდა რა... გაიხედავს და ვილაც მანდილოსანი აეტორლიალება (ვრცლად სქესისა და მისთანათა შესახებ — ქვემოთ). აეტორლიალება და აცდენს, აღარ აძლევს იმის საშუალებას, რომ საქმეს გული დაუდოს.

იმას ხელში ხის ცელი უჭირავს, ტარი ხომ ხისაა და ხისა, თვით ცელიც ხისაა. მოუქნევს გაბური ცელს და შრიალი მოაქვს მოცულილ ბალახს, ისიც მოუქნევს, მაგრამ ბალახი კი არ იჭრება — ითელება.

მიხვდა გაბური — ეშმაა, ეშმასთან აქვს საქმე და იცის, რომ მთელი დღე არ მოასვენებს, უნდა მოუშალოს ნერვები და საქმესაც გააცდინოს.

ხელ-მუხლსა და მარიფათს გაბური არ უჩივის, დაადგო უცებ ცელი, გაიჭრა ეშმასკენ, ის-ის არის უნდა შეიპყროს, მაგრამ არა, ხელში ვერაფრით ვერ მოიგდებს, იცინის, ხახანებს ეშმა ეშმაკურად.

დაჯდება ნამხრეულში დალილი გაბური და ეშმაც დაჯდება. ნამოდგება გაბური — ეშმაც ნამოდგება.

თიბას დაინყებს ეს — ისიც თიბას დაინყებს.

დაახველებს გაბური — ეშმაც დაახველებს.

გაჩერდება ეს — ისიც გაჩერდება.

მოსხლტება ადგილიდან გაბური — კაცი არ ვარ? როგორ ვერ დავიჭირო, გაუდგება, გაეკიდება უკვე ადგილიდან აგრეთვე მოსხლტულ ეშმას, მაგრამ ვერა, აშკარაა, არაფერი გამოისდის.

დაჯდა დალილი გაბური — ეშმაც დაჯდა.

დაფიქრდა კაცი: ძალით არაფერი გამოისდის, ნებთაც — ცხადია, არაფერი გამოუვა. სხვაგვარად უნდა მოიქცეს, რამე მოუხერხოს, თორემ სულერთია, გააცდენს მთელი დღე და საქმეს არ გააკეთებინებს.

ახლა უკვე გონებას დაატანა ძალა და ამგვარად მოიქცა: აიღო ბალახი, გაკეკა, გაგრიხა და ალერდი — ბალახის თოკი გააკეთა.

ეშმამაც აიღო ბალახი, გაკეკა და ალერდი იმანაც გაგრიხა.

დაჯდა გაბური და ამ ალერდით ფეხები მაგრად და მტკიცედ შეიკრა.

დაჯდა ეშმა და ფეხები იმანაც გულიანად შეიკრა.

გამოჰკრა გაბურმა ალერდს ცელი, გაჭრა და გათავისუფლდა.

გამოჰკრა ეშმამაც ცელი თავის ფეხებზე დახვეულ ალერდს, მაგრამ ხის ცელი რას გასჭრიდა, ფეხშეკონილი დარჩა. გაბური მაშინ კი „გაიქცა, აღარ გაუშვა, ეშმა მათაჯდა ეშმასა“. პირდაპირ ასე წერია იმ ლექსში, აკაკი შანიძეს რომ, წარმოიდგინეთ და, რიცხვით 666 დაუნომრდება. საოცარი დამთხვევაა — ლექსი გაბურთ ეშმაზე ეშმაკეული საკრალური ციფრითაა ნიშანდამსული.

ასე დაიჭირა გაბურმა ეშმა, წამოიყვანა სახლში, დააჭრა ფრჩხილები, ჩაყარა ხმლის ქარქაშში, რომელსაც ეშმა ვერ ეკარება, და ოჯახის წევრად დაისვა შინ.

ძალადობა, როგორც მიზნის მიღწევის საშუალება, ყოველთვის ეფექტური ვერ იქნება, გონებისმიერი მეთოდით კი თვით ეშმაკის დამარცხებაც შეძლება. ჩემი განმარტების გარეშეც ნათელია ხომ ამ უჩუქურთმო ნოველის დედააზრი? კეთილი, კეთილი, სხვა დროს თავს აღარ შეგანწყენთ და მექნება თქვენი კეთილგონიერების იმედი...

ოღონდ აქ ერთი ინტიმური გადახვევა, გნებავთ — „ინტიმეცო“ უნდა გავაკეთოთ.

ერთობ საჭოჭმანო ხმები დარხეულა არხოტში გაბურისა და იმ ლამაზი ეშმას იდუმალებით მოცული ურთიერთობის შესახებ.

დრო კი საკმაო გასულა, ცამეტი თაობა ხუმრობა არ გახლავთ, მაგრამ ქალ-ვაჟური ურთიერთობაც (მით უფრო ნაპარავი) ისეთი ყოვლისნამლექავია, ათასწლეულთა წნეხიდანაც კი გამოუღწევია. ეს ამბავი, ეტყობა, გაბურთა მცირერიცხოვანი გვარის ოჯახურ წრეში ტრიალებდა და „პეტროსთვის“

(პოეტური ფსევდონიმი — პეტრო ჩამლეი), იგივე შუღლიათ უშიშასთვის, ანუ უშიშა ნიკლაურისათვისაც იქიდან გამხდარა ცნობილი. საქმე კი ის გახლავთ, რომ ეს უშიშა იყო ბესარიონის სიძე, დის ქმარი და, მამასადამე, გაბურთა ოჯახში მიღებული პიროვნება, მითუფრო, რომ იყო პოეზიით ცხებულები.

ისე, კაცმა რომ თქვას, მოდი და ნუ დაეჭვდები: სადღაც მთაში, უკაცრიელ ადგილას რო „მააჯდა“, რა — აღარ უშლიან, მამაძალი?!

თანაც ქალბატონი ეშმა სავარაუდოდ საკმაოდ მომხიბლავი მანდილოსანი ყოფილა, რაკილა გაბური ველარა და ველარ ესხნებოდა, რისთვისაც, დაზღვეული რომ ყოფილიყო, საგანგებო ზომების მიღებაც კი დასჭირდა — ფრჩხილების მოკვეცა...

გულგრილი რომ არც ეშმა ყოფილა გაბურის მიმართ, ეს იქიდანაც ჩანს, რომ მათ ოჯახში ამ ქალბატონმა თავი გამოიჩინა, როგორც ხელმადლიანმა დიასახლისმა (ყანის მომკა, კარაქის ამოყვანა და ა.შ.). მართალია, ფაფა კი ჰყვარებია, მაგრამ ეს რაა იმ ბარაქთან საქმეებთან შედარებით, რასაც ეშმა გაბურების იჯახისთვის აკეთებდა. და რა, დიასახლისობაში ასეთი გულმხურვალეა შემთხვევითი იყო, თუ ეშმათა საერთო ნიშანთვისება? ვეჭვობ...

და თუ ასე იყო, რალას ნავიდა მაშინ გაბურებიდან, ვინ აგდებდაო? მკითხა ერთხელ ვილაცამ, და — სინდისმა შეანუხამეთქი, სინდისმა, ვუპასუხე; იმ კაცს ხომ ჰყავდა მანამდე ცოლ-შვილი და მისი ცოლის საცოდაობას ველარ გაუძლო, ვინ იცის, როგორ უყვარდა ქმარი გაბურის ცოლს.

ან კიდევ, ბესარიონთან სტუმრობისას ჟიბიტაურით გაპიპინებული ყანით რატომ დალია მაინცდამაინც იმ ეშმას შესანდობარი შულლათ უშიშამ თუ, ღმერთო მომკალი და, მართლა რალაცაში არ იყო ოდესღაც საქმე? რა, შენდობის სათქმელი მიცვალებულები შემოეღიათ ამიღენებსა და ჭიმღენებს?

დალია-დალია და ახლა ზედ ლექსიც რომ დააყოლა! — გეგონება კაი ყმის შესანდობარი დაელიოს...

არა, არა, როდის იყო კვამლი მდინარეს ასდიოდა!

ყველა-ყველა და ეს უშიშა საკმაოდ მრავალფეროვან ინფორმაციას ფლობს ეშმას შესახებ, რომელსაც თურმე შეეძლო, ზაფხულად ექცია გაბურებისთვის ზამთარი. გარდა ამისა, „ეგ უხნობს ნახევართანა, ბეთან რო ხვენენ საფქავთა“ და, რაც მთავარია, „ქმრეულთ საფარველს გადაზდებს, ქისტებ ვერ ღნახვენ ჭაჭანსა“, ხოლო თუ საჭიროებამ მოითხოვა, ლაშქრობაშიც კი გაუძღვება წინ.

ყველაფერ ამას შუღლიათ უშიშა ხომ არ მოიგონებდა? ერთი კია, რომ თავის „ცოლოურს“ ამ ლექსში (აკაკი შანიძე, „ხევსურული პოეზია“, 666) ის პირდაპირ, გაჭრით, მეტად უხერხული სიტყვით მოიხსენიებს ეშმას მიმართ:

**ცოლს ტყვედ არ წავაყვანიებ (ქისტებსო, ნ.ა.)
ქალს მა ეშმაის მტ...ავთასაო.**

ასეთი ეპითეტით „ამკობს“ უშიშა ნიკლაური თავის ცოლეთურებს, რომელიც, ვერ დავინამდვილებ და, გამორიცხული არაა, სათაკილოდ არც კი მიაჩნდათ გაბურებს. მაგრამ ქვემოთ უფრო კორექტულია და გაბურებს, როგორც ვნახეთ, ეშმას „ქმრეულბად“ მოიხსენიებს, არც მეტი და არც ნაკლები!.. შესვამდა უშიშა ეშმას შესანდობარს, აბა, რას იზამდა!

და შეღმათ აბაისძესაც ღმილი შეეპარებოდა გაგრეხილ ულვაშში...

გაბურთ ეშმა ყველა სხვა ბედნიერებასა და უბედურებასთან ერთად გულთამხილავიც ყოფილა...

მოხდა ტრაგედია — არხოტის თემის სოფელ კვირინწინდაში ახალგაზრდა კაცი გარდაიცვალა და ცალად დარჩა კიდევ უფრო ახალგაზრდა ქალი.

არხოტივებმა სატირალში დაიწყეს დენა. ცხადია, გაბურებიც უნდა მისულიყვნენ „ჭირის საწყენად“.

და რომ დაემზადნენ ნასასვლელად, ეშმასაც შესთავაზეს — შენც უნდა წამოხვიდეო. რიგია ხევსურული ასეთი: ჭირია თუ ლხინი, სადაც მასპინძელს მიესვლება, სტუმარიც უნდა იახლოს თან.

მაგრამ სტუმარიც არის და სტუმარიც. გაბურების სტუმარმა, რომ აუხსნეს რა უბედურებაც მოხდა, უარი განაცხადა სატირალში წასვლაზე.

რატომო? ჩაეკითხნენ ცოლ-ქმარი გაბურები.

გამეცინებაო! — უპასუხა ეშმამ.

ვაჰ! „გაიცინიდივ თუ გაგეცინებისავ“, — არხეინად მიუგო ცოლ-ქმარმა გაბურმა — წამოსვლა არ გინდა და რალაცა ეშმაკობო, სატირალში სიცილი ვის გაუგონიაო.

მე მითქვამს — ეშმამ და ნასასვლელად მზადებას შეუდგა.

ჭირისუფლებს კრიჭა შეჰკვრიათ, დანა პირს არ უხსნით — დაიქცა ოჯახი.

ქაზდრის შუაგულში მიცვალებული ასვენია, გარშემო შაოსან დიაცთა ჯარი შემოხვევია და დგას ერთი ტირილი და ალიაქოთი, რომ ყურთასმენა არ ჩამოვარდება.

მწუხარებისგან გონგამოცლილი ქვრივიც თავს იკლავს, არას დაგიდევს წესსა და რჯულს, რომ ქმრის ტირილს უსაქცივლობაში მიუთვლიან.

გაბურთ ეშმაც იქვე ზის და ისიც იხოკავს ლოყებს...

ოთახის კარი ყურთამდეა მოლიავებული და კარგად ჩანს, გარეთ რა ხდება, ვინ — მიდის, ვინ — მოდის...

და აგერ — მგზავრად მიმავალი (ნეტავ სად მიდიოდნენ?) პირიქითელი ხევსურებიც ჩამოხდნენ — შეეტყოთ უბედურების ამბავი და სამძიმრის უთქმელად ხომ არ გაივლიდნენ!

ზის მოტირალთა შორის ეშმა და ეშმაკურად ნკურავს თვალებს, თან იქით იყურება, კარსმიღმა, გარეთ რა ხდება. დაქვეითებულმა სტუმრებმა ხელში ნაჭერი ცხენებითურთ მწკრივად გაიარეს და ოჯახის უფროსს „ჭირის საწყენად“ მიეახლნენ.

ამ გაგანია ტირილსა და მოთქმა-გოდებაში თვალი შეასწრო ეშმამ, მიცვალბულის ქვრივმა კარსმიღმა ჩავლილ სტუმართა მწკრივს წამიერად გააყოლა მზერა.

და აი, ამ დროს, როცა გოდების ნკირტნიალს ცისკენ მიჰქონდა ჭერი, ვილაცის როყიო ხახანმა გაჰკვეთა მწუხარების ალიაქოთი.

შეცბნენ მოტირალნი, ყველამ ხმა გაკმინდა, შეხედეს და... ეშმაა რო ხარხარებს, არა, არც ხარხარებს, არც იცინის, არც კისკისებს, არამედ ხახანებს, ხახანებს, ვერ მიმხვდარა, რომ ყველა გაჩუმებულია და მას შეჰყურებს, ან იქნებ მიხვდა კიდევ, მაგრამ ხახანი ველარ დაიოკა, უფრო ასე უნდა ყოფილიყო, თორემ ეშმა და რამეს ვერ მიხვდეს?!

ჰოდა, რო ჩაათავა ეშმამ ხახანი და როგორც იქნა ფრუტუნ-ფრუტუნით ჩაწყნარდა, იქით-აქეთ მოავლო თვალი და რას ხედავს: ტირილით დაოსებულ დიაცებს მანდილ-სათაურაში ჩაურგავთ თავები და ფხუკუნებენ, ითმენენ გადამდებ სიცილს და ველარ იოკებენ, ვისაც თავის იმედი არ ჰქონდა, გარეთ გავარდა, ზოგმაც დროზე უშველა თავს და მეზობელ ოთახში გაასწრო...

დამალული ეშმაკისააო.

დამალული სიცილიც ალბათ ეშმაკისაა და იმიტომაცა გადამდები და ხახანი რალა იქნებოდა, ეშმაკის ხახანი!

მოკლედ, დაიცალა იქაურობა, მიცვალბულის ერთ მხარეს მისი ქვრივი დარჩენილიყო და მზერა შუბივით მიებჯინა ეშმაკისთვის; მეორე მხარეს — სირცხვილისაგან ფერდაკარგული ცოლი გაბურისა, რომელსაც გვერდზე ახლა უკვე დამშვიდებული ეშმა ამოჰკვროდა და თავის უფრჩხილო თითებს სევდიანად დაჰყურებდა.

კარებში თავად გაბური შემოიჭრა, იმას ბრაზისაგან შეკვროდა კრიჭა, თვალებიდან ცეცხლს შლიდა და ნიკაპი უკანკალებდა, ცოლს თავის გადაკვრით ანიშნა და კვლავ კარში გაუჩინარდა.

მდუმარედ გაიარეს კვირინმინდის დახავსებული ორლობები და ჭიმლის ხეობას რომ შეუყვანენ, მაშინ მოუბრუნდა გაბური თავის ეშმას:

— რა გაციებდ?

დაოკებული ბრაზით იკითხა მან.

— რო გუუბენით, რო ნუ წამიყვანთავ, თორე გამეცინებისავ". დახვეწილი ხევსურულით მიუგო ეშმამ.

— რა გაციებდ?

კანკალს აუტანია ეშმაკისაგან თემში თავმოყრილი გაბური. თუ რა და: კარნინ რომ იმ პირიქითელმა ხევსურებმა გაიარეს, მათ შორის ერთი კოჭლიც ყოფილა, მიცვალბულის ქვრივს კი სწორედ მასზე გაუფიქრებია — აბა, რა მატირებს, სხვა თუ არავინ, აევ კოჭლი ხო მაინც წამიყვანსო.

ეს რომ უთქვამს, კვლავ ხახანი მოსწოლია ყელში ეშმას, მაგრამ გაბურისთვის რომ შეუხედავს, ის ხახანი მის ბაგეზე მხოლოდ ღიმილად გადმოღვრილა.

ჭიმლის ჭაუხის თავზე საავდრო ღრუბლები გნისაობდნენ...

სინდისის ქენჯნა! აი, ერთ-ერთი მახასიათებელი ამაღლებული ბუნების კაცთა.

ეს გრძობა, ეტყობა, არც ამაღლებული ბუნების ეშმათათვისაა უცხო.

ზემოთ გამოთქმულ ეჭვს კვირინმინდაში მომხდარი ინციდენტიც დაერთო და წავიდა გაბურის ეშმა იქ, საიდანაც მოვიდა, შეაცვლინა გულუბრყვილო ყმანვილი, წამოაყრევინა ხმლის ქარქაშიდან ფრჩხილები, დასტაცა ამან მაშინვე ხელი და წავიდა.

ძალა არც ეშმაკს უხმარია, ხერხი იხმარა, ხერხი, რომელიც ღონეს გაცილებით სჯობდა.

არადა, კარგად ცხოვრობდნენ ერთად კაცი და ეშმა, როგორ გასძლებდნენ ნეტავ უერთმანეთოდ...

ორიოდე სიტყვა ჩემს შესახებ

დავბადებულვარ 1934 წლის 10 ივლისს თბილისში.

დედა - **ევა ბროლიძე** (დაბ. 1897 წ.). დაამთავრა მეფე განმათავისუფლების სახელობის ქალთა პროფესიული სასწავლებელი და მიენიჭა ჭრა-კერვის ოსტატის წოდება, რასაც 1916 წლის 10 ივნისს ტფილისის ქალაქის თავის ხელმოწერილი ატესტატი ადასტურებს. ეტყობა, იმ დროს დიდი ყურადღება ექცეოდა პროფესიულ განათლებას, თორემ ქალაქის თავს ყველა ატესტატზე ხელს რა მოაწერიებდა. დედაჩემის ნემსმა გვიხსნა გაჭირვებისა და შიმშილისაგან 30-იანი წლების დასაწყისისა და მეორე მსოფლიო ომის დროს.

მამა - **გრიგოლ (გიგო) გოდერძიშვილი** (დაბ. 1889 წ.). გაიარა მოსამზადებელი და შემდეგ ოთხი კლასი სათავადაზნაურო გიმნაზიისა (დედა დევედარიანის ქალი ჰყავდა). იოსებ გრიშაშვილის კლასში იყო. მშობლები ადრე გარდაეცვალა და რადგანაც შვილებში ყველაზე უფროსი იყო, იძულებული ვახდა სწავლისათვის თავი მიეხებებინა და ოჯახი ერჩინა. მიუხედავად არასრული განათლებისა, საკმაოდ კარგად იცოდა რუსული, ფრანგული და ქართული (ამ საგნებში მეზობლის ბავშვებს ეხმარებოდა) და უბანში ათვისებული სომხური და თათრული. გიმნაზიაში განვრთნილი კალიგრაფია სიბერემდე ულამაზესი შერჩა - ნაბეჭდი გეგონებოდათ.

უფროსი და **ქეთევანი** (დაბ. 1919 წ.) დაამთავრა უნივერსიტეტის ფილოლოგიური და კონსერვატორიის საგუნდოსადირიჟორო ფაკულტეტები. სპეციალობით არასოდეს უმუშავეს. საკუთარ ოჯახს შესწირა ცოდნაცა და თავიც.

მეორე და - **მერი** (დაბ. 1922 წ.) სტომატოლოგი გახლდათ. ოთხმოცი წლისა რომ შესრულდა, მხოლოდ მაშინ შეეღობა პოლიკლინიკის დირექტორი და დაჟინებული თხოვნისა და ბუტიკაობის შემდეგ პენსიაში გაუშვეს. „გაჭირვებული და ლატაკი მსახიობებისა და ხელოვნების მუშაკთა უფასო მკურნალი“ შეარქვა **ეროსი მანჯგალაძემ**.

ძმა - **რევაზი** (დაბ. 1924 წ.) ინჟინერ-გეოლოგი. ინერტული მასალების ძებნა-ძიების ოსტატი. სამშენებლო მასალის რამდენიმე საბადო აღმოაჩინა და დაიძია; მათ შორის, რიკოთის მარმარილოსი და სურამის კვარციანი ქვიშებისა.

არცერთი ცოცხალი არ არის. ამათ და ქართულის მასწავლებელმა **ვარო ვარდიანიშვილმა** და მწერალმა **გიორგი შატერაშვილმა** გამზარდეს. ბარემ აქვე დავიტრბახებ: მწერალთა კავშირში შესასვლელად რეკომენდაციები **რევაზ ინანიშვილმა** და **ოთარ ჭილაძემ მომცეს** 1971 წელს.

1952 წელს წარჩინებით დავამთავრე ვაჟთა მე-7 სკოლა; 1957 წელს — სპი-ს სამთო-გეოლოგიური ფაკულტეტი. 1957-68 წლებში ვმუშაობდი საქართველოს გეოლოგიური სამმართველოსა და კავკასიის მინერალურ ნედლეულთა ინსტიტუტში გეოლოგად და მეცნიერ-მუშაკად, რამაც რადიკალურად იმოქმედა ჩემს შემდგომ მწერლურ კარიერაზე, თუკი მწერალი მეთქმის.

1968-2004 წლებში ვმუშაობდი ჯერ ნახევარშტატიან რედაქტორად, მერე რედაქტორად, უფროს რედაქტორად, მთავარი რედაქტორის მოადგილედ, მთავარ რედაქტორად საქართველოს ტელევიზიის სატელევიზიო თეატრში, რომლის ერთ-ერთი დამაარსებელიცა ვარ.

ჩემი პირველი მოთხრობები დაიბეჭდა 1962 წელს „**ცისკარში**“. აქვე გაახლდებო ჩამონათვალს ჩემი ნაჯახირვესა. შესაძლოა, რაიმე გამომრჩა — ზედმეტი არაფერი ჩამინერია.

გამოცემული მაქვს პროზაული კრებულები: „**ხუთი წითელი მისაკი**“ (1966), „**გიგას თავგადასავალი**“ (1970), „**თეთრი კუნძული**“ (1971), „**ხელში გამომწყვდეულ ბელურასავით**“ (1973). აქედან თითო-ოროლა მოთხრობა თარგმნილია: აზერბაიჯანულ, ბელორუსულ, ბულგარულ, ინგლისურ, ესპანურ, ლიტვურ, რუსულ და სლოვაკურ ენებზე.

დღემდე დაიდგა ჩემი 64 დრამატული ნაწარმოები. აქედან 12 დადგა **თემურ ჩხეიძემ**, ორ-ორი **რობერტ სტურუამ** და **თენგიზ ჩანტლაძემ**, თითო-თითო **მიხეილ თუმანიშვილმა** და **შალვა განერელიამ...**

თბილისისა და საქართველოს სხვა ქალაქების სცენებზე დადგმულია ჩემი ორიგინალური („**ილია ვარ**“, „**მინისქვეშა**“)

„**სასახლეები**“, „**არ შეგირიგდები**“, „**დავა, გაყრა, ძუნწი ანუ როგორც გენებოთ**“, „**რკინის კარს უკან**“, „**ვირის ჩრდილი**“, „**გინდ დაიჯერეთ, გინდ არა**“), გადმოქართულებული („**თეთრი კაბა**“, „**ძველი სახლი**“, „**მამა არსენი**“, „**უკანასკნელი ცდა ანუ მომყიდე ქმარი**“, „**არტი ანუ ხელოვნება**“, „**გილოცავთ მასნ!**“ „**კვარტეტი ანუ მოხუცი ჯამბაზები**“), თარგმნილი (**ჯ.ბ. პრისტლი**, **ჟ. ანუი**, **პ. სოტენოვსკი** და **ი. გარუჩაძე**, **ე. ბრაგინსკი** და **ე. რიაზანოვი**, **პ. შეფერი**, **ე. რაზუმოვსკაია**, **ბ. სლეიდი**, **მ. სანტანელი**, **ა. გარნი**, **ბ. გრილი**, **ი. მარცინკიავიჩუსი**, **ჯ. გარსე-ლანი**) პიესები თუ ინსცენირებანი (ილია ჭავჭავაძის „**კაცია-ადამიანი?!**“ მიხეილ ჯავახიშვილის „**ჯავახოს ხიზნები**“, ნიკო ლორთქიფანიძის „**სოფლის აშკი**“, მიხეილ კვესელავას „**ას ერგასის დღე**“, ფიოდორ დოსტოევსკის „**მარადი ქმარი**“, პერ ლაგერკვისტის „**ბარაბა**“...) აგრეთვე ტელევიზიისა და რადიოში ტელესპექტაკლები („**მეგობრები**“, „**ლედი უინდერმირის მარაო**“, „**ჩემი საყვარელი მზრუნველი დედა**“, „**ეს არ უნდა მომხდარიყო**“, „**მოცუვე ვავე კაცუნები**“, „**აღსარება**“, „**ნოველა სიყვარულზე**“...) და რადიოპიესები („**გიგას თავგადასავალი**“, „**მინისქვეშა სასახლეები**“, „**ზამთრის ზღაპარი**“, „**ხელში გამომწყვდეულ ბელურასავით**“).

1999 წელს რატომღაც დამაჯილდოვეს „**ღირსების ორდენით**“. გასაგები მიზეზების გამო ორდენის აღება არ მინდოდა (უკვე გვექონდა ჩემი საყვარელი მსახიობის **ნოდარ მაგლობლიშვილის** მაგალითი). მაგრამ ახლობლების „**ზენოლით**“ და... ერთი სიტყვით, ძალიან გვიჭირდა და ვერ ვივარგე!... ავიღე — ექვსასი ლარი ახლდა იმ ორდენს!!

2004 წელს, რა თქმა უნდა, ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე, გამიშვეს პენსიაზე. ჯერჯერობით ცოცხალი ვარ. ამას იმიტომ გახსენებთ, რომ მწერალთა კავშირის ბოლო ცნობარში აღარ მომიხსენიეს, თუმცა კავშირიდან გასვლის განცხადება არ დამინერია და არც დავნერ.

ეს არის და ეს.

თამაზ ბოლარქიშვილი

თამაზ გოდერძიშვილი

გამხმარეპროლოგებიანი ავტობიოგრაფია

(ფიქრი და ავტობიოგრაფია დიდიან შუალაშვილი)

მოქმედი პირნი:

- გიორგი – 40 წლისა
- გიორგის დედა
- გიორგის მამა
- გიორგის ფიქრი
- გიორგის ძმისწული
- გიორგის საყვარელი ქალი – გოგონა იაშვილი
- გიორგის უფროსი
- გიორგის მდივანი ქალი
- გიორგის ერთნიანდადებიანი თანამშრომელი კაცი
- გიორგის მეგობრის სანდროს მეუღლე
- გიორგის მეგობრის გაიოზის მეუღლე
- ორსიტყვიანი ტელედიქტორი ქალი
- ხმა რადიოდან

გიორგის მუხები – გამხმარი ყვავილები:

- მყრალბალახა /კაცის ხმა/
- მიხაკი /კაცის ხმა/
- ჩაის ვარდი /კაცის ხმა/
- ნითელი ვარდი /ქალის ხმა/
- კესანე /ქალის ხმა/
- ეკალი /კაცის ხმა/

- ალიონა
- ნინა
- თამაზი ეკლის პერსონაჟები
- თენგიზი
- პირიმზე /ქალის ხმა/

დედა: გაიღვიძე?

გიორგი: არა, მძინავს.

დედა: ადექი, სამსახურში დაგაგვიანდება. (პაუზა) ადექი, შვილო.

გიორგი: ნაცრისფერი დილაა, მზე არა ჩანს. როცა მზე ღრუბლებს ეფარება, ვერ ვხვდები, რომელი საათი იქნება. თუმცა, რაც ახალგაზრდულ ასაკს გადავადიჯე, ყოველდღე ერთი და იმავე დროს მეღვიძება – ზუსტად რვის ნახევარზე.

დედა: ადექი, შვილო!

გიორგი: ჩემი საძილე ოთახი პატარაა და ავეჯიც ერთადერთი ვარიანტით არის განაწილებული. სხვანაირად რომ დაიდგას, არ დაეტევა. ამ ორმოცი წლის მანძილზე იშვიათი გარემონტების შემდეგ, ჭერსაც და კედლებსაც ზუსტად იმავე ადგილას უჩნდება ბზარები. ასე რომ, ჩრდილის მდებარეობა ამ ბზარებთან შეფარდებით ზუსტ დროს აღნუსხავს. საათი არც არის იმავე. დღეს ოთხშაბათია. ცამეტი ავგისტო. ესლა შვიდი საათი და ორმოცდახუთი წუთი იქნება.

დედა: აი, ამ ბეჭდით სანყალმა მამაშენმა ხუთი ქალი დანიშნა. მეხუთე მე ვიყავი. ამასწინათ ნავილე და ოქრომჭედელს გავანევი. ბაჯალლოა, თორმეტი გრამი. ეგებ, შენც გადმოგეხსას იმისი წყალი. დაჩანაკი და შემომბერდი ხელში უცოლოდ. მე რა... ზეცას ხომ არ გამოვეკერები? რას მიყურებ? გამომართვი. მოგწონს?

გიორგი: ძალიან. გმადლობ.

დედა: რამე ხომ უნდა დაგჩრქეს სანყალი მამაშენისაგან.

გიორგი: გმადლობ, დედიკო.

დედა: ალუ, ნეკზე არ მიკბინო!

ფიქრი: საპირფარეშოში ხელი უხერხულად დავიქნიე. ბეჭედი მომძვრა, კაფელზე დაეცა. საამო წკარუნი გაიღო და კანალიზაციის ხვრელის ირგვლივ რამდენიმე წრე შემოხაზა. წრე ნელ-ნელა პატარავდებოდა და ვიდრე რაიმეს მოვიფიქრებდი, ნიშნობის ბეჭედი ხვრელში გაუჩინარდა.

გიორგი: კალენდარს გუშინდელი ფურცელი ავახიე, კედლის, ჯიბისა და მაჯის საათები დავქოქე და რადიო ჩავრთე.

რადიო: თბილისში უნალექო ამინდი იქნება. ტემპერატურა ღამით – ოცდაერთი-ოცდასამი, დღისით – ოცდაცამეტი-ოცდაათობამეტი. დღეს დილის შვიდ საათზე თბილისში იყო ცხრამეტი გრადუსი. ესლა თბილისის დროით რვა საათი და ორმოცდაათი წუთია.

გიორგი: გახეურა ავანთე და ჩაიდან დადგე. ჩაიდანს გვერდით უჯრედზე ტაფა მივუდგი და ორი კვერცხი ჩავახალე მოთუხთუხე ერბოში. ვიდრე ერბოკვერცხი შევჭამე, ჩაიდანში წყალი ადუღდა. მიყვარს ქაფქაფა ჩაი თბილისურ სიცხეში; წყურვილსაც ჰკლავს და ოცდათხუთმეტი გრადუსიც ადვილი ასატანია. ნუხელ არ უნემია და გაქათქათებული მანქანა თეთრად პრიალებს ეზოში. ამ ფერს კონსტრუქტორებმა “თეთრი ღამე” შეარქვეს. ჩემმა ძმისწულებმა კი ჩემი “ჟიგული” რატომღაც “თეთრ მარგალიტად” მონათლეს. “მარგალიტას” მტვერი გადავწმინდე და დავქოქე.

— ნავედი, დედი!

დედა: ჭკვიანად იარე!

გიორგი: თუ მოვიცალე, სადილად ამოვალ.

ქალაქში იმდენი მანქანაა, ფეხით უფრო სწრაფად მივა კაცი სამსახურში. ჩვენი დაწესებულების სამიათასკაციანი კოლექტივი გონიერი მანქანის პროგრამას ადგენს. პროგრამა ორიათას ოცდახუთ წელს უნდა იყოს მზად. ჩემი განყოფილება ორიგინალური დრამატურგიის პროგრამას ამზადებს. განყოფილება სამ ნაწილად იყოფა: თეატრის, რადიოსა და ტელედრამატურგიის. რადგან ჩვენს მრავალმილიონიან ქალაქში ყოველი მეორე თუ არა (ყოველი მეორე ლექსებს წერს) მესამე კაცი მაინც წერს პიესას, ადვილი წარმოსადგენია, რა დღეშიც ვიქნებით მე, ჩემი სამი მოადგილე და რედაქტორ-ინჟინრები. აქვე გეტყვით: ჩვენს ენაზე თითქმის არ არსებობს ასე თუ ისე კარგი ორიგინალური პიესა თეატრისათვისაც კი: რადიოპიესაზე და ტელეპიესაზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. მიუხედავად ამისა, მაინც ვიხილავთ პროექტს, მანქანას რომ ვთავაზობთ. ამ საჯარო განხილვას ესწრება ყველა, ვისაც არ ეზარება და ისინიც, ვინც მანქანის დაპროგრამებას ხელმძღვანელობს. დღეს სწორედ ასეთი დღეა. განხილვას დაწესებულების ხელმძღვანელი თავმჯდომარეობს. დაწესებულების ხელმძღვანელის ნინ ყველა თვალთმაქცობს: ყველა ცდილობს თავი შეახსენოს ან დაამახსოვრებინოს. თითქმის ყოველი მათგანი, ვინც არ დაიზარებს და სიტყვას ამბობს, მიზანს აღწევს: მათ სახეზე იმახსოვრებს ხელმძღვანელი ან გვარს იკითხავს და ნითელი ფანქრით უბის ნიგნაკში ჩაიწერს. ნებისმიერ შემთხვევაში, ორატორი “ქულას იძენს” – როგორც ჩვენ დაწესებულებაში ამბობენ. ბევრქულიანი მლიქვნელები დაწესებულების ხელმძღვანელს გარს ჰყავს შემოკრებილი. ისინი ქმნიან საბჭოს, რომლის ვადანყვეტილება საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება. ისინი დაწესებულების მანქანებით სარგებლობენ, დიდი ხელფასი აქვთ და პრემიებითაც უფრო ხშირად ჯილდოვდებიან. ცოტა, მაგრამ კარგი სპეციალისტებიც გვყავს. ისინი ბევრ რამეს ამ-

ბოზენ ქვიანურს, ბევრ ხეირიან რჩევას აძლევენ მთავარ ინჟინერ-რედაქტორებს, განყოფილების გამგეებსა და ხელმძღვანელსაც. მაგრამ გადის დრო, ყურად არავინ იღებს ამ საუკეთესო რაციონალიზატორულ წინადადება-მოსაზრებებს. ერთი სიტყვით, ჩვენც ვმუშაობთ! დაახლოებით სამი საათის შემდეგ განხილვა დასასრულს უახლოვდება. დაწესებულების ხელმძღვანელი ყველას აზრს მოისმენს და ბოლოს ამბობს სიტყვას, რომელიც გადაუბრუნებლად უნდა შესრულდეს. ის ყოველთვის მართალია, რომელიც განყოფილების პროგრამასაც უნდა ვიხილავედეთ: ფინანსებისა თუ მუსიკის, დრამატურგიისა თუ მრეწველობის, სოფლის მეურნეობისა თუ სპორტის, სამთამადნო მრეწველობისა თუ არქიტექტურის, საავტომობილო ვაზთა მშენებლობისა თუ კომპიუტერიზაციის. ის მართლაც ჯოჯობის ჭკუითაც და გამოცდილებითაც ბევრქულიანებს. წლების მანძილზე ბევრქულიანები შიშითა თუ პირფერობით თავს უქნევდნენ და აქებდნენ დაწესებულების ხელმძღვანელის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს, თუ, საერთოდ, ასეთი გააჩნდათ. ამიტომ თვითონ ინიციატივა და დამოუკიდებლობა დაკარგეს და ესლა, გულითაც რომ მოინდომონ, ხელმძღვანელზე კარგი აზრი არც მოუვიათ თავში. ამ კაცს რომ ვუყურებ, ასე მგონია, გარეთ წვიმს, ქარია, ქარიშხალი, ჭალიკონი, ღრუბელი, სიბნელი, წყვიდადი და არ ვიცი, კიდევ რა! არა მგონია, თუ გამოიდარებს, ამოვა მზე და ჩვეულებრივი ამინდი დადგება, ჯანსაღი, უღრუბლო... ერთხელ, ვერსად ვიპოვეთ; არც კაბინეტში იყო, არც – მინისტრთან, არც – შინ. წვიმდა. ის კი დაწესებულების ეზოში გასულიყო და მავთულის ბადით შემოღობილ სპორტულ მოედანზე იდგა, კალათბურთის ფარს უცქერდა. რას ფიქრობდა, ვინ იცის?!

უფროსი: დრამატურგიის განყოფილება რატომ არაფერს გეგმავს?

გიორგი: ახალი არაფერი დაწერილა.

უფროსი: (ღიმილით) ვერ დავიჯერებ, რომ პოეტების ქვეყანაში პიესები არ იწერება.

გიორგი: (ღიმილითვე) ჯერ არ დაწერილა.

უფროსი: (ისევ ღიმილით) ვერ მუშაობთ! ტყუილად იღებთ ხელფასს!

გიორგი: (ღიმილითვე) გაგვათავისუფლეთ.

უფროსი: არ გაგათავისუფლებთ, მაგრამ საყვედურს კი გამოგიცხადებთ. საბჭოს მდივანს ვთხოვ, გააფორმოს ბრძანებით. არც ტელევიზიასა?

გიორგი: არ გახლავთ.

უფროსი: არც რადიოპიესა?

გიორგი: არა.

უფროსი: იცით კი, რა განსხვავებაა ამ უანრებს შორის?

გიორგი: სამი მოადგილე იმიტომაც მყავს, რომ ყველამ თავის საქმეს მიხედოს. მე მათ ვხელმძღვანელობ, სწორი გზიდან რომ არ გადაუხვიონ!

უფროსი: არ ვიცი... დამინერეთ მოხსენებითი ბარათი... რატომ არ მუშაობთ...

გიორგი: თუ ის დაწერო, რა განსხვავებაა?

უფროსი: ცუდად ვმუშაობთ, კოლეგებო! შემდეგ განხილვაზე სრული პროგრამა იყოს, გასაგებია? ამით დავამთავროთ.

გიორგი: სპეციფიკის მოთხოვნით, ჩვენი დაწესებულება ქალაქგარეთ ააშენეს, ქალაქში მოძრავი ტრანსპორტი მაინც აზანზარებს შენობას. ეს ზუსტ დაპროგრამებას ხელს უშლის. სპეციფიკის მოთხოვნითვე, დაწესებულების კორიდორებსა და კაბინეტებშიც რბილი იატაკია დაგებული. ასე რომ, დარბაზი ისე ჩუმად დაიშალა, ბუზის გაფრენას გაიგონებდით. მეთვრამეტე სართულის ათას რვაას ორმოცდამეორე ოთახში ჩემი სამუშაო მაგიდა და პულტი დგას. აქედან მთელი ქალაქი მოჩანს. სამსაათიანი "ცხარე" კამათით დალილს ძალიან მესიამოვნა სიჩუმე და სიმყუდროვე. ყრუ ზუილი გაისმა. ეს ჩვენთან შესვენების დაწყებას ნიშნავს. ესე იგი, თბილისის დროით ცამეტი საათია. ოთახის კარი ჩავკეტე, ღრმა სავარძელში ჩავჯექი და დიდი ფანჯრისკენ შევბრუნდი; მერე სავარძელი ოდნავ გადავანვინე და თვალები დავხუჭე...

მერაბლაძე: ქარი ქრის... ქარი ქრის... შემოდგომის სუსხიანი საღამოა. მოსკოვის გარეუბნის სადგური ხალხით გაჭედულია. მოზღვავეების წუთებია. დალილი და მშვიდი მოსახლეობა სამსახურიდან შინსაკენ მიისწრაფვის ერთადერთი სურვილით – გათბუნ. სადგურში ყოველ წუთს კვილით შემორობდა ელექტრომატარებელი, თვალის დახამხამებაზე უსწრაფესად ისროდა მოქალაქე-მგზავრებს ვაგონებიდან, ახალი ხალხით ივსებოდა და კვილითვე გარბოდა. საოცარია! მხოლოდ ბორბლების რაბრახი, მატარებლის კვილი და ფეხის ხმა ისმოდა. ხალხი ჩუმად იყო. ლაპარაკის თავიცი არავის ჰქონდა. სადგურზე გადაკედული ხიდის კიბეზე ფეხის ხმა ძლიერდებოდა: კიბე ხისა იყო და უფრო მეტად ხმაურობდა, ვიდრე შემოდგომის ცივი წვილი ნვიმით გაპრიალებული ატალახებული ასფალტი. ხიდზე ხალხი ირეოდა, ერთმანეთს ეჯახებოდა, განსაკუთრებით ისინი – ვინც კიბეზე ადი-ჩამოდიოდა. მაგრამ მაშინაც კი, როცა უხეშად შეაკვებოდნენ, გამვლელი ბოდიშის მოსახდელად დროს არა ჰკარგავდნენ. უეცრად ხიდზე ერთი წამით შეჩერდა მოძრაობა. ხალხი ორად გაიყო. მერე საკმაოდ გრძელ კიბეზეც ინება ხალხმა შეშქიდროება. ხალხიცა და მისავალი კიბეც ალესილპირიან დანასავით გაჭრა ხეიბარმა. ხეიბარს ფეხები არ ჰქონდა და საჯდომქვეშ მიმაგრებული სქელი რეზინით მიცურავდა. კი არ მიცურავდა, მიხტოდა, ორ ლონიერ მკლავზე არეკვნიდა. მოქალაქეები, რადგან უფეხო ხეიბარი ძალზე დაბალი იყო, ძირს არ იხედებოდნენ; ხეიბარი შურდულივით რომ ჩაიქროლებდა, მერე თავს ნახევრად შეაბრუნებდნენ, თვალს მოჰკრავდნენ და ისევ გზას განაგრძობდნენ. ხეიბარს კი მიზანი ჰქონდა! წამდაუნუნ ერთი და იმავე ადგილისკენ იხედებოდა, ხიდზე იყო თუ კიბეზე. ქორივით ისწრაფოდა იმ მიზნისაკენ. გრძელ კიბე სამი ნახტომით ჩაათავა. ვაგზლის კედელთან მერხის უკან გადავარდნილ, თავისსავე შარდში ამოთხვროლ, სიმთვრალისაგან ღონენართმეულ და გაოგნებულ ქალს ეცა. ქალს, წარმოიდგინეთ, გაელიმა. ხეიბარმა ვაგზლის საპატიო დაფის უკან შეათრია ქალი და კაბა თავზე გადააფარა. ქალი უნიფხვო იყო. ხეიბარმა გამოიხედა დაფისა და კედელს შუა ჩარგული ტუიის ბურქიდან და როცა დაინახა, ხალხი და რაზმელები მომდევნო, აჩქარდა. აჩქარებულმა აკანკალებული ხელები ვერ დაიმორჩილა. შარდის შესხნა ვერ მოასწრო – რაზმელებმა უკან გადმოსვეს. ქალს ისევ ეძინა... თუ უფრონად ევლო. მგონი, ბეტონის იატაკს თავი დაარტყა, როცა ხეიბარმა დაფის უკან გადაანვინა. ხეიბარს გავარჯიშებულ მკლავებში ათი კაცის ძალა ჰქონდა და როცა ისევ ქალისაკენ გაინია, რაზმელებსა და ქალის ღირსების ზოგიერთ ქომავლსაც ძალიან გაუჭირდათ მისი დაოკება. ხეიბარი სიბრაზისგან აკანკალდა. გალურჯდა, გაცოფდა. ის ყვიროდა, ალბათ, რალაცას ამბობდა, მაგრამ განწირულს მხოლოდ გაბმული ღმუილი ამოსდიოდა პირიდან. მალე მილიციის მანქანა მოვიდა. ქალი საკაცზე დადეს და მანქანისაკენ წაიღეს. ხეიბარი მანქანას მიგარდა და ცემა დაუწყაო. მერე დანა ამოიღო. ალბათ, საბურავები უნდოდა დაეჭრა, მაგრამ მანქანა ადგილიდან სწრაფად დაიძრა და ხეიბარი, ვიდრე დანას გახსნიდა, უკან დატოვა. აი, მაშინ კი აღრიალდა ხეიბარი, თითის სისხო ცრემლებით ატირდა. "ქალი ჩემიაო, ყვიროდა, - მე ვიპოვეო. იცით, საიდან დავინახე? აგერ, იქიდანო. - ხელს შუა ხიდისაკენ იშვერდა. ხიდზე მოსიარულენი ნეკისხელა ჩანდნენ ამ სიშორიდან. - თქვენ ხალხი კი არა, ფაშისტები ხართო. მე კი თქვენი გულისთვის გროზნოში ორივე ფეხი დავკარგეო. - დაბამბული ქულაჯა გადაიგლიჯა. მკერიდ ორდენებითა და მედლებით ჰქონდა სავსე. - დამიბრუნეთ, დამიბრუნეთ ჩემი ქალ! სადღა ვიპოვი ამისთანა ქალს ან ასეთი შემთხვევა როდისღა მომეცემაო". - აი, ასე ტიროდა ხეიბარი. მერე დანა ჯიბეში ჩაიღო და დაწყნარდა. ორმა მილიციელმა აქეთ-იქიდან ილღიებში თითო ხელი ამოსდეს და მოტოციკლის ეტლიმ ბოსტნეულით სავსე ტომარასავით ჩაახეთქეს. ახლა უხმოდ ტიროდა ხეიბარი, აღარავის უძალიანდებოდა. ხიდი კი ისევ სავსე იყო გამვლელით. სადგურშიც ყოველ წუთს რიგრიგობით ხან ერთი, ხან - მეორე მხრიდან კვილით შემორობდა ელექტრომატარებელი, უსწრაფესად ისროდა მოქალაქე-მგზავრებს ვაგონებიდან, ახალი ხალხით ივ-

სებოდა და კვილითვე გარბოდა. შემოდგომის სუსხიანი, მოლუშული სალამო იდგა. ჟინჟლაჟდა. ქუჩის განათება ჩართეს. ელექტრონის შუქზე მშვიდად, ნარნარად მოფრინავდნენ ატალახებული ასფალტისკენ წვიმის უწვრილესი წვეთები... (ტელეფონის ზარი)

მხატვარი აივანგო ჭელიძე

გიორგი: გისმენთ.

მდივანი: ბატონო გიორგი, თქვენთან საუბარი სურს ათას ორმოცდაორს.

გიორგი: შემაერთე. (პაუზა) გისმენთ.

თანამშრომელი: კუს ტბის რესტორანში ცივი ლუდი და ცხელი ხინკალიაო, ამბობენ.

გიორგი: არ მშია. ხომ იცი, მანქანით რომ ვარ, წვეთს არა ვსვამ.

გოგონა: შენ, ეი, ათას რვაას ორმოცდამეორე, არც ჩემთან ყოფნა გინდა?

ფიქრი: ოთახში მზეზე ახლადმოთბული ბალახივით ტკბილი, მაძლარი და თბილი ხმა შემოიღვარა.

გიორგი: გოგონა! როდის მოხვედი? მანდ რას აკეთებ?

გოგონა: გელოდები. შესვენების დამთავრებამდე კიდევ ორმოცი წუთია.

გიორგი: სად ჩამოვიდე?

გოგონა: ჩემს მანქანასთან. ჩრდილოეთის სადგომის მეხუთე რიგში ვდგავარ. შენი მანქანის გვერდით.

გიორგი: მოძრავმა კორიდორმა, შემდეგ ჩქაროსნულმა ლიფტმა ორ წუთში ჩამიყვანა ჩრდილოეთის გასასვლელთან. მოედანზე უამრავი ნაირფერი მანქანა იდგა. ზანტად გადავჭერი მოედანი. გოგონა "მუძიმურას" ახალთახალი მარკის მანქანაში იჯდა. (ძრავის წყნარი ბუბუნი)

გოგონა: გამარჯობა.

გიორგი: გაგიმარჯოს.

გოგონა: დაბრძანდით. (მანქანის კარის ჯახუნი)

ფიქრი: მანქანაშიც გოგონას სუნი იდგა: მაძლარი, ტკბილი, თბილი.

გოგონა: დალლილი ხარ?

გიორგი: ამას არა აქვს მნიშვნელობა, თუ შენთანა ვარ.

ფიქრი: ჩემი პასუხი გულწრფელი იყო, რადგან გოგონასთან პირისპირ რომ ვრჩები, სადღაც ქრება ჩემი წლოვანება, დაღლა, სიღინჯე. მეც მასავით ოცი წლისა ვხდები და ნამდვილად ისევე ათასგვარ სისულელეს ჩავიდენ.

გიორგი: დანარჩენები სად არიან?

გოგონა: ჩვენთან უნდოდათ წამოსვლა, მაგრამ ვუთხარი, ჩემს ერთოთახიან ბინაში მხოლოდ ბატონი გიორგი ეტყევა-მეთქი.

ფიქრი: იხუმრა ჩვენს ქალაქში ყველაზე ლამაზი სახლის პატრონმა.

გოგონა: გშია?

მიხაკი: გაზაფხულის მოახლოებას პირველად მე ვგრძნობ... არა, ვცრუობ! ჩემს ქუჩაზე, ზუსტად ჩემი სახლის პირდაპირ, ერთი ხე დგას. ის ხე მჯობნის! მოემატება თუ არა მზეს სითბო, კვირტებით იხუნძლებს. ერთი-ორი დღეც და იმ კვირტებს საოცრად სათუთ, ნაზ და რბილ მწვანეფრად გაშლის. თუ გაზაფხული არ გაჭირვებულა და კვლავ დარია, სულ მალე ის პანანინა კვირტები პატარა ლამაზ ფოთლებად იქცევა. ცოტა დროც გავა და ხასხასა ფოთლებს უკვე ჩრდილიცა აქვთ და სუნიც. ყოველ შემთხვევაში, ჩვენთან, ქალაქში, გაზაფხულის სუნი უპირველესად აფეთქებულ კვირტებსა და ახლადგამლილ ფოთლებს შემოაქვთ. როცა მერცხლები მოფრინდებიან, ჩემი ხე უკვე საკმაოდ შეფოთლილია და ამყად შესცქერის ახლადგალვიძებულ ბუნებას. გაზაფხულია! ვერ შევეჩვიე გაზაფხულის დადგომას. საოცარი სურვილები მიჩნდება, ათას-

გვარი მიზნები ამოტივტივდება, მიფორიაქდება ზამთრის დაუსრულებელ ღამეებსა და ყინვაში მიძინებული სული, გაზაფხულია! ათასჯერ უფრო მეტად მიყვარხარ, ათასჯერ უფრო მეტად გიფრთხილდები, ათასჯერ უფრო მეტად მედარდები, მაგრამ... სადა ხარ? სადა ხარ? სადა ხარ?..

გოგონა: გძინავს?

გიორგი: ჯერ არა.

გოგონა: ცხელა.

გიორგი: გოგონამ მანქანა საკუთარი ორსართულიანი სახლის გარაჟში შეიყვანა. გარაჟიდან ლიფტმა მეორე სართულზე აგვიზიდა. გოგონამ დიდი მისაღები ოთახის კარი შეალო და პირდაპირ აბაზანისაკენ გაიქცა. მე სამზარეულოში გაზქურაზე ჩაიდანი დავდგი. აბაზანიდან გამოსულ გოგონას უფრო მძაფრად ასდის მზეზე ახალმოთბული ბალახის ტკბილი, თბილი და მაძლარი სუნი.

გოგონა: ჩაი მინდა, ჩაი მინდა, ჩაი მინდა!

გიორგი: გრძელ ლამაზოთიებთან ხელს ჩემკენ იშვერს გოგონა და სანოლი ოთახისაკენ მიმართევს. (ნელი, დაძაბული მუსიკა. გოგონას ვახშირებული სუნთქვა და ვნების ტკბილი შეკვილებანი. პაუზა).

გიორგი: სანოლ ოთახში.

გოგონა: ცოტა ხანს კიდევ დარჩი რა...

გიორგი: კი, ბატონო.

გოგონა: არა, წადი, ისედაც დაგაგვიანდა.

გიორგი: მეკრდით სახეზე მანვება, მზუთავს; არის ასეთი შემბოჭველი ილეთი ძიუ-ღოში თუ სამბოში, არ მახსოვს. (ძლივს ისმის) რომელი საათია?

გოგონა: სამის ნახევარი. დარჩი რა... დარჩი რა... გთხოვ... გემუდარები... (პაუზა)

გიორგი: სასტუმრო ოთახში.

გოგონა: ჩაი კიდევ გინდა?

გიორგი: არა.

გოგონა: არც ხილი?

გიორგი: არა.

გოგონა: წასვლა?

გიორგი: არც წასვლა.

გოგონა: ხომ არ დაგვალე?

გიორგი: არა.

გოგონა: მიდიხარ?

გიორგი: რამდენჯერ უნდა გითხრა, ხელზე ნუ მკოცნი!

გოგონა: გამაღობ. შენ კარგი კაცი ხარ. გამაღობ. გამომართვი მანქანის გასაღები, ჩემი მანქანით წადი. მეც მალე მოვალ. მანქანა ისევე იქ დააყენე.

გიორგი: რა გინდა ამ ჩვენს სამსახურში? რა დაგკარგვია? არ მინდა შენი მანქანა. ტაქსით წავალ.

გოგონა: მიხარია, როცა შენ მართავ ჩემს მანქანას. ასე მგონია, ჩემი თმები გიჭირავს ხელში... ან ჩემი...

გიორგი: ნავედი!

გოგონა: ან ჩემი მკერდი...

გიორგი: კარგი, ჰო, ნავედი!

გოგონა: გამაღობ.

გიორგი: ჰო, კარგი, რა მოგივიდა?!

გიორგი: გოგონა კარს ჰკოცნის იმ ადგილას, სადაც ხელი მელო.

ფიქრი: ოჰ, შენი აფერისტი დედა ვატირე! *(მანქანის კარის ჯახხუნი ძრავა ამუშავდა).*

გიორგი: ქალაქი სავსეა მანქანებითა და მზით. მანქანას ისევ ჩრდილოეთის სადგომზე ვაყენებ, ისევ ავდივარ ჩემს ოთახში. სამარისებური, უსიამოვნო სიჩუმეა. აბა, ავტომობილსაუხევე, მითხარი, ჩემს არყოფნაში რა მოხდა? *(ავტომობილს უჩივრით).*

მდივანი: თოთხმეტ საათსა და ნოლ ხუთ წუთზე იყო დრამატურგი დუგლაძე. პიესა მაგიდაზეა. *(პაუზა)* თოთხმეტ საათსა და ორმოც წუთზე იყო გრინბერგი, ქართული რადიოიქისის თაობაზე. გადაეცემა თქვენი რეკომენდაციები. წერილი მაგიდაზეა. *(პაუზა).* თოთხმეტ საათსა და ორმოცდათორმეტ წუთზე მოვიდეს ტელექსი: გილოცავთ, თქვენს პიესას მეორე პრემია მიაკუთვნეს ვილნიუსის საერთაშორისო კონკურსში. *(მუსიკალური თანხლება, საზეიმო, ამალღებელი. პაუზა)* თხუთმეტ საათსა და ოცდაორ წუთზე დაგირეკათ ქალმა. ვინაობა არ დაუსახელებია. *(მეთპოვენის მესხეთე სიმფონიის შესავალი აკორდები. პაუზა)*

გიორგი: რა იშვიათი დღეა! ორი პიესის მეტი არ შემოსულა!

რადიო: თბილისის დროით თექვსმეტი საათი და ნოლ ორი წუთია. *(რადიოს გამორთვა)*

ფიქრი: სარკმელი გამოვალე. შორს, დაბლა, ქალაქში მოფუსფუსე გამრჯე ჭიანჭველებივით ირევა ტრანსპორტი, ადამიანები, ყველაფერი. სუფთა ჰაერის ნაცვლად ცხელი ბული შემოიჭრა ოთახში. ხელი სარკმელის მოსახურად გადავყავი... ნიშნობის ბეჭედი მომძვრა, მინაზე საამო ხმაურით დაეცა და თვრამეტივე სართულის ფანჯრები ეკლესიის უმცირესი ზინზილაკივით ჩაირანკუნა. ცხადად გავიგონე, ასფალტზე რომ დაეცა.

გიორგი: ნეტა, რა დაგვიწერა დრამატურგმა დევედარიანმა? სათაურის შემდეგ ნაკითხვა აღარ მინდოდა, მაგრამ აუცილებლად უნდა გახვიდე ბოლოში! არ მახსოვს, რამდენხანს ვიტანჯე ამ პიესის კითხვაში. ცოტა უნდა დავისვენო. *(მუსიკალური პაუზა)* ეხლა უკვე შეიძლება დუგლაძის ტელეპიესას ჩაუფუჯდეთ...

მამა: ალო! მანდა ხარ?

გიორგი: გისმენ, მამა!

მამა: ტელევიზორი ჩართული გქონდა? ნახე რა კარგი ტელესპექტაკლი გადმოსცეს მოსკოვიდან?

გიორგი: არა, არ მინახავს, საქმე მქონდა.

მამა: საქმეს შენ რა გამოგილევს?

გიორგი: რა გინდა, მამა? საქმე მქონდა და ვერ ვნახე, ამაზეც უნდა გამიბრაზდე?

მამა: ასეთი სპექტაკლები აუცილებლად უნდა ნახო, ესეც შენი საქმეა და, შესაძლოა, უპირველესი საქმე. მაგრამ ნახვაც რას გიშველით? ნორმალური ტელეპიესა რომ დაინეროს, დიდი ნიჭია საჭირო.

გიორგი: მამა, ეხლა შენთვის... მამა, პიესას ვკითხულობ. *(პაუზა)* გენყინა?

მამა: ბრიყვი ხარ შენ, შვილო. მაპატიე, ასე რომ მოგმართავ, მაგრამ ჩვენი საუკუნის ძირითადი პრობლემა კომუნიკაციის პრობლემაა. ჩემი და შენი მაგალითი არა მაქვს მხედველობაში. ოცდამეერთე საუკუნის გადასაწყვეტი პრობლემა სწორედ ეს არის; რადგან ადამიანებს აღარა აქვთ ურთიერთობის ნიჭი... აღარა აქვთ, გაუთავდათ, მორჩა...

გიორგი: მამა, ერთი ტელეპიესა მაქვს სასწრაფოდ წასაკითხი...

მამა: მერე დაანერე, როგორც ანერ ხოლმე ვირულად, - „არ ვარგა!“ ასე კი იმიტომ ანერ, რომ არ იცი, რა ურჩიო ტელედრამატურგს, რადგან ტელეხელოვნებაშიც ვერ ერკვევი. შვილო, შენც ხომ უყურებ ამ დანჯღრეულ ყუთს და ხომ ხე-

დავ, რომ ტელევიზია ყოველდღიურ კონკურენციასა ახალ ამბებთან. ახალ ამბებს ახალი ამბები იმიტომ აჰქვია, რომ ყოველდღე გადმოსცენ და ფაქტიურად მომხდარი გვიჩვენონ. როგორ გინდა ააღვლო ადამიანი, რომელმაც სულ ახლახან ნახა ვიდეოზე ჩანერილი ან ფირზე დამონტაჟებული კი არა, არამედ, რეპორტაჟი, გესმის, პირდაპირი რეპორტაჟი ისრაელიდან, პალესტინიდან ან სირიიდან, სადაც ომია და სისხლისღვრა. თვალცრემლიანი, უბედური ქალი გვიყვება, *(თან გვიჩვენებენ!)* ნახეთ როგორ მოყვა ჩემი შვილი, ან ქმარი, ან ძმა, ან და, დედა, მამა ავთენტული სახლის ნანგრევებში. *(მსხვერპლი ნანგრევებიდან გამოაქვთ!)* როგორ უნდა ააღვლო ამის შემდეგ მაყურებელი, თქვენი ტელევიზია რატომაც მეგობრებს ან ძვირფას მაყურებელს რომ ეძახის? მწერალს უხდება კონკურენცია სხვადასხვა სახის, ნაირნაირ სინამდვილესთან და ამიტომ ყველაზე ღრმად უნდა გაერკვეს ყოველ მოვლენაში. ადვილი არ გეგონოს, ეს ურთულესი საქმეა. თუ გაერკვევა და გულთან მიიტანს, ყველაფერს შესძლებს. მაგრამ ვინ გეგულება ახლა ასეთი ნიჭიერი, რომ...

გიორგი: კარგი, რა, მამა! *(ყურმილის დაკიდების ხმა, ზუმერი)* დუგლაძის ტელეპიესა ძალიან ცუდი გამოდგა. ყველაზე ძალიან ასეთი პიესები მალიზიანებს: არც თავი, არც - ბოლო. ასე ვერავის მოაწყებ! დევედარიანის პიესა თეატრის რედაქტორს დავანერე, დუგლაძისა კი - ტელედრამატურგის. ასე მოითხოვს საქმეთა მსვლელობა. რეცენზიები სუბორდინაციის გათვალისწინებით უნდა დაინეროს. პულტზე მდივნის გამოსაძახებელ ლილას დავაჭირე თითი. სიჩუმე. საათს დავხედე: თვრამეტი საათი და ორმოცი წუთია. წასულან. ჩრდილოეთის სადგომზე მხოლოდ ორი მანქანა იდგა: ჩემი და გოგონასი. დამინახა თუ არა, გოგონამ სიჩქარე ჩართო და მანქანა ადგილიდან ჭრიალ-ჭრიალით, დიდი სიჩქარით დასძრა. გვერდით ვილაც ყმანვილი ეჯდა: ვერ გეტყვით, რამდენი წლისა იქნებოდა. თმები კულულებად ეყარა განიერ მხარბეჭზე... ცხელა, საშინელი ბული დგას, ჰაერი არ ინძრევა. მანქანაში ჩავჯექი, სარკმელი გავაღე და სრბოლით გამოწვეულ ნიაგს შუბლი შევუშვირე...

ქვანა: სულ პატარა, უმცირესი, უნაზესი ზარის ხმა გაისმა. ნეტა ვის უნდა ჰქონდეს ასე პანია თითები, ამ ცეროდენა ზარის ენაზე გამოძმული ღვედი რომ მოსწიოს? თანაც ისე ნაზად, ისეთი მოკრძალებით, რომ დაბადებული ბგერა სულში შეგიფრინდეს, აგაფორიაქოს, აგიშალოს ყასიდად ფერფლიმყრილი მოგონებები. მეტი რაღა უნდა დაგემართოს, თუ ამითლა ცხოვრობ?! უარესი - აღარაფერი! ვრცელ ოქროსქვიშიან უდაბნოში თითქმის დანგრეული სამრეკლო ისე მყუდროდ ჩამჯდარიყო, როგორც გამოდღი ვეება ხელისგულზე - ცისფერბუსუსიანი სამი - ოთხი დღის წინილა. ნანგრევები ცისფერი იყო, ცისფერი ქართული აგურით ნაშენი. დროის მიერ ნახევრადმეჭმულ ცისფერ ღერძზე პანანინა ოქროსფერი ზარი ეკადა და ძლივსშესამჩნევად თრთოდა, თუმცა ქარი არ იყო. სამრეკლოს გაცვეთილ კიბეზე ერთი მელოტი კაცი უძრავად იჯდა...

გიორგი: ვერ შევეჩვიე, შინ რომ არავინ მხედება. გასაღების ჭრილში ტრიალი ხომ სულ მაგიჟებს. მაგრამ წასადილეზე არც ისე იოლია წონასწორობის დაკარგვა. რა ცოტა ჰყოფნის, ხანდახან, კაცს?! რა უმნიშვნელო რამ ახარებს ზოგჯერ?! რატომ ხდება ასე? ნეტავ, ამაზე მეტად თუ შეიცნობს ადამიანი ოდესმე საკუთარ თავს? ხომ არ დადგა დრო ყველას დაევალოს, დაწვრილებით შეისწავლოს საკუთარი თავი. *(არავითარი - გულის კუნჭულში საიდუმლოდ შეინახაო!)* და გულახდილად ხმამაღლა გამოაცხადოს - ასეთი და ასეთი ვარო. არ უნდა შეგრცხვეს! ეგებ მოსარდებელი არაფერია?! ყოველ შემთხვევაში, უკანდასახევი გზა არის: გენები!! *(რაც გენებში დამპროგრამეს, ის გამოვედი, ბატონო!)* მაგრამ რა არის ჩანალმული გენებში? როგორია ინტელექტისა და ფიზიკური ძალის შესაძლებლობები? აქვს თუ არა ადამიანის ფანტაზიას საზღვარი? ტახტზე წამოვწევი. რა სიჩუმეა! ო, რა არასასია-

მოვწონ სიჩუმე დგას ამ სახლში!

ჩაის ვარდი: მაპატიე, გთხოვ, მაპატიე. დანყნარდი. მშვიდად მომისმინე და, თუ არ დამთანხმდები, მერე იტირე. აღარ შემოძლია მეტის მოთმენა, აღარ შემოძლია ეს ბარათი გულით ჩუმად ვატარო. გეშუადრები, მომიტევე, სხვებსაც რომ ვახედებ შენს სულში, მაგრამ იმდენი რამ გადამხდა, ისე დავილაღე ამ სიმატოვეში, ამ სიტყვის მომგონს... მაპატიე, მუხლმოდრეკილი გევედრები. მინდა ყველამ იცოდეს, რომ მეც ვიყავი სიხარულით საესე, ალტაცებული, გადარეული. მინდა ყველამ იცოდეს, რომ ეს სიხარული შენ მომანიჭე, შენ დაუნებურად, ჩემო სულელო ქალო, შენ დაუნებურად! **(ნუ გეშინია, სულელი რომ ხარ, ამას არავის ვეჭყვი. გეხუმრები).** შენ თავად არ გესმოდა, რას წერდი. არც ეს-ლა გესმის, რა მომწერე. რატომღაც ყველას ბედნიერ ვარსკვლავზე დაბადებული ვგონივარ. შენ მაინც დამიჯერე, გულახდილად გეუბნები: მთელ სიცოცხლეში ეს ნახევარი წუთი მქონდა ნათელი... ბედნიერი-მეთქი – მეშინია, ვთქვა, მეშინია, არ გავთვალო, მეშინია, ტყუილი არ აღმოჩნდეს, რასაც მწერდი.

სითელი ვარდი: სათევზაოდ თუ ყოფილხარ მთელი დღით? თევზი თუ დაგიჭერია, ღორჯო ან ნაფოტა? მერე კაუჭიანი წკნელი თუ გაგიყრია ლაყურებში და მდინარეში ან ღელეში თუ ჩაგიშვია ნაპირზე? ქვით თუ დაგიმაგრებია, წყალს რომ არ წაეღო? სუნთქვის საშუალება თუ მიგიცია ცოტა ხნით, შინ დაბრუნებამდე? დაკვირვებისარ? წყალი ხან წვდება, ხან – არა. აი, ასე ვარ ახლა! საშინლად მანუხებს ხახაში გაყრილი წკნელი, მიჭირს სუნთქვა. მიჭირს და მაინც ვსუნთქავ, როცა წყალი მწვდება. საითაც ვავიხედავ, სულ ის თევზები მიელანდება. ნუ მეტყვი, რომ რაიმე განსხვავებაა ჩვენ შორის... ისე მიყვარხარ... ისე მიყვარხარ... ასე მიყვარხარ...

გიორგი: რა სიჩუმეა... წამოწოლილს დამინახავს თუ არა, დედა ფეხთით დამიჯდება. საოცარი მეხსიერება აქვს დედაჩემს! რაც გიმნაზიაში პირველ წლებში უსწავლია, ყველაფერი ზეპირად ახსოვს. **(ორი თუ სამი წელი ისწავლა: ადრე დაობლდა და და-ძმაში ყველაზე უფროსს ოჯახის რჩენა დაეკისრა. სწავლის ეს წლები საკმარისი აღმოჩნდა, რომ ახლაც უშეცდომოდ წეროს რუსულად, ფრანგულად და ქართულადაც).** ოთახში სინათლე არ ანთია. თითქმის ბნელა. რაღაცნაირი განწყობილებაა. დედაჩემსაც ადგილი ვერ უპოვია. ვიცი, ახლა რომელ ლექსსაც წაიმღერებს; ამ ლექსს, რატომღაც, ყოველთვის მღერის. ეს პირველი ლექსია, რომელიც დედაჩემისგან გავიგონე. მაშინ პირველადვე დავუნახე დედას ცრემლი თვალებზე. პატარა ვიყავი და დედის ცრემლი გულს არ გაეკარა. ახლა დედაჩემის ცრემლიან თვალებს რომ ვუყურებ, ღამის თავის ქალა ამეხადოს, სული დამეხუთოს, გული ამომიბრუნდეს. დედას ძალიან ღამაში თვალები აქვს. ცრემლებით რომ აევსება და აუკივდება, მაშინ ხომ... დედას ნიკაპი ძლივს შესამჩნევად უთრთის...

დედა: (წამღერებით) „მარტოდ-მარტოა ობოლი, ზის და ქვითინებს მწარედა, დედა არა ჰყავს საბრალოს...“

გიორგი: კარგი, რა მოგივიდა?! ხომ იცი, მეჯავრება, ამ ლექსს რომ მიმღერი!

დედა: რატომ გეჯავრება, შვილო?

გიორგი: ნუ სტირიბ.

დედა: ნუ მატირებ...

გიორგი: არადა ვილაც ოხერს შემოვუშვებ, ეს სიმყუდროვე რომ დაგვირღვიოს.

დედა: მე რომ მოვკვებები, რა გეშველება? ვინ მოგივლის? ვისი იმედი გაქვს?

გიორგი: არავისი.

დედა: ჰო და, შეირთე ქალი. ვიდრე გვიან არ არის!

გიორგი: ერთი ისეთი უნდა შემოვიყვანო, თმებით გითრიოთ ყველანი!

დედა: შენ იცი, შვილო.

გიორგი: დამაძინე რა, ხომ ხედავ დალილი ვარ!

დედა: დაიძინე, შვილო, დაიძინე...

გიორგი: მოდი, გაკოცო. ყველაფერი ნუ გწყინს. მართლა

დალილი ვარ და მართლა მეძინება.

ფიქრი: დედაჩემისთანა ტკბილი კოცნა და მოფერება ქვეყანაზე არავინ იცის. როგორ ურბილდება გამხმარი, ყოველდღიური ფუსფუსით გაუხეშებული თითები! მთლად გაყინული რომ იყოს, ჩემს მოსაფერებლად გამოწვდილი ხელი თბილი აქვს. მარტოდმარტოა ობოლი...

გიორგი: რა სიჩუმეა. ცხელა. შინ გაძლება აღარ შეიძლება. ნავალ, გავისეირნებ!

დედა: არ დაავიანო.

გიორგი: არა, დედი. თუ მაინც დავავიანე, დანეკი, დაიძინე, ნუ დამიციდი.

დედა: ხომ იცი, ვიდრე არ მოხვალ, არ დამეძინება.

გიორგი: არ დავიგვიანებ, ჰო!

დედა: ფრთხილად იარე! **(პაუზა. კარის მიხურვის ხმა)**

ფიქრი: ნიშნობის ბეჭდის წკარუნმა გამომაფიხლა: თითიდან წამძროშია და კიბეზე მიხტუნავდა. მერე კიბესაც აცდა და სადარბაზოში ჩავარდა. ვიდრე სართულებს ჩავათავებდი, დავინახე, როგორ ეცა ვეებერთელა ვირთხა მოძრავ ბრჭყვიანლა საგანს, პირი დასტაცა და ხვრელისაკენ გააქცუნა. იქ შეჩერდა და მიცდიდა, სანამ ჩავიბრუნდი. მერე თითქოს ნიშნის მოგებით შემომხედა და ხვრელში გაუჩინარდა.

გიორგი: “თეთრი მარგალიტი” სადარბაზოსთან მიცდიდა, ბზინავდა, კაშკაშებდა. აბა, წავედით! ავგორდით მე და “მარგალიტა”. სად წავიდე? არ ვიცი. მცხუნვარე მზის ჩასვლის შემდეგ, გაბედეს და გამოვიდნენ ქალაქელები ქუჩებში. ხალხით სავსეა ყოველი სკვერი, ბაღი, გადასასვლელი. ფრთხილად, ჩემო მარგალიტა, ფრთხილად! ყველას თავისი დარდი აქვს, ყველა თავისი ფიქრით არის გართული. **(მანქანის სრბოლის ხმა. მუხრუჭი).**

გიორგი: **(ყვირილით)** სანდრო!

სანდროს მეუღლე: გიორგი ხარ? გახმოვანება აქვს ტელევიზიაში. ისე გაციებულია, ხმა სულ დაკარგა და არ ვიცი, როგორ ჩანწერს.

გიორგი: რას ახმოვანებს?

მეუღლე: ამოდი, მანდედან რას მელაპარაკები.

გიორგი: მეჩქარება.

მეუღლე: არ ვიცი... მგონი, დოკუმენტური ფილმი უნდა იყოს...

გიორგი: მალე მოვალო?

მეუღლე: ახლახანს წავიდა.

გიორგი: კარგი.

მეუღლე: ამოსულიყავი, რა!

გიორგი: ნახვამდის... **(მანქანის სრბოლა)** ასეა, ჩემო თეთრო მარგალიტა, გაიოზიც თუ არ დაგხვდა, აღარ ვიცი, რა შემოგთავაზო. მეტი მეგობარი აღარა მყავს.

(მუხრუჭი. ყვირილით) გაიოზ!

გაიოზის მეუღლე: რომელი ხარ?

გიორგი: რომელი ვიქნები...

მეუღლე: უი, გიორგი, ნეტა მოგესწრო, ნახევარი საათი მაინც გაუცდა მანქანის ძიებაში. ტაქსი ძლივს დაიჭირა.

გიორგი: სად ეჩქარებოდა?

მეუღლე: ავადმყოფთან გამოიძახეს, სასწრაფოდ.

გიორგი: კარგი აბა.

მეუღლე: არ ამოხვალ?

გიორგი: არა.

მეუღლე: რას დამიბარებ?

გიორგი: არაფერს. დავრეკავ.

მეუღლე: ხომ არაფერი გჭირდება?

გიორგი: არა, წავედი...

ფიქრი: ესეც ასე. ყველა საქმიანობს, ჩემო მარგალიტა, მხოლოდ მე და შენ ვართ უსაქმურები... **(პაუზა)**

ეკალი: ზღვაა... ზღვაა... ზღვაა... **(ზღვის ხმაური)**

თამაზი: უკან არ გავცუროთ? ძალიან დააჭირა.

თენგიზი: მოიცა, ის გოგოები წავიდნენ და მერე.

თამაზი: ეგენი არ წავლენ.

თენგიზი: რა იცი?

თამაზი: ჩვენ გვიცდიან.
ტენგიზი: რა იცი?
თამაზი: სამი დღეა, რაც ამ პლიაჟზე გამოჩნდნენ. არცერთ ბიჭი არ გაიკარეს. თვალი სულ ჩვენზე უჭირავთ.
ტენგიზი: რას არ მოიგონებ ხოლმე...
თამაზი: მართლა, მართლა. მაგრამ რომ მოდიან, სულ წყალში ვართ. არაფერს გეუბნებოდი. ცდით რომ დაიღვებოდნენ და წავიდოდნენ, მაშინ გამყავდი წყლიდან.
ტენგიზი: მართლა რას გაძლევ, ამდენი ტყუილი ერთად რომ დამაყარე?! დამცხა... გავიდეთ!
თამაზი: ზურგზე დანექი და დაისვენე. საცაა წავლენ. ამ დროს მიდიან.
ტენგიზი: საიდან იცი?
თამაზი: ვიცი. დღის ოთხ საათზე ჩვენნაირი გიჟების მეტი ვინ გაჩერდება ამ გახელბეული მზის ქვეშ?
ტენგიზი: რო არ წავიდნენ?
თამაზი: წავლენ. ამ დროს საილი აქვთ.
ტენგიზი: რა იცი?
თამაზი: ხომ გითხარი, თვალყურს ვადევნებ-მეთქი. კარგი გოგოები არიან. ერთს ალიონა ჰქვია, მეორეს – ნინა.
ტენგიზი: სად გაიცანი?
თამაზი: ჩვენი ბიჭები აქებდნენ.
ტენგიზი: ერთი მაგათი... ჩვენი ბიჭები! ნახე რალა ავტორიტეტები!
ეკალი: ასეთი მშვიდი, ცხელი დღე იშვიათად დგას ხოლმე ზღვაზე. ნიაგი რა არის, სიოც არ იძვრის. ვეებერთელა მზე ლამის ჩამოვარდეს, იმხელა და იმსიმძიმე. სუნთქვაა ჭირს.
ტენგიზი: აკი წავლენო! თამაზ, ხედავ?
თამაზი: ჩვენკენ მოცურავენ.
ეკალი: ბიჭები დელფინებზე ამოიზიდნენ მუქი ლურჯი ტალღებიდან და ღონიერი, ლამაზად დაკუნთული უზარმაზარი მხარ-მკლავები გაშალეს. ისინი ლაღად მიცურავდნენ ჰორიზონტისაკენ, მართლაც დელფინებზე ნებივრობდნენ. შორს თეთრი გემი იდგა რეიდზე და თვალისმომჭრელად ანათებდა. როცა დაილაღნენ, ბიჭები გულაღმა ამობრუნდნენ და მსუბუქად ატივტივდნენ. **(მოცურავე გოგოების დაღლილი სუნთქვა და წყლის შხეფების ხმაური)**
ტენგიზი: მოცურდნენ!
თამაზი: ჩუმად. ვითომ ვერ ვამჩნევთ!
გოგოები: **(ერთად)** გამარჯობათ, ბიჭებო!
თამაზი: ოჰ, როგორ შეგვაშინეთ! ხედავთ, გული როგორ მიცემს?
ალიონა: ამხელა ვაჟკაცი ჩემმა ერთმა სიტყვამ შეგაკრთოთ? გამარჯობათ, მე ალიონა ვარ.
თამაზი: თამაზი.
ნინა: მე კი ნინა ვარ.
თამაზი: თამაზი.
ნინა: თქვენი მეგობარი მუნჯია?
თამაზი: არა, ტენგიზია.
ნინა: ვიცოდი, რომ თქვენ ტამაზი გერქვათ თქვენს მეგობარს კი ტენგიზი.
თამაზი: ამ შუა ზღვაში ფანტასტიკური სიცრუეც სასიამოვნოა. ჩვენი სახელები აქ არავინ იცის. აი, მე კი ნამდვილად ვიცი თქვენი სახელები.
ნინა: საიდან?
ტენგიზი: ჩემს მეგობარს დიდი ხანია უყვარხართ.
ეკალი: არჩევანი დაასწრო ტენგიზმა თამაზს, რადგან ალიონა ძალიან მოენონა. **(გოგოების სიცილი)**
ტენგიზი: ასე რომ, ალიონას ჩემს იქით გზა არა აქვს! **(გოგოები ჩაბუიროდნენ)**
თამაზი: რა ლამაზები არიან ეს ოხრები!
გოგოები: **(ერთად)** რა ბრძანეთ?
თამაზი: ერთი-ორი სიტყვა ვუთხარი ჩემს მეგობარს მშობლიურ ენაზე. არ შეიძლება?
ნინა: შეიძლება, მაგრამ ჯენტლმენურ საქციელად არ ჩა-

გეთვლებათ.
თამაზი: გნებავთ გითარგმნოთ, რაც ვუთხარი?
ნინა: გვგნებავს.
თამაზი: ძალიან ლამაზები არიან-მეთქი.
ნინა: ამ შუა ზღვაში ქათინაურც საამო მოსასმენი ყოფილა.
ალიონა: თქვენი მეგობარი მართლა მუნჯია?
თამაზი: რატომ? ერთი და ფრიად მნიშვნელოვანი ფრაზა ხომ თქვა!
ალიონა: მეტი რუსული არ იცის?
თამაზი: იცის, მაგრამ ცუდ გუნებაზეა.
ალიონა: ტენგიზი, გინდათ, გასწავლოთ რუსული? ოი, როგორ დავილაღე... თუ შეიძლება, მხარზე ხელს დაგადებთ, ჩამოგეკიდებით და ცოტას დავისვენებთ.
ტენგიზი: **(ღრწინით)** ამ სიმორეს რამ გამოგიყვანათ ქალაქიდან? რამდენადაც ვიცი, ახლომანლო ერთი ქოხიც კი არა დგას.
ალიონა: არა დგას, მართალია, დამშვიდდით. კურორტიდან თქვენს მოძალადე თანამემამულეებს გამოვექეცი, თუ არ გეწყინებათ. და თანაც აქ ისეთი სიწყნარეა და ისეთი...
ეკალი: ტენგიზმა ორივე ხელი ნაზად და ფრთხილად მოხვია ალიონას წელზე და “დაიხრჩო”. ალიონამ თამაზი სტაცა ხელი, ჯერ ხელის ფათურისათვის მოქაჩა, ესეც შენ, ესეც შენო, მერე კი ამოათრია.
თამაზი: მეგობარი მეხრჩობა?
ნინა: არა, საიმედო ხელშია. ალიონა ოსტატობის კანდიდატია.
თამაზი: ცურვაში?
ნინა: არა, მხატვრულ ტანვარჯიშში.
ალიონა: მაქვს, მეც ვალში რომ არ დავრჩე. თვითონ უკვე ოსტატია.
თამაზი: მხატვრულ ტანვარჯიშში?
ალიონა: არა, ცურვაში. არ ეტყობა? ხედავთ რა ლამაზია?
თამაზი: **(ოხრით)** ჰო, ძალიან.
ნინა: რას ოხრავთ?
თამაზი: დავილაღე.
ალიონა: მეც დავილაღე. გავიდეთ ნაპირზე, თუ შეიძლება.
თამაზი: გავიდეთ.
ეკალი: ოთხივემ ნაპირისაკენ მოუსვა. გზადაგზა ისვენებდნენ, მხიარულ ამბებს ჰყვებოდნენ, იცინოდნენ, ზღვის ბინადრებზე ცელქობდნენ წყალში. ტენგიზმა დაინახა, რა თვალთუქვრდა ნინა თამაზს, მერე შემობრუნდა, ალიონამ დაუძახა, “მიშველე, ვიხრჩობო,” და იმის გადასარჩენად გაეშურა.
თამაზი: როგორ უნდა მოვიშოროთ ესენი თავიდან?
ნინა: აბა, აბა, საიდუმლო არ იყოს!
ალიონა: თუ მართლა გაინტერესებთ, გულახდილად გეტყვით, ასე პირდაპირ რატომაც მოგადექით, რახან ასეთი კარგი ბიჭები ხართ. სამი დღეა თვალ-ყურს გადავებთ და არ დაგვიინახავს, ვინმეს აეკიდოთ ან თავი მოაბეზროთ!
ნინა: შენ ისა თქვი, სამი დღეა წყლიდან ამოსული რომ არ გვინახავს არცერთი! მოვალთ, წყალში ხართ. მივდივართ, წყალში გტოვებთ! აქ ხომ არ გძინავთ, დელფინებთან?
თამაზი: აბა, თქვენსავით ხომ არ ვიზარმაცებთ?! ძალზე გვიან იღვიძებთ და შუადღისას უკვე სასადილოდ გარბიხართ.
ეკალი: თამაზმა ტენგიზს შეხედა. ტენგიზი უკვე ლურჯი იყო. ვერც ერთმა ვერ შეამჩნია, რომ მზე დიდი ხანია ჩავიდა, აგრძელდა და სიოც გაჩნდა, ბინდთან ერთად. გოგოები დაცხარებულბულ სანაპიროზე ავიდნენ, ტანი შეიმშრალეს. ბიჭები თვალს ვერ აცილებდნენ ორ უნაკლო, ნავარჯიშე, ჯანმრთელ სხეულს. გოგოები უკვე ნაპირთან იხდნენ; ტანსაცმელი გამოეცვალათ და ბიჭებს ელოდნენ.
თამაზი: ტენგიზი, ხედავ რა გოგოები არიან?
ნინა: გამოდით, უკანასკნელი დღე ხომ არ არის, ზღვას რომ ვერ ელევით?
ეკალი: ნინას საცურაო სპორტული ქუდი მოეხადა და ქერა თმები აბრეშუმის სხივებით ეყარა გავამდე.
ალიონა: **(აკრუსუნდა)** გამოდით, რა. ხვალის გეგმები და-

ვანყო. გვეჩქარება, გეშია და გეცვივა!

თამაზი: გავალ, მეტის მოთმენა აღარ შემიძლია, ძალიან დავიღალე...

თენგიზი: (კანკალებს, კბილს კბილზე აცემინებს) ცოტაც მოითმინე და წავლენ... ერთად გავიდეთ...

თამაზი: რა შეიცვლება ეხლა გავალთ თუ მერე?

თენგიზი: ერთად გავიდეთ...

თამაზი: რა მნიშვნელობა აქვს!

ეკალი: ბიჭები წელიდან ამოვიდნენ. კი არ ამოვიდნენ – ამო-ბობლდნენ! უზარმაზარ ღონიერ მკლავებს მსუბუქად მოჰქონდათ ტანის გალუვული ნახევარი. ამაზე ისინი არ ლაპარაკობდნენ: არ უნდოდათ, ვინმეს სამშობლოს სიყვარულით კობნიაობენო, ეფიქრა. ეს გულს მოუკლავდათ. იმ უბედურ შემთხვევას თუ მისგან გამონვეულ ავადმყოფობას ბიჭებისათვის წელსქვემოთ სხეული დაელია და წაერთვა! გოგოებმა იკვილეს და გაიქცნენ. თავზარდაცემული გოგოები გარბოდნენ, არც კი იცოდნენ, სა-ით! მათ არც შემოსვლისას და მითუმეტეს, ახლაც არ შეუმჩნე-ვიათ წერილი მავთულის ფართოფერდებიანი ბადე, რომლი-თაც შემოფარგლული იყო სამკურნალო ჰოსპიტლის ტერიტო-რია. გოგოები ბადეს დაეჯახნენ, გადაანგრეს, მაგრამ დაეცნენ, გაიხლართნენ და ასევე დარჩნენ ბადეზე ოქროს თევზებივით...

გიორგი: მხოლოდ ახლა შევნიშნე, უკან გოგონა მომდევდა და მანქანის თვალს “მიკრავდა”. (ჯერ ერთი, მერე მეორე მანქანის დამუხრუჭების ხმა. კარის ჯახუნი ძრავების ბუზუნის ფონზე)

გოგონა: ვითომ ვერ შემამჩნიე, არა? სად მიბრძანდებით?

გიორგი: საქმეზე.

გოგონა: ვიცით ჩვენ თქვენი საქმეები! მაშინ... თუ მართ-ლა საქმეზე მიდიხარ, მეც წამიყვანე.

გიორგი: შენთვის არ იქნება საინტერესო.

გოგონა: ჩემთვის დიდი ხანია აღარაფერია საინტერესო.

გიორგი: მას აქეთ, რაც თვრამეტ წელს გადააბიჯე, არა?

გოგონა: დიას. წამიყვან?

გიორგი: წამოდი.

ფიქრი: გზა განვაგრძეთ. გოგონა მორჩილად მომყვებო-და. რამდენჯერმე ვცაღე, ჩამომეტოვებინა, მაგრამ არაფერი გამომივიდა. როდის და სად ისწავლა მანქანის ასე მარჯვედ მართვა, არ ვიცი. სასაფლაოზე რომ შევედით, პოლიციელსა და დარაჯს ისე გაეცინათ, არ გაგიძნელდებოდათ, გამოგეც-ნოთ, რაც გაიფიქრეს.

გოგონა: მოდი და ამათ ნუ გაუმართლებ!

ფიქრი: ასე მგონია, გოგონა სულ ერთსა და იმავეზე ფიქ-რობს მანქანაშიც, საწოლშიც, სასაფლაოზეც, ინსტიტუტის მერხზეც და, საერთოდ, ყველგან.

გიორგი: არ ვიცი, ამას შენ რატომ გეუბნები... ვისთანაც ვყოფილვარ, ყველას იმედი მქონია, შენს გარდა. შენ ლანირაკი ხარ, გოგონა; ლანირაკი სულითაც და ნლოვანებითაც. ვიცი, სულ მალე მე კი არა, ჩემი სახელი და გვარიც აღარ გემახსოვრე-ბა, მაგრამ მაინც გეტყვი. გიმეორებ, არავისთვის მითქვამს, არც ვაპირებ, არც ვეტყვი. რატომღაც მინდა შენ იცოდე. ალბათ, იმი-ტომ, რომ წამდვილად შენზე ადრე მოვკვდები, თუ მოვკვდი ოდესმე! აი, აქ დამასაფლავეთ. ამ ქალის გვერდით. ხედავ გვერ-დით ქმარი უწევს, მარცხნივ კი ადგილია დარჩენილი. აი, აქ, ამ ადგილას! არა თქვათ მერე, ანდერძი არ დაუტოვებია და, გინდა თუ არა, მთაწმინდაზე, პანთეონში დავასაფლავოთო. გესმის?

გოგონა: მესმის. ვისი საფლავია? ისე ზნელა, რომ წარწე-რას ვერ ვხედავ, გიორგი. მოდი, რა, ჩემთან. მეშინია. მოდი, რა... აი, ხომ ხედავ...

ფიქრი: გოგონა ნაბორძიკდა. ხელი მოვკიდე თუ არა, გოგონა გულზე ამაცოცდა. ტყუილად კი არ გავიფიქრე, რაც გავიფიქრე აქ შემოსვლისას. გოგონამ პერანგი გამიხსნა და ძუძუს ქვემოთ მიკბინა ფრთხილად, სასიამოვნოდ და კიდევ რაღაცნაირად, ვერ ვამბობ, როგორ. მერე ჩაიჩოქა და მუხლებზე შემომეხვია...

გიორგი: ამაღამ ჩემთან დარჩები?

გოგონა: არა! ჩვენები აგარაკზე წასულან და ერთს... გო-

გოს ვთხოვე, ჩემთან გაათიოს. გიორგი, რა ეჭვიანი ხარ...

გიორგი: გოგონა სწრაფად ჩაჯდა მანქანაში და გააქრო-ლა, მეტი რომ არაფერი მეკითხა. ერთი კი გავიფიქრე, დავე-წევი და... აღლევებამ მყისვე გადამიარა. რას ერჩი გოგონას?

ფიქრი: ნიშნობის ბეჭედი მომძვრა და სასაფლაოს ჭიშკ-რისკენ დაგორდა. ვიდრე მიეუსწარი, შავი ალყაფის კარქვეშ გაუჩინარდა. ვინ იცის, რომელ საფლავში გდია?!

გიორგი: შინ დაებრუნდი. ფანჯრები ღია დავტოვე, მაგ-რამ ოთახში მაინც ჭირდა სუნთქვა. ლოგინი გადავშალე. ბა-ლიშზე ბზის პანია ფოთოლი ეგდო. საწოლის თავზე დედაჩე-მისა და მამაჩემის სურათები მიკივია. სურათებს შორის ნა-კურთხი ბზის ტოტია გადებული. როცა არ უნდა გადავნიო სა-ბანი ფოთოლი ყოველთვის დევს ბალიშზე. ძალაუნებურად ტოტს ავხედავ. ძალაუნებურად სურათებსაც დავინახავ!

ფიქრი: ნუ მიკეთებ ამას, დედა და მამა! წამი არ არის, არ მახ-სოვდეთ. სულ ასე მგონია, კარი გაიღება და შემოხვალთ... ჩუ-მად, დინჯად, წყნარად, ტკბილად... ისე, როგორებიც იყავით...

რადიო: თბილისის დროით ოცდაოთხი საათია.

გიორგი: ტანსაცმელი გავიხადე, დავწეკი, თხელი ზენარი გადავიფარე, სინათლის ჩაქრობა დამეინყებია!

პირიმზე: მინდორი წითელია, წითელი ბალახით მოფენილი. მინაც წითელია, ბუჩქებიც, ხეებიც, ყვევილებიც. წითელი სიო მოქრის მთებიდან და ბიბინა ბალახსა და ყვავილებს არხვეს; ბუჩქებსა და ხეებს ვერ ერევა, ისე ნაზია. წითელ მინდორზე სიმ-შვიდეა. მინდვრის შუაში პატარა ტბაა. ასე გეგონებათ, ვილაცას პეშეში დაუგროვებიაო ცის გამჭვირვალე ნამი. მინდორზე ქალი წევს და ნებივრობს. შემოუსვია ტიტველი შვილები, ტყუპი ბიჭე-ბი, ლომის ბოკვერებივით მსხვილმაჯა და გატიკნილი და ნებივ-რობს. ბიჭები ისე მკვრივები არიან, ტაკუნებზე ხორცი ეჩხვლი-ტებათ. ტყუპები დედას ელლაბუცებთან, ძუძუებზე ჰკბენენ, ხე-ლებს უთათუნებენ, ზედ ახტებიან. ქალი ტბის პირას წევს და ანკარა, ცივი წყლით იგერიებს საყვარელ ლეკვებს. არის ერთი კვიცილი, სიცილ-კისკისი. მერე ქალი დგება, ბიჭებს ხელში აიყ-ვანს, მკერდზე მიიკრავს და ძლივს აყავს გორაკზე: დამძიმდნენ და რა ქნას! ტყუპები არ ისვენებენ, დედის თმებს ეალერსებიან, კოცნიან. ქალი გორაკს თავზე მოექცევა, შეჩერდება და გასცქე-რის. მერე ტბასთან ბრუნდება და თავიდან იწყება ყველაფერი...

იქვე თეთრი მტრედი ღულუნებს... (ტელეფონის ზარი)

გიორგი: ბატონო!

ქმისწული: მე ვარ, ძია გიორგი.

გიორგი: რახან ძია დამიძახე, რაღაც გცნდომება. რამდენი გინდა?

ქმისწული: რვაასი.

გიორგი: არც მეტი, არც ნაკლები?

ქმისწული: მე...

გიორგი: ვინ გითხრათ, ვილნიუსიდან პრემია რომ მივიღე?

ქმისწული: დედას დაუთოვკა ვილაცამ.

გიორგი: მერე, მამაშენმა, რაო?

ქმისწული: ნუ სთხოვ, მაინც არ მოგცემსო.

გიორგი: დედაშენმა?

ქმისწული: დედამ იცის, რომ მაძლევ ხოლმე, მაგრამ მა-მას არ ეუბნება... ეშინია, არ გაბრაზდებ და...

გიორგი: კარგი, მოდი.

ქმისწული: სად მოვიდე?

გიორგი: ვითომ არ იცი! ბანკთან მოდი. სხვაგან სად გნა-ხავ, აქ არ მოდიხარ და...

ქმისწული: რომელ საათზე?

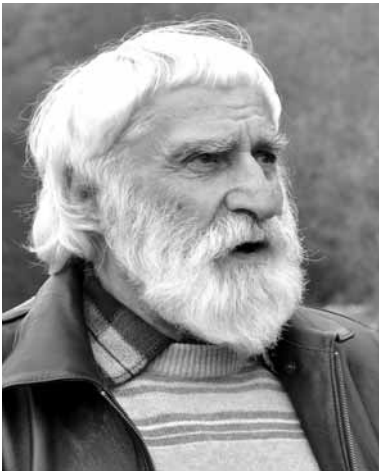
გიორგი: სამზე. (ყურმილის დაკიდების ხმა. წყვეტილი ზუმერი)

ფიქრი: მადლობა, შე მამაძაღლო? ერთი შარვალი ან კოს-ტუმი რომ მეყიდა, არც მე მანყენდა. დაძველდა ეს ოხერი...

დიქტორი: (რუსულად) მე მეუბნებით?

გიორგი: მივიხედ-მოვიხედე: ტელევიზორიდან ულამაზესი დიქტორი მიღიმოდა. ვიდრე ჩარჩოს გადმოაბიჯებდა და ლოგინ-ში შემომინებოდა, ტელევიზორიც გამოვრთე და სინათლევ.

დედა: ღმერთო, მშვიდობის დილა გაუთენე ჩემს შვილებს!

ჯარჯი ფხოველი

ღალი იახსრის მთვარე

დღეს: სადიდებლის სანთელ-სიტყვები
ავის გორს მწუხრში დანთებულები!..

ჩემი სიტყვა შენ გეკუთვნის,
ჩემი დარდიც შენია და...
მზეც შენია, მთვარეც შენია!

ეს სტრიქონები, როგორც სანთლები,
ეს იმედები, ეს ყვავილები:
ყველა შენთვის შემინირია!

ქართულ სიტყვაში ხშირად მიგრძენია
შენი მონყალე თვალების სითბო...
ესეც შენი წყალობა არის:
ქართული ენა
ჩემთვის სიტყვებს რომ არ იშურებს!

კურთხეულო, პატიება გეკუთვნის, ალბათ,
აქამდე რომ ვერ ამოვთქვი
შენი ქება
ისე, როგორც შენ გეკუთვნოდა...
ვერ გითხარ, რადგან ხორციელი ვარ,
ისე ვერა ვთქვი ჩემი სიმღერა,
მაღალ ღმერთებს რომ გავავაგონო!..

გვედრები დაცემული, მუხლებმოყრილი:
ჩემს გულში ისევ დააბრუნე
ღალი ცეცხლი:
პოეზიის დიდი სიმწვანე!..
კვლავ მომმადლე სიყვარულის წმინდა ცეცხლი:
დამიბრუნე დიდი სიმწვანე!
დიდი სიმწვანე მაღალბორბალოსი,
დიდი სიმწვანე უბისთავის ღრმა ხეებისა...

ღალო იახსარო, დევების მძღველო,
ომში პირველჩამსვლელო...
საქართველოს მთების გუშაგო,
მე დავძებნე ქართულ ენაში,
შენ რომ გეკუთვნის სანთელ-სიტყვები...

დიდო ნათელო,
და გულების გამნედლებელო,
გვედრები მუხლებმოყრილი,
კვლავ დაანთე ჩემს ბებერ გულში

სიყვარულის წმინდა ცეცხლი:
დამიბრუნე დიდი სიმწვანე!

დამიბრუნე პოეზიის წმინდა ცეცხლი:
დამიბრუნე დიდი სიმწვანე!

მთაწმინდა

სიტყვა: ნასეტყვი და სიტყვა: ხვალი
მოგაქვთ, მთაწმინდის ლურჯო ქარებო;
ვაჟა-ფშაველას სამარის ქვადიდს
ეს ლოცვა უთხარ, საალსარებო!

ეს მწარე სიტყვა, გულში რომ ჩაგდის,
იტყვი: სხვას აღარ გავიკარებო...
სიტყვა: ნარჩევი და სიტყვა: ხვალი,
მთაწმინდის ლოცვა საალსარებო!..

გულის უდაბნო

აბა, როგორ დაგივიწყო!..

გაცვდა ჩემი ხელისგულები:
იქ ბევრი რამ ნაიშალა,
იქ ბევრი რამ გაფერმკრთალდა,
იქ ბევრი რამ დაიფარა
ნანგრევების ქვიშა-მინითა:
უდაბნოს ზურგს დაემსგავსა
ჟამთან ბრძოლით
დახეთქილი ხელისგულები...

აბა, როგორ დაგივიწყო...
ჩემს მოღალულ ხელისგულებზე
შენი ტანის კვალობერი
ისე მაჩნია,
თითქოს ბასრი ხანჯრისწვერით ამომიკანრეს;
თითქოს ნაკვერჩხლით ამომწვეს და...
თითქოს ფუტკრის მოტანილი
ყვავილების მტვერით დაგხატეს
უხსოვრობის შავმა დღეებმა...

აბა, როგორ დაგივიწყო, ერთი მითხარი,
შენ ჩემს გულში ხარ:
ფესვიც აქა გაქვს და ტან-ფეხიც აქ გილაგია!..
გულის უდაბნოს დაგარქმევ და:
დაგივიწყებ სამარადისოდ!..

ხმალი

*ნოდარ ქართლელიშვილს,
თენგიზ ხრუსტალს*

ხელებს გაუნვდი მიწას: ხეიბარს:
გული და დარდი გქონდათ საერთო...
და მტრის სუნს იგრძნობ და ხმალს შეიბამ:
მშვიდობით, ჩემო სავარსკვლავეთო!

ხმალი ვერ გუობს დედალს და მოშიშს,
ხმალსაც თავისი ავი ზნე უვლის!..
ხმალი კი არა, გული სჭრის ომში,
მინის დარდი სჭრის, გულს დახეული!

გულს

*დათვალეს: ჩემს ბოლო წიგნში
გული ნახსენებია ორას ათჯერ... (210)*

გულო, ავგულო, ხომ ბევრი მდევნე,
რაც მომახვიე, ისევ ამავე
შავდარდით დავკრეფ მნათობთა მტევნებს:
და შენ მოგიტან ვარსკვლავ-ნამრავლებს!

დიდო დარაჯო, დარდებს იცავდი,
შენი წამება დიდი ხნის არი...
გიპოვე, გიგრძენ, ამოგიცანი:
შენ ხარ გულმამა და გულთმისანი!

* * *

ცის და ხმელეთის ხარ სამანი და...
მინა: მიმდობი და გულგოროზი...
ავეტოტები მზეს სამარიდან:
მზეს შევაჩერებ შენს გურ-გორებზე...

დღეს შენ გეკუთვნის დარდი, წყეული:
ფიქრმა ამ წრეში უნდა იბრუნოს,
მინაო: მწარე, შხამდალეული,
პოეტის გულზე ამოტვიფრული!

* * *

ალარ მინდა იმ საათის გახსენება,
იმ დღის, იმ წლის და იმ ათასწლეულის,
როცა სულში ჩამწიოდა წყეული!...

ალარ მინდა იმ საათის გახსენება...
ცეცხლს მივეცი ძველისძველი რვეული,
მივალ ლანდი: ნაბიჯებარეული...

ალარ მინდა იმ საათის გახსენება,
იმ დღის, იმ წლის და იმ ათასწლეულის!

დღეს

პატარა უფლისწულ გიორგის

დღეს: როცა გულში ახალი მზის შუქი ტრიალებს,
როცა ვერ ითვლის მინა იარებს,
მინა, ღვთიური სიყვარულით დასატბორავი...
მოდ, დღეს ამ მზით გადახატე მხარე: მტრიანი,
გადააგორე შავნაღველის შავი მორევი...

დღეს ჭრილობები სიხარულის სხივებით ვკემსოთ,
შენ უკვე აქ ხარ, სამშობლოს მწყემსო!..
ერთიც ჩავძახოთ წარსულს, წყლულიანს:
დღეს საქართველო მაცხოვარის ნათელში წვესო,
დღეს საქართველო სულ პატარა უფლისწულია!

* * *

ეხლა რაც უნდა დარდი აღელვო,
ავგულო: კენესავ დედაკაცურო,
შავშუალამევ და შავნაღველო,
პოეტის ჯავრო, სისხლში ნაცურო,

მაინც უდაბნო გელის სალახი...
მშვიდობით, წლებო გამოვლილებო!

ქალაქის კართან, ვით სალახანა,
დგახარ: იქ შესვლა აღარ ინებო!

არ დაგიჯერებს გული არაფრით:
რა გინდა, შავი ჯავრის აკვანო!..
ფოთოლს გახედავ, ცაში ანაფრენს,
და გრძნობ: შენი გზა უნდა გაკვალოს!..

* * *

ჩქარა მთავრდება ეს აღმართები,
წარსულის ცრემლი თითქოს უპეზუა...
დღეს პოეზიას აღარ აღმერთებენ:
იგრძენ გულები უპოეზიო...

და შავ ღამეში ვილაც აღმუვლებს
სიტყვას და... გლოვის ზარები გუგუნებენ!
სტრიქონს დაასახლებ, თან ლოცვას აღუვლენ:
ჭრილობებს მოურჩენ უკურნებელს!..

მუხის ფესვები

მიხეილ ჯავახიშვილის მოსაგონარი

შენ მოიყვანე, დემონის აზრო,
წამი სატანის: შავი ნირვანის...
ჩრდილოის ყინვა, გულებს რომ აზრობს
და სისხლიანი ჟამისწირვანი...

გიცანი მტერო; ვიცი, ვინცა ხარ!
დღეს მწარე ილბალს დავემწყემსები!
მუხას ჭრით, მაგრამ მინა ინახავს:
ყინვებს უძლებენ მისი ფესვები!

დილა

აჰა: შენი ღამეები, გატეხილები...
ღამეში ლექსი: მოულოდნელ ქართველივით!

აჰა: გათენდა და შეერთდნენ შენი დილები
და ჩაიბჟუტდნენ ვარსკვლავები შანდლებივით...

და ღამეს გაჰყვა ცხოვრება, გადავლილი...
და მზე აღმოხდა ვარსკვლავების ნამრავლივით!

სიტყვა ეული

სიტყვამ იგრძნო
სიყვარული არაქაური:
დათვალა უცხო გულისცემა
და გადაზომა
ღვთიური დარდი, ცისგადაღმური...

და ვნებული
და შეძრული
და სიყვარულმისჯილი ვინმე
ეხლა ლექსის
დაკეტილ კარს ეჯაჯგურება...

მოდ, გახსენი
შენი ლექსის გულისკარები:
შემოუმვი სიტყვა ეული...
ცისიქითურ საიდუმლოს
გამხელა რომ უნდა ტიალსა:

სხვა სიტყვებთან დამეზობლება...
კიდევ სწყურია კალმის შეხება,
კიდევ სწყურია ლექსის ჰაერი...
და კიდევ რაღაც: კიდევ და კიდევ...

გეუბნები: შემოუშვი სიტყვა ეული:
სიტყვა,
ღვთიურ გულისცემის მოყურიადე!

გზადაგზა

შენ დაგავიწყდა ლეთეს ხიდეები.
ებრძვი ტკივილებს, მოუშუშებელს...
და თანდათან,
და გზადაგზა უფრო მძიმდება
სული,
რომელსაც სამოთხეში არ შეუშვებენ!

და ველარ ზიდავ: სული მძიმეა;
ცით მოგაჩვენებს ღრუბლებს ხიდეზად
ის,
ვინც ისროლა შუალამის ცაში მძივები,
ვინც აღარაფერს არა გპირდება!..

აუგს ნუ იტყვი,
თუნდაც ავმა ყოფამ დაგხანჯროს
და თუნდაც ცრემლის ტბებში ცურავდე,
დანერე ენის ამონურვამდე!
იტანჯე დარდის ამონურვამდე!

ის მინა

ეს ის მინა,
მაშინ მე რომ გულით ავწონე:
დედამინის ბავშვობაში და გადავმტკავლე,
გადავხატე უბისთავის კამკამა ცაზე...
გადავწერე, როგორც პოემა...

მაგრამ ზოგი სტრიქონები
დავინწყების ლიბრმა დაფარა...

მაგრამ ზოგი სტრიქონები
ქარმა წაიღო...

მაგრამ ზოგი სტრიქონები
ჩემი სოფლის ყვავილებში აირია და,
ველარ ვიპოვე,
ვერ მოგართვი მოკანკალე ხელისგულებით...

ეს ის მინა,
ზოგჯერ მწარედ რომ აკვნესდება...
და შევლას რომ მთხოვს
და შელოცვებს რომ მთხოვს, ტიალი,
პირშავ ღამეში გველნაკბენივით...

მოსეს

ჩემი დარდი: ცრემლში მოსახარში.
მზე დავკარგე: უკვე აღარ ველი...
სხვა იყავი: ეხლა მოსე ხარ შენ.
მოგდევს ჯავრი: გულის დამლარველი!

ცას მისწვდება ის, ვინც მოსე არი:
ვნებაა და ნება უხილავის...
დადგა წამი: უფლის მოზიარე.
დრო გაისმის თითქოს ქუხილივით!..

დამიამე დარდი, მოსეული,
უკარები, სისხლით დანაცვარი...
ერთიც მითხარ სიტყვა, მოსეური:
ჩემი გული მზეზე გადაცვალე!

სიტყვები

გოგი დოლიძეს, ჩოხოსანს

ეს შავი სიტყვა წარსულის ძეგლი არი,
ეს კიდევ: ნახმლევე დაყრილი მარილი...
მოდ, გაიხადე სტრიქონი, ეკლიანი,
გულზე დახვეული ვეშაპის ჭარივით.

ეს სიტყვა: მამათა დარდში გამოვლილი,
ეს კიდევ: ცრემლებად ნაკვნესარი...
ამოთქვი სტრიქონი, ცაში მოლივლივე,
სადაც ვარსკვლავთა თვალები აკვესებენ...

ეს საღვთო სიტყვა: სამშობლოს ძეგლი არი:
მიჰყევხარ, გაშინებს საღვთო დაშინებით...
თამადავ, ამოთქვი სტრიქონი ეკლიანი:
ქართული სიტყვა: ღვთისმშობლის ნაშვილები!

გველის სიკვდილი

*დათვალე გველის ნაკბენები
ჩემს დაკეჭნილ თავისქალაზე!
ჯარჯი ფხოველი*

ბევრი ეხვენე, მაგრამ გზიდან ვერ მოიცილე!
მოძალადე გველმეკაცური
წინ გადაგიდგა ოქროს ურდოს შუბოსანივით!

გაიხსენე: მაშინაც ხომ ასე მოხდა:
გზაც წაგართვა და პურღვინოც ხელს გააყოლა,
მინაც ფეხქვეშ გამოგაცალა...
და, სულბოლოს, ცოლი გთხოვა
და... არ მიეცი!..
და, სულბოლოს, სული გთხოვა
და... არ მიეცი!

ეხვენებოდი, გამიშვიო, და ის წინ გედგა:
ხელთ ეკავა ეს გზა შენი პაპისპაპების...
ბოლოს მწარედ მოგიქნია იატაკანი!
მაგრამ თავს გედგა უკვდავი მთა:ლაშარისჯვარი...
ხმლის ელვა მოგცა და შენც მარჯვედ გადაუქნიე!
იკლანებოდა ის შენს გზაზე
და შხამს ანთხევდა!
ბოლოს უდაბნოს ცხელ ქვიშაში გაუჩინარდა...

„ვაჰ, ცოლსა ცუდის ყმისასაო!“ —
მუხრანის ბოლოს დაღვრილ სისხლით დაწერილი
ეს სტრიქონი შემეფეთება!..

რა მწარედ ისმის ცოლის კვნესა,
მწარედ ისმის და უსამართლოდ
ეს ქვითინი:
წამოსული ისტორიის უღრანებიდან!..

ლალი გულისაშვილი

* * *

თათუნას

მეტყვი: ცხოვრება იმსოფლად
გადასარბენი ხიდია,
ყველას ერგება თავისი,
ნუ შიშობ, ღმერთი დიდია...

ვიცი და ზოგჯერ სულმოკლეს
მაინც ხომ დამიკვნესია,
დიდება მომსურვებია,
როგორც მოკვდავთა წესია...

და სწორედ მაშინ, მაღალო,
როცა საცდური დიდია,
მეტყვი: ცხოვრება იმსოფლად
გადასარბენი ხიდია...

* * *

გაუთიბავი დაგვხვდა ბალახი
და დაკეტილი ყველა კარები,
ხეები ისე მონყენილები,
ახლოს რომ ვერც კი გაეკარები...

სულ ცოტა ხანში ინთება შუქი,
გამოცოცხლდება მიდამო უხმო
და ბიძაჩემი ჩონგურით ხელში,
თავის ბავშვობის ფრინველებს უხმობს...

* * *

რატომ არასდროს არ შემაჩერე,
რატომ დამლაღე ამო ყოფით...
რა არის ქვეყნად მოსახვეჭელი
მახვილით, მტრობით და უარყოფით?...

მოხუცდნენ დები... რა რჩება ბოლოს,
როცა ილღები ქარის გაყოფით? —
შეუძლებელი ჩემი სამყარო,
დასახლებული შენი არყოფნით...

* * *

შემოდგომა გასულია,
გარეთ უკვე ზამთარია
და საოცრად თოვს...

ჩემთან ერთად გაიღვიძე,
მიყვარხარ და დაიჯერე,
სასწაულის დაიჯერე,
გთხოვ...

* * *

გულზე ისეთი ნალველი მაქვს,
რამე მიშველე, ჩემო ბები...
... შენ კი კედლიდან ილიმები
და მამაჩემზე ფეხმძიმედ ხარ,
ლურჯი ქიშმირის კაბა გშვენის,
ოცი წლის ხარ და გიხარია...

გულში ისეთი ნათელი მაქვს,
როგორ მიშველე, ღვთისმშობელო,
თეთრი კედლიდან იმზირები
და სულიწმიდით აღვსილი ხარ,
დედობა ისე ძლიერ გშვენის,
ოცი წლის ვარ და შემოგნატრი...

* * *

შენ წაგიღებენ ზეცის ბილიკით,
გეცმევა მხოლოდ თეთრი პერანგი,
მე არაფერი არ მრჩება ქვეყნად,
გარდა ახალი სამარის ბორცვის
და უშენობით სავსე ოთახის...

შენ წაგიღებენ ზეცის ბილიკით,
გაგყვება მხოლოდ ჩემზე ნუხილი,
მე აღარავინ არ მრჩება ქვეყნად,
გარდა ირიბად გაღიმებული —
გადიდებული შენი სურათი...

ჩემს დაბეჭდილ ლექსებს

ომში წავიდნენ თითქოს ბიჭები,
ძალიან მალე გარდაიცვალნენ,
ერთი მათგანიც კი ვერ გადარჩა,
სულყველას სამშო საფლავი ერგო...

მე კი ხანდახან ისევ ვაგზავნი
გამოუცდელ და პატარა ბიჭებს
დასალუპავად...

* * *

ჩემი დაცემა არ შეიძლება,
არ შეიძლება ჩემი სიკვდილი,
რადგან ჩემს ვარდნას აკავებს შენი
მაღალი ცა და დაღლილი მიწა...

ჩემი დაცემა არ შეიძლება,
უნდა მიგიკრა მკერდზე ჩვილივით,
და გავძლო, ვიდრე სულს ამომხდიდეს,
შენზე დარდი და შენზე ჩვილი...

* * *

ავტობუსიდან მომეჩვენა:
თითქოს ქურჩა გადაჭრა მამამ...
პირველად ვნახე ამდენ ხალხში,

ასე შორიდან:
რალაცნაირად მოდიოდა —
ძალიან მარტო,
გამორჩეულად.
(ალბათ იმიტომ,
მხოლოდ ჩემთვის რომ მოდიოდა...)

საყვარელ პოეტს — ტიცინან ტაბიკას

მოდის არაგვი — თეთრი და შავი,
მიდის დღეები — შავი და თეთრი,
მეგობრობაში ხარ ავთანდილი,
პოეზიაში — ჯვარცმული ღმერთი!...

გფარავდეს ღმერთი!... ასე რომ არ და
ისე რომ მოხდა, ვის გააკვირვებ?!
ან სადმე ვეფხვი შეგეყრებოდა,
ან წინამურთან მოგკლავდა ვინმე...

ვედრება ზამთარს

ვუძღვნი აფხა ზეთიდან დევნილებს

ზამთარო, ცოტაც მოიცადე,
ულელტეხილზე ქარავანი გაჭიმულია,
ხამლად ჩემი გული
მათ შიშველ ფეხებს და
საბნად ჩემი თმა,
სიმწრით დაგლეჯილი...
ზამთარო, ცოტაც მოიცადე,
ჯერ სვანეთამდე ძალზე შორია,
მზეო, ამოდი და ამონათე,
ყინულის მთებს ცრემლი დაადინე...
ზღვაში წვეთია ჩემი გლოვა,
ნამცეცი პური — ოქროს ფასი,
ულელტეხილზე ქარავანი გაჭიმულია,
შიშველი ფეხებით ჩემს გულზე დადიან...
ზამთარო, ცოტაც მოიცადე,
სუსხი და ყინვა ბარში გამოგზავნე,
ყველას წილი მზე იქით მიაშუქე —
ულელტეხილზე ქარავანი გაჭიმულა...
...

ულელტეხილზე ქარავანი გაჭიმულა,
სამშობლოდან სამშობლოში დევნილების,
სამშობლოში სამშობლოს მძებნელების...

* * *

გუშინ სალამოს გარდაიცვალა
და მეორე დღეს პანაშვიდი გადაეუხადა.
არავისთვის გამიმხელია...
მარტომ გადავაფარე ცისფერი სუდარა,
მეზობლისგან ვინათხოვრე მწვანე ბეგონია
და ყველა ფანჯარა გამოვალე...
მესამე დღეს დავასაფლავე ისეთ ადგილას,
რომ შთამომავლობამ ვერ შეძლოს
მისი სამარის მიგნება...
შეიძლება სავალდებულო სამგლოვიარო
დროის გასვლის შემდეგ
მეც ვერ ვიპოვნო...
(საფლავის ქვას დაენერება ნომერი რიგზე,
დაბადების და გარდაცვალების მიზეზები).

გუშინ სალამოს გარდაიცვალა
ჩემი სიყვარული,
რომელიც რატომღაც
ადრინდელ მიცვალებულებთან შედარებით
ყველაზე მეტად დამენანა...

მათხოვარი

(ძალიან ძველი ლექსი)

ვუძღვნი ლალი ხითარიშვილს

ქუჩებს დავდეგ მწუხარების ანაბარი,
მათხოვარი... ჩემი ბედი სხვა არ არი...
მე საჭმლისთვის, ფულისათვის ხელს არ ვიშვერ,
მე დავეძებ შენს ნაკვალევს, წამწამს გიშერს...
ალარა მაქვს არც მიზანი, არც სურვილი,
ალარ მახსოვს არც შიმშილი, არც წყურვილი...
შენ დამიხმე სიყვარულის ფართო კარი
და გამხადე უბედური მათხოვარი...
შენ ხელი მკარ, არ მიმიშვი შენთან ახლოს,
შენ ეს იქნებ დაგავინწყდა, ალარ გახსოვს...
გამიღიმე ერთხელ მაინც ჩემი ხათრით,
ცრემლებს მოგწმენდ დაძონძილი კაბის კალთით...
არ ისმინე ჩემი თხოვნა, ხელი მკარი,
არ შემინდე უბედური მათხოვარი...
დავალ ისევ დღე მზის შუქზე, ღამე — მთვარის,
ქვეყნად ჩემთვის ალარავინ ალარ არის...
შენ გეკუთვნის ამა ლექსის ყველა პწკარი,
შემიწყალე სიყვარულის მათხოვარი...

ესაუბრება ზამთარს კატო დეიდა

— საით მიდიხარ, ჩემო ზამთარო,
სად მიგაქვს თეთრი, თბილი ქათობი?
— იცი, რომ შარშან ვერ მოვასწარი
და გასათობი დამრჩა სათობი...

— საით მიდიხარ, ჩემო ზამთარო,
ფიქრებმა საით წაგიყოლია?
— იცი, რომ შარშან ვერ მოვიცალე
და დღემდე მტანჯავს მელანქოლია...

— საით მიდიხარ, ჩემო ზამთარო,
საით მიდიხარ, ველარ გენვეი...
— იცი, რომ შარშან ვერ მოვუარე
და მოკვდა ჩვენი ძროხა მენველი...

— საით მიდიხარ, ჩემო ზამთარო,
საით მიგარწევს თეთრი ფიქრები?
— იცი, შარშან რომ შემომესია,
დღემდე გულს მიჭამს ავი ფიქრები...

* * *

როგორ გაბედე... ჩემს მარტოობას
როგორ შეხსენი რკინის ჭიშკარი...
როგორ გაიგე ჩემი ძახილი
და როგორ მიხვდი, როცა სახეზე
მხიარულების ნიღაბს ვიფარებ,
სულში სევდისფრად წვიმს შემოდგომა...
მე სულ გელოდი და მეშინოდა,

რომ არასოდეს გათენდებოდა,
რომ ვერასოდეს ვერ გიპოვნიდი
დიდი ქალაქის ქუჩებით დაღლილს...
მოგბეზრდებოდა ჩემი სიჩუმე,
ჩემი უაზრო აღსარებები,
ასე მეგონა და მეშინოდა...
შენ კი მოხვედი... და სულში უცებ
თეთრი მტრედების გუნდი აფრინდა...
თითქოს შემლილი და ბედნიერი
ვიდექი შენ წინ და მიხაროდა:
როგორ გაბედე: ჩემს მარტოობას
როგორ შეხსენი რკინის ჭიშკარი...

* * *
ვზივარ ცეცხლთან,
არაფერი მინდა,
წვიმს ისევ,
როგორც გუშინ წვიმდა.
ცოტას ვსვამ და
სულ ცოტათი ვთვრები,
არც რას ვფიქრობ,
ზამთარია. ვთბები.
თუ ჩამოხვალ —
გაზაფხულიც მოვა,
თუ არადა —
მოუმატებს თოვა...
შეკრთა გული —
გაჭრაილდა კარი,
არაფერი —
შემოვიდა ქარი...
ვზივარ ცეცხლთან,
აღარავის ველი,
შუბლზე მადევს
ზამთრის ცივი ხელი...

* * *
უფლის სახლთან კუნელი და
ბარდები და ეკლებია,
შორიახლო მოწყენილი
მტრედისფერი ეკვდერია...

ისე გალობს შავი შაშვი,
თითქოს ყველა ლოცვა იცის,
ზეცით მიხმობს უფალი და
შენთან მტოვებს მადლი მინის...

* * *
ჩემი ფიჭვის სიზმარი ხარ,
მარტოდმარტო დგახარ ბაღში,
რა საოცრად მელოდები!
სევდა შემპარვია ხმაში...

მოვიდვარ და ისევ აქ ხარ,
ჩამოღვენილ თითებს ვკოცნი,
თურმე როგორ შეგძლებია,
აცხადება ყველა ლოცვის...
რა საოცრად მელოდები!
სევდაც შეგპარვია ხმაში,
ნათელი და მარტოსული,
მანც იყურები ცაში...

როგორ დაინახეს ჩვენი მწერლობის საუკეთესო ქალები ევროპულ არენაზე

საქართველოში თურმე სიმბო-
ლიზმიც ყოფილა და რომანტიკოსე-
ბის ათწლეულების დარდიც, მგოს-
ნები ჰყოლია საქართველოს და
მართალი ხალხის კალმებიც ემსა-
ხურებოდა. არც მემანვნის ვალი
ჰქონიათ და არც ქარის მოტანილი
— ქარისთვის რომ გაეტნიათ. ძლი-
ერი სიამაყისა და მადლიერების
გრძნობა ჩნდება ამ ხალხის გახსე-
ნებისას, მითუფრო მაშინ, როცა
ქვეყნის შესახებ ილია ჭავჭავაძის,
ვაჟა-ფშაველას, გალაკტიონ ტა-
ბიძის, ტიცვიან ტაბიძის, ანა კა-
ლანდაძის ნამოღვაწარით საუბრო-
ბენ, ქვეყანაზე, სადაც გველს ლოც-
ვას ასწავლიან და სწორედ ეს მიიქ-
ცევს არცთუ ისე ცოტა ადამიანის
ყურადღებას.

ლუიჯი მაგაროტო

თანამედროვე საზღვარგარე-
თული ქართველოლოგიური ცენტ-
რებიდან ყველაზე ხანგრძლივი და მდიდარი ტრადიცია აქვს იტალიას. ცნობილია,
რომ ევროპულთაგან პირველად იტალიელები დაინტერესდნენ ქართული ენითა და
დამწერლობით, ლიტერატურითა და კულტურით.

დღეს ქართველოლოგიის მძლავრი ცენტრები არსებობს ვენეციისა და მილანის
უნივერსიტეტებში. 1987 წელს ვენეციის უნივერსიტეტში ქართველოლოგიის კა-
თედრა დააარსა ცნობილმა ქართველოლოგმა ლუიჯი მაგაროტომ. იგი ჩინე-
ბულად ფლობს ქართულ ენას, იკვლევს ქართული ენისა და ლიტერატურის სა-
კითხებს, ასწავლის ქართულ ენასა და ლიტერატურას უცხოელ სტუდენტებს, თარ-
გმნის ქართველი პოეტებისა და პროზაიკოსების ნაწარმოებებს. სწორედ მთარგმ-
ნელობით საქმიანობაში მიღწეული წარმატებისათვის 1999 წელს ლუიჯი მაგარო-
ტოს მიანიჭეს ინგლისის ქართველოლოგიური ცენტრის მარჯორი უორდროპის
სახელობის პრემია. ღირსსაცნობია ისიც, რომ ვენეციის უნივერსიტეტში ქართუ-
ლი ენა ისწავლება დამოუკიდებელ საგნად.

არც ქართველებმა დატოვეს ლუიჯი უსაჩუქროდ. ამ დამსახურებისთვის და
ქართული ენის პოპულარიზაციისა და საქართველო-იტალიის კულტურულ დაახ-
ლოებაში შეტანილი წვლილისთვის ვენეციის ფოსკარის უნივერსიტეტის პროფე-
სორს, ქართველოლოგ ლუიჯი მაგაროტოს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტე-
ტის საპატიო დოქტორის წოდება მიენიჭა. თითოეული უცხოელი, რომელიც ამ
ცხოვრების სტილს მიხვდება და მიჰყვება, შეცდომა ხომ არ იქნება კვლავაც უცხო-
ელად მოვიხსენიოთ?

თსუ-ს რექტორი და აკადემიკოსი ლადო პაპავა, იტალიის ელჩი ფედერიკა ფა-
ვი, პროფესორები: რისმაგ გორდეზიანი, ელგუჯა ხინთიბიძე, დარეჯან თვალთ-
ვაძე, — ეს ის საპატიოცემული ხალხის ჩამონათვალია ვინც თსუ-ს აუდიტორიაში
შეკრებილ საზოგადოებას ლუიჯი კიდევ ერთხელ წარუდგინა. წარდგენა მზექალა
შანიძის შესაშური მიმართვით დამთავრდა დაჯილდოებულის მიმართ: ესე მიკ-
ვირს, უცხოეს უცხო, ასე როგორ შეგიყვარდი (შოთა რუსთაველი).

ბედნიერების რომელიც ცა არის ასეთ ღრმა ასაკში მედლის მიღება...
შეისწავლა და პარალელი გაავლო ნიკოლოზ ბარათაშვილსა და ფილიპო ტომა-
სი მარინეტს შორის. ბარათაშვილს არ დასჯერდა და ანა კალანდაძის იტალიურად
ნათარგმნი ლექსის „ლოცულობს გველი“ თავისივე აუდიო ჩანაწერი მოგვასმენი-
ნა... არ არსებობს ზუსტი თარგმანი მართალია, იტალიელ ქართველოლოგს თარგმ-
ანი არ დაეწუნებოდა, მაგრამ ნათარგმნი ლექსებში იგრძნობოდა კავკასიური ბალადის
ნაკლებობა, რასაც მხოლოდ ქართველი თუ მიხვდება გინდ ევროპაში და გინდ აზია-
ში. სჯობს წერტილი დავსვა, სანამ კითხვა გამიჩნდებოდა: ვინ უფრო მეტი ქართვე-
ლია? დიდი იმედი მაქვს, ამ კითხვას დალაქის მონაცემი ამბავით არ დაივიწყებენ.

შოთა ნოზაძე

ფიქრები ლიტერატურაზე

არასაკუთარი ნებით ისრაელს რუსეთიდან ამოსული მწერალი იგორ გუბერმანი მისთვის ჩვეული, სარკაზმამდე მიწეული, იუმორით ასეთ სიზმარ-იგავს გვიყვება დანტე ალიგიერის სტილით: რეალური პიროვნება, დოქტორი ვლადიმირ ფაიბიშევსკი სულეთში აღმოჩნდება, თანაც სათანადოდ ვერ გარკვეულა, სადაა, თუმცა ნათლად ახსოვს, რომ სამოთხეში გაააშენეს.. დგას ფართო ქვალორიან გზაზე, გასწვრივ კლდოვანი ნაპირია, ხოლო მარცხნივ – თვალუხილავი ბურუსით აღვსებული უფსკრული. უცბად მოსახვევიდან გამოჩნდება ჯგუფი ადამიანებისა, რომელნიც სადღაც ფეხათრევით მიზოდიანდებიან. ვითარცა ზნემაღალ ეტიკეტს უხმოდ მორჩილ იუდეველს მართებდა, ფაიბიშევსკი განზე გადგა, გზა დაუთმო და იმავდროულად მყისიერად შეიცნო მათში წიგნებიდან ნაცნობი სახეები. სიხარულმა და მოკრძალებამ შეაჯახა. იცნო მონტენი და სპინოზა, იქვე იყვნენ პასკალი და დოსტოევსკი, ფროიდის მხარდამხარ მიმოიხეოდა თავდახრილი გოეთე. ერთიანი რუხი ფერის კოსტიუმებში იყვნენ გამონყობილი, როგორც დაძაბულნი, პირუცინარნი, მინისკენ მზირალნი, ზურგსუკან ხელბეშემონყობილი. კიდევ ვიღაცები შეიცნო სულეთს ახალმოვლენილმა სტუმარმა, ეგაა, სახელები ვერა გაიხსენა. მხიარული და ხელებით რაღაც უესტიკულაციების მანიშნებელი სოკრატე ოდნავ განცალკევებით მიმოდიოდა, ხმადაბლა თავისთვის ხმანობდა. ვალდებური, ფუ, ვალოდია წამოეწოთ, მთელი ცხოვრება ამგვარ შეხვედრაზე ოცნებობდა, მიეჭრა მონტენს და ენაბორძიკით, ალტაცებით, მოკრძალებით გაეუხნა:

— მაპატიეთ, ბატონო მონტენ, თქვენ ჩემი საყვარელი მწერალი ბრძანდებით, საუკუნეა, მანვალებს ერთი შეკითხვა: თხზულებათა რუსული გამოცემის სამტომეულში თქვენი პორტრეტი, რომელიც ერთობ მსგავსია ჩემი იერისა, შემთხვევით ნათესავები ხომ არ ვართ?..

მონტენმა რაღაც ნაიბურტყუნა იმგვარი უკმაყოფილებით და უსიამოვნოდ, რომ ვალოდიას კონფუზი მოუვიდა, ჩამორჩა და განცალკევებით მოარულ, საკუთარ თავთან მოუბარ სოკრატეს გვერდით აღმოჩნდა.

— მაპატიეთ, ბატონო სოკრატე, — მორიდებით შეეხმინა, — რისი შემსრე ვარ და საით გაქვთ გეზი აღებული თქვენს ჯგუფს?

— საგანგებოდ მივდივართ, — გულთბილად აუხსნა სოკრატემ, — ხოლო ნაგანგებოდ ადგილობრივ მუსიკას, არფათა და ზანზალაკთა თანხლებით, რაღაც გალობებს უნდა მოვუსმინოთ. თქვენ ახალბედა ბრძანდებით?

— რატომ ხართ ყველა ასე მოღუშული? თუ ყველა რაღაც ერთი რაიმის გამო ჩაფიქრებულხართ?

— როგორ გითხრათ, ვის რა აწუხებს, — სოკრატე უკვე აღარ იღიებოდა, — აქ, გეთაყვა, თავისებური წეს-კანონებია: ვინც ყველაფერ ამას არ ეთანხმება ან ეჭვები ღრღნის, რომ ეს სამოთხეა, იმას მოისვრიან უფსკრულში, განმეორებით საშინელ სამსჯავროზე, ხოლო იჭვის გაკრთობაც კი, გონებაში თუნდაც, არ შეიძლება, ნებისმიერი ჩვენეული იჭვი და აზრი მფარველ ანგელოზისათვის გამჭვირვალეა და გასაგები. ასე რომ, მიხვდებით, სამხიარულო არაფერი გვჭირს, ელიტური კომპანიაა და უკვე ყველამ მოასწრო ურთიერთნაკამათება, ჩხუბი...

— თუ ასეა, რა მოსაზრებით და რომელი უფლებით საუბრობთ აგრე თავისუფლად, თანაც ხმამაღლა? — ვალოდია ვერ მალავდა საკუთარ ალტაცებასა და ღირსების გამოხატვას სოკრატეს მიმართ.

— აქ თითოეულ, ნებისმიერ კომპანიას, წეს-განრიგის კვალობაზე, მიჩენილი ჰყავს ერთი ხუმარა თუ სალოსი, — უშუალოდ, კეთილგანწყობით აუხსნა სოკრატემ, — იგი, სა-

ლოსი თუ ტაკიმასხარა, როგორც თითქოსდა ნებადართული დისიდენცია. განსაკუთრებული მიყურადებისა და დაკვირვების არეალის, ლიტერატორთა ჯგუფისა, და ასეთად აქ მე ვიხილავები...

ამის შემდგომ რა მოხდა სულეთში, მწერალი არაფერს ამბობს, მაგრამ ერთობ საგულისხმო და ყურადსაღებია თვით სულეთშიც კი ლიტერატორთა ამგვარი წარმოჩენა... რაა სხვებისაგან მათი გამორჩეულობის საფუძველი, ვინ არიან ისინი და, საერთოდ, რა ფენომენია ლიტერატურა?!..

საზოგადოდ მიიჩნევა, რომ ლიტერატურული ენა და მასში გამჟღავნებული ლიტერატურული პრინციპები ისტორიული კატეგორიებია. მათი საფუძვლი დატვირთვა არაერთგვაროვანია. სხვადასხვა ისტორიულ პირობებში აქ განმსაზღვრელ როლს ასრულებს ხალხთა საზოგადოებრივი განვითარებისა და, საერთოდ, კულტურის დონე, აგრეთვე, ლიტერატურული ენისა და პრინციპთა ფორმირების პირობები. ქვეყნებისა და ხალხთა განვითარების განსხვავებული ისტორიული გზები ქმნიან მხატვრულ პრინციპთა სპეციფიკას საკუთრივ ამა თუ იმ ლიტერატურულ ქმნილებაში, რომელშიც „უნდა გამოცალკევდეს სამი ელემენტი. ყველაზე უმთავრესი არის შინაარსი, შემდგომ ავტორისეული პოზიცია ამსახველი საგან-ობიექტის მიმართ. დაბოლოს — ტექნიკა. მხოლოდღა შინაარსისა და აღსაწერი საგან-მოვლენის სიყვარულის ჰარმონია აქცევს სრულქმნილად ნაწარმოებს და მაშინ, ჩვეულებრივ, მესამე ელემენტი — ტექნიკა — თავისთავად ასეთად გარდაიქმნება“ (ლევ ტოლსტოი).

ეს ლაკონიური, ოღონდ ერთობ საგულისხმო გამონათქვამი, „ფორმულა“, ფიქრობთ, სრულად ესადაგება მხატვრული მწერლობის პრინციპების ძირითად არსს, რაც უმთავრესად ნიშნავს გამოხატება ავტორთა თავისებურ, სპეციფიკურ მიდგომაში. ასასახი ობიექტის მიმართ ესეეთიარ მიდგომა კი, ცხადია, შინაგანი იმპულსია საზოგადოდ ლიტერატურისათვის, რომელშიც ნამდვილი მოჩვენებითისაგან განიჩნევა იმითვე, რითაც ბუნებრივი ყვავილები იკვებანასაგან: განსაკუთრებული, თვითმყოფადი, განუმეორებელი სუნით იმავდროულად, გათავისებულ უნდა იქნეს ერთი მომენტიც: არ შეიძლება განკერძოებით არსებობდეს ფორმა და, მეორე მხრივ, ცალკე — შინაარსი. შრული სტილი — ესაა აზრების არასრულყოფილება.

მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიამ მრავალფეროვანი დარგები, მომდინარეობანი, კანონზომიერებანი წარმოშვა განვითარების მანძილზე. ხალხთა კულტურის ისტორიაში ცნობილია, რომ განსაზღვრული, რომელიმე კონკრეტული ეპოქა თავის მოთხოვნილებებისამებრ წარმართავდა საზოგადოდ მთელ კულტურულ საქმიანობას და, კერძოდ, ლიტერატურას.

მცირეოდენი ნიაღვრეა ახლო წარსულისაკენ.

ვითარცა ლიტერატურული მიმართულება, კლასიციზმი აღმოცენდა და დასრულებული, გამოკვეთილი სახე მიიღო საფრანგეთში. XVI საუკუნის რელიგიურ ქართველთა შემდგომ, ლა-როშელისა და ფრონდის მომდევნო წლების საფრანგეთში პოლიტიკურ-საზოგადოებრივი ცხოვრება მკაცრ სახელმწიფოებრივ მარნუხებში მოექცა. ლუი XIV ხანგრძლივმა ზეობამ ფრანგი ხალხის საზოგადოებრივი ცხოვრება თავისებურ იერარქიულ კიბედ აქცია. ყოველსა და ყველაფერს თავისი როლი და ადგილი მიეკუთვნა, მაღალნოდებრივ საფეხურზე მდგომნი გლეხობასა და ხელოსნებს თითქმის არაფრად აგდებდნენ. სამი ნოდება — ბურჟუა, სამღვდელი პირი და რაინდის მემკვიდრე „შევალიე“ — განაგებდა ქვეყნის ბედ-იღბალს. ცხოვრების წესად ნათლად გამოხატული მერკანტილიზმი იქცა. უნიდელი მჩქეფარება ცხოვრებასა და ლიტერატურაში უღირს ტონად მიიჩნეოდა — სახელმწიფოს აბსოლუტიზმი იწვევდა ზნეობრივ, ესთეტიკურ აბსოლუტს, რაც თავისი ხასიათით კონფორმისტულიც კი არა, უწყინარი თავმიშვებულობის არსისა იყო.

ხელოვნება სამანებს ითხოვდა, საზღვრებს, ჩარჩოებს, ლიტერატურა — მკაცრ, შემოფარგლულ კანონებს, რაც ანტიკური ნიმუშებისაკენ სწრაფვაში გამოიხატება, ასე ვთქვათ, ძიებაში მკვეთრი კონტურებისა, აღნაგობისა, ფორმისა. მზერა ანტიკურისაკენ იმ მიზნით იყო მიპყრობილი, რათა დამკვიდრებულიყო ერთიანი გაგება სილამაზისა, ერთიანი გემოვნება, ერთიანი ნიმუშები არქიტექტურისა, ფერწერისა, ლიტერატურისა...

კლასიციზმის დედაარსი ისაა, რომ ყველაფერში დომინანტურია ადამიანური გონება, რომელსაც უნდა დაექვემდებაროს ყველაფერი — ადამიანთა ზრახვები, ვნებები, საქმენი... ყველაფერი „გონიერად“ იყოს განლაგებული — ესთეტიკური თუ ეთიკური კატეგორიები... ერთი სიტყვით, ზუსტი რეგლამენტაცია, რაც, როგორც მიჩნეულია, აუცილებელი იყო საზოგადოებრივი შეგნების ევოლუციის ამ პროცესში.

საბედნიეროდ, კლასიციზმის მკაცრ ხარაჩოებში მრავალმხრივ გამობრწყინდა კორნელის, რასინის, მოლიერის დღესაც აღმტაცია ნიჭიერება.

შუა საუკუნეთა რიტუალები, სხვადასხვაგვარი პროცედურა, ცერემონიული წესები, რა თქმა უნდა, გარკვეულად ზემოქმედებდა იმდროინდელი ინდივიდის სოციალური თუ კულტურული ცხოვრების მრავალ სფეროზე. ამ მხრივ ზემოხსენებული ეპოქის მხატვრული „მოდელის“ შეცნობის თვალსაზრისით ბევრის მოცემა შეუძლია ენის, ტერმინოლოგიის, მხატვრული „ფორმულებისა“ და მყარი, ჩამოყალიბებული მეტყველებითი გამოთქმების, სიტყვათაშეთანხმებების შესწავლას.

ჭეშმარიტი, მაღალფასეული ლიტერატურა სათანადო განათლებას, გაცნობიერებას ითხოვს მკითხველისაგან, ისევე, როგორც ხელოვნების საუკეთესო ნიმუშები, თუმცა ამ ორი ფენომენის სრულფასოვნად შემეცნებისას რაღაც გამოუთქმელი, ქვეცნობიერიც იჩენს თავს. მაგალითად, განუსწავლელი, უბირი ადამიანიც კი უნებლიეთ შეჩერდება როდენისა თუ მიქელანჯელოს ქანდაკებებთან...

მწერალს, მოქანდაკისაგან განსხვავებით, წერის პროცესში სათანადო „დიფერენციაცია“ სჭირდება. ვთქვათ, ასეთი: თუკილა იგი (სიტყვის ოსტატი) გლეხის ცხოვრებას აღწერს, მან არ უნდა მოიშველიოს ისეთი სიტყვები, რომელნიც გლეხს არც სმენია და არც არაფერი გაეგება მათი მნიშვნელობის, ოღონდ მას (მწერალს) ფრიად შეენის ფსევდოარისტოკრატიული წრის, „დახვეწილი“ აზროვნებისა და მაღალფარდოვანი მეტყველების მქონე პირთა სათანადოდ „შეფარული“ გაკენწვლა. კლასიკური ნიმუში: ერთ თხზულებაში ფრანგი არისტოკრატი ქალი უყვება თავის მეგობარს — „...ჩვენ ახალი უფროსი გვყავს, ერთობ ჭკვიანი კაცი. მან გვითხრა, რომ ადამიანები დარეინისაგან წარმოიშვნენ“.

უფალმა თუ განგებამ ასერიგად ინება, რომ მავანი ადამიანი მეორისა მიმართ თანასწორუფლებიანი, მსგავსი არაა და აქ ვერაფერს შეცვლი. დემოკრატიული პრინციპი როგორც აზიანებს იმათ უფლებებს, რომელნიც გონიერნი, ნიჭიერნი, შრომაში გარჯილნი არიან, დაქვემდებარებულნი არიან გონებასუსტთა, უნიჭთა და ზარმაცთა დაჩლუნგებულ ნებას, რამეთუ ამგვარნი საზოგადოებაში ნიადგა უმრავლესობას წარმოადგენენ. ალბათ, დროა, გადავჩვიოთ ამგვარ, უკაცრავად ნათქვამია, არაადამიანურ ყოფას და გავხდეთ ღირსნი წოდების — „ადამიანი“ — ტარებისა...

ასეთ საზოგადოებაში, ყოფაში რეალურად წარმოუდგენელია ჭეშმარიტი შემოქმედის, მწერლის განზე განდგომით, „მიუკერძოებულად“ ცხოვრება-საქმიანობა. შესაძლებელია, წარმოვიასახოთ მეტ-ნაკლებად გონიერი ადამიანი, რომელიც გულგრილი იქნება საყოველთაო მოუნესრიგებლობასთან მიმართებისას?! გარდასული წყობის მეხოტბეობის იარღილს ნურავინ მოგვანებებს, მაგრამ ეგებ ღირდეს კეთილშობილური (ვთქვათ, შვედეთის ტიპისა) სოციალისტური (არა კომუნისტური!) ელე-

მენტების დამკვიდრება-გახსენება?... აბა, მოვუსმინოთ გონება-მახვილი, უაღრესად დაკვირვებული, სალი განსჯის უნარის მქონე ჟიულ რენარს: „სოციალისტი იყო მონტენი, სოციალისტები იყვნენ ლაფონტენი, ლაბრიუერი, მოლიერი, ბიუფონი... სოციალისტად აღესრულა ვიქტორ ჰიუგო“. და კიდევ არაფრით არ ეგების წამდაუნუმ სკაბრეზული სიტყვების, ფრაზების, ბილნსიტყვაობის გაფეტიშება, რამეთუ „თუკილა ფრაზაში იხილვება სიტყვა „ტრაკი“, პუბლიკა, რაოდენ დახვეწილიც უნდა იყოს, მხოლოდღა ამ სიტყვას აღიქვამს“ (ჟიულ რენარი).

ზემოთ ე.წ. „სოციალისტი“ მწერლები ვახსენეთ... დროჟამი რომ შეიცვალა, კაპიტალისტური წყობის, ფორმაციის მწერლები მომრავლდნენ. როგორც იტყვიან, „მათი სახელი ლეგიონია“... ცხადია, ნებისმიერი შემოქმედი თავისუფალია რწმენის, იდეოლოგიის, თემატიკის არჩევა-ტენდენციის თვალთახედვით, მაგრამ იგივე დრო-ჟამი კვლავდაკვლავ, ცხოვრებისეული დაუნერელი კანონებისა თუ სამართლიანობის დადგენის კვალობაზე ყველაფერს თავის ადგილს მიუჩენს (ვანიშნებთ ფრედერიკ ბეგბედერის წიგნზე, — „99 ფრაკი“ — რამაც მწარე ალიყური გააწნა, ღირსებისამებრ, იმ ფორმაციას, „კაპიტალიზმად“ რომ იწოდება...).

მწერალი დრო-ჟამის, ეპოქის კვალობაზე კი უნდა ირჯებოდეს, მაგრამ თავდაჯერებული, უტყვი ფლიუვირით არ უნდა იქცეოდეს და აზროვნებდეს, რომელსაც ცუდუბრალოდ ჰგონია, ქარის მიმართულებას მე წარვმართავო...

ასევე, ვფიქრობთ, ჭეშმარიტი მწერალი ყოველგვარი „ფობიის“ მიღმა უნდა იდგეს, არ ეგების არც „რუსოფობია“, არც „არმენოფობია“, არც „გრუზინოფობია“... ამ უკანასკნელი სენით არცთუ მცირედ იყო შეპყრობილი ნობელის პრემიის ლაურეატი, რუსი მწერალი ალექსანდრ ისაევჩი სოლჟენიცინი (უფალს შენდობას შევიხოვოთ, ცოდვად, მითუფრო დანაშაულად ნუ ჩავგვითვლის...). კი, ბატონო, ვინამოთ: სტალინი დიქტატორი იყო, ბერია-აღმასრულებელი იარაღი კომუნისტური ხელისუფლებისა, მაგრამ ეს როდი იძლევა იმის საფუძველს, აკადემიკოსი არნოლდ ჩიქობავა (უკეთილშობილესი ადამიანი, ფრიად ამაგდარი პედაგოგი, მსოფლიო დონის მეცნიერი) გავაქილიკოთ და, ღმერთო გვაპატიე, თითქმის გამასხარავების ობიექტად ვაქციოთ!.. უფალი ალექსანდრ ისაევჩი უფრო შორსაც მიდის! ქართველია?! მაშასადამე, უსაფუძვლოდაა ვინმესგან შექებული თუ დადებით კონტექსტში ხსენებული! იგი (მწერალი) რეალურ პიროვნებათა განქიქება-ლანძღვას არ დასჯერდა-სტალინური პრემიის ლაურეატის, მწერალ ვასილ აჟავეის რომანის — „მოსკოვიდან დაშორებით“ — ქართველ პერსონაჟსაც (რეალური პიროვნება, პროტოტიპი) მისწვდა, ბოლმა ვერ დამალა და ბელადის საამებლად გამოგონილ „გმირად“ გამოაცხადა...

და კიდევ — ჭეშმარიტ მწერალს არაფრით ჰმართებს უმადურობა: დავიჯეროთ, რომ უფალ ალექსანდრ ისაევჩის ერთხელ მაინც არ გაახსენდა ის ქართველი, რომელმაც „ციც ადგილემში“ გასახლებისას თიაქარის ოპერაცია „კუსტარულ“ ვითარებაში გაუკეთა და, სულ მცირე, შვება მოუტანა?... (იმ ქართველის პიროვნებას შეგნებულად არ ვასახელებთ, თვით მასვე უაღრესი თავმდაბლობისა გამო ამის შესახებ არაფერი დაუნერია, ხელუნიფებოდა კი!..).

სიტუაციისამებრ, გვახსენდება ერთი ფრთიანი, ბრძნული გამონათქვამი: „ღმერთს არცთუ ცუდად გამოუვიდა სამყაროს შექმნა, მაგრამ ადამიანის შემთხვევაში ხელი მოეცარა“...

შეხსენება ზედმეტია, მაგრამ მაინც, მწერალიც ადამიანია, ოღონდ ჩვეულებრივ მოკვდავზე ზეაღმატებული...

ეს ისტორიაც ლიტერატურის კუთვნილებაა...

**მასალები შეკრიბა, თარგმნა და
საკუთარი მოსაზრებანი დაურთო
ოლჟბ გოლიაქია**

როსტომ ჩხეიძე

ლეკის იქით და ფურცლისაც იქით

(შეხიანება ხანის ხარანაულის მეტაპოეტურ კიბეებთან)

მეტაპოეზიაზე გადაერთობდა ბესიკ ხარანაული.
ჯერ — „მთავარი გამთამაშებელი“: მეტაპოეტური ნიგნი-
კონცერტი.

მერე — „თარგმანი ამერიკულიდან“: მეტაპოეტური ტექსტი.
ჟანრობრივ დაზუსტებას უტრიალებს?

რალაც ამგვარია, თუმც ალბათ ყველაზე ზუსტი განსაზღ-
ვრება მაინც ეს აღმოჩნდება: სამედაშენო.

რა უცნაური ნეოლოგიზმია? და... საკმაოდ ბუნდოვანიც?
თუმც ბუნდოვანება ნამისუმალ გაიფანტება, მთელ ფრა-
ზას მოვისმენთ თუ არა:

— სამედაშენოა ეს ნიგნი, მკითხველო!

ნიგნი — „მთავარი გამთამაშებელი“, რომელიც განზრ-
ახულიყო სულ საკითხავად და საკითხავად, არც დასაწყისი
რომ არ ჰქონოდა და არც დასასრული, არცერთ ჟანრს არ მი-
კუთვნებოდა და არცერთ ლიტერატურულ გემოვნებას, ნიგ-
ნი, რომლის დაწერასაც უამრავი საუკუნეა ცდილობენ, მაგ-
რამ... მხოლოდ დიდი ნიგნები გამოსდით...

როგორ შეიძლება გადაგელახა ეს მოჯადოებული მიჯნა?
ალბათ... ალბათ სწორედაც იმ გზის არჩევით, რომ ნიგნს
ჰყოლოდა ერთი დამწერი და... არცერთი ნამკითხველი, იმ ეთ-
ნოფილიური რომანისა არ იყოს: „სამოცი ჯორზე ამხედრებუ-
ლი რაინდი ანუ ნიგნი ჰიპერბოლებისა და მეტაფორებისა“.

ეს... რანაირად?

რანაირად და... თვითონ რომ ირწმუნებ, იმ „არარსებელი“
მკითხველისთვისაც საზიაროს გახდი ამ მოულოდნელ იდეას.

თვითონ კი მაშინ ირწმუნებ, როდესაც „გადამფრენ მწე-
რალთა“ რიგსა და ჯარს შეუერთდები, უფრო სწორად... გაე-
მიჯნები, რაკილა მათ მიმართ ირონია და სარკაზმი უფრო გე-
მეტება, მათი, რომელთაც:

— ევინროვებათ აქ და კალამ-ფურცლიანად მიფრინავენ
სხვაგან, მშობლიური სივრცის მიღმა. ჩვენ მათ სახელებსაც
მხოლოდ ნატვრით ვახსენებთ. ამბობენ, სადაც დაფრინდები-
ან, იქაურ ენაზეც წერენო, რისი მკაფიო მაგალითიც ქვემოთ
ნიგნია, რომელიც ამერიკულზე ყოფილა დაწერილი — კერის
ენაშერეულად, და მე გადმომეცა ვაშინგტონის „ფორდის“ გა-
ყიდვების მენეჯერისგან, რომელიც აქაურია, ჩვენი სისხლის
და ხორცის და უყვარს თავისი პირველადი მიწა.

ეს უკვე მეორე ნიგნიდანაა — „თარგმანი ამერიკულიდან“,
კიდევ უფრო ახალგაზრდა არსება რომ გახლავთ პოეტისათ-
ვის, ვიდრე „მთავარი გამთამაშებელი“, რომლის სახელწოდე-
ბათა არჩევისას ხან აქეთ მიაწყდებოდა:

— ნათქვამი ბესარიონისა. ნათქვამი ყურით შემეცნე კა-
ცისა. ცას და მიწას შორის მანანწალასი.

ხანაც იქით:

— ნათქვამი თვალთ შემკრები კაცისა. დაჭყლეტილისა
ცის და მიწის ფურცლებისაგან. კვლავ მანანწალასი...

ვიდრე არ იფიქრებდა: ეს ხომ სწრაფვია ჩემი და არა ნამდ-
ვილიო.

და ახლა ამის რკვევას დაიწყებდა: საინტერესოა, რას მიი-
ღებდა კაცი სრულყოფილებითო.

და დაიბეჯითებდა:

— სინანულს, თამაშის დრო რომ გამოტოვა.

ეს უბიძგებდა და... ვარეთ გამოავადებდა.

ასე გადაწყვეტდა, გამომძვრალიყო ლიტერატურის ტყა-
ვიდან, აენია, აენია და მიელნია იმ ზღვრისათვის, მეტაპოეზია
სადაც სუფევს.

ესეც ის „გარეთ“:

— ლექსის იქით, ფურცლის იქით, აზროვნების იქით, სა-
ხელმწიქმეული გრძნობების და საგნების იქით...

და... ადამიანიც რომ მისახედი რჩებოდა?

ისიც რა, კარგა ნაღეჭი არ გახლდათ მწერლობისაგან?

მაგრამ მაინც ხომ შენარჩუნებულიყო მეტაადამიანი:

— თავის წარღვნამდელი ხსოვნით... თავისუფლების იქით,
კანონებს იქით, წესრიგს იქით, სოციალურობას იქით — ტექ-
ნოლოგიური ცოდნით აღჭურვილი პირველყოფილი ველური,
რწმენის უსაზღვრო გზაზე დამდგარი, რომლისთვისაც ყველა
აზრი დრომოჭმულია...

და სწორედ ამ მეტაადამიანის ამბავი, მეტაპოეზიის სა-
მოსმი გამოხვეული, შეგძლო გეკითხა და გეკითხა დაუსრუ-
ლებლივ, და უკვე რალა მნიშვნელობა ექნებოდა ან ჟანრსა და
ან ლიტერატურულ გემოვნებას.

და მარტოდენ სამედაშენობა განსაზღვრავდა მის არს-
საც, სულსაც, მის კომპოზიციურ აღნაგობასაც, რათა ავტო-
რიც და მკითხველიც ერთად ჩაძირულიყვნენ მის ზვირთთა
ქვეშე წარღვნამდელი მასსოვრობით გულანთებულნი.

არც დასაწყისი და არც დასასრულიო...

მეტაპოეზიის შესაქმნელად რომ შეიმართებოდა ტომას
სტერნზ ელიოტი, ლექსის მიღმა გასაღწევად და იმ მოჯადო-
ებული წრის გადასალახად, იმ გზას იპოვნიდა ფენის შესადგ-
მელად, ეს აზრა რომ გამოკიდულიყო: შენ დასაწყისშია შენივ
დასასრულიო.

ფრიდრიხ ნიცშეს მიეგნო ამ აზრისათვის, მიწანაყრილი-
სათვის, გაესუფთავებინა, წარწერაც მკაფიოდ გამოეკაშაშე-
ბინა და აღმართვითაც აღემართა, რათა ვისაც თვალნი ასხდა
ხედვად, ეხილა და განეცადა, განეცადა და... თუნდ მხატვ-
რულ ჟანრთა მიღმა გაღწევაც ეცადა რალაც ახალი, სიმბიო-
ზური ჟანრის აღმოსაჩენად, კომპოზიციური ქარგა კი მზამ-
ზარეული ებოდებოდათ — დასაწყისში დასასრული და დასას-
რულში დასაწყისი. და მერე უკვე საიდანაც გენება, იქიდან
დაგველო დარღვეული სიუჟეტისა თუ ცნობიერების ნაკადის
სტრუქტურის ასაგებად.

ამის იქითაც შეიძლება ვითომ გადაბიჯება?

მეტაპოეზიასაც თავისი შრეები მოეპოვება?

რატომაც არა ვითომ:

ფსიქოლოგები ქვეცნობიერს რომ მიაკვლევდნენ და შვე-
ბით ამოისუნთქებდნენ, ადამიანის ხასიათის განუყოფელ
ბირთვს ჩავენვდითო, უეცრად გამოირკვეოდა, რომ ეს ბირთ-
ვიც შეიძლება დაშლილიყო და ქვეცნობიერის ქვეცნობიერ-
საც ამოეყო თავი... და უკვე აღარც ის უნდა გაგკვირებოდა,
რომ ქვეცნობიერის ქვეცნობიერის ქვეცნობიერიც ყოფილი-
ყო შეყუჟული და გატრუნული მისი ჟამის დადგომამდე, და
ამასობაში ქვეცნობიერის ქვეცნობიერის ქვეცნობიერის
დროც მოახლოებულიყო.

სამედაშენოა ეს ნიგნი, მკითხველო!

და „თარგმანი ამერიკულიდანაც“ არანაკლებ სამედაშენო,
ვიდრე „მთავარი გამთამაშებელი“.

ეგაა, აქ ისე ველარ გაჰყვებოდა ასოციაციათა ნაკადს, უფრო
მალე გაბეზრდებოდა და იქქარებად წერტილის დასმას, თუმც
ეს გაბეზრება რომ არ შეგვემჩნია, ფინალურ აკორდად ამიტო-
მაც ამჯობინებდა სამწერტილს — კომპოზიციური ქარგის ღია-
ობას გარეგნულადაც, გრაფიკულადაც დადასტურებდა.

ფინალში კი ეს სახეები შემოცურდებოდა ხალხური პოეტური საუნჯიდან:

მორიალე მგელი.
მგორიალე ქვა.

ესენი ერთსა და იმავეს გულისხმობს — ურთიერთმემსჭვალულნი საერთოდაც და ამჯერად კი ამ მეტაპოეტური ნაწერის სიღრმეში თავისებური ბილიკის გამკვალავნი...

ფეხისმოსაკიდებელი ამ მეტაპოეტურ გააზრებებში კიდევ არაერთი მხატვრული სახე თუ მეტაფორაა, ზოგი რეალური და ზოგიც... მოჩვენებითი, და მასაც თავისი დანიშნულება ენიჭება, რათა ილუზიის გაფანტვამ შემოგაბრუნოს უფრო მყარი გზასავალისაკენ... მაგრამ ამ წუთას არ დაგიდევთ არც ამ მხატვრულ სახეებს და არც ამ მეტაფორებს, ფეხისმოსაკიდებას სულაც არ ვაპირებ და მარტოდენ ერთი პასაჟი მიზიდავს თავისკენ — თავისთავად თითქოს ბევრი არაფრით გამოირჩეული და — მკრთალსიუჟეტური თვალსაზრისით — ჩაერთვოდა თუ არ ჩაერთვოდა თხრობაში, დიდი რამ მნიშვნელობა არც ექნებოდა, მაგრამ ავტორისათვის რაღაცით მაინც ძვირფასი... და ჩემთვისაც — ამალეღვებელი, რამდენჯერმე რომ მივუბრუნდი კითხვისას; და ამ მეტაპოეტურ ნაწერს ავიღებ თუ არა ხელში, პირველად ამ გვერდებს ჩავხედავ ხოლმე: 107-8.

აქ არის ნახსენები სახელოვნო კაფე „ამო რამე“.

და მისი მისამართი: ინგოროყვას 4.

ვერასოდეს ვიფიქრებდი, თუ პავლე ინგოროყვას ლანდი ბესიკ ხარანაულის ნიგნშიც გაიღვებდა.

მართალია აქ თვითონ ეს დიდებული პიროვნება კი არ იგულისხმება, არამედ მხოლოდ მისი ქუჩა, მაგრამ ხომ შეიძლებოდა ქუჩის სახელწოდება ყოფილი რეალობიდან პირდაპირ კი არ გადასულიყო მეტაპოეტურ ქარგაში, არამედ ავტორს თვითონ გამოეგონა?

ინგოროყვას ქუჩაზე რომ არ ამოზრდილიყო „ამო რამე“, ნუთუ პოეტი მაშინაც საგანგებოდ აღნიშნავდა მის მისამართს? ბოლოსდაბოლოს, „თარგმანი ამერიკულიდან“ მხატვრული ქმნილებაა და არა სარეკლამო რგოლი, მხიარულ თავყრილობათა მოყვარულნი რომ დააფაცურო და გააჩქარო, არიქა, რაღაც უჩვეულოს შემსწრენი გავხდებითო.

მაგრამ პავლე ინგოროყვას ხსენება სწორედ რომ შვენიის სახელოვნო კაფეს და მიგანიშნებს, რომ ცნობიერი წარმართავდა ამ კაფის დაარსებას მაინცდამაინც ინგოროყვას ქუჩაზე თუ ქვეცნობიერი, რაღაც შემთხვევითობა თუ შინაგანი კანონზომიერება, იღუმალი აუცილებლობით კი გახლავთ ნაკარნახევი.

ამ კაფის შექმნის მიზნად რა ჩათქმულა?

— ვცდილობთ ხალხს ყნოსვა განეფიქროთ, რომ ფერწერაში და ნაწერში უკეთ გაერკვან. ამიტომაც, მენიუ რომ ჰაერში დაგვიდეთ.

ამასთან, ცდილობენ მოულოდნელი ფრაზებით შეიქცინონ მავანნი, რათა საერთო ფერხული იყოს.

ვთქვათ და:

— როცა პატრონი სხვაგანაა, შინ არაფერი უკეთდება.

და პოეტს ეჭვიც არ ეპარება, რომ ვინც ამას მოისმენს, მისთვის ეს და ამგვარი ფრაზები ახალი დროის დასაწყისად აღიქმება.

— ხომ კარგია?

ასე რატომ ეიმედება და:

— ყნოსვა და სიტყვა და, ორივე გულს ეფინება. მოხვედი სხვა და მიღხარ სხვა.

და სახელოვნო კაფის სახელწოდების განმეორებასა და მისამართის მითითებას ზედვე უნდა წაებას, რომ:

— თუ ადამიანმა თავის თავში შეაღწია, აღმოჩნდება, რომ აქამდის ნახევარი ძალით უვლია. თუ ადამიანი გამთლიანდა, სამყარო დროს განაახლებს და მინიერი კალენდარი სრულიად შეიცვლება. — სად ვყოფილვართ, ვიტყვით. ვიტყვით ყველაფერზე, — მინაზე, რწმენაზე, აზროვნებაზე... ვიტყვით —

სად ვყოფილვართ? რაც მოხდება მომავალში, ის რომ დღეს მოხდეს, ავფეთქებით.

ბესიკურ სტრიქონთა მთელი კასკადია.

და კიდევ გვამცნობენ, რომ:

დრო ყოველთვის მიღწევებს მიჰყვება და მხოლოდ ყოყმანი უბორკავს ნაბიჯს.

და რომ:

ამიტომაც გაქრება ქვეყნობილი წინადადებები და გაჩნდება ახალი სიმბოლოების ენა, რომელიც ერთმნიშვნელოვანი და ზუსტი იქნება.

თავისთავად თითქოს ბევრი არაფრით გამოირჩეულიო...

ჩაერთვოდა თუ არ ჩაერთვოდა თხრობაში, დიდი რამ მნიშვნელობა არც ექნებოდაო...

არადა, ერთ-ერთი საკვანძო მონაკვეთიც კი შეგვრჩა ხელთ მეტაპოეტური ფიქრებისა.

მაგრამ არ ვქნა, არ დაგიდევთ ამას ამჯერად.

დაე თქვენ გაჰყვით ამ გზა-ბილიკს, ფეხის მოსაკიდებელი ხომ მიგანიშნეთ, ჩემი მხრივ კი გავისხენებდი ბესიკ ხარანაულის ღია წერილს ზაზა ოქუაშვილისადმი, საახალწლოდ შეთავაზებულ იდეას, სახელწოდებით: „კაფე „ეზრა პაუნდი“, გაზეთ „ჩვენი მწერლობის“ 2003 წლის 10 იანვრის ნომერში გამოქვეყნებულს, თავისთავადაც საგულისხმო სტატიას, ღრმასა და ექსპრესიულს, მითუმეტეს, რომ მის ავტორს ორიოდ წერილი თუ დაუბეჭდავს — მხოლოდ განსაკუთრებული შემთხვევისას.

რაკილა:

— ყველა დროში და ყველა ქვეყანაში, კულტურის ოდნავ გამოცოცხლებისთანავე, ფილოსოფოსებსა და პოეტებს, მწერლებსა და მხატვრებს, საერთოდ, არტისტული წარმომავლობის ადამიანებს, თავშეყრისა და ურთიერთდაახლოების, ნაწარმოებებისა და საკუთარი პერსონის დემონსტრირების საერთო, ურთიერთგადამკვეთი ადგილები ჰქონდათ შერჩეული... აქ მოიწყობდნენ

ხოლმე ისინი ბუდეებს, აქ დამკვიდრდებოდნენ, აქ ეძებდნენ და პოულობდნენ ერთურთს.

მამ ჩვენშიც შექმნილიყო ლიტერატურული და არტისტული საზოგადოების კლუბი, რომლის ბინაც და თავშესაყარიც იქნებოდა კაფე „ეზრა პაუნდი“.

არსებობდა აზრი, იდეა და ფანტაზია, და ახლა შესაფერის პიროვნებას უნდა ედო თავს ამ აბსტრაქტული სამეულის ხორცშესხმა.

მაინცდამაინც ზაზა ოქუაშვილს რატომ სთავაზობდა ამ იდეას?

უკეთესი აღმსრულებელი არ ეგულებოდა, რადგანაც:

— მეპატრონე ხართ ისეთი გამოცემებისა, როგორიცაა — „ჩვენი მწერლობა“ და „ომეგა“, გაქვთ უმაღლეს დონეზე აღჭურვილი უნიკალური სტამბა „ომეგა თეგი“ და საგამოფენო

დარბაზი, ხართ არტისტული სამყაროს დამფასებელი და მეგობარი...

მართლაც ამგვარ კაცს თუ შეეძლო ისეთი არტისტული გარემოს შექმნაც, რომელიც ბესიკ ხარანაულის წარმოსახვას წინასწარვე ასეთ ფერებში დაეხატებოდა: თავისუფლებისა და სილალის სუნი უმალ შემოგეგებებათ და წაგიძვებათ მყუდროდ მონყობილ სავანეში, სადაც მაგიდებს თავთავის გემოზე უსხედან მწერლები, მუსიკოსები, მხატვრები, მსახიობებიო.

დანარჩენი კი... დანარჩენი ლექსისა და მოთხრობის, მოგონებისა და მომავლის საქმე გახლდათ.

მართლაც ამგვარ კაცს თუ შეეძლო და, კიდევ მალევე შეემატებოდა ქართული კულტურული ცხოვრების მდინარეებს სახელოვნო კლუბი „ომეგა“ — თავისი განშტოებებითაც, კიდევ რომ უნდა მომძლავრებულიყო და გამარავალფეროვნებულიყო, თუკი ყველაფერი ბუნებრივად წარიმართებოდა.

მაგრამ სამთავრობო გადატრიალება (ვარდების რევოლუციად მონათლული) და ქვეყნის სათავეში ანტიეროვნული და ანტიჰუმანური გუნდის მოსვლა მძიმედ დააჩნდებოდა საქართველოს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ და კულტურულ-საგანმანათლებლო რეალობას, ახალმონესეთა ანგარებიანი, წართქვეამისაკუთრების ჟინით ანთებული და ლიბერალური გლობალიზმით შთაგონებული პოლიტიკა კი ყველაზე უწინარეს „ომეგა ჯგუფსა“ და მის სწარმოებულსა და წამოწყებულს დაატყვებდა თავს, მათ შორის კი — გაზეთებსაც („ახალი ეპოქა“, „ჩვენი მწერლობა“), ჟურნალსაც („ომეგა“), ტელეკომპანიასაც („იბერია“)... და სახელოვნო კლუბსაც თავისი განშტოებებითანად.

დაზარალებით ძალიან დააზარალებდნენ, თუმც მის მისაკუთრებას კი ვერ შეძლებდნენ... მერე კი თანდათანობით კიდევ აღდგებოდა „ომეგა ჯგუფი“ ფენიქსისებრ...

ბესიკ ხარანაულს რომ დასჭირდეს ამ დრამატული მოვლენის პოეტური განსაზღვრება, სწორედ ამ ხატოვან გამოთქმას მოიშველიებს: ფენიქსისებრ აღდგაო... და მე მხოლოდ წინასწარ ვახმოვანებ.

ამასობაში ამ იდეასა და წამოწყებას სხვანი გადაიღებდნენ და არაერთი ლიტერატურული კაფე გაჩნდებოდა თბილისში, ეგაა, მის მეპატრონეებს არაფრისდიდებით არა სურდათ პირველწამოწყების ვინაობის გამჟღავნება და იდეასაც და მის ხორცშესხმასაც თავთავისთვის მიითვისებდნენ.

და აი „ამო რამეც“ უნდა შემატებოდა სახელოვნო კაფეთა ამ მწკრივს, იდეას ახლა ამ გზით ეპოვნა გზასავალი, და ახლა აქაც უნდა გეგრძნო ყნოსვა და სიტყვა — გულმოსაფენად, და ის მოულოდნელი ფრაზებიც მოგესმინა, ახალი დროის დასაწყისადაც რომ შეიძლება მოგეჩვენოს.

ახალი დროის — ლიტერატურულიც და კალენდარულიც. და ეს არა სხვაგან, არამედ — ინგოროყვას 4-ში. მაინცდამაინც!..

* * *

მეტაპოეზიის იქითაც შეიძლება ვითომ გადაბიჯება? რალაც ამგვარს რომ უტრიალებს ბესიკ ხარანაული, ამიტომაც მოწყურებულა ისეთი წიგნის შექმნას, ერთი დამწერი რომ ეყოლება და... არცერთი წამკითხველი.

მაგრამ ის „რალაც“ რომ მაინც ეკლია თვით ამ განზრახვასაც? ამიტომ ეგებ ისეთ წიგნს ჩაუჯდეს, ერთი, ერთადერთი წამკითხველი რომ ეყოლება და... არცერთი ავტორ-დამწერი.

ტომას სტერნზ ელიოტისათვის პოეზიის უმაღლესი რანგის გამოხატულება-დადასტურება გახლდათ პოეტურ წარმოსახვათა დგომა... თავის შიშველ ძვლებზე.

უფრო შიშველ ძვლებზე დგომა კი რალა უნდა იყოს, თუ არა სწორედ ამგვარი წიგნის გადაღება — უავტოროსი და ერთადერთი წამკითხველის ანაბარა!..

ის ერთადერთი მკითხველი საძებნელი წამდვილად არავის ეყოლება — არც ბესიკ ხარანაულს და არც სხვა შემოქმედს, მეტაპოეზიის კიდევ უფრო მეტაპოეტურ სიღრმეში ვინც ჩაყვინთავს. ისედაც რალაც ამგვარის ვაცნობას ვნატრობ რამდენი ხანია...

ნანა ადამია-ხურცილავა

სიტყვა, გონება, სული ტრაგედიაში „ემპედოკლეს სიკვდილი“

მარტო ყოფნა ღმერთების გარეშე სიკვდილია. ჰოლდერლინი

ფრიდრიხ ჰოლდერლინი ტრაგედიაში „ემპედოკლეს სიკვდილი“ უდიდესი შინაგანი მღელვარებით წარმოაჩენს სიტყვას, გონებას, სულს, რომლებიც ერთმანეთთან კავშირშია, რადგან გონება სიტყვისგან განუშორებელია და სიტყვა სულისაგან. სულიერ სიტყვებში გათვალისწინებულია ისტორიზმის პრინციპი და ღვთაებრივი ფორმის თვითმყოფადობა. ტრაგედიაში ცხადადაა ნაჩვენები ტექსტის ჰერმენევტიკის ისტორიულ-რელიგიურ-ფილოსოფიური ასპექტი. პოეტს უნევს დიდი ჯაფა, რათა გაიაროს ის გზა, რომელიც მის სულიერ ენას ღვთაებრივ ფორმამდე მიიყვანს. ესაა ტექსტის უმაღლეს ხარისხში აყვანა. სულიერ ენაში გაგებულა ურთიერთკავშირი ადამიანსა და ბუნებას შორის. ტექსტს თან დასდევს მუდმივი კითხვა, რომელსაც პოეტი მიჰყავს მთლიანი, განუყოფელი სამყაროსაკენ, ბუნება რომ ჰქვია. კიდევ უფრო ფართოვდება ტექსტში ბუნებასთან დაპირისპირება და შემორგებლური სვლა. ისევ ბუნებაში დაბრუნება და სულის სულიერი შემეცნება მიდის დაფარული ჭეშმარიტი საზრისის წვდომისკენ. ამ წიაღში იბადება ჰოლდერლინის სულის დრამა — „ემპედოკლეს სიკვდილი“.

ჰოლდერლინმა „ემპედოკლეს სიკვდილის“ პროექტი დაიწყო იდეალისტური პერსპექტივიდან გამომდინარე. ეს იყო ისტორიულ-ფილოსოფიური მოდელი. პოეტი ასახავს ისტორიული განვითარების პროცესს. ტრაგედიაში გაუცხოება და დაშორება უერთდება მაღალ ერთიანობას, რომელიც ერთ მთლიან კოსმიურ მოდელს ჰქმნის.

„ემპედოკლეს სიკვდილის“ პირველი ორი ვარიანტი თითქმის იდენტურია. ემპედოკლე მიჰყვება თავის შექმნის ინსტინქტს. მან ბუნებასთან ერთად დატოვა პირველქმნილი ჰარმონია და გაუცხოვდა. კრანცის აზრით, ემპედოკლეს სახის კონცეფცია იდეალურია. ის ემპედოკლეს განსაკუთრებულობას „უსასრულო ბუნების“ ერთიანობით ხსნის. ტრაგედიაში ხაზგასმულია პარტნიორთა სახე — გარკვეული აფექტებითა და მოვლენებით, რითაც ისტორიულობასა და კონკრეტულობას მისტიკურ გააზრებაში დიდი უპირატესობა ენიჭება.

პარტნიორთა სახეს წარმოადგენს ემპედოკლე და ბუნება. ამ ორი არსების დაკავშირება თვალნათლივ გამოკვეთს სამყაროსა და შემოქმედის კოსმიურობას და საყოველთაო მსოფლიო ჰარმონიას. ყოველი ქმნილება თავის თავში ატარებს შემოქმედის კოსმიურობას. ტრაგედიაში მოიაზრება „დროის სულისა“ და ბუნების დამოკიდებულება. ჰოლდერლინი აჩვენებს გონის გენეზისს, რომელიც არამარტო მითოსის მსოფლმხედველობაშია ჩადებული, არამედ შეიცნობა განყენებულ ერთიანობაზე ორიენტირებულ რეფლექსიებში.

ფილოსოფოსმა ფიკომ ენა განმარტა ამგვარად — „ენა ერთდროულად დგას სულსა და სხეულს შორის“. ადამიანი სხვა არა იყო რა, გარდა „სულის, სხეულისა და ენისა“. ენა და სული ჰოლდერლინისათვის არის ჭეშმარიტება, რომელიც დგას (ლიაობაში) ადამიანსა და ბუნებას შორის. ჩვენ აქ ვხვებით ენობრივი გაგების ცენტრალურ ადგილს, როგორცაა ენის მოძრაობა სულსა და სხეულს შორის. ჰოლდერლინი, როგორც პოეტი და ფილოსოფოსი, ენას აღიქვამს ბუნების ნატყვად, აქედან გამომდინარე, კვლავ უბრუნდება თავის შემოქმედებაში ტექსტის პირველსაზრისს. ტრაგედიაში ხაზს უსვამს თანამედროვეების პოზიციას. „ემპედოკლეს სიკვდილი“ მიღებულია აზრი „ნებაყოფლობითი სიკვდილის“ შესახებ, რომელიც უერთდება

„In heilige Flammen“ — „ღვთიურ ცეცხლს“. მისი სიკვდილი საჭირო გახდა, ეს განსაკუთრებული პიროვნება „Allnatur“ — „დიადყოვალდობა“-ს უერთდება.

ჰოლდერლინი თავისი პოეტური მეტყველების სფეროში ქმნის საკუთარ მსოფლხედვას. ტექსტში ღიადაა წარმოჩენილი ავტორისა და დრამის გმირის ინდივიდუალურობა. პოეტი აცალკევებს ისტორიულ და გონებრივ სისტემას და კონკრეტულ-რელიგიურ-ისტორიული მოცემულობისაგან განსაკუთრებული ღირებულების ტექსტს ქმნის, რომელიც ამ დრამაში ახალ რეალობად განიხილება.

ჰოლდერლინმა ტრაგედია „ემპედოკლეს სიკვდილი“ საკმაოდ კრიტიკულად შეაფასა, ანუ თვით გმირმა, „მზვაობრობის“ ადამიანმა ემპედოკლემ თავისი თავი მკაცრად გააკრიტიკა „ღვთაებისადმი ინტელექტუალურ სიყვარულში“, რომელიც ბარუხ სპინოზას ეთიკის თეზისია. პოეტი „ემპედოკლეს“ სიუჟეტურ ხაზში ასახავს გმირი პროტაგონისტის ცთომილებებს გზით სავალ ბილიკს. შნაიდერის აზრით, „ადამიანმა უნდა დაძლიოს მისი განსაკუთრებულობა“, — რომელიც დიდი დოზითაა მოცემული ემპედოკლეს ტრანსცენდენტურ სუბიექტში. ემპედოკლეში ორი სფერო იკვეთება — გონი და განსჯა. ყოველ ადამიანში არსებობს შეგრძნებისა და გაგების უნარი. ემპედოკლე დრამის დასაწყისში უფრო ადამიანურ საწყისებზე დგას. იგი თავისი იდეებით (შემდეგ პიროვნული თვისებებით) აღზევებულ იქნა და გახდა ძლევაშილი ადამიანი. პირდაპირ რომ ვთქვათ, გაკადნიერდა. ემპედოკლეში იმდენადაა ჩადებული „მზვაობრობა“, შეუძლებელია მას ჰქონდეს ჯანსაღი სამშინველი. მართალია, თავდაპირველად ვერაფერს ხედავს, მაგრამ შემდეგ იღვიძებს გონი, რომელსაც ძალუძს განჭვრიტოს ემპედოკლეს სულში განფენილი დაფარული აზრის გაცხადება.

ემპედოკლეს ბუნებიდან გამომდინარე, ისეთი აზრი გვრჩება, რომ ამ ცდომილების მიღმა, ემპედოკლეს სამშინველსა და სულში მოქცეულია მისი კეთილი საქმის ქვესაზრისები, ემპედოკლეს კეთილი საქმე მიმართული იყო „მეს“ და სამყაროს შერიგებისაკენ, თუმცა ვერ შეძლო ამ საქმის განხორციელება. იგი განსახიერებდა ახალი ადამიანისა, მისი სული უკვე რეალობისაკენ ილტვის, მთლიანად გარე-მატერიალური სამყაროს შემეცნებისაკენ არის მიმართული. მისთვის ფასეულია მხოლოდ რეალობისაკენ სწრაფვა. ჰოლდერლინი სწორედ ამგვარად აფასებდა ემპედოკლეს პერსონაჟს.

წარწერების განხილვისას ყურადღება უნდა მივაქციოთ ჰოლდერლინისათვის დამახასიათებელ კომპოზიციურ სტრუქტურას. საინტერესოა, თუ როდის და როგორ ვითარდება დაინერა ეს სულიერ-ინტელექტუალური და მეტად ემოციური ტრაგედია, რომელშიც ასახულია თანამედროვე ტრაგედიის ემოციური და სულიერ-გონებრივი ტენდენციებიც, წარმოდგენილია მკაცრი რეფლექსები, რომლებიც საზრდოობს ბერძნული სულიდან, როგორც „ნამდვილი თანამედროვე ტრაგედია“.

ჰოლდერლინი ბიოლენდარფისადმი მიწერილ წერილში აღნიშნავს: „შენმა კეთილმა გენიამ შემოაღებინა, რომ დრამა უფრო ეპიკურად გადმომეცა“. აქედან იწყება ჰოლდერლინისათვის „ნამდვილი თანამედროვე ტრაგედიის“ სივრცის შექმნა. ხოლო „ჩვენთან“, ჰოლდერლინის აზრით: „უბრალოდ ტრაგიკული არის ის, რომ ჩვენ რაღაცნაირ ყუთებში ვართ გახვეულნი, გამოცილილი ცოცხალთა საუფლოს“. ეს წერილი თითქმის მთლიანად ეხება ტრაგედიას, ბედისწერულ სიკვდილს. იგი თავის გმირთან ერთად ნაბიჯ-ნაბიჯ უახლოვდება ღმერთს. პოეტს სურს ტრაგედია სრულად

წარმოაჩინოს. მასში ღმერთი და ადამიანი ერთმანეთს უახლოვდებიან. ქრისტიან გოტფრიდ შიუტცისადმი მიწერილ ბარათით ვეცნობით პოეტის ნააზრევს „ბერძენთა ხელოვნებაზე“. სიმარტოვეში ყოფნა მას გადაატანინა ბერძენების დიდმა სიყვარულმა, რომელიც მსხველად და „მეგობრად“ ექცა.

ჰოლდერლინი „თავისი არსითა და ენთუზიაზმით“, „პოეტური ხელოვნებით“ უახლოვდება ღმერთს. „პოეტური ხელოვნება“ არის „მხიარული ღვთისმსახურება“, „ღმერთების ადამიანებად“ და „ადამიანების ღმერთებად“ ქცევა. ჰოლდერლინისათვის ესაა „unlautere Idolatrie“ — არანმინდა იდოლოლატრია (ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს კერპთაყვანისმცემლობას, ხატთაყვანისმცემლობას).

„მას მხოლოდ ღმერთებისა და ადამიანთა ურთიერთდაახლოება შეეძლო, ბერძნული ტრაგედია აჩვენებს ამ „უკიდურეს დაპირისპირებულობას“. საყურადღებოა ამ წერილის კიდევ ერთი ადგილი, რომელიც მეტნაკლებად ეხმაურება ემპედოკლეს სულს, სადაც ღმერთისა და ადამიანის ერთ-ერთი ინვეს რაღაც გამოუთქმელს.

აზრის გასაფრცობად მოვიყვანოთ ერთ პასაჟს. „ღმერთი და ადამიანი ერთი ჩანს, ამიტომ ბედისწერაც ერთია. ეს ადამიანის თვინიერებასა და სიამაყეს იწვევს, საბოლოოდ ერთმხრივ ჩნდება ზეციერთა თაყვანისცემა, მეორე მხრივ კი განწმენდილი ზნე, როგორც ადამიანის საკუთრება“. ეს ნააზრევი ალბათ მაშინ ჩაისახა პოეტის გონებასა და სულში, როცა მისთვის ტრაგედია „ემპედოკლეს სიკვდილი“ ფაქტობრივად „სიტყვებად“ იქცა და პოეტმაც ეს შესაძლებლობანი ზუსტად გამოიყენა.

ეს წერილი, რომელიც შიუტცისადმი მიწერილი, ძალიან გვეხმარება, რათა უფრო ღრმად გავიაზროთ ემპედოკლეს სულის გამოძახილი და განვსაჯოთ იგი მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეებით. ქრისტიანული თვალთვლიდან გამომდინარე, განკითხვა უდღევსი ცოდვაა. განსჯა კი დაგვეხმარება ემპედოკლეს პიროვნების წვდომაში. ნოიფერისადმი მიწერილ ბარათში ვკითხულობთ, „რაღაც ერთი თვეა, რაც აქ ვარ. მშვიდად, ჩემი ტრაგედიის წერით ვარ დაკავებული. სინკლერის გარემოცვასა და შემოდგომის მშვენიერი დღეების ტკბობაში ვცხოვრობ“.

რაც უფრო ვულრმავდებით პოეტის სულს, მით უფრო ვხვდებით, რომ ყოველი ნაწერი, იქნება ეს წერილი თუ ლექსი, ჰიმნი თუ ოდა, პროზა თუ თარგმანები, წლების მიხედვით უკავშირდება მის ტანჯილულ სიცოცხლესა და ცხოვრებას. „ემპედოკლეს სიკვდილის“ წერის მისტიკური ისტორია ქრონოლოგიურად უკავშირდება მეგობრებისადმი მიწერილ წერილებს. ჰოლდერლინმა სექტემბრის ბოლოს, 1798 წელს დატოვა გონთარების სასახლე და გაჰყვა თავის მეგობარს — სინკლერს — ჰომბურგში, რადგან აუტანელ ტკივილს გრძნობდა. სიცოცხლეში პირველად მხოლოდ თავისი საქმით იყო დაკავებული. მთელი ხანგრძლივი დრო შემოქმედებით საქმიანობას მიუძღვნა. ამ ნახევარ წელიწადში აღმოცენდა ტრაგედია „ემპედოკლეს სიკვდილის“ სამი ვარიანტი.

ჰოლდერლინი დიდი ოსტატობით ხატავს ემპედოკლეს ცხოვრებასა და მოღვაწეობას, მის პიროვნებას, უკავშირდება მის აზრებსა და შესხედულებებს, უახლოვდება მის ფსიქოლოგიას, ინტელექტუალურ და მინაგან ემოციურ სამყაროს. პოეტმა ემპედოკლე თავის გულთან ახლოს მოიყვანა. და მაინც, ვინ იყო ემპედოკლე? ემპირიული რეალობისაგან დახშულ სივრცეში ჩაკეტილი პიროვნება! ემპედოკლეს ცხოვრება, ერთი შეხედვით, გაჩერდა. იგი ხალხითაა გარშემორტყმული, მას უყვარს ხალხი. ემპედოკლეს სულიერ ცხოვრებაში გამოკვეთილია მისი დამოკიდებულება პოლიტიკურ შეხედულებათა მიმართ. ტრაგედიაში ინტუიციით ვწვდებით ემპედოკლეს ფიქრთა დინებას, სიღრმისეულ ფაქტებს. ტექსტში თავმოყრილია ხალხური აზრები, რომელიც მოდის ცხოვრებიდან.

ფრიდრიხ ჰოლდერლინი

მურმან ჯგუბურია

სოლოლაკის მიმზიდველი კიბე-აივნები

სოლოლაკი, სოლოლაკი, გაცვეთილი კიბე, მასპინძელი ფიქრიანი, ცარიელი ჯიბე...

აქ მსგავსია უფლისწულის და მემანწნის წილი, ვით მსგავსნი ვართ დიდ-პატარა, როცა გვანწევს ძილი.

აქ პუშკინის ლანდს დაჰყვება ლერმონტოვის ლანდი, ლანდი ნიკო ნიკოლაძის და ილიას ლანდი.

ლანდი შალვა დადიანის, ესენინის ლანდი, გოგლას ლანდი, ტიციაანის, მანდელშტამის ლანდი. აქ თამაძობს ლანდთა წყებას იაშვილის ლანდი.

აქ გერონტის მისდევს გვერდით ინგოროყვა ჩანთით, მხოლოდ გალას ახლავს მარტო საკუთარი ლანდი.

აქ წრიალებს ციბულევსკის, ოკუჯავას ლანდი, ბელა ახმადუღინას და მეფიროვის ლანდი.

ზოგიერთ ლანდს ვერც შეამჩნევ, ხოლმე ისე ბნელა, დრო-ჟამია იმდაგვარი, ვით ჰქუხს, ისე ელავს.

შევუბეროთ სანთელს სული და მივეცეთ ფიქრებს, დაძრწის ღამე, ვით ჯაშუში, და გზას ბნელშიც იგნებს, ზოგს დახოცავს კიდეც, მაგრამ, ვერ დახოცავს წიგნებს...

ეს პრიმიტიული ლექსი, ძვირფასო მკითხველო, რუსი კოლეგა-პოეტის ვლადიმერ გოლოვინის ახალთ-ახალმა წიგნმა მიკარნახა. მისი გავლენით შეიქმნა. თუმცა, რა დასაძალია და, ამ წერილის ავტორი სხვათა გავლენა-მიბაძვას არაა ჩვეული („მე ისევე ახალ უბის წიგნაკს ვავსებ ლექსებით, თვით გალაკტიონს ლერ სიტყვასაც არ ვესესხები“).

აქვე ისიც მინდა ვთქვა, რომ ამ ჩემი წერილის სათაურთან შედარებით, ვლადიმერ გოლოვინის წიგნის სახელწოდება მეტი რეალობისა და სიზუსტის მომცველია:

„Завлекают в Сололаки Стёртые пороги...“

Стёртые გამომრჩა, როგორც ხედავთ, ამ წერილის სათაურში ვერ ჩამეტია. „გაცვეთილი“ რომ ჩამენერა, „მიმზიდველი“ ამოვარდებოდა, „მიმზიდველი“ რომ დავტოვე, „გაცვეთილი“ ამოვარდა. და მაინც, ნეტავი მე ვიყო მართალი და არა ვლ. გოლოვინი. ნეტავი მართლა მიმზიდველი იყვნენ-მეთქი აწინდელი სოლოლაკის კიბე-აივნები. მაგრამ, ვაი რომ ასე არ არის, რასაც გვიდასტურებს ამ წიგნის რედაქტორის ალექსანდრე სვატიკოვის მიერ გარეკანზე გამოსანილი სოლოლაკის ერთ-ერთი სახლის კიბე-აივანი.

„Стёртые пороги“...

ვლ. გოლოვინმა შექმნა არაჩვეულებრივი წიგნი, რასაც ქვესათაურად მიუსადაგა „სოლოლაკის ლიტერატურული ყოფიერების“ ფურცლები. ავტორი ზედმინევნით იცნობს სოლოლაკს, სოლოლაკის მკვიდრ მწერლებს (ქართველებს, რუსებს, სომხებს, აზერბაიჯანელებს), იმ მწერლებს, რომელთა სახელობის ქუჩებითაა დასერილი ეს ძველი უბანი.

ვლადიმერ გოლოვინი

აი, მათი სახელები: პაოლო იაშვილი, გიორგი ლეონიძე, ლადო ასათიანი, ლევან გოთუა, გერონტი ქიქოძე, პავლე ინგოროყვა, შალვა დადიანი, შიო ჩიტაძე, მიხეილ ლერმონტოვი, გალაკტიონი, ივანე მარაბული, დანიელ ჭონქაძე...

სოლოლაკის სტუმრები იყვნენ სხვადასხვა დროს: ალექსანდრე ჭავჭავაძე, მიხეილ ლერმონტოვი, ალექსანდრე გრიბოედოვი, ალექსანდრე პუშკინი, ოსიპ მანდელშტამი, რიურიკ ივნევი, სერგეი ესენინი, ვლადიმერ მაიაკოვსკი, ოვანეს თუმანიანი, იური ტინიანოვი, ნიკოლოზ ზაბოლოცკი, ირაკლი ანდრონიკაშვილი, ვალერი ბრიუსოვი, ბულატი ოკუჯავა, ბელა ახმადუღინა... აქვე უცხოვრიათ მცირე ხნით ნიკო ნიკოლაძეს, ლესია უკრაინკას, ჩვენს თანამედროვე პოეტს — ალექსანდრე ციბულევსკის, ნიკოლოზ შენგელაიას, ნატა ვაჩნაძეს, ვლადიმერ სოლოგუბს...

რამდენი ვინმე კიდევაც გამომრჩა ალბათ, როგორც გამომრჩა თვით ამ წიგნის ავტორს, სოლოლაკში, ლადო ასათიანის სახელობის ქუჩაზე ცხოვრობს სახელოვანი ენათმეცნიერი, ჩვენი უფროსი მეგობარი ბატონი რამაზ პატარიძე. სოლოლაკელი იყო აგრეთვე პოეტი და მეცნიერი მიხეილ ქურდიანი. სოლოლაკელები იყვნენ ჩვენი წასული მეგობრები: ვლადიმერ სიხარულიძე და გურამ სხირტლაძე. ვოვას „მეათე მომემ“ და გურამის „ბებერმა ცაცხვმა“ თავის დროზე ქართული პროზის მოყვარულნი კარგა ხანი ალაპარაკეს.

ახლა კი, აი, რა მინდა ვთქვა:

როგორც ერთ-ერთ რიგით მწერალს, ზემორე ჩამოთვლილ შემოქმედებთან, შეიძლება ითქვას, პატარა ძაფი მეც მაკავშირებს.

„ყველა თავის ხავსს ეჭიდება“ (აკაკი განწერელია).

თარგმნილი მაქვს პუშკინის რამდენიმე ლექსი და ორი პოემა: „გრაფი ნულინი“, — დაიბეჭდა ჟურნალ „საუნჯეში“, „ევგენი ონეგინი“, რაც ალბათ ოდესმე დაიბეჭდება.

თარგმნილი მაქვს ლერმონტოვის ლექსი-შედევი „ვალერიკი“, „კაზაკური იავნანა“ („ლიტ.საქართველო“). ლესია უკრაინკას ერთი ლექსი და ალექსანდრე ციბულევსკის რამდენიმე ლექსი.

მიძღვნილი მაქვს ზემორე მოხმობილი შემოქმედებისადმი სხვადასხვა დროს საკუთარი ლექსები და წერილები, ესაუბრა, რომელთა ადრესატები არიან: ალ. გრიბოედოვი, გალაკტიონი, ოკუჯავა, ციბულევსკი, ესენინი, ნატა ვაჩნაძე.

ნათა პანენაძე

სანთლო, ხატის წინ და ელვავ, დამწვარი გზაში, მობრძანებულო ციდან, ნაბრძანებულო ცაში.

მაგრამ მივუბრუნდეთ ამ წიგნის ავტორს, ვლ. გოლოვინს, რომელმაც დიდი ენერჯია შეაღია ამ კრებულის შექმნას, იმის მოძიება-მოხელთება-გამოჩენას, რაც გაქრობის პირზეა მიმდგარი, რასაც მალე ვერც მოვიძიებდით, ამიტომაც იყო საშური მსგავსი ყაიდის წიგნის შექმნა. ანუ, პოეტმა შექმნა წიგნი პოეტებზე, ლიტერატურასა და ლიტერატორებზე.

Свидетельствует вещий знак, Поэт поэту есть кунак.

ზუსტი გამონათქვამია, ერთად-ერთი სიტყვა რომ არა — „**КУНАК**“, — რაც ქართულს არ ენათესავება, ესენინის ლექსის სათაური გახლავთ „საქართველოს პოეტებს“, მაგრამ უცხოელმა ვინაა ამ დედამინის ზურგზე და წავენიოთ წინ. ვლ. გოლოვინმა, შეიძლება ითქვას, თითქმის ერთ დონეზე იცის ქართული და რუსული პოეზია, მისი ასაგის-გასაგისი. მისაბრუნ-მოსაბრუნნი.

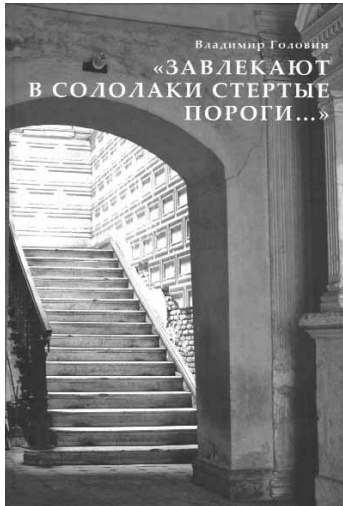
ვინაც გაიგებს ჩუქურთმას ქართულს, ის პოეზიას ჩემსას გაიგებს.

დავწერე ეს და გავიფიქრე, ალბათ აჯობებდა ამ წერილის სათაურად გალაკტიონის ეს გამონათქვამი გამეტანა.

ვლადიმირ გოლოვინს უყვარს ძველი სოლოლაკი, მისი გაცვეთილი კიბე-აივნები, რიკული და მანდალიონი, მაგრამ უფრო მეტად უყვარს იმ კიბე-აივნის მიღმა მოხინაღრენი, სადაც ერთმანეთს უსაუბრებიან ქართველი და რუსი პოეტები, ერთმანეთს უკითხავენ თავიანთ ნახელებს. „სამოვარის“ გარშემო, როგორც ინატრა ფიროსმანმა და ისმის ღამეში მათი მუსაიფი. გარეთ სხვა დროა, კაგებეს მახვილი თვალი აქვს მიბჯენილი აივანიან სახლისათვის. სხვადასხვა სახლისათვის. სხვათაშორის, ბერიას ბუნაგი და მწერალთა სასახლე გვერდიგვერდ მდებარეობენ. საუბარი კი არ წყდება, რა სითამამეც კიდევაც შეინირა ზოგიერთი მათგანი — პაოლო იაშვილი, ესენინი, მაიაკოვსკი, მანდელშტამი, ალექსანდრე ციბულევსკი 8 წელიწადი მოიხადა, ტიცინ ტაბიძე — გაქრა. ციბულევსკი ციხიდან გამოვიდა და შეუყვა საყვარელ ქუჩებს. „საკვირველი სახელებია, არა?“ — მეკითხება საშა ციბულევსკი — „**карусельный спуск**“ „**Винный подъём**“, — ამ „ღვინის აღმართზე“ გიჟდებოდა, სვამდა კიდევ. ციბულევსკის სტუმრობდნენ ა. მეჟიროვი, ბელა ახმადულინა, იან გოლცმანი, მიხეილ სინელნიკოვი, ჩემი ლექსების კრებულის მთარგმნელი ლეონიდ ტიომინი, რომელმაც ანდერძად დაიბარა, საქართველოში დაემარხათ.

Жил на свете лёнка Тёмин, Не писал стихи про дёмен...

ეს მგონი, ს. მარშაკის გამონათქვამია, ზუსტად არ ვიცი... საშა ციბულევსკის ახლო მეგობარი იყო ბულატ ოკუჯავა.

ვლადიმირ გოლოვინს ამ წიგნში მოაქვს ბელა ახმადულინას ლექსი, რაც ეძღვნება შურა ციბულევსკის და გია მარგველაშვილს. ბევრი მეგობარი მიბოძაო ღმერთმა, წერს ბელა, მაგრამ შურასა და გიას ღონეზე არავინ არ შემეყვარებო.

მე თითქმის მთელი 5 წელიწადი ვცხოვრობდი პერედელკინოში, მწერალთა შემოქმედებით სახლში, რომლის ნიაღვივ არის გაშენებული პასტერნაკის, ჩუკოვსკის, ოკუჯავას, ევტუშენკოს მუზეუმები.

მოსკოვი წიგნის ქალაქია. მარტო ის რად ღირს, რომ მოსკოვში არსებობს სადღეღამისო (24 საათიანი) წიგნის უზარმაზარი მალაზია, რაც ჩვენთვის ფიქრიდანაც კი არის შორი. ჩვენ წიგნის მალაზიებსა და ბიბლიოთეკებს ვაუქმებთ, წერს ვლ. გოლოვინი, სუპერმარკეტებს ვამჯობინებთ.

ერთხელაც, სადღეღამისო წიგნის მალაზიაში შევიძინე მარსელ პრუსტის (არამარტო მარსელ პრუსტის, არამედ ათეულობით გენიალური წიგნის, მათ შორის „დონ კიხოტის“) მთარგმნელის ნიკოლოზ ლიუბიმოვის ტომეულები (მოგონებები, წერილები, ესეები, გამოკვლევები). ლიუბიმოვს მოაქვს ერთ-ერთ წერილში პაოლო იაშვილის ცნობილი ლექსი „და მღერის, მღერის კალამის წვერი, კალამის წვერი, ბულბულის ნისკარტი“, — ამ ლექსის პასტერნაკისეული თარგმანი, წარმოუდგენელი ხელოვნებით შესრულებული და იქვე დასძენს წერილის ავტორი, რომ პასტერნაკის პოეზია დიდად არის დავალებული ქართველი პოეტების შემოქმედებით. ლიუბიმოვის კვალობაზე, ვლადიმირ გოლოვინი მკითხველის ყურადღებას ამახვილებს ბალმონტის, მანდელშტამის, ზაბოლოცკის, ტარკოვსკის თარგმანებზე.

რამ დამავიწყა!

ვლადიმირ გოლოვინი დიდი სითბოთი და სიყვარულით იგონებს ვახუშტი კოტეტიშვილსა და ლევან ჭელიძეს.

ორივე მათგანთან ახლო ურთიერთობა მაკავშირებდა. ვახუშტის „ჩემს თავგადასავალზე“ ესეი მაქვს მიძღვნილი, ცხოვრებულ ლევან ჭელიძესთან კი წარდის მღერაში და პოკერის თამაშში ღამეები გვითენებია.

ვატყობ, ეს ჩემი წერილი წვეთია იმასთან შედარებით, რა მდინარესაც გაუჭრა კალაპოტი ვლ. გოლოვინმა.

მაგრამ, რაც არის, არის. მე ჩემთვის მახლობელსა და ნაცნობ გარემო-ვითარებაზე გავამახვილე ყურადღება. სხვა კიდევ — თავისას გამოარჩევა. წიგნი ხომ ერთადერთი მკითხველისათვის არ იწერება.

სამაგალითო წიგნი შექმნა რუსმა პოეტმა, რომლის გამრავლება-გავრცელებაზეც თავადვე მიგვანიშნებს.

„მსგავსი წიგნები უნდა შეიქმნას დედაქალაქის სხვა უბნების შესახებაც“.

ვლადიმირ გოლოვინმა სოლოლაკის ისტორია იცის-მეთქი. არამარტო სოლოლაკის ისტორია იცის ჩვენმა რუსმა კოლეგამ, არამედ იცის მთელი ჩვენი ისტორია (წვეთში ზღვა იგულისხმება), იცის ჩვენებური ზნე-ხასიათი, იცის, რომ რუსთაველის საფლავი არ ვიცით, იცის, რომ ფიროსმანი დაკარგეთ დუქნის კარებთან, მაჩაბელი სახლის კარებთან. იცის კიდევ სხვა ბევრი რამ, რასაც ხაზგასმით არ გვეუბნება, მაგრამ იგრძნობა, რასაც გვიდასტურებს სწორედ ეს მისი წიგნი, ანუ,

„Завлекают в Сололаки стёртые пороги.“

და კიდევ:

„სასარგებლო საუბარი“ — რუსთაველის გამონათქვამია.

FREE BREAKFAST

დრო ისე ნელა გადის, თითქოს გაიყინაო. უკვე მოუთმენლად ველი სტამბოლი-თბილისის რეისის გასასვლელის კარის, „Gate“-ის ნომერი დაინეროს ეკრანზე. მანამდე თითქოს უპატრონო ბავშვით დავბორიალობ. რაც უფრო ახლოვდება გაფრენის დრო, ადგილზე ველარ ვისვენებ. ბოლოს ეკრანის წინ დავდექი ნომრის მოლოდინში. როგორც იქნა დაინერა „312“.

ნამიცი არ დამიყოვნებია. 312-სკენ მივდივარ. იქ ისეთი სიცარიელე დამხვდა, გულმა რეჩხი მიყო, თუმცა მაინც საფუძვლიანად მოვკალათდი რეისის სკამებზე. რამდენიმე წუთში ქალი და მამაკაცი შემომემატა ამ სიცარიელეს. „ჰმ, აშკარად რაღაც ხდება“ - უფრო მიღრმავდება ეჭვი.

მაინც ვაგრძელებ კითხვას. ესაა ჩემი ერთადერთი თავისუფალი დრო და მინდა წიგნი, რომელიც კაი ხანია დანყებული მაქვს, დასასრულს მივაახლოვო. უცებ იგივე წყვილი ჩემკენ მოდის.

„კანცელარეა, კანცელარე“.
„კანცელარია? კანცელარია რა შუაშია? რეებს ამბობს ნეტა ეს კაცი?“ აზრზე ვერ მოვდივარ და დალლას ვაბრალებ.

- ჩვენი რეისი გადაიდო, აქ ჯდომას აზრი არ აქვს. ჩვენ გასარკვევად მივდივართ.

სხვასხვა დეტალებს ერთმანეთთან ვაერთებ და ვხვდები, რომ მამაკაცმა ინგლისური „ქენსელ“, რაც გაუქმებას ნიშნავს, რომელიღაცა, ჩემთვის უცხო სტილით წარმოთქვა...

გადაიდო? შედეგები რომ წარმოვიდგინე, სასტიკად არ მესიამოვნა. საინფორმაციო ჯიხურისაკენ დავიძარი.

ესენი თურმე ესპანეთიდან ბრუნდებიან სამშობლოში და ესპანურის, ქართულის და დავიწყებული რუსულის გარდა არაფერი იციან. ლოგიკურ მიზეზთა გამო მე სამკაცნიანი დელეგაციის წარმომადგენელი ვხდები. მომსახურე პერსონალს ვანოდებ ბილეთებს და ვიღებთ არასასურველ ინფორმაციას:

„თქვენ რეისი უამინდობის გამო 7 საათით გადაიდო. გაფრინდებით 6:45 წუთზე“.

პროტესტს ვაცხადებ და ვითხოვ, ნახევარი საათით ადრე რომ რეისი გადის, იმაზე მოგვათავსონ. ქართული უნდობლობაც იღვიძებს, არ ვიჯერებთ, რომ თბილისში ცუდი ამინდია: „არა, იგონებენ რაღაცას! ნამდვილად რეისები შეაერთეს ფულის დაზოგვის მიზნით“...

ახლა სამივე მივდივართ ავიახაზების მთავარ აგენტებთან იმავე პრეტენზიით. ისევ უარს ვღებულობთ, მაგრამ ერთი რამით გვაკმაყოფილებენ: „ხუთვარსკვლავიან სასტუმროში მოგათავსებთ, გაჭმევთ და მერე წამოგიყვანთ“.

რაცაა, ესაა. მივდივართ საპასპორტო გასასვლელისაკენ. „დედა მომიკვდა და დღეს დასაფლავებაა, ეს რას გვიკეთებენ?! დასაფლავებაზე მაგვიანდება“ — ბრაზობს მამაკაცი.

მივადექი საპასპორტოს, ვანვდი ჩემ ამერიკულ პასპორტს.

„სავიზო განყოფილება იქითაა, გთხოვთ ვიზა შეიძინეთ ქალაქში გასასვლელად“.

ქალი ესპანეთის მოქალაქე აღმოჩნდა და ისიც სავიზოში გაგზავნეს.

მამაკაცი საქართველოს მოქალაქეა:
„თქვენ გაბრძანდით“.

ვინყებთ ბჭობას.
„თქვენ ერთად ხართ?“ — ვეკითხები მამაკაცს — „თქვენ კი შეგიძლიათ გახვიდეთ“

„რას ამბობ, კაცო, ერთად ვართ კი არა, ცოლია ეს ჩემი. მე მარტო არსადაც არ მივდივარ.“

მაკა კვერენჩხილაძე-კარტაიზერი

ყველას აგვიტყდა სიცილი და მიხვდით, რომ ერთმანეთის სახელებიც არ ვიცით,

- მე დათო ვარ.
- ნინო...
- მე მაკა.

ახლა სამივე ერთ ბედქვეშა ვართ და ისევ კამერებისკენ ვბრუნდებით. ისევ ჩექმის გახდა მელის, მაგრამ ახლა უკვე სკამის იმედი მაქვს, თანაც ამდენ გახდაში ჩექმაც მოითელა.

თურქ ბიჭებს ვულიმი და ისე ვეჭიდავები ჩექმას, ყველა მხიარულდება.

„დათო და ნინო, ახლა ჩვენ დავბრუნდეთ პირველ ჯიხურთან და მოვითხოვთ ვაუჩერი საჭმლისთვის, ვინაიდან ვერ გავედით ქალაქში“

„რასაც გვეტყვი, იმას გავაკეთებთ, წამოგყვებით, სადაც გვეტყვი“ — უჰ, რატომღაც არ მეხამუშება ჩემი როლი და ახლა უკვე მხიარულად და მიზანდასახულად მივისწრაფით.

ჯიხურთან რიგია, ქართველები ხმაურობენ, ლელავენ, ავიაკომპანიას ადანაშაულებენ, ბრაზობენ და ... იცინიან. ერთმა გოგომ ყური მოჰკრა, ვაუჩერს ვიღებდით,

„მე მოვითხოვე და უარი მითხრეს, ისე ვატყობ, შენ მოგცემენ, იქნებ ჩვენი ბილეთებიც შენ მიანოდო?“ — მთხოვს და მაჩერებს სამ ცალს. მართლაც, უკვე „ნაცნობი“ აგენტი უსიტყვოდ მართმევს 6 ბილეთს.

„გვერდზე გადაექით და ახლავე მოგართმევთ“.
მხიარულება ისევე იზრდება, როგორც ჩემი ამაღლის რაოდენობა.

„ნამდვილად არაა ამინდის ბრალი“ — მესმის, ინგლისურად მომმართავს ვილაც. მეც თანავუგრძნობ:

„თქვენც თბილისში მოდიხართ?“

„კი და ვაუჩერს ველოდები“ — მპასუხობს სანდო გარეგნობის, სიმპათიურად ჩაცმული, ზურგჩანთამოკიდებული ახალგაზრდა კაცი. რამდენიმე კომენტარი მეც გავაკეთე ამინდისა თუ უამინდობის შესახებ, ამასობაში ვაუჩერებიც დაგვირიგეს და...

„შეიძლება მეც თქვენთან ერთად წამოვიდე?“ — მეკითხება ახალგაზრდა. ზღაპარი მახსენდება თალგამზე...

მივდივართ. აშკარაა, ყველა მე მომყვება. მე და პატრიკი ვინაიურდებით და ვსაუბრობთ.

აღმოვაჩინე, პატრიკი 32 წლისაა, თავის შეყვარებულ სომეხ სონას, რომელიც მატარებლით ჩამოდის ერევნიდან, ხვდება თბილისში. სონამ და პატრიკმა ერთმანეთი ინტერნეტით გაიცნეს. თბილისში მხოლოდ ორი დღით იქნებიან და ახლა ბიჭი ღელავს, რომ სონა მასზე ადრე ჩავა და ლოდინი მოუნევს. ვამშვიდებ. ვეუბნები, რომ ყველაფერი კარგად იქნება.

„შენი ოჯახი სადაა?“ — მეკითხება პატრიკი და თვალეზით ეძებს უკან დარჩენილ ქართველებს.

„ისინი ჩემი ოჯახი არ არიან — მეცინება მე — ისინიც აქ გავიცანი, შენსავით.“ ორივეს გემრიელად გვეცინება.

რესტორნებში ჩვენი ვაუჩერები არ მიიღეს და ჩვენც მეტირალდაგვრჩენიას სახით მივადექით სწრაფი კვების სივრცეს. ვირჩევთ რაღაცას და ვნაყრდებით.

ანკეტის მსგავსი კითხვარებით ვინყებთ დანარჩენი „ოჯახის“ წევრების გაცნობას.

„მე თბილისელი სომეხი ვარ, ჟანა, საბერძნეთიდან მოვდივარ, იქ მკერავი ვარ და ისეთ საქორწონო კაბებს ვკერავ როგორ?! ჩემი ქმარი საპოჟნიკია, ისიც თბილისელი სომეხი. ეს კი დედაჩემია, სვეტა. ბავშვები მამას დავეუტოვეთ, მიხედოს ცოტა, არა უშავს“

„მე ნათელა ვარ, საბერძნეთიდან მოვდივარ“. მოვიანებთ ვეგებულობით, ნათელა ბუზუქების (ბერძნული მუსიკალური ინსტრუმენტი, ჩონგურს ნაგავს) კლუბში ლამაზობით მუშაობს და მთელი ღამე ბერძნების ცეკვა-გართობებს უყურებს, ამიტომ დაღლილ-დაქანცულია და დროზე უნდა თბილისში ჩასვლა. შუა 14 წლისა სკოლის ფორმით მოუტაცებიათ. ახლა ამაყად აცხადებს, რომ კი არ გათხოვილა, მოიტაცეს.

შესაბამისად პატრიკი და ჩვენც ვეცნობით „ოჯახს“, ჟანა და ნათელა გაოცებული გვიყურებენ:

„ჩვენ გვეგონა, პატრიკი შენი ოჯახი იყო“. ყველას ერთხმად ავგიტყდება სიცილი, როცა ვამბობ, რომ პატრიკსაც ჩემი ოჯახის წევრები ეგონა ისინი.

მერე მე ინტერნეტის საძიებლად მივდივარ. პატრიკიც მომეყვება. „ოჯახი“ დასასვენებლად მიდის. გზად ტუალეტების კრიზისია: ერთი დატბორილია; მეორეში რაღაც რელიგიურ ფორმაში ჩაცმული მოხუცი კოტიტა ქალი მთხოვს დავეხმარო ფეხის დაბანაში, მე თავს ვიშტერებ და გულგახეთქილი ვიძურნები; მესამეში: დასალაგებლად შემოსული თურქი მამაკაცი ლამის თავზე დამადგა.

პატრიკი გაოგნებული ჩანს. „ნაიკითხე, რა ენერა საპირფარეოში? „გთხოვთ, ფეხშიშველა ნუ შემოხვალთ“. ჩვენი სინქრონული სიცილი იპყრობს აეროპორტს.

გზად „ოჯახს“ ვხვდავთ და მათ ვუერთდებით. ჟანას აინტერესებს პატრიკის სომეხი შეყვარებულის სურათი, მე კი კიდევ ერთხელ ვცდილობ ინტერნეტთან დაკავშირებას. მხოლოდნელად სასწაული ხდება, კავშირი მყარდება სამყაროსთან და მე ვიკარგები სტატუსებსა და წერილებში, ლექსებსა და ფიქრებში...

„აჰ, ეს სულაც არაა ლამაზი სომეხი, შენ ჩემი გოგო უნდა ნახო!“ — მესმის ჟანას უკმაყოფილო კომენტარი.

პატრიკი მთხოვს გადავუთარგმნო.

„ძალიან ლამაზიაო“ — ვუთარგმნი პატრიკს. ამ დროს ჟანა მისი გოგოს სილამაზის დამტკიცებას გვიპირებს მე და პატრიკს და I ped-ზე უსწრაფესად იცვლება მართლაც საკმაოდ ლამაზი გოგონას სურათები სომეხი მენაღისა და ჟანას პრიალ-ბზრიალა სახლის ფონზე. მე თავის დახსნას ვცდილობ, რომ მიწერ-მოწერა გავაგრძელო და ახლობლებს გავაგებინო, სად ვარ გაჭედლი.

„ფრენა ისევ გადაიდო ორი საათით“ — დათოს შეძრწუნებულმა ხმამ და სახემ გამომაფხიზლა ვირტუალური სამყაროდან. ყველანი ნამოვცვივდით და ეკრანისაკენ გავქანდით:

„ღმერთო ჩემო!..“

„მე ახლა მხოლოდ ფახლავა და ყავა თუ მიშველის!“ — ვაცხადებ მოულოდნელად და ვიბარგები. პატრიკი პატარა ბავშვივით მომყვება.

„ისე, ცოტა არ იყოს, დავიღალე ამ „ოჯახით“ — ველარ ვმალავ დაღლილობის მიზეზს. მაგრამ განათებული დარბაზი 312-თან და უგემრიელესი ფახლავა და ყავა „ამერიკანო“ უცბადვე მავინყებს ყველაფერს. წითელი სკამებიც ცოტას გვახალისებს. ჩვენი გაფრენის დროც ახლოვდება.

მალე დარბაზი ისევ ივსება სხვადასხვა ჯურის, ფერის ადამიანებით და, მათ შორის, ქართველებით. მე და პატრიკი აშკარაა, ვაოცებთ ამ უგრძელესკაბიან და შავფერში გადანყვეტილ ქართველ ქალბატონებს ჩვენი მხიარული, სინქრონულად შეწყობილი სიცილით, უშუალოდ, და ალბათ, უეჭველი, ამათაც „ოჯახი“ ვგონივართ მე და პატრიკი.

უცებ ჩაპუტკუნებული, ასე 60-65 წლის თურქი მამაკაცი, მოაგრიხინებს სასმელებითა და საჭმელებით საცხე დახლს. სწრაფად მოანყოფს კუთხეს სწორედ ჩვენი მაგიდის პირდაპირ და...

...აქ უკვე ჩვენ ყველანაირ ფანტაზიას გადააჭარბა მომხდარმა:

„თბილისიე, ჩვენებური!“

თბილისიე, რეე რეაკვასტ!“

ჩემი და პატრიკის თვალეზი ერთმანეთს ხვდება და ისევ, შეთანხმებულბივით ორ ხმაში გვეცინება:

„უფასო სენდვიჩებით აპირებენ ჩვენი გულის მოგებას?“

თან გვეცინება და თან ერთი რიგში ვდგებით. მერე ეს „ჩვენებური“ მაინტერესებს, რას ნიშნავს. ვარკვევ, ეს კაცი ლაზია. ესეც ქართველია თურმე, ბედკრული საქართველოს ისტორიის ნაწილი...

მალე „ოჯახი“ ისევ გვიერთდება, მაგრამ უკვე ჩასხდომასაც მალე დავინყვებთ და...

ჟანა ვერ ისვენებს და ახალგაზრდასთან პრეტენზიულობს, ნინა რეისზე რატომ არ გაგვიშვესო.

„არა, მართლა დიდი ნისლი ყოფილა თბილისში. ჩემ დას ველაპარაკე, საშინელი ნისლიაო“ — ბიჭი სარწმუნო ინფორმაციას ავრცელებს, მაგრამ ჟანა მაინც ვერ ისვენებს:

„აბა ის თვითმფრინავი როგორ დაფრინდა?“

„ის თვითმფრინავი?..“ დაიბნა ბიჭი — „ის თვითმფრინავი ჩამოვარდა“ — დასკვნა გაკეთებულია და მე და პატრიკი ისევ ცუდად ვართ სიცილისაგან.

თვითმფრინავში ქართველი სტუარდესას ეროტიკული ხმა გავფრთხილებს:

„იქონიეთ შეკრული ღვედები მანამ, სანამ ზიხართ“. აქ უკვე სიცილის თავი აღარ მაქვს, ძილმა წამილო.

ვიდრე ისევ ეს ეროტიკული ხმა გამაღვიძებდეს მორიგი გაფრთხილებით:

„აკეცეთ თქვენი ასაკეცი მაგიდები!“ (აბა, სხვისას ხომ არ აკეცავ?)

„მინაზე დაშვებისას ღვედები შეიკარით!“ (დაშვება ციდან მხოლოდ მინაზე ხდებოდა მეგონა!)

„ხომალდი ეშვება თბილისის აეროპორტში!“ (ვაიმე, ხომალდში ვმჯდარვარ და ვერ გამიგია?!)

P.S.

30 საათის თვითმფრინავებსა და აეროპორტებში გატარების შემდეგ სანაპიროზე რეკლამა დავინახე ბიჭის გაოთხებული სახეებით. არ ვიცი, რისი რეკლამაა იყო, მაგრამ აშკარად, ბედკრული საქართველოს შვილების ვიზუალური გამოხატულება დავინახე...

ჯუანშერ ტიკარაძე

მაშინაც უნდა წერო, როცა არ გენერება

ჯერ ისევ პატარა ბიჭი ვიყავი და ოთარ ჩხეიძის ნიგნები წაკითხვა (გაგებაზე რომ აღარაფერი ვთქვა), აბა, სად შემეძლო, მაგრამ ეს სახელი და გვარი უკვე გაგონილი მქონდა – მამაჩემი და მისი თაობის მწერლები, ჩვენ რომ გვესტუმრებოდნენ ხოლმე და სუფრაზე მეც გვერდით დიდი ამბით მომისვამდნენ, განსაკუთრებული მოწინებითა და პატივისცემით ახსენებდნენ.

ახლა ზუსტად არ მახსოვს, ვისგან მოვისმინე ეს ფრაზა (შეიძლება, მამაჩემისგანაც): თარხანას “ბორიაცი” მაინცდამაინც რუსულად უნდა ეთარგმნა, ქართველებს რომ გაგვეგო, რამხელა მწერალი გვეყოლიაო.

მაშინ უკვე ფილოლოგიური ფაკულტეტის სტუდენტი ვიყავი, ბატონი ოთარის რამდენიმე რომანიც მქონდა წაკითხული (იმხანად განსაკუთრებით “ბურუსი” მიყვარდა) და ამ ხუმრობით ნათქვამი ფრაზის მთელ პარადოქსულობასა და მასში გაჟღერებულ მწარე სიმართლესაც ვხვდებოდი. თან უკვე ბატონ ოთარსაც პირადად ვიცნობდი: უნივერსიტეტში ჩემი ლექტორი გახლდათ.

გუშინდელ დღესავით მახსოვს: სულ პირველ ლექციაზე სიაში ჩემი სახელი და გვარი რომ ამოკითხა, მკითხა, მწერალი ჯუანშერ ტიკარაძე შენი ვინმე ხომ არ არისო.

მამაჩემი არის-მეთქი, — ვუთხარი.

— ახლა კარგად ვერ ვიხსენებ, მაგრამ ამ ათიოდე წლის წინათ, “ბერბიჭა” რომ გამოაქვეყნა, მგონი, რაღაც უსიამოვნო ამბავი შეემთხვაო.

არადა, სულ რამდენიმე წამის შემდეგ დავრწმუნდი, მშვენივრად ახსოვდა ყველაფერი. უბრალოდ (ამას მერე და მერეღა მივხვდი), მისთვის დამახასიათებელ საოცარ ტაქტს იჩენდა – ხომ შეიძლებოდა, მე არ მხსომებოდა ან საერთოდაც არ მცოდნოდა ეს ამბავი.

მე კი ვიცოდი. მამაჩემის ამ მოთხრობაში ერთი პერსონაჟია – ზინა, რუსი ქალი, რომელმაც ომში მშობლები დაკარგა და საქართველოში წამოიყვანეს, აქ გაიზარდა და რუსული სულ გადავიწყდა. მის შესახებ მოთხრობაში ასეთი რამაა ნათქვამი: “თუმცა მშობლიურ ენას ველარ ფლობდა, მამაკაცებისადმი თამამი, თავისუფალი ქცევა და დაუოკებელი ვნება მაინც გამოჰყვა.” სწორედ ეს ფრაზა დაიხვია თითზე კრიტიკოსმა ბესარიონ ჟღენტმა და მთელი წერილი გამოაცხო – მამაჩემს, საზოგადოდ, რუსების სიძულვილი დასწამა და ანტისაბჭოთა ელემენტი უწოდა. ამ ამბავს სხვა ვაგრძელებაც მოჰყვა: მართალია, მამას სხვა მწერლები გვერდით დაუდგნენ და დაიცვეს, მაგრამ მწერალთა კავშირის წევრობაზე უარი მაინც უთხრეს და ახალმღებულ ბინაც ჩამოართვეს, რომელშიც ჯერ შესახლებულები არ ვიყავით.

— დიახ, — ვუთხარი ბატონ ოთარს, — ბესო ჟღენტმა ანტისაბჭოთა ელემენტი უწოდა, მაგრამ მწერლებმა დაიცვეს-მეთქი.

— ჰო, ეგ მაგისი განაჩენი იყო, — უღვაშებში მწარედ ჩაილიმა, — უფრო ადრეულ წლებში (მაშინვე ყველანი მივხვდით, რომელ წლებსაც გულისხმობდა) ვისაც მაგ განაჩენს გამოუტანდა, მორჩა, დამთავრებული იყო მისი ამბავი, მაგრამ მამაშენთან აღარ გაუვიდა, კბილები უკვე მორყეული ჰქონდაო.

დღემდე მახსოვს ბატონი ოთარის ეს სიტყვებიც და ის შეგრძნებაც, მაშინ რომ დამეუფლა – რაღაც მოუხელთებელი განცდა იყო — მარადისობის სუნთქვა იგრძნობოდა და სიკეთის რწმენა: ბოროტება, როგორც უნდა ზეობდეს, მაინც მთავრდება ბოლოს, მაინც ბოლო ეღება.

აი, ასე დაიწყო.

ბატონი ოთარი ერთადერთი გახლდათ იმ მწერლებსა თუ პოეტებს შორის, რომლებიც ჩვენ ლექციებს გვიკითხავდნენ, ვინც ზუსტად იმას აკეთებდა, რისთვისაც უნივერსიტეტში მოიწვიეს: ახალბედა, შემოქმედებითი უნარით დაჯილდოებულ სტუდენტებს ასწავლიდა, როგორ განეეითარებინათ ნიჭი, როგორ გამხდარიყვნენ პროფესიონალები, თუ ამ გზას აირჩევდნენ და მიზნადაც ამას დაისახავდნენ.

არა, არაფერს ვერჩი იმ დანარჩენებს. მშვენივრად ვერთობოდით მათ ლექციებზე; კარგი იყო მათი მოყოლილი სახალისო ამბები, ანეკდოტები; შიგადაშიგ — მართლაც სასარგებლო რამეებიც. ოღონდ უსისტიემო, გაფანტული.

სახალისო და მხიარული ამბები ბატონი ოთარისგანაც არ გვაკლდა. ზოგჯერ ანეკდოტიც მოუყოლია. მაგრამ მან ზუსტად იცოდა, რა უნდა ეთქვა დღეს, რა — ხვალ. გონებაში ჰქონდა გადახარ-

შული და ჩამოყალიბებული მთელი კურსის მიზანი — თუ ამ გზას ავირჩევდით, ქართველი მწერლები გავმხდარიყავით. თუ არა — ქართული მწერლობა გვეყვარებოდა. მის ლექციებზე ვსწავლობდით და ვმრომობდით. ოღონდ ამას ალბათ მაშინ ვერც ვაცნობიერებდით, ეს ყველაფერი ჩვენში ისე ილექებოდა.

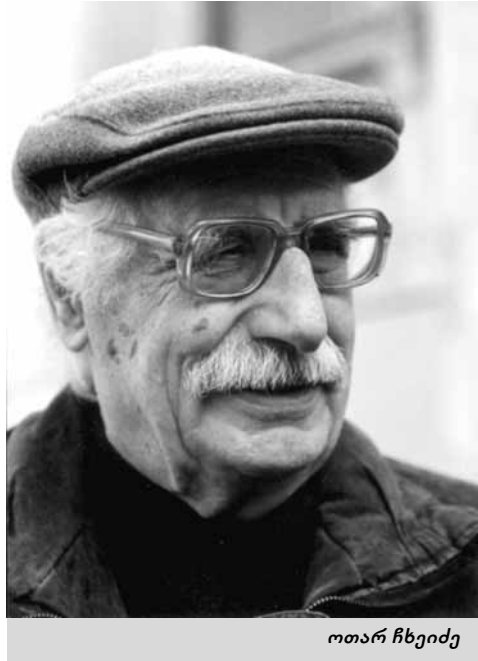
მე ბატონი ოთარისგან ვისწავლე, როგორ უნდა დამეკეცა თაბახის ფურცელი, სად უნდა მიმენერა შენიშვნები, როგორ ჩამემატებინა ტექსტი, თუ სადმე რამე შენიშვნოდა ჩასამატებელი. დღემდე ასე ვწერ, სხვათა შორის. თაბახის ჩხეიძისეულად გადაკეცილ ფურცელზე. და მხოლოდ შემდეგ შემაქვს კომპიუტერში.

მე ბატონი ოთარისგან ვისწავლე, რომ არ უნდა ელოდო შთაგონებას (დროდადრო მავალებდა, ყოველდღე თითო ლექსი დამენერა და კვირის თავზე შვიდი ლექსი მიმეტანა); რომ მაშინაც უნდა წერო, როცა არ გენერება; რომ შეიძლება შთაგონება იმ დღეს არც კი გენვიოს. ან თუ გენვევა, ხომ კარგი: უბრალოდ, მზად დახვდები.

მე კიდევ ბევრი რამე ვისწავლე ბატონი ოთარისგან, მაგრამ არ მინდა, ეს ყველაფერი სადღეგრძელოს დამესგავსოს. ბატონი ოთარი ჩემგან სხვანაირ სიტყვებს იმსახურებს — ისეთ სიტყვებს, სხვა რომ ვერც მიხვდებოდა, მას თუ ვგულისხმობ, მხოლოდ მე რომ მეცოდინება. ეს ლექსი იქნება ალბათ. მე მარტო ლექსების წერა ვიცი. ესეისტი არასდროს ვყოფილვარ და ამ სიბერეშიც, გული მიგრძნობს, ველარ გავხდები.

ორი პატარა მოგონებაც და მოვრჩები.

პირველი:

ოთარ ჩხეიძე

რომელი წელი იყო, აღარ მახსოვს — 1984? 85? გურამ დოჩანაშვილის საღამო იმართებოდა უნივერსიტეტის სააქტო დარბაზში. მაშინ მისი „ვატერ(პო)ლოო ანუ აღდგენითი სამუშაოები“ ახალი გამოქვეყნებული გახლდათ და გამომსვლელები — სტუდენტები ძირითადად — მის ამ ნაწარმოებზე საუბრობდნენ. საღამოს ბატონი ოთარიც ესწრებოდა, მარტო იყო. მე მისგან ორი თუ სამი რიგით უკან ვიჯექი და კარგად ვხედავდი.

ერთ-ერთმა გამომსვლელმა, ახალგაზრდა გოგონამ, მოულოდნელად ასეთი რამ განაცხადა: გურამ დოჩანაშვილის პროზა თეთრ ლექსს უფრო მაგონებს, ნამდვილ მუსიკასავით ჟღერს და ოთარ ჩხეიძის (რა შუაში იყო?) ანტილიტერატურისგან რადიკალურად განსხვავდებაო (ცხადია, სიტყვები ზუსტად არ მახსოვს, მაგრამ პათოსი კი ნაღდად ასეთი გახლდათ). მაშინვე ბატონი ოთარს გავხედე: არც შეტოკებულა, უბრალოდ, თავისებურად ჩაილიმა ულვაშებში ან შეიძლება არც კი ჩაილიმა და მხოლოდ მე მომიჩვენა და ჩემს მესხიერებაშიც ასევე აღიბეჭდა — მისკენ არავის გაუხედავს, ალბათ არც არავინ იცოდა, ბატონი ოთარი საერთოდ იქ რომ იყო და მისი ნაწარმოებებიც თითო-ოროლას თუ ექნებოდა ნაკითხული. რასაკვირველია, ბატონმა გურამმა თავის გამოსვლაში იმ გოგონას პასუხი გასცა, — ბატონი ოთარი ჩემი უფროსი კოლეგა და მასწავლებელია, უბრალოდ, თქვენ ჯერ პატარები ხართ და ვერ ხვდებით, ოთარ ჩხეიძე რამხელა მწერალიაო.

რატომ გავიხსენე ახლა ეს უმნიშვნელო ეპიზოდი? ბატონი ოთარისთვის ვიღაც მატრაკვეცა გოგოს სულელური სიტყვები ნკვიპურტიც კი ვერ გახდებოდა, ცხოვრებაში ისეთი დარტყმები ექნებოდა გადატანილი, უბრალოდ, მე, პატარა ბიჭმა, მივანიჭე მაშინ ამ ყველაფერს სხვანაირი დატვირთვა: ბრბოში ჩაკარგული ბუმბერაზი ადამიანი; მისი მისია, ხედვრი, ეჭვები, ტკივილები და ბრძოლა, ბრძოლა დროსთან, წარმავლობასთან, საკუთარ თავთან... ახლაც, როცა რომელიმე წიგნსა თუ ფილმში რაღაც ამდაგვარ სცენას გადავანწყვებდი, ყოველთვის ის საღამო გამიციოცხლდება ხოლმე და თვალწინ ბატონი ოთარის სახე დამიდგება.

და მეორე მოგონება: უკანასკნელად ბატონი ოთარს ქუჩაში შეხვდი, ზამთრის საღამო იყო, ვაკე-საბურთალოს გადასახვევი, გაჩერებაზე იდგა და ავტობუსს ელოდებოდა. მე მაშინ უკვე მთარგმნელობით კოლეგიაში ვმუშაობდი. ბატონმა ოთარ ნოდია ჩინურის მასწავლებელი ჩამოიყვანა და მიჩნია, ეს ენა მეც მესწავლა. ჰოდა, მეც თავი სულ ჩინური იეროგლიფებით მქონდა გამოტენილი. ბატონი ოთარ ჩხეიძეს ეს ყველაფერი მოვუყვი, როცა მკითხა, რას საქმიანობო.

— ჰო, ჩინური კარგია, — მითხრა, — კარგია ჩინური, სათარგმნი სიცოცხლის ბოლომდე არ შემოგეღვევა და ვერც მოერევი, ოღონდ შენი საქმე როგორღა იქნება?

მივხვდი, ჩემი ლექსები იგულისხმა. წლების წინათ, ჩვენს ლექციებზეც ზუსტად ასე იცოდა ხოლმე, როცა ჩვენს მაშინდელ ნაცოდვილარს კითხვობდა: საოცარი უნარი გააჩნდა, ჯერ კარგი გამორჩია, წინა პლანზე წამოიწია და მერე ძალიან რბილად, ტაქტიანად მიენიშნებინა, რა არ ვარგოდა, რა იყო გამოსასწორებელი თუ შესაცვლელი.

ზამთრის იმ საღამოს კი ვერაფრით წარმოვიდგენდი, ბატონი ოთარს უკანასკნელად თუ ვესაუბრებოდი. მერე ცხოვრებაც აირია, ჯერ — გამსახურდია, მერე — ოსელიანი, შევარდნაძე, აგერ ახლახან — სააკაშვილიც. იმ წლების განმავლობაში ხშირად მიფიქრია, მოდი, ბატონი ოთარს მოვინახულებ-მეთქი (ეჭვიც არ მეპარება, ჩემი სტუმრობით გავახარებდი), მაგრამ ამ ჩემს ოხერ ბუტუსურა ხანაიას ვერაფრით მოვერიე, რაღაცნაირად მერიდებოდა და სულ სამომავლოდ ვდებდი და ვდებდი, ვიდრე...

რალა აზრი აქვს, რომ ვთქვა, ძალიან ვნანობ-მეთქი. არც არანაირი.

P.S. სტუდენტობისას ყოველთვის ვფიქრობდი, ბატონი ოთარს გამორჩეულად, ყველაზე მეტად მე ვუყვარვარ-მეთქი (ცხადია, ჩემს კურსზე, ან ეგებ — ახლა აღარ მახსოვს — ჩემი ამბიცია მთელ ფილოლოგიურ ფაკულტეტსაც წვდებოდა). მხოლოდ წლების შემდეგ მივხვდი: ბატონი ოთარს ჩვენ, ყველანი, გამორჩეულად ვუყვარდით, იმიტომ, რომ მართლაც ყველასგან გამორჩეული სიყვარული შეიძლო.

თემურ ამყოლაძე

ბრაზინია ზარნეკაუს ამბავი

(ცოტა რამ
„ჩვენი მწერლობის“
ორი პუბლიკაციის თაობაზე)

მართალს ბრძანებს გოჩა ჯაფარიძე, ბევრი ტყუილი და მართალი დაინერა ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში აგრაფინა ჯაფარიძის თაობაზე. ზერელეობის ამგვარი სენი სჭირთ არა მარტო ჟურნალისტებს, არამედ სხვებსაც (ბევრს). რასაკვირველია, ვგულისხმობ არა მხოლოდ აგრაფინა ჯაფარიძის შეთხზული წერილების ავტორებს, არამედ, ზოგადად, იმათაც, ვინც მე-19 საუკუნის (მე-20 საუკუნისაც) ადამიანებზე წერენ, სკანდალურს, თავშესაქცევს ეძებენ და თუ ვერ პოულობენ, თავად თხზავენ სხვათა თავგადასავლებიდან, სიუჟეტებს „ამდიდრებენ“, ერთმანეთში ურევენ ამისას და იმისას (თუ ერევათ), მიზეზი კი, უმთავრესად, ზერელე ცოდნაა, პირველწყაროებს არ ეძებენ, ყურმოკრულს სჯერდება, კრიტიკულად არ შეაფასებენ, მერე ეს ვითომდა თავშესაქცევი რაღაც, სკანდალური მიზანის ნყალობით (აუჰ, რა მომხდარა!), უფრო იოლად მკვიდრდება მკითხველის მესხიერებაში, ვიდრე მართალი და იმ ტყუილის გაქარწყლება ძნელი ხდება, თუ არ შეუძლებელი. ვგულისხმობ, უპირველეს, იმას, თითქოს აგრაფინა ჯარნეკაუს თბილისში, ერთ ცნობილ სახლში დაახრჩვეს, და სხვასა და სხვას... ეს ამბავი ამას წინათ ერთმა განათლებულმა კაცმაც გამომეორა და გაოცდა, რომ ვუთხარი, ეგ ტყუილია-მეთქი.

რამდენჯერ დავწერე და დავებეჭდე, — წმინდა ახალმონაშენი (მიტროპოლიტი ნაზარი, მღვდლები — სიმონ მჭედლიძე, გერმანე ჯაფარიძე, იეროთეოს ნიკოლაძე, პროტოდიაკონი ბესარიონ კუხიანიძე) თოკებით ერთმანეთზე გადაბმულნი არ დაუხვრეტიან-მეთქი, და ავხსენი, საიდან გაჩნდა ეს მცდარი ვერსია... რამდენჯერ ვთქვი, მაგრამ რად გინდა, ისევ იმას გაიძახიან და წმინდა ახალმონაშენთა პირველი ხატიც ისე, იმ მცდარი ვერსიის საფუძველზე დაინერა — ნამებულები თოკებით არიან გადაბმულნი ერთმანეთთან. უამრავ ასეთ აბდაუბდასა და გაუგებრობას ნაწყყდი ახალ წიგნზე — „დადემქელიანების ამბავი“ — მუშაობისას.

ბატონო რედაქტორო, დიდი ხანია, თქვენთვის არაფერი გამომიგზავნია, მაგრამ ახლა, რაკი ის საქმე დავასრულე, რასაც ეს ბოლო წლები დასჭირდა, იმაზეც უნდა ვიფიქრო, რაც, მგონია, ვალად მაღევს. უპირველეს, ამჯერად, თქვენი ჟურნალის ორ მნიშვნელოვან პუბლიკაციაზე გაახლებთ მეტნაკლებად დაგვიანებულ თვალსაზრისს, — ერთია ტრიფონ ჯაფარიძის „აკაკი წერილები“ („ჩვენი მწერლობა“, 4 ოქტომბერი, 2013, ციცილო მუმლაძის შესავალი წერილით) და მეორე — გოჩა ჯაფარიძის „აგრაფინა კისკისაო“ („ჩვენი მწერლობა“, 30 სექტემბერი, 2011), ორივეს კი ერთი ნიშნით, აგრაფინა ჯაფარიძის ირგვლივ გავაერთიანებ.

ციცინო მუმლაძის პუბლიკაციით დავიწყებ: ტრიფონ ჯაფარიძე ცნობილი მეცნიერი და საზოგადო მოღვაწეა, სანდო ისტორიკოსი, სიძველეთა შემკრთველი და შემნახავი, ქუთაისის მუზეუმის შემკრთველი (თანამოაზრეებთან ერთად), იმ დიდი ტრადიციების საფუძველჩამყრელი, რასაც თაობები განაგრძობენ და იმთ შორის — თავად ქალბატონი ციციწო მუმლაძეც, ამ მუზეუმის ხელბანერთა განყოფილების ხელმძღვანელი და მკვლევარი.

ტრიფონ ჯაფარიძის თაობაზე ბევრს აღარ ვიტყვი, სიტყვა რომ არ გამექცეს, მითუმეტეს, საზოგადოება იცნობს ამ დიდი მამულიშვილის ღვანლს, და იცნობს, სხვათა შორის, ქალბატონი ციციწოს მონოგრაფიის წყალობითაც, წლების წინათ რომ გამოსცა („ტრიფონ ჯაფარიძე“, 1993) და პატივი დამდო, მე მერედაქტორა იმ წიგნისთვის.

ტრიფონ ჯაფარიძის ეს მოგონებებიც მნიშვნელოვანია და მნიშვნელოვანია, უპირველეს, სანდობის გამო, ისიც, რაც მანამდე დაიბეჭდა („მოგონებები ილია ჭავჭავაძეზე“, „მწვანეყავილა“, 4, 2012, ისევე ციციწო მუმლაძის პუბლიკაცია) და ესეც, „ჩვენს მწერლობაში“ გამოქვეყნებული („აკაკი წერეთელი“). აქ ბევრი რამაა საყურადღებო, რაც კიდევ ერთხელ დააზუსტებს, შეავსებს წარმოდგენას აკაკის პიროვნებაზე, სათქმელს გაამდიდრებს, ოღონდ ამჯერად, უკვე გითხარით, მხოლოდ ერთ ფრაგმენტს გამოვყოფ იმ მოგონებებიდან — გრაფინია ზარნეკაუს ქორწინების თაობაზე.

ტრიფონი წერს: „პრინცს ტარიელ დადიანის ცოლი მოეწონა და ისე მოაწყო საქმე, რომ ის ცოლად შეერთო. ეს ძლიერ უღამაზო საქმე იყო და იმ დროში თითქმის შეუძლებელი. ძალა აღმართს ხნავსო, ნათქვამია და პრინცმა კანონიც გადალახა, ეთიკაც გააქარწყლა და თავისი ჟინი გაიტანა. გაბრიელ ეპისკოპოსმა არ მისცა ჯვარისწერის ნება, მაგრამ ნებაც სინოდისგან მიიღო და ქუთაისში გადმოსახლებული რუსის კერძო ეკლესიაში დაინერა ჯვარი“...

ჯერ აქ შევიჩრდები:

მინდა ამ ამბის დაზუსტება, განვრცობა ცვადაო: ივანე პურადაშვილი გვიამბობს, რომ იმთ ჯვრისწერაში ერთმანეთს შეეჯობრა ორი დეკანოზი: რაჟდენ გიგაური, მთავარანგელოზთა ეკლესიის წინამძღვარი, და იოანე შავლაძე, კახაკთა პოლკის ეკლესიის მღვდელი. პირველი ამბობდა, აგრაფინა ჩემი ეკლესიის შემავალიაო, შავლაძე პრინცს ასახელებდა თავისად. ...პრინცმა გადაჭრა საკითხი, ჯვრისწერაზე მიიწვია ერთის მაგიერ სამი მღვდელი: გიგაური, მისი თანაშემწე გიორგაძე და შავლაძე, ჯვარი დაწერა გიგაურმა, ის ორი „თანადამსწრე ასისტენტებდა“ ჰყავდა.

ჯერ ისა ვთქვათ, რომ რაჟდენ გიგაური 1877 წლამდე საკათედრო ტაძრის მღვდელი იყო, 1877-დან 1904-მდე სწორედაც მთავარანგელოზთა ეკლესიის დეკანოზი (მერაბ კეზევაძე) — ივანე პურადაშვილს ეს არ ეშლება, ოღონდ იოანე შავლაძე 1881 წელს საკათედრო ტაძრის დეკანოზია (ანუ ამთ ჯვრისწერამდე) და მერე აღარ ჩანს აქ... უნდა ვიფიქროთ, რომ პოლკის ეკლესიაში გადავიდა (ივანე პურადაშვილს უნდა ვერწმუნოთ); გიორგაძის გვარით იმხანად რამდენიმე მღვდელი შეგხვდებოთ, მაგრამ ეს უთუოდ ბესარიონ გიორგაძეა — 1856 - 1892 წლებში მთავარანგელოზთა ეკლესიის მღვდელი (მერაბ კეზევაძე), აგრაფინას მოძღვარი (ივანე პურადაშვილი).

ბარემ ერთი შემთხვევის თაობაზეც ვუამბობ მკითხველს და მერე განეაგრძობ: პურადაშვილი სხვაგან, სხვა გარემოებაშიც ახსენებს ამ გიორგაძეს, ოღონდ ამჯერად — სახელითაც, საცა გიმნაზიის დირექტორს, სტოიანოვს, ასე ვთქვათ, ახასიათებს: ცრუმორწმუნე კაცი იყო სტოიანოვი, ოთახში სამი სანთელი რომ აგენტოთ, არ შემოვიდოდა, სანამ ერთს არ გაიტანდით ან მეოთხესაც არ მიამატებდითო; მღვდელს რომ შესხვდებოდა ქუჩაში, პირს მიიბრუნებდა და გადააფურთხებ-

ამ სახლში გარდაიცვალა გრაფინია ზარნეკაუ (აგრაფინა ჯაფარიძე)

დაო... ჰოდა, ქუთაისის მთავარანგელოზების ეკლესიაში იყო ერთი მღვდელი, არმცოდნე რუსულია — ბესარიონ გიორგაძე. ერთხელაც ამ გიორგაძეს შეხვდა ქუჩაში სტოიანოვი და, როგორც ჩვეოდა, გადააფურთხა. გაბრაზდა ბესარიონი, ეს რა მაკადრა ამ ურიამო, და მიაყოლა და მიაყოლა თავისი დამტვრეული რუსულით: „ახ ტი ჟიდ ნეხრეშჩინო“... სტოიანოვმა მოუსვა, ბესარიონი მისძახოდა — ხომ არ გამატარა ქუჩაში ამ ურჯულომ, სადაც შემხვდება, უნდა შემაფურთხოთ, ანი მანც ამივლის გვერდსაო. მთელი ქუთაისი აღაპარაკდა ამ ამბავზე. ბესარიონი მეორე დღესვე მივიდა ეპისკოპოს გაბრიელთან, სტოიანოვს დაასწრო, — მიხსენით ამ ურჯულოსგან, თორემ შემომელახება ხელშიო. საქმეში პრინცი ოლდენბურგელი და გრაფინია ზარნეკაუ (აგრაფინა ჯაფარიძე) ჩაერივნენ (აგრაფინას სულიერ მოძღვრად ითვლებოდა ბესარიონ გიორგაძეო, ივანე პურადაშვილი შენიშნავს), დაპატიჟეს სახლში ორივე და შეარიგეს. სტოიანოვმა ბოდიში მოიხადა.

ისევე ჯვრისწერას მივუბრუნდები:

ტრიფონ ჯაფარიძე მიუთითებს, რომ პრინცმა და აგრაფინამ ქუთაისში გადმოსახლებული რუსის კერძო ეკლესიაში დაინერეს ჯვარი.

ეს, ცხადია, არც მთავარანგელოზთა ეკლესიაა, არც კახაკთა პოლკისა და არც, მითუმეტეს, საკათედრო ტაძარი... რაკი „კერძოა“, საშტატოც არ იქნება და საკუთარი მღვდელიც არ ეყოლება. ეს უნდა იყოს ე. წ. სტრუისკის ეკლესია და, ეტყობა, იქაც წირავს იოანე შავლაძე... და ეს რომ ნამდვილად ასეა, ამის დასტურად „გვირგვინიანების ოჯახს“ ვავისხენებ — ამ რომანში შალვა დადიანი, სულ სხვა ამბისა და სხვა ჯვრისწერის (ცხადია, არა აგრაფინასა და პრინცის) თაობაზე წერს, — მემამულე სტრუისკის ეკლესიაში, ბალახვანში, მღვდელ იოანე შავლაძესთან დასწერეს ჯვარიო. მწერლის ეს ფრაზა დოკუმენტის ფასს შეიძენს ტრიფონ ჯაფარიძისა და ივანე პურადაშვილის მითითებათა გათვალისწინებით...

ანუ შეგვიძლია თავი მოვუყაროთ, რაც ვთქვით: ცნობილია, რომ ეს ქუთაისში გადმოსახლებული რუსი, საკუთარი (კერძო) ეკლესია რომ აქვს (ტრიფონ ჯაფარიძე), მემამულე სტრუისკია.

ეს ეკლესია ბალახვანში იდგა (შალვა დადიანი), დაახლოებით იქ, სადაც ახლა მე-12 საშუალო სკოლაა (მერაბ კეზევაძე) და იქაც იოანე შავლაძე წირავდა (შალვა დადიანი), აქ დასწერეს ჯვარი პრინცი ოლდენბურგელსა და აგრაფინა ჯაფარიძეს, ჯვარს სწერდა დეკანოზი რაჟდენ გიგაური, ეხმარებოდნენ — დეკანოზი იოანე შავლაძე და მღვდელი ბესარიონ გი-

ორგადე (ივანე პურადაშვილი). იქაურობა ერთხანს კი იყო კერძო, მერე სტრუისკიმ ეპარქიას გადასცა (აჩუქა), როცა ამ ადგილას გაბრიელის სახელობის სასწავლებელიც გაიხსნა.

ტრიფონ ჯაფარიძის ჩანაწერს მივუბრუნდები:

„საზოგადოება სიხარულით შეხვდა ამ ფაქტს, მაგრამ აკაკიმ კი აშკარად დაგმო პრინცი უმსგავსო მოქმედება და გაცივების ლექსი გამოსთქვა:

აგრაფინა კვისკვისაო დადიანმა პრინცს მიგცაო...

ბოლო ლექსის ასეთი იყო:

ბერი დარჩა გაბუტული, პრინცი გახარებული.

ეს ბერი გაბრიელი იყო“.

ცხადია, უჭკველია, ეს ბერი გაბრიელია და ლექსის ხსენებული ბოლო ორი ტაეპიც აშკარად ჰგავს აკაკისას, ოღონდ ამას ასეთივე დარწმუნებით ვერ ვიტყვი პირველთაზე. ჯერ ერთი, ფორმა სიტყვისა — „კვისკვისა“ — ტრიფონ ჯაფარიძის ვარიანტი მგონია, ანუ ისე ჩაინერა ნლების მერე, თვითონ როგორც წარმოთქვამდა, ხალხი ამბობდა და მღეროდა — „აგრაფინა კისკისა“, კისკისი და არა კვისკვისი (თუმცა ეს ფორმაც — კვისკვისი — შეგვხვდება იმერეთში);

მეორეც: ამ ორი ფრაგმენტის რიტმი (ტერფები) აშკარად სხვადასხვანაირად ლაგდება, იმდენად სხვადასხვანაირად, მიჭირს, ვიფიქრო, რომ ერთი ლექსის ორი ნაწილია... კი, ერთი ლექსის ფარგლებშიც შეიძლება მოხდეს რიტმის ამგვარი ცვალებადობა, მაგრამ მაინც მგონია, აკაკისა მხოლოდ მეორეა, პირველი — მიაწერეს. შეგახსენებთ: ცნობილი ექსპრომტი — „შენ რომ გინდა, მელია, იგი შემომელია“ ზოგს აკაკისად მიაჩნია და ზოგს — მამია გურიელისად (იონა მეუნარგიას).

კიდევ ერთიც: მე ამ პირველი ფრაგმენტის სხვა, სამტაეპიანი, განსხვავებული ვარიანტიც ვიცი, ანგარდაცვლილმა მწერალმა და მსახიობმა ნესტან კვეციემ ჩამანერინა 1970-იანი წლების ბოლოს, იმას დედამისისგან უსწავლია ის სიტყვებიცა და აგრაფინას ამბავიც:

აგრაფინა კისკისა, დადიანმა ვის მისცა, ვის მისცა და პრინცს მისცა...

ეს შეიღმარცვლიანი ვარიანტია, ბოლოკიდური „ო“-ს გარეშე, სამტაეპიანი.

მეჩვენება, რომ იგი ხალხურ სასიმღერო ნაკვესს, ე. წ. მოსათვალავს უფრო ჰგავს, სასიმღეროდ თვითმკმარს, თუმცა, ცხადია, ვერც იმას გამოვიციხავ, რომ ხალხმა სასიმღეროდ, თავშესაქცევად, სწორედ ის ნაწილი „ისესხა“ აკაკის ლექსისა (თუ აკაკისია), რაც სჭირდებოდა. თავის დროზე, 1980-იან წლებში, ჩლახ მელექსეს დავაბრალე ის სტრიქონები (ასე მჭირდებოდა), უფრო სწორად, მისი ჩემგანვე გადაკეთებული ვარიანტი: იმხანად მცირე რომანს თუ ვრცელ მოთხრობას ვწერდი, „დავინყებულ ამბავს“, და ეს შემთხვევაცა და სიმღერაც გამოვიყენე, რა თქმა უნდა, სახელებიც შევცვალე, სიტუაციაც, გარემოებაც, პერსონაჟებიც, მესამე ცალი სარიტმო სიტყვაც გვაუქმე, დავაკოჭლე (ამიტომაც დავაბრალე ჩლახ მელექსეს) და მხოლოდ ქარგა დავტოვე.

ერთიც უნდა შევნიშნო: როცა ამ ნაკვესზე ვფიქრობ, იმისი ერთი მთლად ალიკვალი არა, მაგრამ მსგავსი ხალხური ტექსტი მაგონდება:

გოგონია კისკისა, აქ ჩამოდი, წყლის პირსა.

ისიც ბოლოკიდური „ო“-ს გარეშე. ეს იმერული ვარიანტი, თავისი „გოგონიათი“ ჰგავს რიტმით სწორედ „აგრაფინა კისკისას“ და არა სხვა, უფრო ფართოდ გავრცელებული „გოგოვ, გოგოვ“...

გარდა იმისა, ნესტან კვეციემ რომ ჩამანერინა, არსებობს „აგრაფინა კისკისას“ კიდევ ერთი ხალხური ვერსიაც, ოღონდ იმას გოჩა ჯაფარიძის წერილზე საუბრისას მივუბრუნდები.

ახლა იმ შეფასების თაობაზეც ვთქვათ, — რომ აგრაფინასა და პრინციის ქორწინება „ძლიერ უღამაზო საქმე იყო“ და პრინციმა „კანონიც გადალახა, ეთიკაც გააქარწყლა“... ცხადია, ტრიფონ ჯაფარიძის ზნეობის კაცი (თანაც ჯაფარიძე) ამ ამბავს ვერ მოინონებდა, ვერც აკაკი, ხოლო რაც შეეხება საზოგადოებას: ზოგს არ მოსწონდა, ზოგს შურდა აგრაფინასი, ზოგსაც სულაც არ ანაღვლებდა ეგ სკანდალი — პრინციმა კლუბის დარბაზში გადაიხადა ქორწილი, მოინვია თავადაზნაურობა, წარჩინებულები, ჰოდა, იმათაც კარგა გვარიანად მოუღბინეს, იმათ შორის — ჩვენმა გულდანყვეტილმა კნიაჟებმაც... ასე იყო, კი.

გოჩა ჯაფარიძის წერილი აღრინდელია, მაშინ ვერ მოვახერხე გამომხაურება და ახლავ მივუბრუნდი. უნდა გამოვხმაურებოდი, რადგან შიგ იმდენი მნიშვნელოვანი ცნობაა, რაც არ ვიცოდი, რაც მანამდე არსად წამეკითხა და კარგი სიტყვაც უნდა მეთქვა, მაგრამ უფრო იმიტომ, რომ ზოგი რამ დასაზუსტებელია და უნდა დაზუსტდეს, მითუმეტეს, როგორც ავტორი შენიშნავს, წიგნის დაწერას აპირებს აგრაფინა ჯაფარიძეზე ახალგაზრდა კოლეგებთან ერთად, ამიტომ იმისი გათვალისწინებაც აუცილებელი იქნება, რასაც ქვემოთ მოგახსენებთ, ზედმიწევნით რომ დავიზღვიოთ თავი შეცდომებისაგან (ყველაფერს ვერც მივწვდებით, თეთრი ლაქები მაინც დავგრჩება).

გოჩა ჯაფარიძე აზუსტებს აგრაფინას დაბადების თარიღს (1855 წლის 25 ოქტომბერი), მამამისის, კონსტანტინეს გარდაცვალების დროს (1860, 25 წლისა), დედის სახელ-გვარსაც — მელანია ჯაფარიძე (ისიც ჯაფარიძე იყო), წერს, რომ აგრაფინას ჰყავდა დაც, ცხოვრობდნენ რაჭაში, სოფელ ოჩქევში. დაქვრივებული მელანია ქუთაისში გადმოსახლდა შვილებთან და იქ მეორედ გათხოვდა (1864) აზნაურ გიორგი იოსელიანზე (ისიც ქვრივი იყო); აგრაფინა წმინდა ნინოს სასწავლებელში მიაბარეს.

შევნიშნავ: აგრაფინას მამის სახელი კონსტანტინეა სტ. დუმინისა და იური ჩიქოვანის კვლევითაც, ოღონდ ივანე პურადაშვილი წერს განსხვავებულად — „ივანე ჯაფარიძის ასული“... იგი, საერთოდ, ერთობ სანდო მემუარისტია, აქ კი, როგორც ეტყობა, ცდება, ან იქნებ ორივე სახელი ერქვა აგრაფინას მამას? ვერაფერს ვიტყვი.

ჩემთვის სიახლე აღმოჩნდა გოჩა ჯაფარიძის ის ცნობა, რომ აგრაფინას ტარიელ დადიანთანაც ჰყოლია ორი შვილი. სტანისლავ დუმინი და იური ჩიქოვანი ამის თაობაზე არაფერს ამბობენ, ტარიელ (ტაია) დადიანის მხოლოდ ოთხ შვილს ახსენებენ: მიხეილი (1860 — ?), მარგარიტა, ივივე ციციანი ((1860 — ?), ლევანი (1865 — ?), ნინა (1868 — ?). ესენი, ცხადია, ყველა სოფიო ლევანის ასულ შარვაშიძესთან ჰყავდა, ამიტომ მომავალ წიგნში აუცილებელი იქნება იმ წყაროს მითითებაც, რაც აგრაფინასა და ტარიელის ორ საერთო შვილს ასახელებს და შესაბამისად — სანდოობის შემოწმებაც. თუ მენიკი, ამათი ერთ-ერთი ქალიშვილი, მართლა 1882 წელსაა დაბადებული და აგრაფინა იმ წელს დაქორწინდა მეორედ, ჩანს, ფეხმძიმობისას გაუცვნია პრინცი. გოჩა ჯაფარიძე წერს, რომ მენიკი დადიანებმა წაიყვანეს და ისინი ზრდიდნენ, მაგრამ რატომ არ ჩანს ტარიელის ოჯახის ნუსხაში? ან სად წავიდა? იქნებ ადრე გარდაიცვალა? გარდა ამისა, თუ ტარიელ დადიანმა იდო თავს განქორწინების ბრალი (თუნდაც ფორმალურად), რატომღა მიეკუთვნა შვილები მხოლოდ იმას?

განქორწინების საზღაური ფულის თაობაზე (ვითომ პრინციპა მისცა და ტარიელ დადიანმა აიღო) ბევრს ლაპარაკობდნენ იმდროინდელ ქუთაისში, მაგრამ მართლა აიღო თუ არა ოქრო კოლეგიის რეგისტრატორმა თავადმა ტარიელ (ტაია) დადიანმა, ან რატომ დათმო ცოლი, რატომ იკისრა განქორწინების ბრალი (ივანე პურადაშვილიც მიუთითებს, განქორწინებისთვის საჭირო დანაშაული თავის თავზე მიიღო), არავინ იცის დანამდვილებით.

სხვათა შორის, სწორედ ფულად სასყიდელს ახსენებს „აგრაფინა კისკისას“ კიდევ ერთი ვარიანტი (მათიკო დათეშიძის მოგონებებიდან):

აგრაფინა კისკისაო, დადიანმა ვის მიყიდა...

ეს აშკარად დამახინჯებული ტექსტია (დამახინჯებული იმიტომ კი არა, „მიყიდა“ რომაა შიგ, არამედ იმიტომ, რომ რითმა არა აქვს, არათუ რითმა, რითმაზე მინიშნებაც კი), მე სულ სხვაგვარად წარმოვიდგენდი ამ ვარიანტს, თუ იმის რეკონსტრუქციას ვცდიდი; ეტყობა, მათიკო დათეშიძე, რაკი 1990-იან წლებში იგონებს ყოველივეს, ხანდაზმულობისა გამო ზუსტად ვერ აღიდგენს სიმღერას, მეც რეკონსტრუქციის გარეშე გთავაზობთ, ისე, როგორც წერია და გთავაზობთ იმიტომ, რომ შიგ ნახსენებია სიტყვა „მიყიდა“, ანუ ხაზგასმულია გარემოება, როგორც იმდროინდელმა ქუთაისმა თუ ქუთაისის დიდმა ნაწილმა შეაფასა ეს ამბავი.

გორჩა ჯაფარიძე შენიშნავს, რომ ქუთაისელი კნიაჟნები მზად იყვნენ, ერთ კოვზ წყალში ჩაეხრჩოთ აგრაფინა, მათს იმედებს ცივი წყალი რომ გადასახაო, და ამ სიტყვებს ელგუჯა თავებრიძეს მიაწერს... ეს ასე არ არის და თვითონ ელგუჯასაც გარკვევით უწერია ამის თაობაზე — ეს ივანე პურადაშვილის სიტყვებია, ხოლო „ერთ კოვზ წყალში ჩახრჩობა“ შეიძლება ხატოვანი ხალხური გამოთქმაც იყოს და იქიდან მოჰქონდეს პურადაშვილს.

პრინც ოლდენბურგელს, სიოლისათვის, ხანდახან ოლდენბურგის ვეძახით — ასე მოვიხსენიებთ (ზოგჯერ მეც ასე ვიტყვი), მაგრამ ეს სწორი არ არის, — უნდა ვთქვათ და ვწეროთ „ოლდენბურგელი“ და არა „ოლდენბურგი“. ტრიფონ ჯაფარიძე არ თარგმნის და წერს — „პრინცი ოლდენბურგისკი“, ხოლო ივანე პურადაშვილს ქართულად გადმოაქვს — „პრინცი ოლდენბურგელი“. მეცხრამეტე საუკუნიდან გადმოყოლილი სწორი ტრადიციაც ესაა.

დაზუსტება უნდა იმ პოლკის (უფრო — პოლკების) სახელსაც, პრინცი კონსტანტინე რომ მეთაურობს ქუთაისში: გორჩა ჯაფარიძე წერს, რომ ქუთაისში დაბანაკდა ყუბანის კაზაკ ცხენოსანთა პოლკი ფლიგელ-ადიუტანტის პრინც კონსტანტინე ოლდენბურგის მეთაურობით. ეს, არსებითად, სწორია, მაგრამ რამდენიმე ნიუანსი მაინცაა გასათვალისწინებელი: ეს პოლკი შედის კავკასიის მე-2 საარმიო კორპუსის კავკასიის მე-2 საკავალერიო დივიზიაში. დივიზიის მეთაურია გენერალ-მაიორი ივანე გვიის ძე ამილახვარი. დივიზიაში ორი ბრიგადაა და ოთხი პოლკი: ტვერის დრაგუნთა მე-15, ხოპიორთა (ესენიც კაზაკები არიან, დონის ტენაკადის — მდინარე ხოპიორის მიდამოებიდან), ყუბანის ცხენოსანთა და ვოლგის ცხენოსანთა. ტვერისას ნიკოლოზ ლიხტენშტეინი მეთაურობს, ვოლგისას — ივანე მაკარის ძე ჯამბაკურ-ორბელიანი, ყუბანის კაზაკებისას — სემიონ ფუკოვი, ხოლო ხოპიორებისას (ხაპიორებისას) — პრინცი კონსტანტინე ოლდენბურგელი. ეს პოლკი სრულად იწოდება ასე: „მისი იმპერატორობითი უდიდებულესობის ანასტასია მიხეილის ასულის ხოპიორთა ცხენოსანი პოლკი“, მეთაურია ფლიგელ-ადიუტანტი, პოლკოვნიკი, მისი უმაღლესობა პრინცი კონსტანტინე პეტრეს ძე ოლდენბურგელი (ოლდენბურგისკი). ანუ ამ დივიზიაში ყუბანის კაზაკთა პოლკი ცალკეა და თავისი სხვა მეთაური ჰყავს. ასეა ეს 1883

წლის მეორე ნახევრამდე, ამ დროიდან კი, ეტყობა, როტაცია ან რეორგანიზაცია იწყება ამ სამხედრო ნაწილებისა, შესაძლოა, ამ მე-2 დივიზიას ენაცვლებოდეს კავკასიის პირველი საკავალერიო დივიზია, აქ გადმონაცვლებენ ივანე ამილახვარიც — პირველი დივიზიის მეთაურად კონსტანტინე ოლდენბურგელიც — პოლკის მეთაურადვე, ოლონდ ამჯერად მისი პოლკის სახელწოდებაში ჩნდება ყუბანიც, ანუ ეს პოლკი ისევ ხაპიორებისაა, მაგრამ ყუბანის კაზაკთა ჯარის (ვოისკა) შემადგენლობაში. შესაძლოა, ეს მაინცდამაინც მნიშვნელოვანი არც იყოს, მაგრამ მაინც...

სხვათა შორის, ივანე პურადაშვილი სწორედ ისე წერს სახელს იმ პოლკისას, როგორც სინამდვილეშია — „ხაპიორის პოლკის პოლკოვნიკი პრინცი კონსტანტინე პეტრეს ძე ოლდენბურგელი“ (მისი მოგონებების წიგნში ამ ადგილზე კორექტიურული შეცდომაა, წერია საპიორის (მესანგრეთა) და არა ხაპიორის, ეს კი სულ სხვა რამეა).

საგულისხმოა გორჩა ჯაფარიძის ცნობები პრინციისა და აგრაფინას ექვს შეილსა და იმათს ბედზე, სწორია, რომ პრინცმა ბალახვანში იყიდა მინა, ააგო კონიაკისა და ღვინის ქარხანა და სხვანი.

სწორია, რომ აგრაფინა ქველმოქმედი ქალბატონი ბრძანდებოდა, ბევრს ეხმარებოდა. გორჩა ჯაფარიძის ზოგად ჩამონათვალს გრაფინას გულმონყალების თაობაზე, რაც, ალბათ, სახელდობრ მიეთითება სამომავლოდ განზრახულ მის წიგნში, დაეუმატებ ერთს, კონკრეტულს, საზოგადოებისა და, კერძოდ, ჩვენი მკითხველისთვის საგულისხმოს:

მამია გურიელი რომ გარდაიცვალა, დროებით დაიკრძალა იქ, სადაც დღესაც მარხია, წმინდა გიორგის ეკლესიის ეზოში, იმ ვარაუდით, რომ მალე გადასვენდნენ ამ ახალაგებული ტაძრის მომავალი სამრეკლოს იატაკქვეშ (ტაძარი რომ ეკურთხა, მერეღა უნდა მიედგათ სამრეკლო, — რატომ და რისთვის, ამას აქ აღარ მოვყვები), როცა იმის ბალავერს ამოიყვანდნენ... მაგრამ ადამიანის ასე საპატიოდ, სამრეკლოს იატაკქვეშ დამარხვას ფული სჭირდებოდა, სავალდებულო შესანიშნავი ეკლესიის სასარგებლოდ (თუნდაც იმ ადგილზე დაკრძალვას, სადაც მამია დასაფლავებული, ასი-ასორმოცდაათი მანეთი უნდოდა, სამრეკლოს იატაკქვეშ — ბევრად მეტი, შიგ ტაძარში — კიდევ უფრო ბევრი) და რაკი მამიას ჭირისუფალს ამისი სახსარი არ გააჩნდა, საზოგადოებამ აკრიბა ფული. ეს საქმეც, როგორც უამრავი სხვა, კირილე ლორთქიფანიძემ ითავა, სულ სამას მანეთამდე შეგროვდა, აქედან ნახევარი, 150 მანეთი, აგრაფინა ზარნეკაუმ დადო, 50 მანეთი — გრიგოლ დადიანმა, სხვებმა — ათ-ათი, ზოგამაც — ხუთი, თხუთმეტი, ოცდახუთი, ოლონდ ეს ფული, ცხადია, მაინც არ ეყოთ და მამიას ნეშტი დღესაც იქაა, ვითომდა დროებით სამარეში-მეთით, სადაც თავიდანვე დამარხა.

ერთგან გორჩა ჯაფარიძე წერს:

„ქუთაისში ცოლ-ქმარი 14 წელიწადს ცხოვრობდა ოლდენბურგის მიერ აშენებულ ორსართულიან ეზოიან სახლში ანგლიისკაიას ქუჩაზე, რომელსაც, მის პატივსაცემად, ოლდენბურგის სახელი ეწოდა (ახლანდელი ტაბიძის ქუჩა, 20), ჩვენს დროში იქ ქუთაისის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა განთავსდა. იქვე ახლოს (27) მან ააგო ადმინისტრაციული შენობაც, რომელშიც, ქუთაისის დატოვების შემდეგ, ჩერდებოდნენ ქუთაისის გუბერნატორები. მოგვიანებით იქ სახელმწიფო უშიშროების სამსახურმა დაიღო ბინა“.

აქ ზოგი რამ მართალია, ზოგი რამ — არა.

ეს ორი სახლი არა მხოლოდ „აქვე ახლოს“, არამედ სწორედაც ერთმანეთის პირისპირ, ქუჩის გადაღმა-გადმოღმა დგას, ოლონდ იმათგან ერთში თოთხმეტ წელიწადს კი არა, სულაც არ უცხოვრიათ ამათ (უნივერსიტეტის ახლანდელ სამეცნიერო ბიბლიოთეკას ვგულისხმობ), რადგანაც, რამდენადაც ვიცი, ოლდენბურგელ-ზარნეკაუებისა არასოდეს ყოფილა (ეს ბევრს ემლება); აი, უშიშროების კომიტეტის მეზონინიან შენობა კი

მართლაც პრინციპსა, იმისი აგებულია (თუ არ ვცდები, 1885 წლისთვის დასრულდა, ანუ ქორწინებიდან სამი წლის თავზე);

ახალდაქორწინებულები თავიდან, ვიდრე საკუთარში გადავიდოდნენ, ბესარიონ დათეშიძისგან ნაქირავებ ხის სახლში ცხოვრობდნენ (ექვთიმე თაყაიშვილი), აქვე ახლოს, თბილისის (დღევანდელ თამარ მეფის) ქუჩაზე; სხვა ცნობით (თამარ დათეშიძე, ბესარიონის შვილიშვილი), ბესარიონის ის სახლი ოლდენბურგის (ოლდენბურგელის) ქუჩაზე იდგა (ანუ ყოფილი ინგლისისაზე, დღევანდელ ტიცთან ტაბიძის ქუჩაზე)... ეს ორი მითითება, ექვთიმე თაყაიშვილისა და თამარ დათეშიძისა, ერთმანეთს პრინციპულად არ ეწინააღმდეგება, რადგან „ანგლიისკაია“ სწორედ თბილისის (დღევანდელი თამარ მეფის) ქუჩიდან იწყება და, ეტყობა, იმათი შესაყარი იგულისხმება, ამიტომ აკუთვნებდნენ ერთსაც და მეორესაც (ექვთიმე თაყაიშვილს უეჭველად უნდა ვერწმუნოთ, რადგანაც მაშინ, პრინციპსა და აგრაფინას დაქორწინებისას, თვითონაც იქ ცხოვრობდა, ბესარიონ დათეშიძის ერთ-ერთ სახლში, ბესარიონის ქალიშვილის, ირინეს ოჯახში).

გარდა იმისა, „ანგლიისკაიაზე“ რომ ააგებინა პრინციპა, ბალახვანშიც, ღვინის ქარხანასთანაც აიშენა კიდევ ერთი დიდი სახლი (აგრაფინა იქ გარდაიცვალა) — ერთსართულიანი, ბელეტაჟზე, ოცდაათობმეტნახევარი მეტრი სიგრძისა, ორი ცალკე შესასვლელით, ორი განცალკევებული ბინით, ოთხ და ექვსოთახიანებით... ეს სახლი და ღვინის ქარხანა, ოქტომბრის რევოლუციის მერე, ცხრაასჩვიდმეტივე თუ 1918 წლის დასაწყისისთვის მაინც, ცნობილმა მენარმემ და ქველმოქმედმა კონია დათეშიძემ (იმ ბესარიონის შვილიშვილმა) იყიდა.

აქ, ამ სახლში, კონიასთან სტუმრობდა 1919 წლის იანვარში საქართველოში გერმანული მისიის სარდალი, გენერალი ფრიდრიხ კრეს ფონ კრესენშტაინი.

ქარხნის შესასვლელი ამობურცული იყო გორაკივითო, — მათიკო იხსენებს, კონია დათეშიძის ქალიშვილი, — ზემოთ გააკეზული, საციგურაოდ მოწყობილი, შენობაში — ლიანდაგი და ვაგონები, ღვინისა და კონიაკის მუზეუმი (ის მუზეუმი, აქაოდა, კაპიტალისტური გადმონაშთი, კომკავშირლებმა ააოხრეს), ეზოში — ორსართულიანი კოტეჯი სტუმრებისთვის, ლობე — პეტერბურგიდან ჩამოტანილი რკინის ჩუქურთმებით შემკული, სახლში — დიდი, ძვირფასი ავეჯი, სავარძლები, დიდი კარაფები, ძვირფასი სურათები (ჩხრეკისას დაწვით დასერეს მჩხრეკელებმა), თეთრი დათვის დიდი ტყავი, დათვის თავი პუფივით, დასაჯდომად მოწყობილი; სახლიდან ბაღში ვერანდით გადიოდი (ეს ვერანდა კონიამ გააკეთა); თავლა — ეტლებით, უნაგირებით, ცხენებით...

ცხრაას ჩვიდმეტი თუ თვრამეტი, აქაურობა რომ გაიყიდა, აგრაფინა საქართველოში არ ყოფილა — იმისმა შვილებმა გაყიდეს — ზარნეკაუებმა; ისინი, მერე და მერე, საზღვარგარეთ დაიფანტნენ, მხოლოდ უმცროსი, სულით ავადმყოფი — ნინა დარჩა დედასთან, ან უფრო სწორი ის იქნებოდა, გვეთქვა — დედამ დაიტოვა სწული, კავკასიაში წამოიყვანა პეტერბურგიდან და, როგორც გოჩა ჯაფარიძე წერს, კისლოვოდსკოში მკურნალობდა. ნინა 1922 წელს გარდაიცვალა და აგრაფინა ქუთაისში დაბრუნდა...

კი დაბრუნდა, ოღონდ აქ აღარც სახლი გააჩნდა და აღარც ქონება, ქუჩაში დარჩა მოახლე ქალებიანადო, — მათიკო დათეშიძე იტყვის მერე.

მათიკოს მოგონებანი, როგორც მამიდამისის — თამარისა, გამოუქვეყნებელია და ოჯახში ინახება, რაკი გამოსაქვეყნებლად არც დაწერილა, არამედ მხოლოდ საკუთარი შთამომავლობისთვის, რომ არ დაეინყნოდათ, ვინ იყვნენ, საიდან მოდიოდნენ.

ამ მოახლე ქალებს, ემმასა და ანას, დაბეჭდილ დოკუმენტში — სამგლოვიარო განცხადებაშიც — შევხვდებით;

ახლა ისევ ერთ აბზაცს ამოვწერ გოჩა ჯაფარიძის წერილიდან და ზოგიერთი დეტალის დაზუსტებას ვეცდები:

„აგრაფინა ქუთაისში დაბრუნდა. ბოლშევიკებმა ჩამოართვეს მთელი ქონება და იძულებული გახდა, ძმისშვილთან, გიორგი იოსელიანთან ეცხოვრა. ...ბებიჩემის გადმოცემით, სიცოცხლის ბოლო წლებში გაჭირვებაში ჩავარდა. შვილებისგან დახმარება არ ან ვერ მოდიოდა და თავი ახლო ნათესავების დახმარებით გააქონდა. ნინას სიკვდილის შემდეგ კიდევ ოთხი წელი იცოცხლა და გარდაიცვალა 1926 წლის 18 ოქტომბერს, ქუთაისში, ფილტვების შეშუპებით. განცხადება აგრაფინას გარდაცვალებაზე გააკეთა მისმა ძმისშვილმა გიორგი იოსელიანმა... მისი საფლავი საძიებელია ქუთაისის ძველ, უკვე გაუქმებულ რომელიმე სასაფლაოზე“.

აქ ზოგი რამ მართალია, ზოგი რამ — არა.

დავინყოთ იმით, რომ გრაფინიას იოსელიანებთან, ძმასა და ძმისშვილთან არ უცხოვრია, არამედ ცხოვრობდა კონია დათეშიძესთან, თავის ყოფილ, ანუ პრინცი ოლდენბურგელისეულ ერთ-ერთ სახლში:

აგრაფინა ზარნეკაუმ მამაჩემს, კონია დათეშიძეს სთხოვა თავშესაფარო, — მათიკო გვიამბობს.

კონიამ ოთხოთახიანი განაყოფი დაუთმო და საკვებასაც არ აკლებდა, მსახურებს შეჰქონდათ ყოველდღე, ხოლო უქმეებზე მოსაკითხს უგზავნიდა ბავშვების ხელით;

რომ შევიდოდით, მუდამ მწოლიარე იყო, „საკმარისად მოტეხილი“, — მათიკო იტყვის, — სპილენძის ჯვრებს გვჩუქნიდაო; ცხადია, ბავშვს, რვა-ათი წლისას, მოტეხილად ეჩვენებოდა (და, ალბათ, ასეც იყო — მალევე მოკვდა) ახალგაზრდობისას თვალისმომჭრელი სილამაზის ეს ქალბატონი; აგრაფინა იმ დროს სამოცდაათ წელს იქნებოდა მიღწეული, რაკი 1855 წელსაა დაბადებული.

განცხადება ძმისშვილმა, გიორგი იოსელიანმა გააკეთაო, — გოჩა ჯაფარიძე რომ წერს, გულისხმობს, ალბათ, ნათესავის განცხადებას, გარდაცვალების მოწმობის ასაღებად შეტანილს... მსგავსი განცხადება აუცილებლად უნდა დაენერა ვიღაცას — ნათესავს, ახლობელს... გიორგი იოსელიანი შედარებით ახალგაზრდა კაცი იყო (მამასთან შედარებით), მისგულ-მოსვლა იმას უფრო ეიოლებოდა და ამიტომ დაეკისრა ეგ საქმე (განცხადების დაწერა), ოღონდ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ აგრაფინა იმასთან ცხოვრობდა, მითუმეტეს, იოსელიანების ოჯახის მეთაური იმხანად გიორგი კი არაა ჯერაც (სამგლოვიარო უწყებაში ვნახავთ), არამედ მამამისი, აგრაფინას ნახევარძმა — კირილე იოსელიანი.

გარდაცვალების თაობაზე დაწერილი ის განცხადება ხელთ არ მომეპოვება, მაგრამ მაქვს სულ სხვა, საზოგადოებისთვის შესატყობინებლად შედგენილი, მთლიანად ოჯახისა, ნათესავებისა, 1926 წლის 20 ოქტომბრის ვაზეთ „კომუნისტში“ (როგორც უნდა გაგიკვირდეთ) დაბეჭდილი; ახლა სწორედ ის ნაწიკითხით და რამდენიმე დეტალი დავაზუსტოთ:

„ღრმად დამწუხრებული შვილები: საშა, ნიკოლოზ, თინა და პეტრე; დები: ეკატერინე ნაკაშიძისა შვილებით, ნინო ჯაყელისა ქმარშვილით, კესარია ტატიშვილისა შვილებით, ძმა კირილე იოსელიანი ცოლშვილით და მისი მომვლელი ქალები ემმა და ანა აუწყებენ ნათესავებს, მეგობრებს და ნაცნობებს

აბრაფინა ზარნეკაუს

გარდაცვალებას. დასაფლავება მოხდება საფირჩხის სასაფლაოზე. გამოსვენება საკუთარი ბინიდან (აკაკი წერეთლის ქ. 92), ხუთშაბათს, 21 ოქტომბერს, დღის 3 საათზე. პანაშვიდი ყოველდღე, საღამოს 5 საათზე“.

ანუ: პირველი: აგრაფინას საფლავი არა რომელიმე სხვა, არამედ სწორედ საფირჩხის სასაფლაოზე;

მეორე: ვავიმეორებ, გიორგი იოსელიანმა რომ დაწერა განცხადება გარდაცვალების მოწმობის ასაღებად, ეს არ ნიშნავს, თითქოს აგრაფინა იმასთან ცხოვრობდა, ან იმათ გაასვენეს;

მესამე: ამ დროს სწორედ ოთხი შვილია ცოცხალი აგრავინა ზარნეკაუსი (დადიანთან თუ მართლა ჰყავდა შვილი, ან არ სცნობდა დედად, ან ცოცხალი აღარ იყო);

ამ ჩამოთვლილ შვილთაგან არც ერთი არ უნდა დასწრებოდა დედის დასაფლავებას: საშა (ეს იგივე ალექსანდრა იქნება, ქალიშვილი) ემიგრაციაშია, ემიგრაციაში არიან ნიკოლოზი და პეტრეც, მხოლოდ თინა (ეს იგივე ეკატერინეა) ცხოვრობს საბჭოეთში, ოლონდ — რუსეთშია;

მეოთხე: შვილები და და-ძმა აგრავინასი ჩამოთვლილი უნდა იყვნენ ასაკის, უფროს-უმცროსობის კვალობაზე; ეს შენიშვნა შეიძლება მნიშვნელოვანი გამოდგეს შემდგომი კვლევისას;

მეხუთე: წერეთლის 92 იმ დროს სწორედ კონია დათეშიძის სახლია, პრინც კონსტანტინე ოლდენბურგელისეული და არა იოსელიანებისა;

მექექსესა და მეშვიდეს (დების ოჯახები და სხვანი) კვლევას აღარ განვაგრძობ;

წერეთლის ქუჩის იმჟამინდელი 92 რომ კონია დათეშიძის სახლია ნამდვილად, ამას საარქივო დოკუმენტებიც ადასტურებს, კერძოდ: ერთია 1934 წლის 26 მარტს საბინაო კოოპერაციისაგან გაცემული მანქანაზე ნაბეჭდი ცნობა (ქცა, ფონ. 506, საქმე 9) იმის თაობაზე, რომ „წერეთლის ქუჩაზე მდებარე სახლი (ყოფილი კონია დათეშიძის), რომელშიც ამ ჟამად მოთავსებულია სამტრესტი, ეკუთვნის საბინაო კოოპერაციას“. მერე ხელითაა მიწერილი: „გასაბჭოებულია ცაკისა და სახკომ. დადგენილებით 1927 წლის 7 მარტისა“.

ამ დოკუმენტში ჩანს გასაბჭოების თარიღი — 1927 წლის მარტი და დაზუსტებულია, რომ ეს ის სახლია წერეთლის ქუჩაზე, სადაც საბჭოთა ხანაში „სამტრესტი“ იყო.

ნომერი ამა სახლისა მეორე საბუთში გამოჩნდება — ესაა დაზღვევის სტანდარტული ფურცელი („შენობების ცეცხლისაგან სახელმწიფო დაზღვევა ქალაქებში“): აღწერილია ორი შენობა, ერთი — საცხოვრებელი, მეორე — „სარაია“: საცხოვრებელი ქვისაა, კრამიტით დახურული, მდგომარეობა „დამაკმაყოფილებელი“, სიგრძე — 34,50 მეტრი, სიგანე — 10,50 მეტრი, სიმაღლე — 4, 70; სარაია: შერეული, კრამიტით დახურული, მდგომარეობა — „არაღმაკმაყოფილებელი“, სიგრძით — 12, 50 მეტრი, სიგანით — 3, 40 მეტრი, სიმაღლით — 2, 60. მისამართია წერეთლის ქუჩა 92. ყოფილი მფლობელია კონია ყარამანის ძე დათეშიძე...

აქაცაა მითითებული, რომ შენობა „ამორიცხებულია სახლთ მფლობელთა სიიდან, როგორც გასაბჭოებული და ეკუთვნის საბინაო კოოპერაციას 1927 წლიდან“...

რაკი ოლდენბურგელისეული სახლი წერეთლის ქუჩაზე იმხანად 92 ნომერი იყო, უეჭველია, კონია დათეშიძესთან უცხოვრია ბოლომდე აგრავინა ზარნეკაუსი და აქ აღსრულებულია...

მაგრამ რატომ წერია სამგლოვიარო განცხადებაში „საკუთარი ბინიდან“? ვითომ აგრავინამ გაყიდულის ოთხობათხუთი ნაწილი დაიბრუნა, გამოისყიდა? (საეჭვოა, ამისი სახსარი აღარ შერჩა)... თუ იმიტომ, რომ აქაურობა იმხანად, 1926 წლის ოქტომბერში, „საკუთარია“ ზოგადად და არა საზოგადოდ, ანუ „გასაბჭოებული“? ალბათ ასეა, რადგანაც 1927 წლის მარტში, აგრავინას გარდაცვალებიდან ხუთი თვის მერე, მთლიანად კონია დათეშიძისა იყო (მათიკოც ამას წერს) და იმას ჩამოართვეს — გასაბჭოვეს.

ის სახლი, პრინც კონსტანტინე ოლდენბურგელისეული, მათიკო დათეშიძე რომ ასე დაწვრილებით აღწერს, უნდა მეპოვნა და მოძებნა ვცადა.

წერეთლის ქუჩის დღევანდელი 92-ე ნომერი, აშკარად ეტყობა, ეგ არ უნდა ყოფილიყო, იმ აღწერილობას, მათიკოსას და საარქივო დოკუმენტის ანაზომსაც არ ედრება (სიგრძე 34,50 მეტრი), — ბევრად, ბევრად პატარაა...

კვალზე დამაყენა 1934 წლის 26 მარტის ხსენებულმა საარქივო ცნობამ: „წერეთლის ქუჩაზე მდებარე სახლი (ყოფილი კონია დათეშიძისა), რომელშიც ამ ჟამად მოთავსებულია სამტრესტი“...

სამტრესტი...

იმთავითვე ცხადი უნდა ყოფილიყო — პრინცი ლვინის ქარხანასთან, იმის ნაწილადვე ააშენებდა სახლსაც, ადმინისტრაციულსაც, საცხოვრებლად და სასტუმროდ საჭიროსაც.

ერთსართულიანი იყო, ბელეტაჟზე.

კონია დათეშიძეცა და დათეშიძეცა რაღაც-რაღაც, ოლონდ — ეზოს მხრიდან, უკან, ეგ ვთქვით.

ბევრ ჩვენგანს ახსოვს, სადაც იყო ლვინის ქარხანა ბალახვანში (აღარ არის, მონაგავებულია იქაურობა), სადაც იდგა და დგას „სამტრესტის“ შენობა, ოლონდ ახლა „სამტრესტიც“ აღარ არის შიგ.

ეგ უკვე წერეთლის 96-ე ნომერია ახლა და არა 92-ე.

სახლიც აღარაა იმნაირი — უკვე ორსართულიანია და არა ერთიანი, ამასთან, მხოლოდ სართული კი არ დაუშენებიათ, სიგრძეც მიუმატებიათ სამტრესტელებს — ექვსი თუ შვიდი მეტრით გაუზრდიათ, მიშენების კვალი ნათლად ჩანს.

ქუთაისში ჩამობრუნებული აგრავინა ჯაფარიძე-დადიანი-ზარნეკაუ მხოლოდ იდგა ამ სახლში, მსახურებიანად... ქირით და მდგმურად-მეთქი, მაინც ვერ ვიტყვი, რადგან არა მგონია, კონიას ქირა გამოერთმია, — ამას არც იკადრებდა, არც ჰკადრებდნენ, პირიქით, იქით ეხმარებოდა სტუმარს, ყოფილ პატრონს იმა სახლისას, გრაფინიას, მთელს იმპერიაში ცნობილ ქალბატონს და მერე აქედანვე გაასვენა ცხრაასოცდაექვსის ოქტომბერში. არ იკადრებდა, არც ჰკადრებდნენ-მეთქი, რადგან უამრავ ვინმეს უმართავდა ხელს ისიც და იმისი მამის დიდი ოჯახიც, ასე მოსდგამდათ. სხვათა შორის, დადემქელიანები არიან ეს დათეშიძეები წარმოშობით, თუმცა ეს ცალკეა სათქმელი და გრაფინია ზარნეკაუსი ამბავთან არაფერი აქვს საერთო.

მინანარი:

ამ ამბების დაზუსტებისას კიდევ ერთხელ, მერამდენედ დაგვაყენა სწორ კვალზე ივანე პურადაშვილის, ექვთიმე თაყაიშვილის, ტრიფონ ჯაფარიძის, თამარ და მათიკო დათეშიძეების მოგონებებმა. ამათგან პირველი სამი დაბეჭდილია, დათეშიძეებისა — არა.

გვჭირდება და უნდა გამოიცეს ქართული ბიოგრაფიული ლიტერატურის მრავალტომიანი აკადემიური კორპუსი, უნდა გამოიცეს ყველაფერი, რასაც პირველწყაროს თუნდაც მცირეოდენი ღირსება მაინც ექნება... უნდა მოვიფიქროთ, შევიტანოთ თუ არა შიგ უცხოელთა უცხოურად დაწერილი მოგონებები საქართველოზე, ქართულ საზოგადოებაზე (ფრიდრიხ ფონ კრესი, ბერტა ზუტნერი, სხვები)... მართალია, ბევრი რამ უკვე დაბეჭდილია და მკითხველისთვის ხელმისაწვდომი, მაგრამ ბევრი რამ ისევ მისაკვლევი — მუხუშებისა და არქივების ფონდებში, ოჯახებში. ათიოდე წლის წინათ ალექსანდრე ქუთათელის მოგონებებიც გამოუქვეყნებელი იყო, მითხრეს, ოჯახს არ სურსო, იმის მერე გამოიცა თუ არა, არ ვიცი, თუკი არ დაბეჭდილია, ამისი დროც მოვიდა ალბათ.

ამ კორპუსის შედგენას ერთი და ორი ადამიანის ძალისხმევა არ ეყოფა და, ალბათ, ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტმა ანდა ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოებამ უნდა ითავოს, პროექტი განსახილველად გამოქვეყნდეს, ჩვენც, ყველამ, ლიტერატორებმაც, ისტორიკოსებმაც (ისტორიის ინსტიტუტმაც), ჩვენი წილი საქმე ვიკისროთ, ერთად დავაზუსტოთ, შევთანხმდეთ, რა და როგორ აჯობებს.

მთავარია დაზუსტება, შედგენა, გამოცემული გამოჩნდება.

ეს უნდა იყოს, აუცილებლად, აკადემიური გამოცემა — საძიებლებით, შესაფერისი აპარატურით, სხვაგვარად სანახევროდ გაკეთებული საქმე გამოვა, არ ივარგებს.

შეიძლებოდა ამგვარი ლიტერატურის ანალიტიკური ბიბლიოგრაფიის შედგენაზეც გვეფიქრა...

ეს ფუფუნება არაა, აუცილებელია, და თუ რატომ და რისთვის, განუმარტავადაც ცხადია.

თეონა კაპანაძე

ელიზბარ ბიჩინაშვილი — უცნობი სახელი ქართული ემიგრაციის ისტორიაში

ემიგრაციის თემას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ქართულ ისტორიოგრაფიაში. როგორც რუსუდან დაუშვილი აღნიშნავს: „ქართული კულტურა წარმოუდგენელია ემიგრანტთა ღვაწლის შესწავლის და ყველა იმ ღირებულების გათვალისწინების გარეშე, რომლებსაც ისინი სამშობლოში დაბრუნების იმედით ქმნიდნენ. შეუძლებელია ჩვენი ისტორიიდან ემიგრანტთა ღვაწლის ამოშლა.“

ქართველ ემიგრანტთა პირველმა ტალღამ სამშობლო 1921-39 წლებში დატოვა, მეორე ტალღა კი ემიგრაციაში 40-50 წლებში — მეორე მსოფლიო ომის დროს აღმოჩნდა.

ქართული ემიგრაციის ერთ-ერთი საინტერესო და მნიშვნელოვანი ნარმომადგენელია ელიზბარ ბიჩინაშვილი, რომელიც უცხოეთში სწორედ მეორე მსოფლიო ომის დროს აღმოჩნდა.

ელიზბარ ბიჩინაშვილის ტრაგიკული ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესწავლით, რის საშუალებასაც მისივე პირადი არქივი და დის — ციალა ბიჩინაშვილის მიერ ნაამბობი ზეპირი ისტორიები გვაძლევს, შეგვიძლია გავითვალისწინოთ ზოგადად იმ ხნის ქართველ ემიგრანტთა ცხოვრების პირობები უცხოობაში, ინტერესები, განცდები, დამოკიდებულება სამშობლოსადმი, როგორ აენწყო მათი ცხოვრება ომის შემდეგ, თუ როგორ უყურებენ საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ვითარებას. განსაკუთრებით გამოვყოფ ერთმანეთისადმი დამოკიდებულებას, მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა ქვეყნებში ცხოვრობენ, ერთმანეთს შეძლებისდაგვარად მხარში უდგანან, სულიერად, მატერიალურად, წერილების საშუალებით უზიარებენ საკუთარ ფიქრებსა და ოცნებებს, იგონებენ სამშობლოში გატარებულ წლებს.

როგორც ელიზბარის, ისე მისი ქართველი ემიგრანტი მეგობრების წერილებზე დაყრდნობით, ასევე შესაძლებელია, მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების, სადაც ისინი ცხოვრობენ: ბრაზილიის, ამერიკის, გერმანიის, ავსტრიის, იტალიის, საფრანგეთის, სოციალურ-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ვითარებაზე დაკვირვება.

გარდა ამისა, ელიზბარის ცხოვრების კვლევისას იკვეთება სახვა ქართველ ემიგრანტთა სახელებიც; მათი ნაწილი მეტნაკლებად ცნობილია, ნაწილი კი, ისევე როგორც ელიზბარი, დღემდე უცნობი.

ელიზბარ ბიჩინაშვილი დაიბადა 1920 წლის 26 თებერვალს, თბილისში, საკმაოდ რთული ბავშვობა ჰქონდა. 1930 წელს მამა განუკულავეს, რაც ძალიან განიცადა. 1965 წლის 2 ნოემბრით დათარიღებულ წერილში, რომელსაც დას სწერს, უყვება თუ როგორ ცდილობდა მამის დახსნას:

„თქვენ ძალიან პატარები იყავით და ალბათ არ გეხსომებათ მამის დაულალავი შრომა, რომელიც უნაზღაურებოდა ტანჯვით. მე იმდენად მანუხებდა მამის ტანჯვა, რომ იძულებული ვი-

ყავი მომექრთა თიანეთის სამხედრო კომისარიატის თანამშრომლები, რათა ადრეულ ასაკში გავეწვიე წითელ არმიაში მოხალისედ; მინდოდა ამით შემემსუბუქებინა მამის მძიმე ცხოვრების პირობები. ძალიან ახალგაზრდა ვიყავი, მაგრამ ბევრი ვიმოქმედე და მამა დავიხსენი; როგორც იცით ამას მოჰყვა ომი და

შევიქენი უდანაშაულო მსხვერპლი. ეს ამბავი დღემდე არავინ იცოდა“ (სხეც, ელ. ბიჩინაშვილის არქივი, №5).

ელიზბარი 19 წლისა წავიდა ჯარში, მსახურობდა ბალტიისპირეთში. 1939 წელს საბჭოთა კავშირმა მოახდინა ბალტიისპირეთის ოკუპაცია, ასე აღმოჩნდა ომის მონაწილე. 1943 წელს დაიჭრა, მეგობრებისგან მიტოვებულმა გადაწყვიტა თავად მიეღწია რომელიმე ნაწილამდე. მისთვის მივიდა კიდეც, მაგრამ აღმოჩნდა გერმანელების. მათ რა თქმა უნდა ტყვედ აიყვანეს.

საგარეო დღიურს, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო ნაწილია მისი არქივის. მოიცავს პერიოდს 1944 წლის 9 იანვრიდან 11 იანვრის ჩათვლით; სულ სამი დღის ამბებია მოთხრობილი, მაგრამ ძალზე საგულისხმო და მნიშვნელოვანი, რადგან დეტალურად არის აღწერილი ბატალიონების გადაადგილება, იმ სოფლის მცხოვრებთა მძიმე პირობები, სადაც მოსასვენებლად ჩერდებოდნენ, ის სირთულეები, რაც ჯარისკაცებს გზაში ხვდებოდათ. აღწერილი აქვს როგორც საკუთარი, ისე სხვა ჯარისკაცთა განცდები, მოგონებანი სამშობლოზე.

დასაფასებელია, რომ იმ გაუსაძლის ვითარებაში დღიურს აწარმოებდა.

ომის დამთავრების შემდეგ, როგორც დის, ციალა ბიჩინაშვილის ნაამბობით ვიცით, ელიზბარი ცხოვრობდა გერმანიაში, ზალცბურგში, სადაც მეგობართან, ვინმე ნიკალაევთან ერთად თავს ირჩენდა მანქანების შეკეთებითა და გაყიდვით. 1948 წელს დაქორწინდა ეროვნებით უკრაინელ ქალზე, ჟენია დემიდენკოზე, რომელიც ასევე ემიგრანტი იყო. გერმანიიდან ბრაზილიაში წასვლა მალევე გადაწყვიტა, საბოლოოდ სან-პაულუში დამკვიდრდა. ეყოლა ორი შვილი, შვილიშვილები და შვილთაშვილები, მეუღლე ცოცხალია, დღემდე სან-პაულუში ცხოვრობენ. ელიზბარი გარდაიცვალა 2004 წლის 4 ნოემბერს. ფერფლი დაკრძალულია თბილისში.

მისი პირადი წერილები განმსჭვალულია პატრიოტიზმით; ძალიან განიცდიდა სამშობლოდან შორს ყოფნას. განსაკუთრებით იმ ფაქტს, რომ შვილებს არ ჰქონდა საქართველოს ნახვის საშუალება. 1971 წლის 28 თებერვლით დათარიღებულ წერილში, რომელსაც დას სწერს, აღნიშნავს:

„ჩემი შვილები იზრდებიან როგორც სიცოცხლემისჯილი ტყვეები; სად წავლენ, ვისთან მივლენ, ვინ გააჩნიათ?! ჩემი გულისთვის იტანჯებიან, თუმცა არავითარი ბრალი მიუძღვით სამშობლოს წინაშე... მე არავის გავქცევია, ჩავვარდი

მეუღლესთან, ჟენია დემიდენკოსთან, ერთად

დაჭრილი ტყვედ; თუ დაისმის საკითხი რატომ ფიცი არ შევასრულე და თავი არ მოვიკალი?! იმიტომ, რომ უგონოდ ვიყავი, როცა გონს მოვედი აღმოვჩინე ტყვეთა ლაგირის ლაზარეთში; თუ კითხვა ჩნდება, ომის შემდეგ რატომ არ დაებრუნდი სამშობლოში სინდისმა არ მომცა საშუალება, რადგან საბჭოთა მთავრობის წესით მე ვითვლებოდი მოღალატედ, ამიტომ საქართველოსკენ მომავალი გზები გადაღობილი იყო. თუ სამშობლოს ვშუღვარ არაუშავს, მთავარია, რომ მე ვარ ქრისტიანი რისი საფუძველიც დგას სიყვარულზე და შეუძლებელია ჩემში ვინმემ ნაშალოს სამშობლოს სიყვარული და სიდიადე“ (ხეც, ელ. ბიჩინაშვილის არქივი №12).

ელიზბარის პირადი არქივი შეიცავს უცნობი ქართველი ემიგრანტის, ბესარიონ რეხვიანის პირად წერილებსაც. ბესარიონის შესახებ ჩვენთვის ამჟამად ცნობილია მხოლოდ ის, რომ მეორე მსოფლიო ომში მონაწილეობდა, ტყვედ ჩავარდა და ომის დამთავრების შემდეგ ემიგრაციაში გაატარა ცხოვრება. ჯერ გერმანიაში, შემდეგ ბრაზილიაში დამკვიდრდა. ახლო მეგობრობა და ნათესაობა აკავშირებდა ელიზბართან. გარდაიცვალა ბრაზილიაში.

გარკვეულ ხანს ბესარიონი საკმაოდ შეძლებულად ცხოვრობს, აქვს საკუთარი საყავსო ბრაზილიაში, არის ერთ-ერთი ქართული „კომიტეტის“ თავმჯდომარე და შეძლებისდაგვარად დახმარებას უწევს სხვადასხვა ქვეყნებში მცხოვრებ ემიგრანტ ქართველებს, ნაცნობს თუ უცნობს, სხვადასხვა საბუთებისა მონაწილეობის მიღებაში.

არქივის ამ ნაწილში იკვეთება მიხაკო წერეთლის სახელი, კერძოდ, 1946 წლის 30 ნოემბრით დათარიღებულ წერილში გივი კობახიძე სწერს ბესარიონ რეხვიანს:

„მე და მიხეილ წერეთელი მისი რძლით და შვილიშვილით წელიწადნახევარი ერთად ვიყავით, ამჟამად დავშორდით. ისინი დარჩნენ სოფლად მე კი ცოლით მიუნხენში გადმოვსახლდი, მალე ალბათ ისინიც აქ გადმოვლენ საცხოვრებლად. მისი ვაჟი, ოთარი, იყო გერმანულ ჯარში, 1945 წლის შემდეგ მისი აღარაფერი ისმის დაიკარგა, დარჩა მოხუცი წერეთელი მარტო რძლით და შვილიშვილით; საქმე ის არის, რომ მისმა შვილმა დაქორწინება ვერ მოასწრო, გერმანული კანონის მიხედვით, ცოლ-შვილი, წერეთლებს ვერ მიიღეს. მიხეილს სურს, რომელიმე ქართული დაწესებულების საშუალებით, რაც კი დღესდღეობით ჩვენ ვაკვანია, ე.წ. „კომიტეტის“ გზით საბუთის მიღება“ (ხეც, ელ. ბიჩინაშვილის არქივი №167).

მოგვიანებით მიხაკო წერეთელი თავად სწერს წერილს ბესარიონს აღნიშნულთან დაკავშირებით. ზემოთ მოყვანილი წერილი იმ მხრივაც არის მნიშვნელოვანი, რომ მასში მოიხსენიება იქ არსებული ქართული დაწესებულება „კომიტეტი“, ჩანს აღნიშნული დაწესებულების არსებობის როლი და მნიშვნელობა.

როგორც ცნობილია, სხვადასხვა კომიტეტები და ქართული პოლიტიკური გაერთიანებანი, ემიგრაციის პირველივე წლებში იქმნებოდა სხვადასხვა ქვეყნებში მცხოვრებ ქართველ ემიგრანტთა მიერ, სადაც დროდადრო იკრიბებოდნენ და მსჯელობდნენ მნიშვნელოვან და აქტუალურ თემებზე, რომელიც ეხებოდა ემიგრაციას, სოციალურ-პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ვითარებას. ცნობილია „საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტი“, „კავკასიის განმათავისუფლებელი კომიტეტი“, „კავკასიის დამოუკიდებლობის კომიტეტი“ და სხვა. თუმცა ამ შემთხვევაში არ არის დაკონკრეტებული, რომელ კომიტეტზეა საუბარი.

შვილთან, გიორგისთან, ერთად

ამ მხრივ საინტერესოა ამერიკაში მცხოვრები ლადო შარაბიძის (1900-1975) წერილები ბესარიონ რეხვიანისადმი. 1952 წლის 4 ივლისით დათარიღებულ წერილში ლადო შარაბიძე სწერს ბესარიონს:

„...აქაური ქართველები კარგად არიან, თუმცა რაც პოლიტიკურად დაინყეს მუშაობა, აქაური ძველი ემიგრანტები კრებაზე აღარ მოდიან. პირველი იმიტომ, რომ მათ ჩვენი ქვეყნის ბედი არ აინტერესებთ, მეორე ის, რომ რუსულად ლაპარაკის უფლებას არ ვაძლევთ, ქართული კი ეკრძალებათ; ეს ხალხი ფიქრობს უმეტესად საკუთარ ინტერესებსა და დოლარებზე ვიდრე ქართულ საქმეზე“ (ხეც, ელ. ბიჩინაშვილის არქივი №205).

საინტერესოა 1951 წლის 26 მარტით დათარიღებული ლადო შარაბიძის წერილი ბესარიონისადმი, რომელშიც საუბარია ნიუ იორკში ქართულ-ამერიკული ლიგის არსებობისა და შექმნის მიზნების შესახებ, აქაც მოიხსენიებიან ძველი და ახალი ემიგრანტი ქართველები. ამონარიდი წერილიდან:

„...აქ უკვე ბლომად შეიყარეთ ახალი ქართველები. ძველები ძალიან ცოტა მოდიან, ქართული საქმით დაინტერესებული არ არიან. ესენი მაინც არ დაბრუნდებიან სამშობლოში, რომც გათავისუფლდეს. ბევრნი არიან სოსოს თავყვანისმცემლები. ამ ერთი თვის წინათ შედგა ქართულ-ამერიკული ლიგა, კომიტეტის თავმჯდომარე არის თავადი თეიმურაზ ბაგრატიონი“ (ხეც, ელ. ბიჩინაშვილის არქივი №203).

ასევე, საინტერესოა 1946 წლის 7 თებერვლით დათარიღებული შოთა მარგველაშვილის წერილი ბესარიონისადმი, რომელშიც ჩანს ქართველების მძიმე ცხოვრების პირობები და თავის დამკვიდრების გზების ძიება:

„ბესო, ძალიან მაინტერესებს ზალცბურგის მდგომარეობა, ავინაროვებენ თუ არა ქართველებს. აქ ძალიან ცუდი ვითარებაა, მალე გერმანელებს ელოდებიან სხვადასხვა ქვეყნებიდან და თუ მიეცათ ცოტა უფლებები შეგვჭამენ, ხომ იცი როგორ სძულთ გერმანელებს უცხოელები. ზოგიერთმა ამერიკელების დახმარებით წამოიწყო საქმე, მაგრამ ამჟამად გაყინულია, რადგან ესენი გასაქანს არ აძლევენ. აქ არიან კარგი ქართველი ყმაწვილები, რომლებიც გერმანელობის საბუთს ატარებენ. ეს გამოიწვია იმან, რომ როდესაც ინგლისელებმა რუსებს გადასცეს, გამოიქცნენ და გერმანელებს შეაფარეს თავი, ახლა სურთ ისევ ქართველებად გადმოენერონ, გთხოვ, დაეხმარე.“

თუ შესაძლებელია ჭანტურიას გამოუგზავნე ცნობა, თითქოს გამბურგში, საჭიროა ტანსაცმლის მისაღებად“ (ხეც, ელ. ბიჩინაშვილის არქივი №168).

P.S.

ყოველივე ზემოთქმული კიდევ ერთი დასტურია, რომ ემიგრაციის თემა გარდა მისი დიდი მნიშვნელობისა, ამოუწურავია. კიდევ ერთხელ ვრწმუნდებით, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია თითოეული ქართველი ემიგრანტის, ერთი შეხედვით, უმნიშვნელო ცხოვრებისა და მოღვაწეობის კვლევა, ანალიზი და ფართო საზოგადოებისთვის მინოდება.

ამ სტატიაში ძალზე მოკლედ არის გადმოცემული, ელიზბარ ბიჩინაშვილისა და რამდენიმე ქართველი ემიგრანტის ცხოვრება და მოღვაწეობა ემიგრაციაში.

მისაბაძი და დასაფასებელია მათი სწრაფვა ქართული ენის დაცვის, ეროვნულობისა და ტრადიციების შენარჩუნებისკენ.

ნათელა არველაძე

იქ, საიდანაც იწყება საქართველო

2014 წლის 19 აპრილს ნანა დემეტრაშვილს 75 წელი შეუსრულდებოდა. მისი დამსახურების მიზეზით ამ დღეს ნათესავე მეგობრების მხოლოდ ვინო ნრე ვერ აღვნიშნავდით. მისი ქალიშვილის, ანა ნიკოლაშვილის, თაოსნობითა და ორგანიზაციით ამ თარიღს ფართოდ აღნიშნავს მესხეთის თეატრი — ამ მხარის ხელისუფალთა და შესაბამისი სამინისტროს ხელშეწყობით, ნინო ჩხიკვიშვილმა წიგნი მიუძღვნა ამ თარიღს — ასე დაიწყო სამზადისი. იმ დღეებში კი ნანას საიუბილეო თარიღისადმი მიძღვნილი ღონისძიების სტუმრებსა და მონაწილეებს მასპინძლობას უპირველესად უწევდნენ ნანას შვილები — მამუკა და ანა...

26 აპრილს მესხეთის მივემგზავრები. ნანასთან ნახევარსაუკუნეზე მეტი ხნის მეგობრობა მაკავშირებს. 17 საათზე საიუბილეო საღამო დაიწყება. ველავ. ფიქრში ვიძირები. ვიხსენებ მასთან გატარებულ დღეებს. თვალწინ ჩამიქროლა მთელმა ეპოქამ, პოლიტიკურმა კატაკლიზმებმა, სოციალურულმა მოვლენებმა, სათეატრო დღესასწაულებმა, წუხილისა და ტკივილის სიმწვავემაც. არაერთმა ხიფათიანმა თუ კვიმატიანმა შემთხვევამაც გაიღვია ჩემს გონებაში. მოსაგონარი საკმაოზე მეტი მაქვს...

ბორჯომის ხეობა გაზაფხულის სიკვლეუციტ გვეგებება. ბუნების ხელშეუხებელი სიდიადე თვალს მტაცებს. საინტერესო ფაქტებს ვიხსენებ, რომ საღამოს გავუშხილო დარბაზს — როგორ ეტრფოდა ნანა მესხეთის მინაწყალს, ციხე-კოშკებსა თუ ქვაში გარინდულ ნაქალაქარს; როგორი თავგანწირული სიყვარული დაჰქონდა ვაჟკაცურ სულში თავისი მაყურებლისადმი, უნებურად ზეცას ავხედე. ცას შავი ღრუბელი აჰკვროდა, აწყურთან მისულვას ავბედიტად დაგვყურებდა და... ცა ჩამოიქცა თითქოს, მუშტის სიმსხო სტყყვა ნობათივით ცვიოდა მაღლიდან. ბუნება იქადნებოდა, გვირისხდებოდა, რადაცას გვემართებოდა. უთუოდ ნაამაგარი ქალბატონის ტკბილმწარე ხვედრს იხსენებდა. ელვასავით გაკრთა გონებაში — ნუთუ ავდარი დააფრთხობს მაყურებელს?! საღამოს დაწყებისათვის მზემ გამოანათა — ბუნებამ გამოიგლოვა და მიწყნარდა. უთუოდ ღრმად ჩახვეული სატკივარი ამოანთხია...

თეატრის შენობა უჩვეულოდ გარინდული, სიმყუდროვეში ჩაძირული დაგვხვდა. ქალის ნათურები გამორთეს და ბინდიან დარბაზში აღმოჩნდი. ჩამიჩუმი არ ისმოდა. ახალციხელი დარბაზისელი მაყურებელი ცნობისნადილიტ შეჰყურებდა სცენას. დარბაზი გადაჭედლი იყო! ავდარსაც კი არ შეუშინდნენ ახალციხელები — მაყურებლის მაღლიანი მესხიერება უფასებდა ნაამაგადარ ქალბატონს დამსახურებას, ღვანლს, გაღებულ მაღლს. ნანა არამარტო ახსოვთ ახალციხეში, ნანა დემეტრაშვილი უყვართ, პატივს მიაგებენ მის ხსოვნას, სათანადოდ აფასებენ! უანგაროა მაყურებლის სიყვარული! ამ გარეგნულად მშვიდი, მაგრამ შინაგანად დამუხტული დარბაზის შემყურეს, მოგონებებით დახუნძლული, მომზადებული სიტყვით გამოსვლა შეუფერებლად მეჩვენა. მათ ვერ შევბედავდი რამდენიმე ორღესული ეპიზოდის გამხელას. მოვლენა უნდა ამეხსნა. უეცრივ გამოიკვეთა ჩემს გონებაში მთავარი სათქმელი...

ნანა დემეტრაშვილის სახელი და მესხეთის თეატრი განუყოფელია. ახალციხეში პროფესიული თეატრის აღორძინება მის სახელთან მარადიულად არის დაკავშირებული. ეს მოხდა 1967 წლის დასაწყისში, როდესაც ვასილ კიკნაძის რეკომენდაციით ნანა დაინიშნა მესხეთის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელად. მაშინ ნანა 28 წლის ყმანვილი ქალი გახლდათ,

ძველმოდური მუშტის სიმსხო ნანწავითა და ახალგაზრდული შემართებით, ახალი სათეატრო იდეებითა და მოქმედების უინით აღსავსე. ამავე წლის 23 სექტემბერს თეატრის ძველ შენობაში ახალგაზრდულმა დასმა წარმოადგინა ოთარ ჩხეიძის „თედორე“.

ეს ის დროა, როდესაც სამოღვაწეო ასპარეზზე არამარტო გამოვიდა რეჟისორთა ახალი თაობა, არამედ მათ უკვე დაიმკვიდრეს გამორჩეული ადგილი წინმავალთა მიერ გაკვალულ გზაზე და ამით, წინაპართა მსგავსად, ფართო ჰორიზონტი აღმოუჩინეს სასცენო ხელოვნებას იმ სათეატრო სივრცეში, რომლის ნაწილადაც მოიაზრებოდა ქართული სცენაც.

დიდი ძვრებითა და სიახლეთა ძიებით აღინიშნა „ამ ახალთა“ მოღვაწეობა. მათ გაიმეორეს ახალი ტიპის რეჟისორთა უპირველესი სვლა: XIX საუკუნის უკანასკნელი მეოთხედის სათეატრო სარბიელზე ახალი თეატრების დაარსებით რომ აღინიშნა. გასული საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოსა და 60-იანი წლებში ოლეგ ევრემოვი და მისი ერთმორწმუნე არმია ქმნის თეატრ „სოვრემენიკს“, იური ლიუბიმოვი ჩაუდგა სათავეში ტაგანკის თეატრს, ანატოლი ეფროსი ლენინური კომკავშირის თეატრში ამკვიდრებს განსხვავებული სათეატრო ესტეტიკით გამორჩეულ ხელოვნებას; რუსთაველის თეატრს კალაპოტს უცვლის მიხეილ თუმანიშვილი თავის „შვიდკაცასთან“ ერთად, 1967 წელს რუსთავეში გაიხსნა თეატრი, გიგა ლორთქიფანიძისა და თანამზრახველ მსახიობთა თაოსნობით, თემურ ჩხეიძე ჩაუდგა სათავეში შალვა დადიანის სახელობის ზუგდიდის თეატრს და სხვა... სტუდიურმა მოძრაობამ მოიცვა იმჟამინდელი საკავშირო სივრცე, ლიდერი და ერთმორწმუნე დასი — ასე აღინიშნა კიდევ ერთი ეტაპი ჩვენში რეჟისორული თეატრის აღორძინებას.

ნანა დემეტრაშვილი თავისი ახალგაზრდული დასით ამ მოძრაობის მონაწილე აღმოჩნდა და მესხეთის მინაზე არამარტო პროფესიული თეატრი აღორძინდა, არამედ შეიქმნა ეროვნული რეჟისორული თეატრი — ყველა დამახასიათებელი ნიშნით. რეჟისორული თეატრის რუკაზე გაჩნდა ახალი წერტილი — ახალციხეში არსებული მესხეთის თეატრი! ამ სიმალლიდან უნდა შეფასდეს ნანა დემეტრაშვილის მოღვაწეობაც.

რეჟისორული თეატრის თვისებათა შორის მნიშვნელოვანია თანამოაზრეთა ფართო სპექტრის მოზიდვა და მრავალფუნქციური სასცენო ხელოვნების აღმოცენება. თანამოაზრეობის ცნება გაფართოვდა რეჟისორული თეატრის შემწეობით. აქ არამარტო თანამზრახველი დასი იგულისხმება, არამედ სხვადასხვა დარგის ხელოვნათა თანაშემოქმედებაც. ნანამ შეძლო დასის, მწერლების, მხატვრების, კომპოზიტორთა, ქორეოგრაფთა, თეატრის სხვა კომპონენტთა შედუღაბება, ერთიანი სათეატრო იდეით შეკავშირება და ერთიანი მიზნისაკენ წარმართვა მათი შემოქმედებითი ძიებებისა.

ამ თეატრს რეჟისორ-ლიდერი ედვა სათავეში, რომელიც მხედართმთავრის დარად ბრძოლის ველზე (სცენაზე) ხელმძღვანელობდა ცოცხალი ძალისა და სასცენო ტექნიკის სიმწყობრეს, გადაადგილებასა და ახალ დაჯგუფებას, ტაქტიკასა და სტრატეგიას. მამაკაცურ პროფესიას დაჯერებით შეეჭიდა ნანა!

თანამოაზრეობა, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს ერთგვაროვან აზროვნებას. მთავარია ლიდერსა და დასს, ლიდერსა და სათეატრო კომპონენტებს გააჩნდათ საერთო მისწრაფება, ერთიანი შემოქმედებითი და მოქალაქეობრივი კრედო. მათ ჰქონდათ მიზანი და ამ მიზნისკენ სავალი გზა გამოკვეთა ლიდერმა, შემოქმედებითი გუნდი კი ენდობოდა ლიდერს, სწამდა

მისი და ერთგულედა მას. ასეთი იყო თეატრი თავისი ისტორიის პირველ ეტაპზე, მაშინ როდესაც მაშინდელი თეატრალური ინსტიტუტისა და ტექნიკუმის კურსდამთავრებული ყმანვილი გოგო-ბიჭები თბილისიდან გაემგზავრნენ ახალციხისაკენ. ახალგაზრდული ენთუზიაზმით, დაუდგრომელი ენერჯითა და მოზღვავებული იმედიანობით დაიწყეს საქმიანობა იქ, სადაც დროისა თუ ადამიანთა გულგრილობის შედეგად მიმოხვეულ ქვებსა თუ ლოდებზე საქართველოს უძველესი ისტორია ლაღადებდა.

მეორე ნიშანი, რაც საერთოდ დამახასიათებელი აღმოჩნდა იმ პერიოდის სასცენო შემოქმედებისათვის, იყო აქცენტის გამახვილება „ჩვეულებრივი მოკვდავის“ ე.წ. „პატარა ადამიანის“ გააქტიურებაზე, მისი თავგადასავლისა და სულიერი სამყაროს „თვლით უხილავ“ (ვალერიან გუნია) მოძრაობათა აღმოჩენაზე, ამ კვლევა-ძიებისათვის სახიერი გამოსახვის ფორმათა მიკვლევაზე. სასცენო ფიცარნაგზე ღმერთებს, გმირებს, იმპერატორებს, კეისრებსა თუ ფარაონებს ჩაენაცვლენ ის ჩვეულებრივი პერსონაჟები, რომელთათვისაც აუცილებელი შეიქნა პასუხისმგებლობის გრძნობის აზვირთება საქვეყნო საქმეთა მიმართ. მეორე მსოფლიო ომმა სრულიად ნათლად დაანახა ინტელექტუალებს, რომ ჩვეულებრივ მოკვდავთა თავდადრეკილი თვინიერებისა და უმოქმედობის სანაცვლოდ ევროპამ მიიღო ჰიტლერის მოსვლა ხელისუფლებაში, ხოლო აღმოსავლეთ ევროპამ და მცირე აზიამ — სტალინის მმართველობა. გმირიცა და ჩვეულებრივი მოკვდავიც კაცობრიობის განვითარებისათვის ერთ უღელში იყვნენ შეზღუდული. რა თქმა უნდა, სხვადასხვა რანგისაა მათი მონაწილეობა სამოქალაქო ცხოვრებაში, მაგრამ „პატარა ადამიანისათვის“ აქტიური მოქმედების, მოქალაქეობრივი თვითშეგნების ამაღლება ბევრნილად განაპირობებს განონასწორებულ თანაცხოვრებას, მესხეთის თეატრის რეპერტუარიც ამ ვითარების გამომხატველი აღმოჩნდა.

ჩვეულებრივი ბერი თედორე კრიტიკულ ვითარებაში შინაგანად მზად აღმოჩნდა გამხდარიყო გმირი, ჩაედინა გმირობა — ეხსნა სამშობლო დუშმანისაგან. აქ არჩევანის შესაძლებლობამ გმირული სულისკვეთების აღზევება მოახდინა. ამ ნიშნითაც ღირებულია ტრადიციის, მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ნანას სულიერ სამყაროში ღრმად გაედგა ფესვები ჩვეულებრივში არაჩვეულებრივის დანახვის აუცილებლობას. ამაღლებულისა და რეალურის დაახლოებას ცდილობდა იგი, რადგანაც მისი შინაგანი სამყარო, ადამიანური ბუნება და მისწრაფება ამ მასშტაბური, ზედროული, გამორჩეული, ზნეობრივად აღმატებული გმირების თავგადასავლის ჩვენებას ელტვოდა. ეპოქის მოთხოვნა და მისი სულიერი სამყარო ადეკვატური არ აღმოჩნდა. ნანა, როგორც რეჟისორი, ცდილობდა ამ ორი სანყისის, ორი ადამიანური სამყაროს „დამოყვრებას“. დროება კი საამისოდ არ იყო მოწოდებული, მისი შემოქმედებითი კრედიო ყოველთვის ვერ „თავსდებოდა“ ეპოქის მოთხოვნათა შესაბამისობაში. მით უფრო, რომ ამ პერიოდისათვის დასავლეთის შემოქმედებითი ინტელექტუალები ემზადებოდნენ და შეძლეს კიდევ, ბუნების მშვენიერების კვარცხლბეკიდან ადამიანის ჩამოქვეითება „ბუნების კაპრიზის“ (ფოკემა) რანგში. ევროპის შუაგულიდან დაძრული ტალღა პოსტმოდერნიზმისა „ღირებულებათა სისტემის“ რევიზიით ცდილობდა კორექტივის შეტანას ხელოვანთა საზოგადოებრივ სივრცეში, ეს ტალღა ჯერ კიდევ შორეულ ღელვად მოიაზრებოდა, მაგრამ მისი ექო მაინც აღწევდა ჩვენს „დაზურულ სივრცეშიც“. ნანა დემეტრაშვილი გამოუსწორებელი რომანტიკოსი გახლდათ და ძნელად ურიგდებოდა დროის იმ მოთხოვნას, რაც ადამიანის დაკნინებული მდგომარეობის ასახვას გულისხმობდა.

და მაინც შესაძლებელია აღინიშნოს, რომ ნანა დემეტრაშვილის სარეპერტუარო პოლიტიკა გათვლილი აღმოჩნდა პატრიოტული სულისკვეთების აღზევებისათვის იქ, „საიდანაც

ნანა დემეტრაშვილი

იწყება საქართველო“. თვით მესხეთის ბუნება, ისტორიული ძეგლები, ქვაში ნაძვრნი ისტორია უბიძგებდა რეჟისორს ამაღლებულის გამოსახვისაკენ, მით უფრო, რომ ამგვარი სათეატრო ესთეტიკა მისი ადამიანური ბუნებისათვის ეგზომორგანული გახლდათ.

არის კიდევ ერთი „ლოკალური“ პრობლემა, რომელმაც უზომო პასუხისმგებლობა დააკისრა მესხეთის თეატრს: ეს მხარე, მით უფრო ახალციხე, ჭრელი მოსახლეობით გამოირჩეოდა. იმ დროისათვის, როცა ეს თეატრი „ამოქმედდა“, საკომუნიკაციო ენა ბარბარიზმებით მეტისმეტად დაბინძურებული გახლდათ. მოსახლეობა მეტყველებდა ქართულ-სომხურ-რუსულ სიტყვათა სიმბიოზით. დანაგვიანებულ ენას არამარტო კუთხური დიალექტი, არამედ საერთოდ ბუნებაში არარსებული სიტყვათა შეთავსებაც ახასიათებდა. გულსაკლავი იყო ახალგაზრდების შორისდებულებით გაჯერებული, ღარიბული ლექსიკა! „რა ენა ნახდესო“ გვაფრთხილებდა პოეტი, მაგრამ ადგილობრივი პარტიული ელიტა დანიშნურების მოლოდინით უფრო იყო დაკავებული, ვიდრე ეროვნული პრობლემების გადაწყვეტით (იყვნენ გამონაკლისებიც, მათ მხარდაჭერას გრძნობდა თეატრიც). სცენიდან კი ისმოდა ძარღვიანი, დარბაისლური, სალიტერატურო ქართული, რომლის ხიბლს მალე დაენაფა ყმანვილკაცობა.

თეატრის დამსახურებაცაა, ახლა ასე რომ მეტყველებენ ახალციხეში.

აღსანიშნავია ახალციხეში გახსნილი თბილისის უნივერსიტეტის ფილიალი. თეატრთან ერთად ამ უმაღლესმა სასწავლებელმაც უდიდესი როლი შეასრულა მესხეთში, ძირძველ ქართულ მინაზე, სალიტერატურო ქართული ენისა და მეტყველების დამკვიდრებისათვის. მართალია ამ მხარეს სალიტერატურო ქართულით მეტყველება ოდითგანვე მოსდგამდა, მაგრამ მოსახლეობის სიჭრელის მიზეზით უწინარესად ენა შეირყვნა. ამიტომაც ფასდაუდებელია თეატრის ღვანლი ამ თვალსაზრისითაც.

კიდევ ერთი პრობლემაა, რომელიც მაგისტრალურ ხაზად გასდევს ნანა დემეტრაშვილის პიროვნებასა და მოღვაწეობას. ნანა ჭეშმარიტი პატრიოტი გახლდათ თავისი მინა-წყლისა, თავისი ქვეყნისა და ერისა, თავისი თეატრისა. მისი შემოქმედება ამ ნიადაგიდან საზრდოობდა, საქართველოს ისტორიის ნიაღდან იკვებებოდა, ეროვნული სულისკვეთებით იკრებდა ძალ-ღონეს. შემთხვევითი არ არის, რომ სწორედ ოთარ ჩხეიძის პატრიოტულმა დრამებმა შეაძლებინეს ყმანვილ რეჟისორს გამოეხატა საკუთარი პოზიცია, მისწრაფება, ეროვნული თვითშეგნება. „თედორე“, „ქეთევანი“, „გიორგი“

— მწერლისა და რეჟისორის სულიერი თანახმიერების შედეგად აღმოცენებული სპექტაკლებია, სადაც სრული სახით წარმოჩნდა ახალგაზრდული დასის შემოქმედებითი პოტენციალიც.

ოთარ ჩხეიძის დრამებმა გაამდიდრეს თვით მსახიობთა მეტყველების კულტურა, სალიტერატურო ენის კულტი კი აამაღლეს მაყურებელთა მეტყველებაც. ნანა დემეტრაშვილის მემამბოხე სასცენო შემოქმედებას ძალზე მოუხდა მწერდული შემართება, რომელიც დარბაზის განწყობას ეხმიანებოდა და თავის სათქმელს აღმოსთქვამდა მწერლის გულწრფელი, მრავალფეროვანი, დინჯი ლექსიკით. ამავე პრობლემის გადაწყვეტას ეხმიანებოდა შილერის „ყაჩაღების“ სასცენო ადაპტაციაც. ოთარ ჩხეიძის პატრიოტული დრამები და შილერის „დაშნისა და წამოსასხამის“ ეპოქის ტრაგედია ავსებდნენ ერთმანეთს — ერთი სამშობლოს ტრფივალს ქადაგებდა, მეორე — მემამბოხე სულისკვეთებით ახალგაზრდების მისწრაფებას წარმოაჩენდა, რაც ცხოვრების შეცვლის აუცილებლობით იყო ნაკარნახევი.

პატრიოტიზმი და მებრძოლი განწყობა მესხეთის თეატრის პირველი პერიოდის ნიშანდობლივი თვისებაა, რამაც ანდამატივით მოიზიდა წრფელ ვნებათაღელვას დანატრებული მაყურებელი, ყურნალისტები, სათეატრო კრიტიკა...

ნანა დემეტრაშვილი ამ დასის მარტო ხელმძღვანელი როდი იყო. ის გახლდათ მონოდებით მზრუნველი, მფარველი, მოჭირნახულე. დედობრივი პატრონობა მისი ხასიათის ღერძად გამოიკვეთა და დასის ქომავად იქცა: ვის შვილი მოუნათლა, ვის შვილი მონათვლინა, ვის ეკონომიურად დაეხმარა, ვის წამალი უშოვა, ვის ავადმყოფი ოჯახის წევრის განკურნებისათვის გადაიკლა თავი. იგი კრუხივით დაფოფინებდა მთელს კოლექტივს და უშურველად გაღებული სიკეთით მხარში ედგა თითოეულს. თავდაუზოგავად იცოდა ლხინიც, გლოვაც, სხვათა ჭირის გაზიარებაც. კრუხის ფრთის ქვეშ გულდინჯად გრძობდნენ თავს დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის „განწირული“, ოჯახის მზრუნველობას მოკლებული და ადრინანდ წამოქორჩილი გუშინდელი გოგო-ბიჭები. როცა „წინილები“ წამოიზარდნენ, კრუხობა თავად მოინადინეს. უმადურობამ გაიდგა ფესვი და მოხდა ის, რაც მოხდა... ორი ათეული წლის თავდადებული შემოქმედებით-ადმინისტრაციული მოღვაწეობის შემდეგ ნანამ თეატრი დატოვა...

ნანა დემეტრაშვილი აქტიური, მებრძოლი, შემართებით გამორჩეული მოღვაწე გახლდათ. მთელი ამ მხარის კულტურული ცხოვრების შუაგულში აღმოჩნდა მხოლოდ იმიტომ კი არა, რომ თეატრი ემსახურებოდა სრულიად მესხეთს — სპექტაკლებს თამაშობდნენ არამარტო რაიონულ ცენტრში, არამედ სოფლებსა თუ დაბებში, ყველგან, სადაც სამანქანო გზის შემწეობით შეიძლებოდა სანახაობის წარმოდგენა. ნანა მესხეთის მინა-წყალზე გამართული ყოველი წამოწყების მოთავე თუ არა, ხელშემწყობი და აქტიური მონაწილე ხდებოდა. ის ყველგან იყო — შოთაობაზე, საფარობაზე, ხერთვისობაზე, ვარძისა თუ აბასთუმანს ჩასულ სტუმართა შეკრებებზე, სადღესასწაულო სამამოებზე, მესხეთში გამართულ სიმ-

პოზიუმებზე, მწერალთა თუ მეცნიერთა თავყრილობებზე, ახალციხეში გამართულ სამეცნიერო სესიებზე... იგი გახდა საყოველთაოდ მიღებული მასპინძელი ამ მხარის შიდა თუ მშინდელი საკავშირო მასშტაბის ღონისძიებებისა. ნანა სისხლხორცეული ნაწილი გახლდათ მესხეთისა, მისი ერთგული, მისი პატრიოტი, მისი კულტურის პროპაგანდისტი, არაერთი საზეიმო საღამოს დამდგმელი, თუ მრავალრიცხოვანი სტუმრების ხალისიანი დამხვედრი. მესხეთს მისი სახით ჩინებული დესპანი ჰყავდა. იგი საქართველოს მოქალაქე-პატრიოტი იყო, ხშირად მიფიქრია, რომ იგი უწინარესად „მესხეთის მოქალაქე“ გახლდათ, მისი მოჭირნახულე, მასზე მზრუნველი, მისი კულტურის ამაყი ამაგდარი.

27 აპრილს მესხეთის თეატრის ახალგაზრდებს შეხვდნენ როსტომ ჩხეიძე, თემურ ჩხეიძე, ნათელა არველაძე. მათ ისაუბრეს აწინდელი ქართული თეატრის საჭირობოტო პრობლემებზე. საიუბილეო დღეები კი დასრულდა კოტე მარჯანიშვილის თეატრის ახალი სპექტაკლის ჩვენებით. ახალციხელმა მაყურებელმა გულთბილად და მხურვალე ოვაციით მიიღო თემურ ჩხეიძის მიერ განხორციელებული ყორდი გალსერანის ნაწარმოების სასცენო ადაპტაცია — „გრონ-ჰოლმის მეთოდი“. სპექტაკლი გულისყურიან დამოკიდებულებას ითხოვს. ახალციხელი ჩინებული მაყურებელი ჩართული აღმოჩნდა ქმედების ურთულეს ხვეულებში. ეს კი ცალკე მსჯელობის თემაა. მესხეთის თეატრმაც აღზარდა თავისი მაყურებელი!..

იმ დღეებში უთუოდ დარბაზში ისხდნენ ისინიც, ვინც 1967 წლის 23 სექტემბერს ტაშით შეეგება ფარდის შერხევას მესხეთის თეატრის ძველ შენობაში. ახლა უკვე, თითქმის ნახევარი საუკუნის შემდეგ, შევერცხლილი ქალბატონები და ჭარმაგი მამაკაცები — ფეხზე მდგომ დარბაზთან ერთად — მადლიერებას გამოხატავდნენ ნანა დემეტრაშვილის მიმართ, რომლის დადგმებმაც მათ სულიერ სამყაროს მხნეობისა და იმედის სხივი შთაბერეს, მათ სულიერებით ცხოვრების დიდებულება შეახსენეს. მაყურებელმა ალალი გრძობით გამოხატა პატივისცემა და ხსოვნა ადამიანისა, რომელმაც სიყვარული და სითბო უხვად მიმოაბნია მესხეთის მინაზე, პროფესიული თვითშეგნებისა და მამულიშვილობის ხნული გაავლო მესხეთის მინაზე, უძველეს კულტურის ძეგლებს მხარში ამოუყენა სასცენო ხელოვნება იქ, „საიდანაც იწყება საქართველო“.

დასრულდა სპექტაკლი „თედორე“

ეკა ბუჯიაშვილი

მისიონერები

ყურნალ „ჩვენი მწერლობის“ სალონურ შეხვედრათა ციკლში გამოკვეთილი ნაკადია მუსიკა, რომლის გარეშეც წარმოდგენილია ჩვენი ყოფა. ამჯერად ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოებაში შეკრებილებს სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფოლკლორული ანსამბლი „სნო“ წარუდგინა.

— დიდი ხანი არ არის, რაც ეს ანსამბლი შეიქმნა, 2012 წელს, და უკვე გამოიკვეთა მისი ესთეტიკური მრწამსიცა და მოქალაქეობრივი პოზიციაც — ფოლკლორულ სიმღერებთან ერთად ისინი კლასიკურ ნაწარმოებებსაც ასრულებენ და მათი მრავალფეროვანი რეპერტუარიდან კარგად ჩანს ამ ადამიანთა ინტერესები. ანსამბლის რამდენიმე წევრი თვითონაც წერს მუსიკას, არანჟირებაში კი ხელმძღვანელი ქეთევან ნიკლაური ეხმარება.

ფართო აუდიტორიამ „სნო“ სტუდენტურ დღეებზე, საქველმოქმედო ღონისძიებებზე, არტგენსა თუ სხვა ფესტივალებზე გაიცნო წარმატებული გამოსვლებით. ჩვენც გვინდოდა ხელი შეგვეწყო მათთვის. ის ადამიანები, რომლებიც ქმნიან ნამდვილ მუსიკას, ჩაკარგულნი არიან ხოლმე ჩვენს დღევანდელობაში, რადგან სხვა რიტმები და ინტერესები ტრიალებს ირგვლივ, არ არსებობს გამოკვეთილი კულტურული და სახელმწიფოებრივი პოლიტიკა ასეთ ადამიანთა დასახმარებლად, ქართული ფოლკლორისა თუ კლასიკური მელოდიების გადასარჩენად და შესანარჩუნებლად, — ასე გახსნა როსტომ ჩხეიძემ შეხვედრა, რომელიც „სნოს“ მიერ შესრულებული სიმღერების ფონზე წარიმართა და რომელზეც არაერთი მნიშვნელოვანი საკითხიც მოექცა შეკრებილთა მსჯელობაში.

წარსულთან გადაახსილი

ანსამბლის შექმნის იდეა სოხუმის უნივერსიტეტის ადმინისტრაციას გაუცნია ქალბატონი ქეთევანისათვის.

საპატრიარქოს დახმარებით სახსრებიც გამოინახა ინსტრუმენტების შესაძენად და პირველი ბირთვიც შეიქმნა. ნელ-ნელა შემადგენლობა გაიზარდა და დღესდღეობით ანსამბლში ოცზე მეტი სტუდენტი მღერის და უკრავს.

მოგვიანებით სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პიარმენეჯერი ეკა სულხანიშვილი შეკრებილებს მათ სახელებსაც გააცნობს (ქეთი ბინაძე, ქეთი ბერიძე, სოფო ნამორაძე, თამთა აბულაძე, სოფიო ქენქაძე, მარიამ ხანიაშვილი, საბა მურაჩაშვილი, მიშა ნათელაძე, ელენე კაციტაძე, ნინო ედიშერაშვილი, ვანო ბიჭაშვილი, ლევან გოლუბიანი, გიორგი დვალი, დავით ჩითინაშვილი, თამარ იდოიძე, შაკო შელეგია, დავით გერსამია, მიშა გოგიძე, მარიამ შარდნაშვილი, მარიამ დანელია, აკაკი გაბრიჭიძე) და იტყვის, რომ თამარობას, 14 მაისს, საიუბილეო თარიღი აღნიშნა უნივერსიტეტმა — 25 წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც სოხუმის უნივერსიტეტის ქართული სექტორი გამოეყო რუსულს, და ოცი წელი, რაც თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილიალად ჩამოყალიბდა.

მოგვიანებით როსტომ ჩხეიძე იმასაც დასძენს, რომ საუკუნის წინათ, 1923 წლის 20 მაისს, უღმერთოდ გაანადგურეს სამხედრო ცენტრი, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი ლიდერი, საქართველოს დამოუკიდებლობის კომიტეტის წევრი, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი ფუძემდებელი და თავმჯდომარე კოტე აფხაზი და, როგორც გრიგოლ რობაქი-

ძემ იწინასწარმეტყველა, ეს დღე საქართველოს ისტორიაში შევიდა კოტე აფხაზის ჰეროიკული სახელით.

— შემთხვევითი არ არის, რომ ანსამბლ „სნოს“ სწორედ დღეს, 20 მაისს ხვდებით. ის ადამიანები ხომ იმ სულისკვეთებას, იმ სახელმწიფოებრიობას შეენიერნენ, რასაც ეს ახალგაზრდებიც ემსახურებიან. ამიტომაც ეს დღე სიმბოლურად მათი გახსენებაც არისო, — იტყვის ბატონი როსტომი, ოღონდ მერე, ცოტა მოგვიანებით, ჯერ კი ქეთევან ნიკლაური ანსამბლისა და მისი წევრების შესახებ უამბობს შეკრებილებს.

— სტუდენტთა ნაწილი გარკვეული ცოდნით მოვიდა ჩვენთან, თუმცა უმეტესობას საკრავებთან შეხება არ ჰქონია და მე შევასწავლე დაკვრა სხვადასხვა ინსტრუმენტზე — ფანდურზე, ბასფანდურზე, სალამურზე, ჩონგურზე, ჩანგზე, ჭუნირზე, აკორდეონზე, კონტრაბასსა და დასარტყამ ინსტრუმენტებზე. რაკი ანსამბლის განვითარებასა და წარმატებაში უნივერსიტეტის ადმინისტრაციასთან ერთად დიდი წვლილი მიუძღვის საპატრიარქოს, სახელწოდებად პატრიარქის მშობლიური სოფლის სახელი შევარჩიეთ.

ასე შეიქმნა „სნო“, წარმატებულად რომ გაიცნო აუდიტორიამ და შეიყვარა მისი რეპერტუარიც, რომელიც, ქალბატონი ქეთევანის თქმით, მოიცავს „საკეკეკოს“ ვიტორ დოლიძის ოპერიდან „ქეთო და კოტე“, რევაზ ლალიძის „ტიალო დარიალას“ (დამუშავებული ვერსია), თუშურ მელოდიებს, მეგრულ სიმღერების პოპურსა და სხვა მრავალ საორკესტრო თუ ფოლკლორულ ნაწარმოებს, რომელთა შესრულების საშუალებასაც სწორედ ინსტრუმენტთა მრავალფეროვნება იძლევა. ეს შეხვედრა კი „სნომ“ გახსნა სიმღერით „ჩემო კარგო ქვეყანავ“, რომელიც კაპელასთვის დაინერა, ანსამბლმა კი შეკრებილებს მისი საორკესტრო ვერსია შესთავაზა.

ოქროს შუაღელი

ამჟამად ბიზეს „კარმენის“ ანტრაქტზე მუშაობენ.

ძალიან ლამაზად ჟღერს ქართულ საკრავებზეო, — ამბობენ.

ქალბატონი ქეთევანი კი იმასაც აღნიშნავს, რომ არ ეთანხმება სკეპტიკოსებს, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ ეს ნაწარმები ამ ინსტრუმენტებზე არ უნდა შესრულდეს.

— ვფიქრობ, ინსტრუმენტის შესაძლებლობანი ყველანაირად უნდა გამოიყენო. არც იმით ვეთანხმები, ვინც ამბობს, რომ ეს ჩანგი ჩანგი აღარ არის და არც ეს ჭუნირი ჰგავს უძველეს ქართულ ხემიან საკრავს, მთის ფოლკლორმა რომ შემოგვინახა. ნებისმიერი მუსიკალური ინსტრუმენტი, რომელიც კი არსებობს, ასეთი სახით არ შექმნილა. მათ განვითარების ეტაპები გაიარეს მანამდე, სანამ მსოფლიო აღიარებდა. შესაბამისად, ასეთივე გზა განვლეს ხალხურმა საკრავებმაც: ბევრმა არც ის იცის, რომ ეს ინსტრუმენტები გააქრომატულა და მათ ფართო შესაძლებლობანი შესძინა კირილე ვაშაქიძემ, ვინც ნამდვილი რევოლუცია მოახდინა ამ თვალსაზრისით. ამიტომაც ვფიქრობ: ჰქონდეს, ვთქვათ, ჭუნირს ის მეოთხე სიმი, თუკი ვინმე კიდევ უფრო გააუმჯობესებს და გაზრდის მის შესაძლებლობებს, მით უკეთესი! ამ ინსტრუმენტებზე ხომ უამრავი კარგი მუსიკის შესრულება შეიძლება.

ცხადია, ეს ჩემი აზრია და თავს არავის ვახვევ.

შეკრებაზე ამ საკითხს გამოეხმაურება ლიტერატორი და მელომანი ნიკოლოზ სანებლიძე, ვისი თქმითაც, როცა ასეთ ანსამბლს უსმენ, ყოველთვის საინტერესოა ხოლმე მისი მუსიკალური პოზიცია, ტემპერირებულია თუ არა ეს მუსიკა — ანუ რამდენად გათანამედროვეებულია — ემჩნევა თუ არა ანსამბლის საშემსრულებლო ხელოვნებას კონსერვატორიის გავლენა... და ასე შემდეგ.

— ამ თვალსაზრისით, „სნო“ სადღაც შუაშია — ძველ ქართულ ხალხურ ჰანგებსა და კლასიკურ ჰარმონიას შორის. რო-

გორც ჩანს, ამ ყველაფერს მართლაც საკრავთა თავისებურება განსაზღვრავს. პრობლემა, რაზეც საუბრობდა ქალბატონი ქეთევანი, რახანია არსებობს — ბახის მუსიკა ბახისდროინდელ ინსტრუმენტზე უნდა შესრულდეს თუ თანამედროვეზე, ამის შესახებ ბევრს დავობენ. იმის თქმა მინდა, რომ ფოლკლორსა და პროფესიულ მუსიკას შორის დამოკიდებულება ურთულესი საკითხია, რომელსაც „სნო“ თავისებურად გაართვა თავი და, ვფიქრობ, ძალიან საინტერესოდაც, ამიტომ მათი რეპერტუარი ჩემთვის ამ თვალსაზრისითაც საგულისხმო ნიმუშია.

მეცნიერი და კრიტიკოსი **ნანა კუცია** ამ ყველაფერს სხვა რაკურსიდან შეაფასებს და იტყვის, რომ ქართული სიმღერის სწავლება ქართველი ახალგაზრდებისათვის ძალიან საჭირო და მნიშვნელოვანი საქმეა.

— სახელწოდებაც ისეთი საპასუხისმგებლო ერგუნათ — სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფოლკლორული ანსამბლი „სნო“ — გეოგრაფიულად ასე დაშორებული ორი არეალი, ერთი საქართველოს ჩრდილო-აღმოსავლეთ კარიბჭე, მეორე კი დასავლეთ კარიბჭე, ჩვენდა ჭირად და საუბედუროდ, ჯერჯერობით, ისეე დახშული, მაგრამ ალბათ იმ ადამიანის მადლით, რომლის კარიბჭეც, ღვთის წყალობით, კვლავ ღიაა, ოდესმე დასავლეთის კარიბჭეც განიხვება.

დღეს კი იოანე ზედაზნელის ხსენების დღეცაა და მისი მადლიც შევნიშო ჩვენს ქვეყანას — პატარას, ჯერჯერობით ისეე გაუხარელსა და დაბეჩავებულს, მაგრამ... ვიდრე ქართველი ქართულად ასე იმღერებს, ამ ქვეყანას უფალი არ განირავს.

— მე კი 20 მაისს ყოველთვის ვაკის პარკში აღვნიშნავ ხოლმე და კოტე აფხაზის ხსოვნას მივავებ პატივს. დღეს პირველად დავარღვიე ეს ტრადიცია, იმდენად დიდი იყო ინტერესი ამ ანსამბლისადმი და აქ წამოვედი თქვენს მოსასმენად, — იტყვის ისტორიკოსი **მანანა გაბაშვილი**, ვინც ფსიქოლოგთა კვლევებს მოიშველიებს იმის დასტურად, რომ განათლება და მუსიკა არა მხოლოდ სიამოვნებას ანიჭებს ადამიანებს, არამედ სხვანაირსაც ხდის საზოგადოებას — გაცილებით მშვიდობიანს, ადამიანურს... და თუ დააკვირდებით, ის ბავშვებიც განსხვავებულნი არიან, ხალხურ სიმღერას რომ სწავლობენ და მღერიან.

— მათ ისეთი საფუძველი აქვთ... ისეთი მტკიცე გარანტია იმისა, რომ კარგი ქართველები გაიზრდებიან... ამიტომ ის, რასაც თქვენ აკეთებთ, ქალბატონო ქეთევან, ამ კუთხითაც დიდი საქმეა — ერთი მხრივ, ქართულ ფოლკლორს ემსახურებით და, მეორე მხრივ, მომავალი თაობის ზნეობრივ ორიენტირსაც უმაგრებთ საყრდენს, იმ ორიენტირს, რომლის მორღვევაც და მოშლაც უნდათ. ამიტომ არ ვნანობ, რომ დღეს ტრადიცია დავარღვიე და აქ წამოვედი.

თქვენ მართლაც იმ ხაზს აგრძელებთ, რომელსაც კოტე აფხაზმა და მისმა თანამოაზრეებმა შესწირეს თავი — ესეც მსახურებაა საკუთარი ერის, ქვეყნის, მისი ტრადიციებისა და სახელმწიფოებრიობისა.

და ამ ყველაფერში ის ოქროს შუალედიც ძალიან საგულისხმოა, რომელიც არჩეული აქვს ანსამბლს.

ერთხელ ეთიოპიაში და... აი, ასეთი ქართული „ფარდაგი“

იკრიბებიან, როცა ამის საშუალება აქვთ, კვირაში რამდენიმე საათით თუ ახერხებენ მეცადინეობას.

— ცხოვრების რიტმი თავისას მოითხოვს, სტუდენტებს სწავლის გარდა სხვა საქმეებიც აქვთ, ზოგი მუშაობს კიდევ, ოცზე მეტი კაცისთვის დროის შეთანხმება და ერთად თავმოყრაც არ არის იოლი, მაგრამ როცა გვიხერხდება, მაშინ ვმეცადინებოთ.

ეს რომ მათ საშემსრულებლო ხელოვნებას არ ეტყობა, ამ საღამომაც დაადასტურა. სიტყვა „პროფესიონალიზმმაც“

არაერთხელ გაიჟღერა შეკრებაზე და ამ თემას მეცნიერი და ჟურნალისტი **იოსებ ჭუმბურიძეც** გამოეხმაურა და მკვლევარი და ლიტერატორი **სოფიკო ჯერვალიძეც**, ვინც აღნიშნა, რომ მუსიკალური განათლება ჩაკრულოს არცერთ შემსრულებელს არ ჰქონია, მაგრამ დღეს ეს მელოდია კოსმოსში ჟღერს.

— არც ანზორ კავსაძეს დაუმთავრებია კონსერვატორია, მაგრამ 80-100 კაცს სცენაზე რომ დააყენებდა ხოლმე... მართლაც ხმებს მივცემდი და კულისებში გამოვდიოდიო, — ამბობდა, — აქედან კარგა წონიანი მივდიოდი გასტროლებზე და იქიდან ჩხირივით ჩამოვდიოდი, ერთ სიცოცხლეს ვათავებდი, ვიდრე ისინი სცენაზე იდგნენო.

წურც თქვენ შეგეშინდებოთ, თუ შესაბამისი მუსიკალური განათლება არ გაქვთ, ქართულ სიმღერას, შესაძლოა, ეს არც სჭირდება, რადგან ქართველი კაცისთვის ის უკვე გენშია კოდირებული.

ანზორ კავსაძეს კი ანსამბლის წევრი **აკაკი გაბრიჭიძეც** გაიხსენებს, სამი წელი სიმღერასაც რომ ასწავლიდა და დღეს ბევრ რამეს სწორედ მას უმადლის. ამასთანავე, გამორჩეულად აღნიშნავს ქეთევან ნიკლაურის ღვანლსაც, ვისაც დიდი წვლილი მიუძღვის ანსამბლის ასეთ წარმატებაში.

რაც შეეხება ქართული სიმღერის მადლს და, საერთოდ, ჩვენს ქვეყანას...

ამასთან დაკავშირებით იგი იმ ისტორიასაც გაიხსენებს, ეთიოპიაში სამოგზაუროდ წასულ ტურისტებს უკან დაბრუნებისას ფეხსაცმელი რომ დააფერთხინეს: ჩვენი ქვეყნის მიწას თან ვერ გაგატანთო...

— მითუმეტეს უნდა გავფურთხილდეთ ქართულ მიწას, რომლის ყოველი გოჯიც, კარგად ვიცით, როგორი სისხლის ფასად არის მოტანილი ჩვენამდე, და ქართული სიტყვაცა და მუსიკაც კიდევ უფრო ძვირფასი უნდა იყოს ჩვენთვის, — თქვა და საკუთარი ბიძის, **მამა შიო გაბრიჭიძის** ლექსიც წაუკითხა შეკრებილებს საქართველოზე.

მანამდე ექიმმა და ლიტერატორმა **ლევან ქურციკაშვილმა** ბავშვობისას მის ოჯახში სტუმრად მყოფი დედას ლევანაც გაიხსენა, ლამის ჭერი რომ აუხდია თავისი ხმით და ამ ფონზე ანსამბლ „სნოს“ წევრის, დართლოელი გოგონას, თამრო იდოიძის ხმაც გამოარჩია, თავის ლექსზე დაწერილი სიმღერა რომ შეასრულა, მამისადმი მიძღვნილი, ზამთრობით მარტოდმარტო რომ რჩება ხოლმე სოფელში და ეს ერთი კაცი პატრონობს იქაურობას.

— სევედითა და ტკივილით იყო ეს სიმღერა სავსე, მაგრამ შენ ისეთი ხმა გაქვს, მთელ სოფელს რომ ეყოფა ასახმიანებლად და მართლაც სიმღერისთვისაც მინდა შეგაქოო.

მწერალმა და რეჟისორმა **მიხეილ ანთაძემ** კი ის გაიხსენა, ცნობილ მხატვარს დავით კაკაბაძეს ოციან წლებში ხევსურეთში რომ უმოგზაურია. ერთი გლეხის ოჯახში, ვისთანაც ფიც-ვერცხლიც გაუზიარებია, ძალიან ძვირფასი ფარდაგი უნახავს კედელზე ჩამოკიდებული.

— მაჩუქეო, — უთხოვია მასპინძლისათვის.

— რასაც გინდა მოგცემ, ოღონდ ამ ფარდაგს კი ვერა! — უპასუხია ხევსურს.

— მაშინ მომყიდე, კარგ ფასს გადაგიხდი, — შეუთავაზებია სტუმარს, რაკი მიუჩნევია, რომ ამ ფარდაგის ნამდვილი ღირებულება პატრონმა არ იცოდა და ასეთ განძს შესაბამისი ადგილის მიჩენა სჭირდებოდა. მაინც რომ უუარია მასპინძელს, — რელიკვიააო? — ჩასძიებია.

იმას კი:

— არა, მაგრამ... როცა მთელი დღის შრომით დაღლილ-დაქანცული შინ ვბრუნდები, აი, აქ წამოვწვები ხოლმე, ვუყურებ და ვისივდებო...

ასეთი ფარდაგია ქართველი კაცისთვის ქართული შემოქმედება, რომელსაც გაფრთხილება სჭირდება, — თქვა ბატონმა მიხეილმა, პირადად მე კი ის ამბავი გამახსენა, „ქარ-

თული ხმების“ ერთ-ერთ ახალგაზრდა წევრს ინტერ-ვიუს დროს რომ ვკითხე, რას ნიშნავს ქართული სიმ-ღერა თქვენთვის-მეთქი? ის კი მყისვე ფეხზე წამოი-მართა და მითხრა:

— აი, ხომ ხედავთ, ისედაც რამხელა ვარ, მაგრამ... როცა „მრავალჭამიერს“ ვასრულებ, ორი ამხელა ვხდები და, ასე მგონია, სულაც ცას შევწვდები ხელითო.

ოლონდ ესეც მანამდე იყო...

მანამდე, ვიდრე შეხვედრავ ერთ მნიშვნელოვან თე-მას წამოწედა **იოსებ ჭუმბურიძე, მაკა ჯოხაძე** ჩვეუ-ლი სიღრმით განაზოგადებდა, **მანანა გაბაშვილი** კი სიტყვათა თამაშით ერთგვარ ფორმულაშიც მოაქცევდა. ეს ყველაფერი კი ასე მოხდა:

ქართული მისიანიზმი და...

პროფესიონალიზმის თემას რომ გამოეხმაურა **იოსებ ჭუმბურიძე**, ისიც აღნიშნა:

— ეს პრობლემა აქ ნამდვილად არ დგას, ქართული ფოლკლორის შემსრულებლებს, დღემდე რომ მოიტა-ნეს ეს განძი, პროფესიული განათლება მართლაც არ ჰქონიათ, თუმცა ის კი ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ თქვენ ხართ პროფესიონალი, ქალბატონო ქეთევან. იმიტომ კი არა, რომ კონსერვატორიის დიპლომი გაქვთ, მთელი სალა-მოს განმავლობაში გაკვირდებით და თქვენი დამოკიდებუ-ლებით ხართ პროფესიონალი. ასეთი რამ მიხეილ თუმანიშვი-ლისა და თემურ ჩხეიძის რეპეტიციებზე თუ მინახავს — გან-საკუთრებული დამოკიდებულება საკუთარი საქმის მიმართ.

ამ ანსამბლს აქვს ყველაფერი, რაც საჭიროა, მათ შორის სიხალისეც, სიხალასაც...

როცა თქვენ მღერით: „ჩემო კარგო ქვეყანავ“... ცრემლი მადგება თვალებზე, ოლონდ მინდა, ეს ყველაფერი იმედითაც მაგვხვდეს.

ამ იმედისათვის კი მხარში ამოდგომაც გჭირდებათ.

სულ მესმის ტელეეკრანიდან: წყალი არის „სნო“!

...და იცით, მე რომ ვიყო ის ბიზნესმენი, ამ წყლის მწარმო-ებელი, აუცილებლად დაგიდგებოდი გვერდით და ვიქნებო-დი თქვენი სპონსორი, რადგან ამაზე დიდი და მამულიშვი-ლური საქმე არ არსებობს. ბიზნესმენიც, თავისი ბიზნესით კი არა, სწორედ ასეთი საქმეებით შერჩება ისტორიასო.

აქ ანსამბლის ერთ-ერთმა წევრმა აღნიშნა, რომ სცადეს კიდევ დაკავშირება ამ კომპანიასთან, თუმცა უშედეგოდ — გამოსხმაურება არ მოჰყოლია.

ამის გამგონე პოეტმა **სევარიონ ნადირაძემ** რეპლიკით გამოხატა აღშფოთება:

— პირადად მე წყალ „სნოს“ აღარ დავლევო.

პროზაიკოსმა და ესეისტმა **მაკა ჯოხაძემ** კი თავისი სათ-ქმელი იმ სიზუსტით, სიღრმითა და ექსპრესიით ამოახვია, ყრუანტელს რომ მოგვრის ხოლმე შეკრებილებს და სხვაგ-ვარ, გამორჩეულ მუხტსა და მნიშვნელობას სძენს „ჩვენი მწერლობის“ ლიტერატურული სალონის შეხვედრებს.

— მართალია, ასეთ შეკრებებზე, სჯობს, იჯდე და უსმენ-დე, მაგრამ რაკი ისინი ახალგაზრდები არიან, ვფიქრობ, სათ-ქმელსაც თავისი ფასი და მნიშვნელობა აქვსო, — აღნიშნა მან და ამჯერადაც გამორჩეული სიტყვა თქვა თავისი ქვეყ-ნის ერთი პატარა სამრეკლოდან, ქვეყნისა, სადაც დღესდღე-ობით მთავარი პური და სანახაობაა და რაც უფრო მატუ-ლობს ექსტრემი, რაც მეტად იძაბება ვითარება ქვეყანაში, მით უფრო იზრდება სანახაობათა რაოდენობა.

იმასაც ჩაუღრმავდა, როგორი ნიჭიერია ქართველი ერი;

რომ ამის დასტურად დღესდღეობით მომრავლებული მუ-სიკალური პროექტებიც კმარა;

ანსამბლ „სნოს“ ხელმძღვანელი ქეთევან ნიკლაური

რომ არ არსებობს ჟანრი, რომელსაც ქართველი ვერ იმ-ღერებს და ეს კიდევ უფრო განამტკიცებს აზრს, რომ ქარ-თული სიმღერა ძალზე ძნელი შესასრულებელია და ერთგვა-რი ტესტიც კია — თუკი ამას შეძლებ, შეუძლებელი შენთვის აღარაფერია;

რომ შემთხვევით არ უთქვამს იგორ სტრავინსკის გურუ-ლი „კრიმანჭულის“ მოსმენის შემდეგ: ეს რომ ადრე მომესმი-ნა, სრულიად სხვაგვარ მუსიკას დავწერდიო;

რომ დღეს, როცა მუსიკაც კი თითქოს „ქიმიური“ გახდა — თვითონ ტერმინოლოგიაც ისეთი დამკვიდრდა... მაგალი-თად, „ჩვენ ვაკეთებთ მუსიკას“ — როცა შემოქმედების სუბ-სტანცია, რაც არსია სამყაროსი, მთლიანად უარყოფილია, ჭეშმარიტსა და შემოქმედის მადლით ცხებულს კიდევ უფრო მეტად სჭირდება გაფრთხილება;

რომ ამის ფასი ძალიან კარგად იცან უცხოელებმა, იაპო-ნელები კი ქართულ საგალობლებს კარგა ხანია ფსიქოტერა-პიასა და ფსიქიატრიაშიც იყენებენ;

რომ რაც უნდა აღიზიანებდეთ მავანთ ცნება „ქართული მესიანიზმი“, მაინც უნდა ითქვას, რომ ყველა ერს აქვს თავი-სი მისია და ქართველების შემთხვევაში ეს ყველაფრიდან ჩანს;

...და რომ ვერც იმაში ხედავს რაიმე უცნაურს, „სნოს“ წევ-რებს შეკრებაც რომ უჭირთ, რეპეტიციის ჩატარებაცა და ფინანსურადაც არ ულხინთ, რადგან დღეს უკვე ერთგვარ კა-ნონზომიერებადაც იქცა, ყველაფერ ნამდვილს, ქართულსა და ჭეშმარიტს რომ უნდა უჭირდეს საქართველოში, თუმცა, ამ ყველაფრის მსახურებას პრობლემების მიუხედავად, აქვს რალაც სხვა, ყველაფერზე ღირებული, ერთგვარ სულიერ უპირატესობასაც რომ უნდა აგრძობინებდეს ამ ახალგაზრ-დებს თავისი თაობის სხვა წარმომადგენლებთან შედარებით, დღევანდელ საღამოს წყალობით კი კიდევ ერთხელ უნდა მი-ვანვდინოთ ხმა მეცენატებსა და ბიზნესმენებს, რომ სწორედ ასეთ ღირებულებებს სჭირდება გაფრთხილება;

რომ ამ ახალგაზრდებს უნდა დავუდგეთ გვერდით და რომ...

აი, სწორედ ამ დროს იყო **მანანა გაბაშვილმა** რომ ჩაი-ლაპარაკა:

— ...და რომ „სნომ“ „სნო“ სცნოსო.

და ამ რეპლიკაში მოაქცია კიდევ ერთი მნიშვნელობა ასე-თი საღამო-შეხვედრებისა.

ელგუჯა თავბერიძე

გულის ღია ჭრილობა

ვარლამ შალამოვის პროზასაა მორგებული მისი შეხედულებანი „პროზის შესახებ“ („ჩვენი მწერლობა“, 2014, №3), რომელთა ყველასგან განსხვავება სულაც არაა აუცილებელი. ვერ დაეთანხმები, ვერ გაიზიარებ შალამოვისეულ ზოგიერთ აზრს პროზაზე, მაგრამ მისაღებიც და მიუღებელიც დიდ დახმარებას გაგიწევს ავტორის შემოქმედების, მისი მხატვრული კონცეფციის გასაგებად.

რომანი მოკვდა, ასეთი ხმამაღალი განცხადებით იწყებს მსჯელობას ის მწერალი, კოლიმაზე 17 წელი რომ გაატარა, და რომანისთვის ნიშანდობლივ ელემენტებსაც გვერდზე მოისვრის, — დღეისათვის აღარც პორტრეტის და აღარც პეიზაჟის აღსაქმელად სცალია მკითხველსო...

რომანი უკუაგდო, მემუარული ლიტერატურა გააფეტიშა. ის მოკვდა, ეს აღზევდაო, რამეთუ „დღევანდელი მკითხველი ეკამათება მხოლოდ დოკუმენტს და რწმუნდება მხოლოდ დოკუმენტით“—ო.

„ეკიმ ჟივაგოზე“ საინტერესო მოსაზრებას გვეუბნება: მასში იმარჯვებს ტოლსტოის ფილოსოფია და მარცხდება ტოლსტოის მხატვრული მეთოდიო.

შალამოვის აზრით, ახალი პროზა დოკუმენტიც, დოკუმენტზე მეტიც უნდა იყოს, მაგრამ იგი მანაც ვერ იქცევა ნამდვილ პროზად ცხოვრებისეული გამოცდილების გარეშე: „საკუთარი სისხლი, საკუთარი ბედი, — აი, მოთხოვნილება დღევანდელი ლიტერატურისა“.

ამიტომ დასანერი თხზულებისათვის თემის შერჩევა, მერე მასალების მოძებნა, ლაგერზე თუ წერ, იქ ჩასვლა, დაკვირვება, თვითმხილველთა ნახვა, გამოკითხვა კი არაა მთავარი, — საკუთარი თვალთ მნახველი, გულით მგრძობელი იქაურობისა, სხვანაირი ფსიქიკისაა „და ეს ცვლილებანი ფსიქიკისა შეუქცევადია, ისევე როგორც მოყინულობანი. მესხიერება გნინკის მოყინული ხელივით, პირველივე ცივი ქარის ამოვარდნისას. პატიმრობიდან დაბრუნებულთა შორის ვერავის ნახავთ, ვისაც ერთი დღეც არ გაუტარებია ისე, რომ არ გაახსენდეს ლაგერი, იქაური დამამკირებელი და საშინელი შრომა“.

ასეთ ადამიანებში უპირველეს თავის თავს გულისხმობდა, მას ხომ საკუთარ ტყავზე, გონებით, გულით, ნერვითა და კანის ყოველი ნასვრეტით გამოეცადა კოლიმური საშინელებანი.

ვარლამ შალამოვი მიიჩნევდა, რომ თვითონაც დოკუმენტი გახლდათ კოლიმისა, თორემ ისეთი მოთხრობა, რომელიც დოკუმენტისა და მემუარული ჩანაწერისაგან არ განირჩევა, ვერ იქნება სრულყოფილიო.

მწერალმა სულაც არაა აუცილებელი ზედმიწევნით იცოდეს ის მასალა, რომელზეც წერს. მთავარია, მკითხველის ზნეობრივ კოდექსს იყოს მისადაგებულიო: „ორფეოსი, ჩასული ჯოჯოხეთში, და არა პლუტონი, ამოსული ჯოჯოხეთიდან“.

ვარლამ შალამოვის თითოეული მოსაზრება შეიძლება გავანალიზოთ. ზოგჯერ დავეთანხმებით, ზოგჯერ არა მის დამწერსა და მთქმელს: მწერალი ცოტათი ტურისტია, ცოტათი უცხოელიო, და ასეთ მწერალ-ტურისტად ჰემინგუეის მიიჩნევდა. რალაც სიმართლე ამ დაკვირვებაშიც შეიძლება აღმოვაჩინოთ, თუმცა იმ ტურისტობაში, უცხოელობაში გროვდებოდა ცხოვრებისეული სიბრძნე, ქალაქზე გადატანილი ათასებს რომ აღაფროთოვანებდა.

„კოლიმური მოთხრობების“ კომპოზიციურ მთლიანობას, არა გვერდია, გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა, სად რომელი მოთხრობა მოთავსდება დიდად არ შეცვლის იმ კომპარის წარმოსახვას, მკითხველს რომ რჩება მათი გაცნობის მერე.

ლაგერის თემა ისე დიდია, რომ ასი სოლჟენიცინისნაირი და ხუთი ტოლსტოისოდენა მწერალი დაეტევა და ვინოდ არავინ იგრძნობს თავსო.

ასე, ალბათ, თვითონ წარმოედგინა, თორემ ნებისმიერ თემაზე ნებისმიერმა მწერალმა შეიძლება დაწეროს, ზოგმა ცუდად, ზოგმა კარგად და ზოგმა კიდევ ძალიან კარგად. შალამოვი ამით იმას გვეუბნება, ლაგერის თემა ამოუწურავიაო.

„კოლიმური მოთხრობების“ შალამოვისეული შეფასება ნაღია და უაღტერნატივო:

„კოლიმური მოთხრობების“ ანალიზი თავად უანალიზობაა. აქ გამოყვანილი არიან ადამიანები ბიოგრაფიის გარეშე, წარსულის გარეშე, მომავლის გარეშე, გამოყვანილი არიან მათი ანმყოს მომენტში, — რომელი ანმყოსი, მხეცურის თუ ადამიანურის? ვის უფრო მოერგება მასალა — მხეცებს, პირუტყვებს თუ ადამიანებს?

„კოლიმური მოთხრობები“ ესაა ბედი წამებულთა, რომლებიც არც ყოფილან და არც გამხდარან გმირები“. ტექსტის სწორება არ უყვარდა, დაწერილის პირველ ვარიანტს ამჯობინებდა. უტყუარობა ირღვევა, როგორც კი ტექსტს შეასწორებო.

ლაგერის თემას ომის თემაზე მნიშვნელოვნად მიიჩნევა, რადგან ლაგერი ყველა ოჯახის ფსიქოლოგიაში შეიჭრაო, ომაც ხომ ყველა ადამიანს — საერთო ჯამში კი ოჯახებს — დაასვა დალი. ის აზრი, ომის დროს ტირანი და ხალხი ერთმანეთს უახლოვდებიანო, ანგარიშგასანევი და დამაფიქრებელი.

ვარლამ შალამოვის ნააზრევი ხშირად უჩვეულო მოსაზრებას ნაანყვები, მაგრამ დაფიქრება იმაზეც ღირს, განსჯა შეიძლება.

„პროზის შესახებაც“ თამაზ ნატროშვილმა თარგმნა, თამაზ ნატროშვილმა, რომელმაც მშვენივრად გადმოიტანა შალამოვის მოთხრობები და ნარკვევები ქართულად.

ერთი სიტყვის ქართული შესატყვისის შესახებ საგანგებოდ უნდა აღვნიშნო: ესაა ნიკიბიკო, მრავლობითი ნიკიბიკონი. ჯერ რუსული, მერე ქართული შევადაროთ:

„Проза должна быть простой и ясной. Огромная смысловая, а, главное, огромная нагрузка чувства не дает развиваться скороговорке, пустяку, погрешке. Важно воскресить чувство. Чувство должно вернуться, побеждая контроль времени, изменение оценок. Только при этом условии возможно воскресить жизнь.“

ახლა ქართულად:

„პროზა უნდა იყოს უბრალო და ნათელი. უზარმაზარი აზრობრივი და, რაც მთავარია, უზარმაზარი დატვირთვა გრძნობისა არ გააჭაჭანებს სხაპასხუპს, ნიკიბიკოს, ჩხარუნას. აუცილებელია, რომ აღდგეს გრძნობა. დიახ, გრძნობა უნდა დაბრუნდეს, დაამარცხოს დროის კონტროლი, შეფასებათა ცვალებადობა. მხოლოდ ამ პირობით არის შესაძლებელი აღდგომა სიცოცხლისა“.

ნიკიბიკო დიალექტია, მაგრამ იმდენად მრავლისმთქმელი სიტყვა და ისე მოხდენილად მისადაგებული სიტუაციას, თამაზ ნატროშვილის მეოხებით, რომ სალიტერატურო ენაშიც ალბათ მალე დამკვიდრდება (ქიზიყურ დიალექტშია, ქართულურში ნიკიმაკოს ეძახიან იგივეს, ორივეში წვრილ-წვრილ ნივთებს, წვრილმანსა და უმნიშვნელოს აღნიშნავს). ნიკიბიკო, ჩემი ფიქრით რუსულ ПУСТЯК-ს ბევრად სჯობს, უფრო მეტს გვეუბნება. აი, რას ნიშნავს მაღალი დონის თარგმანი და მთარგმნელი — სხვათა ნიკიბიკონი მასთან რა მოსატანია.

შოთა ნოზაძე

თქმით ჭეშუნვა მაინც შეეცირდებისა

ნებისმიერი საგნის ფასეულობა, რაც უნდა იყოს იგი, დამოკიდებულია გარემოებასა და დროზე. ჟამის ტრაგიკულობამ იმპულსი მისცა მწერლის კალამს, შემოენახა ჩანაწერები, რომელიც შეეჭიდებოდა წარმავლობის ნისლს და უკვდავების წამს მარადისობას გამოსტაცებდა. გარდაცვალებამდე მცირე ხნით ადრე პოეტმა და პუბლიცისტმა **მამუკა ნიკლაურმა** მტვერი გადააცალა იმდროინდელ მატინეებს, თავისივე მეფური სიმართლით გაამეფა და ღრმა იდეოლოგიაში ფაქტებით და მოვლენებით წინ წამოსწია ადამიანური სანყისი ჩანაწერებში, რომლებიც მისმა მეუღლემ **ნანა ფირცხალავამ** შეაგროვა და საღამოს მასპინძელ გამომცემლობა „ინტელექტს“ წარუდგინა: „ცამეტი სისხლიანი მთვარე“.

ისტორიის დანერგის მეთოდი ასეთ ნიგნებზე აიგება, რადგან აქ შიშვალადაა სიმართლე, ეს არ არის კარის ისტორიკოსის დანერგილი, ჩარჩოებში რომ იყოს მოქცეული. ისტორიული თურქმენული მითით დაწყებული ნიგნი მანქურთების შესახებ კი ავტორის იმ ცრემლიან თვალებს დანახვებს მკითხველს, ნაშრომის დასრულებისას უთუოდ რომ ექნებოდა: „დღეს თბილისს, ჩვენს მრავალტანჯულ დედაქალაქს, „ალაზნის“ ტიპის სარაკეტო დანადგარები აზანზარებს — ეს ქართველი მანქურთები ესვრიან საკუთარ სახლს, თავის ფესვებს თხრიან, თავის სისხლს ღვრიან“...

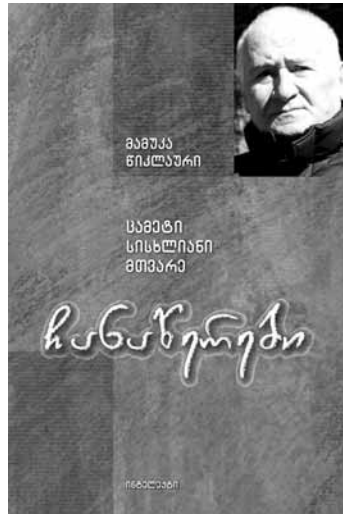
მანქურთი იდეალური მონაა, რომელსაც ყველაფერი და ვინცეული აქვს, საკუთარი წარსული, ენა, ისტორია, დედ-მამის ვინაობაც კი, რათა პატრონის ნებისმიერი ბრძანება უსიტყვოდ შეასრულოს. ეს რომ ქართულად ვთქვათ, ნიშნავს: „ვამ იმ ხალხს, რომელსაც საერთო ძარღვი გაუნყდა, ვამ იმ ქვეყანას, საცა საერთო ძარღვში სისხლი გაშრა, საცა ყველაში თითო არ არის და თითოში — ყველა, საცა თვითული ყველასათვის არ ჰფიქრობს და ყველა თვითულისათვის, საცა „მე“ ხშირია, და „ჩვენ“ — იშვიათი! განვთვითუდებით, ცალცალკე დავიშალენით. ასო-ასოდ დავიჭერთ, და მაგ განთვითულებამ, ცალ-ცალკეობამ ყოველგან და ყოველის-ფერში ის საქმე გვიყო, რაც ეზოპეს ზღაპარში თვითუულს ნკეპლას მოუვიდა, ერთად ძნელად გადასამტვრევს. ამის შემდეგ, რასაკვირველია, საერთო სახელი აღარ შეგვრჩებოდა, და აკი აღარ შეგვრჩა“ (ილია ჭავჭავაძე).

ეს ნიგნი გაჯერებული და ნასაზრდოებია იმ ტრაგიკული წლებით, როცა ქვეყანაში ერთიმეორეზე უფრო სიმართლესავით სასტიკი დღეები იდგა, სიმართლე, რომელიც ხალხს იმდენად სჭირდებოდა, რამდენადაც დანახვა არ უნდოდა, რადგან ნამდვილი არაფერი იყო „ლურჯი ჯინსების“ გარდა.

„მამ ასე, — შევარდნაძის ჟამის მისტერია — თავი დაუბრუნდა სხეულს. საქართველოს მეხუთე კოლონას (ფსევდონიმი: „ოპოზიცია“) თავი ჩამოუვიდა, რომელიც აქამდე სხვაგან იყო და იქიდან ხელმძღვანელობდა სხეულს, მას რუსული კარიერა არ დაუსრულებია — უბრალოდ ახლა საქართველოში იმსახურებს.“

არსებობს კი ამ სიტყვების ასევე ოსტატურად დანახული და შემდეგ თქმული ანალოგი? ვამ საქართველოს და ვუი ქართველობას, რომ გონების თვალს აღარ შევრჩენია. არადა მზე ისევე აღმოსავლეთიდან ამოდის...

„ამ ნიგნის ანალოგი არ მომეძიება ქართულ სინამდვილეში, ეს ნიგნი ხელში რომ გიჭირავს გგონია ნაკვერჩხალი გიჭირავს“ — საღამოზე გვიზიარებს **გია მურღულია**.

გია მურღულიამ მარიამ ნიკლაურის გამოსვლის შემდეგ აღნიშნა, რომ დაგვიანებული იყო უკვე მისი კომენტარი მარიამის სიტყვების შემდეგ, რადგან იმ საღამოს მათ ერთი მზერა ჰქონდათ.

მარიამ ნიკლაური: „კონცენტრატს მაგონებს მამუკა ნიკლაური: ძალიან მცირეში ჩატეული რაღაც ძალიან დიდი, რომელიც შეგიძლია, განაზავო და უფრო მეტი მიიღო. მამუკას სიტყვებით მინდა ვთქვა მისი ცხოვრების შესახებ: „...სიზმარში მაინც ხომ ვიომე სიღამაზისთვის — სიკვდილს ვეომე, მის მახვილს არ შევეპუე!..“

საღამოს ესწრებოდა მამუკა ნიკლაურის შვილი ნუგზარ ნიკლაური. მისმა დანახვამ, წინათგრძნობამ, „ზვიადისტების“ საუბარმა თავისი ქნა და ვედრების ტონით იოსებ ჭუმბურიძეს მივმართე: არ იმსახურებდა მამუკა ნიკლაური, მის საღამოს პოლიტიკური გარჩევის საღამო რომ დაერქვას-მეთქი. მან კი მიპასუხა: დღეს სხვაგვარად ვერ იქნებოდა. და სულ ცოტა ხანში **გურამ პეტრიაშვილისა** და სხვა ბევრი გამომსვლელის აზრით გამონვეულმა **ზვიად კვარაცხელიას** სახის იერმა მიმახვედრა, რომ იმ საღამოს გათვლილი არც იყო თემის ზედმეტად პოლიტიზება. გამომსვლელები იხსენებდნენ და უღრმავდებოდნენ იმდროინდელ მოვლენებს, ზოგიერთს ჰქონდა სურვილი აქამდე გაუცემელ კითხვებზე ეპოვა პასუხი, ზოგიერთს უბრალოდ ის ტკივილი ალაპარაკებდა, რაც გადაიტანეს. ის გრძნობა მრჩებოდა, რომ დარბაზში მყოფთაგან თითოეული ცდილობდა, პასუხი გაეცა რიტორიკული კითხვებისთვის, მაგრამ ამავდროულად ცდილობდნენ შეეთანადებინათ ერთმანეთის ნათქვამი, რადგან საერთო სათქმელი ერთი გახლდათ: მამუკა ნიკლაურის ჩანაწერები არის ისტორიული დოკუმენტი, დღიურები — ერთი კონკრეტული მოქალაქის, ერთი კონკრეტული მწერლის გულზე გადავლილ მძაფრ მოვლენათა ქრონიკა — ასახული ატიკივებული გულით და დანახული აცრემლებული თვალებით.

არადა მზე ისევე დასავლეთიდან ჩადის... იმდღევანდელ სურათს კი ლოზუნგად „თავისუფლებისთვის ბრძოლა გრძელდება“ გადაეფარა. 22 მაისის ღონისძიება დამთავრდა. ისე ილია ჭავჭავაძის სიტყვები ამოტივტივდა: ქართველები არ არიან, მამ რა არიანო? არიან თავადნი, აზნაურნი, მღვდელნი, ვაჭარნი, გლეხნი, ჩინიანნი და უჩინონი-ყველანი არიან, და ქართველი კი არსად არის. თავადს აზნაურის სძულს, აზნაურსა-თავადი, გლეხსა-ორივე, ნუთუ ესენი ქართველები არიან, ერთის დედის საქართველოს ოჯახის შვილინი? თავადის აზრი-სათავადოა, აზნაურის-სააზნაურო, გლეხის-საგლეხო, ვაჭრისა-სავაჭრო. სადღა ქართველი? თქვენ მე მიჩვენეთ ის ადგილი, საცა მაგ თვითულის გზებზე ერთად იყრება საყოვალთაო საქართველოს სიკეთისათვის, მაშინ მეც ვიტყვი: ქართველი ავერ იქ არის-მეთქი“.

პასუხად: უფლის ბელელში ვავდივარ, მდოგვის ოდენა მარცვალი, ჩემი საქართველო ჩემშია, შენი საქართველო სხვა არის... ჩემი საქართველო აქ არის, სულში მოეღვარე აღმასი, ზეცით დაშვებული მადლით და მინას მობიძინე თავთავით... ჩემი საქართველო ჩემშია, ციდან მონაქროლი ლაშქართ, მტრისგან გაჩეხილი ვაზიდან სისხლად გადმოღვრილი ბადაგით... ჩემი საქართველო ჩემშია, ცხრა გზით, ცხრა კლიტულით, ცხრა კართით... ჩემი საქართველო ჩემშია! შენი საქართველო სად არის?

მანანა გაბაშვილი

საქართველოს მხარეები, როგორც ქვეყნის ძლიერების საძირკველი

(სარბი მაკალათიას დაბადებიდან 120 წლისთავისადმი მიძღვნილი V რასპუბლიკური სამეცნიერო კონფერენცია)

2013 წლის 2 დეკემბერს 120 წელი შესრულდა სერგი მაკალათიას დაბადებიდან. მაშინ როდესაც სამეგრელოში, სოფელ სეფიეთში (აბაშის რაიონი) პირველი ვაჟის დაბადებით გახარებული ოჯახი თოვების სროლითა და უფლისადმი მხურვალე ლოცვით ამ დღეს აღნიშნავდა, ვინ წარმოიდგენდა, რომ 120 წლის შემდეგ ამ დღეს სხვა დროში უკვე სხვა თაობები გაიხსენებდნენ. ეს განაპირობა გზამ, რომელიც სერგი მაკალათიამ გაიარა და რომელიც ქართული საქმისა და სამშობლოს მსახურებისკენ იყო მიმართული. ამაზე საუბრობდნენ მისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო კონფერენციაზე, რომელიც 2013 წლის 7 დეკემბერს მარტვილში გაიხსნა და სადაც სერგი მაკალათიას სამეცნიერო ღვაწლს მის ცხოვრებასთან კავშირშიც განიხილავდნენ. ამ დღეს, ისევე როგორც 10 წლის წინათ (2003 წ. 19 დეკემბერს), საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში გამართულ ს. მაკალათიას დაბადებიდან 110 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო სხდომაზე დაისვა კითხვა, რომელსაც ხშირად სვამენ. კერძოდ, თუ როგორ შეძლო ერთმა ადამიანმა ამდენი საქმის გაკეთება, მითუმეტეს, რომ მას მრავალ ხელშემშლელ ფაქტორთან ერთად უამრავი წინააღმდეგობის გადალახვა მოუხდა. თანაც დაბრკოლებები მხოლოდ ზოგიერთი კოლეგისაგან არ მომდინარეობდა, მასში მაშინდელი რეჟიმიც იყო ჩართული. ამასთან დაკავშირებით პროფ. ი. გაგოშიძე აღნიშნავს: „ყველა ვინც პირადად იცნობდა ბატონ სერგი მაკალათიას, დამეთანხმება, რომ ეს იყო უაღრესად თავაზიანი, თბილი და საოცრად კეთილგანწყობილი პიროვნება და მით უფრო საოცარია რომ მისი ცხოვრება კონფლიქტებით იყო სავსე და მას უამრავი წინააღმდეგობის გადალახვა მოუხდა თავისი მოღვაწეობის მანძილზე. რატომ დაიცვა სერგი მაკალათიამ ორივე დისერტაცია რუსეთში (1939, 1948წწ.) და არა საქართველოში და რა უნდოდა ქართველების ჯგუფს მოსკოვში, მისი დისერტაციის ჩასაგდებად რომ გამოცხადდა?“

თუმცა ამ ჯგუფმა დასახულ მიზანს ვერ მიაღწია და სერგი მაკალათია წარმატებულად დაცული დისერტაციის შემდეგ საქართველოში ეთნოგრაფიის პირველი მეცნიერებათა დოქტორი გახდა. მაგრამ ამავე წელს, გორის მუზეუმის დირექტორობიდან, რომლის დაარსებასა და მოწყობაში მისი როლი განსაკუთრებულია, იარლიყით „ანტისაბჭოთა ელემენტი“, გაათავისუფლეს.

ცნობილია, რომ თავად ს. მაკალათიას თავი შორს ეჭირა ინტრიგებისგან, მე ამეებისათვის არა მცალიაო, იტყოდა და თავის საქმეს აგრძელებდა. ს. მაკალათიასთან ბრძოლის ერთ-ერთ მიზეზს, პროფ. ი. გაგოშიძე მის მრავალმხრივობაშიც ხედავდა. მისი სიტყვით, ს. მაკალათიამ იმდენი გააკეთა, რაც ერთი მოზრდილი მრავალდარგოვანი ინსტიტუტისთვისაც კი ცოტა არ იქნებოდა. მისი სიტყვით, ეს იყო უნივერსალი მეცნიერის ტიპი, რომელიც XIX საუკუნეშიც კი დიდი იშვიათობა გახლდათ. ის კი ჭეშმარიტი პროფესიონალი იყო მის მიერ არჩეულ ყველა დარგში — ისტორიაში, ეთნოგრაფიაში, არქეოლოგიაში, ნუმისმატიკასა თუ სამუზეუმო საქმიანობაში. ამიტომაც ნიშანდობლივია, მარტვილში საქართველოს სხვადასხვა ქალაქიდან ჩასული მეცნიერები ამ დარგებს რომ წარმოადგენდნენ. ს. მაკალათიაც მიიჩნევდა, რომ ყველა ისტორიკოსი გარკვეული უნდა ყოფილიყო ისტორიულ დისციპ-

ლინებში. აღსანიშნავია, რომ დღეს ვინრო სპეციალიზაციაში და ამათუიმ სფეროს დაშორებამ ერთმანეთისგან კვლავ აქტუალური გახადა პრობლემების მთლიანობაში გააზრების აუცილებლობა. ეს იმ თემამტიკიდანაც კარგად გამოჩნდა, რომელიც კონფერენციაზე იყო წარმოდგენილი.

მანამდე კვლავ გვინდა დავუბრუნდეთ კითხვას, რომელიც მარტვილის სამეცნიერო კონფერენციაზეც დაისვა: როგორ შეძლო ს. მაკალათიამ ამდენი საქმის გაკეთება მიუხედავად მრავალი წინააღმდეგობისა? ამასთან დაკავშირებით მისი ბიოგრაფიის განხილვისას ორ ფაქტორზე გამახვილდა ყურადღება — ოჯახსა და საზოგადოებაზე. აღინიშნა ორივე ფაქტორის მნიშვნელობა იმ საზოგადოებისთვის, რომელიც ახალ თაობას სამშობლოს მსახურებისთვის ამზადებდა. მაგრამ საამისოდ აუცილებელი იყო გამძლე და ამტანი თაობის აღზრდა. ეს ნიშნავდა მკაცრ აღზრდასთან ერთად შრომას, რასაც პატარაობიდანვე აჩვევდნენ.

ქართული საზოგადოებისთვის ყველაზე დიდ სიმდიდრეს განათლება წარმოადგენდა. სიკვდილის წინ სერგის მამამაც ეს ანდერძად (სერგიმ მამა 5 წლისამ დაკარგა) დაუტოვა თავის ახალგაზრდა ცოლს, რადაც უნდა დაჯდომოდა შვილებისათვის განათლება მიეცა. მინადორა თურქიამ მეუღლის ანდერძი პირნათლად შეასრულა. მადლიერმა შვილმაც დაუფასა მას ამაგი, რის გამოც დედას განსაკუთრებული ადგილი ეკავა მის ცხოვრებაში.

სერგის მამა და პაპა სასულიერო პირები გახლდნენ. ისინი აქტიურად იყვნენ ჩართული მაშინდელ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში და ადამიანებისადმი, განსაკუთრებით გაჭირვებულებებისადმი, დიდ ზრუნვას იჩენდნენ. სერგის მამამ იოსებმა, სოფელ სეფიეთში მეგობრის — თედო ჟორდანიას — თანადგომით პირველი სამრევლო სკოლა დააარსა, სადაც სწავლა ქართულ ენაზე მიმდინარეობდა. ეს იყო რუსიფიკატორული პოლიტიკის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება, რომლის უკანაც ეროვნულად მოაზროვნე ქართული საზოგადოების დიდი ძალისხმევა იდგა.

სენაკის სასულიერო სასწავლებლის შემდეგ თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლის გაგრძელება (დაასრულა 1916 წ.) უმნიშვნელოვანესი ეტაპი იყო ს. მაკალათიას ცხოვრებაში. აქ მასზე დიდი გავლენა მოახდინა პედაგოგმა ვასილ ბარნოვმა. იგი თავის მოწაფეებს ეროვნულ გრძობებს უღვივებდა და დემონსტრაციულად ელაპარაკებოდა ქართულად, რასაც მაშინ სემინარიაში ყველა ვერ ბედავდა. სწორედ ვასილ ბარნოვმა ურჩია თავის მოწაფეს, იმ ინტერესებიდან გამომდინარე, მასში რომ შენიშნა, ეთნოგრაფიისათვის მოეკიდა ხელი. XIX საუკუნეში ამ დარგისადმი ყურადღებას გამოხატავდნენ ილია, აკაკი, ვაჟა, თავად ვასილ ბარნოვი და სხვ. არ არის შემთხვევითი, თავისი პირველი სამეცნიერო ნაშრომი სერგი მაკალათიამ ვასილ ბარნოვს რომ მიუძღვნა. აქვე უნდა შევნიშნოთ, ეთნოგრაფია იმდენად ეროვნულ დარგად მიიჩნეოდა, რომ საბჭოთა კავშირში ერთ დროს აკრძალულიც ყოფილა. როდესაც ს. მაკალათიამ 1939წ. ლენინგრადში დისერტაცია დაიცვა, ეს ამ უნივერსიტეტისთვისაც იმდენად დიდი მოვლენა აღმოჩნდა, რომ მას საკავშირო პრესაც გამოეხმაურა სტატიით:

„პირველი ეთნოგრაფიული დისპუტი ლენინგრადის სახელმწიფო უნივერსიტეტში“. საქმე ის არის, რომ ბოლო რვა წლის მანძილზე საბჭოთა უნივერსიტეტებში ეთნოგრაფია აღარ ისწავლებოდა. ამიტომაც ს. მაკალათიას ოპონენტებმა, ცნობილმა მეცნიერებმა, აკადემიკოსებმა ვ. სტრუვემ და დ. ზელენინმა, ისევე როგორც დისპუტში მონაწილე სხვა მკვლევარებმა, კმაყოფილებით აღნიშნეს, რომ ამ დისერტაციით, ბოლოს დაბოლოს ეთნოგრაფიამ კვლავ მოიპოვა თავისი კუთვნილი ადგილი მეცნიერების სხვა დარგებს შორის.

1918წ. ს. მაკალათია ახალდაარსებული თბილისის უნივერსიტეტის პირველი ნაკადის სტუდენტი გახდა, სადაც ივანე ჯავახიშვილის ხელმძღვანელობით გაიარა დიდი სამეცნიერო სკოლა, რომლის გარეშეც, რაც თაობებს შორის უწყვეტ კავშირსაც ეფუძნება, შეუძლებელია სერიოზულ მეცნიერებაზე ლაპარაკი. სწორედ ამ სკოლების ნგრევამაც დღეს ათასი ჯურის თვითმარქვი ავანტიურისტის მოსვლას შეუწყო ხელი მეცნიერებაში, უფრო სწორად გადაამწერთა (ნიგნებიდან თუ ინტერნეტიდან), რომლებიც მეცნიერების სახელით მეცნიერებას ანგრევენ. ისინი არა მხოლოდ საქმეში ჩაუხედან მკითხველთა ნაწილის დეზორიენტირებას ენევიან, არამედ ზერელედ მოაზროვნე რეფორმატორებისაც, რომლებიც ინტელექტს წლებით ზომავენ და ასეთ ახალგაზრდებშიც ხედავენ ქართული მეცნიერების მომავალს.

არ არის შემთხვევითი, რომ ქართული სამეცნიერო სკოლის ფუძემდებლები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ პიროვნების როლს მეცნიერებაში. როდესაც პიროვნების ჩამოყალიბების რთულ პროცესზეა საუბარი, ამაში საზოგადოებისა და ოჯახის ერთობლივი ძალისხმევა იგულისხმება, რაც, როგორც წესი, პატრიოტულ აღზრდასთან ერთად ზნეობრივ პრინციპებსაც ეფუძნება. ეს ნიშნავს იმგვარად მომზადებულ, გამძლე პიროვნებათა გამოსვლას ასპარეზზე, რაც განსაკუთრებული წრთობის გარეშე, მითუმეტეს დაპყრობილ ქვეყანაში შეუძლებელი იყო. ამას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა იმ მხრივაც, რომ პიროვნებასა და რწმენასთან ბრძოლა რთულია. სწორედ ამ წრთობის პიროვნებებმა თავიანთი მხრებით დღემდე მოიყვანეს საქართველო. მათ რიცხვში სერგი მაკალათიაცაა, რასაც მარტივად კონფერენციის ყველა დამსწრე შესანიშნავად აცნობიერებდა. მითუმეტეს ეს კონფერენციაც იმ დიდი ქართული საქმის გაგრძელებას წარმოადგენდა, რომელშიც ს. მაკალათია და მისი სახელოვანი მასწავლებლები ყოველთვის აქტიურად იყვნენ ჩართულნი, მიუხედავად მრავალი დაბრკოლებისა და სირთულისა.

ს. მაკალათიას 120 წლისთავისადმი მიძღვნილი რესპუბლიკური სამეცნიერო კონფერენცია მარტივლის მუნიციპალიტეტის მოსწავლე ახალგაზრდობის სახლის ორგანიზებით ჩატარდა. კონფერენციის საორგანიზაციო კომიტეტს თავმჯდომარეობდა იგორ კეკელია, ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელობის საქართველოს ისტორიის დოქტორანტი, მარტივლის მუნიციპალიტეტის მოსწავლე ახალგაზრდობის სახლის დირექტორი, რომლის ხელმძღვანელობითაც ცენტრი დიდ როლს ასრულებს ახალგაზრდობის სულიერი და ეროვნული აღზრდის საქმეში, აწყობს შეხვედრებით საღამოებსა და შეხვედრებს ქართული საზოგადოების თვალსაჩინო წარმომადგენლებთან, რაც დღეს ასე სჭირდება მთელ საქართველოსა და მის ცალკეულ კუთხეს.

სწორედ ი. კეკელიამ, ახალგაზრდა, ენერგიულმა მეცნიერმა, იტვირთა ს. მაკალათიასადმი მიძღვნილი სამეცნიერო კონფერენცია, რამაც თავდაუზოგავი შრომით შესანიშნავი ნაყოფი გამოიღო. მას ამ საქმეში მხარში დაუდგნენ საორგანიზაციო კომიტეტის წევრები, რომლებიც მარტივლის ახალგაზრდობის

მანანა გაბაშვილი და იგორ კეკელია

სახლის პედაგოგები არიან. ისინი დიდ მამულშივე საქმეს აკეთებენ იმ მხრივაც რომ ახალგაზრდებს სხვადასხვა წრეში, სხვადასხვა საგანს ასწავლიან (მხატვრული კითხვა, ფოლკლორი, უცხო ენები, ჟურნალისტიკა, რელიგია, ეკოლოგია, კომპიუტერი, ფენოლოგია, გამოყენებითი ხელოვნება, ინტელექტუალურ-შემეცნებითი სფერო). ეს პედაგოგები არიან — მ. ბეჭვია, ნ. ბულაძე, ს. განერელია, ო. დანელია, მ. კვესელავა, მ. ოდიშარია, ა. ფონიავა, თ. შავდია, ხ. ძარია, ჯ. ნულაია, ა. ჭილაია. მათ შორის ზოგიერთი სამეცნიერო მოხსენებითაც წარსადა კონფერენციის მონაწილეთა წინაშე. საიუბილეო სამეცნიერო კონფერენციის საორგანიზაციო კომიტეტის წევრებს შორის გორის პროფ. სერგი მაკალათიას სახელობის ისტორიულ ეთნოგრაფიული მუზეუმის დირექტორი თინა სოსანიძეცაა. საგანგებოდ უნდა ითქვას, რომ აღნიშნულმა მუზეუმმა გამოსცა სერგი მაკალათიას დაბადების 120 წლისთავთან დაკავშირებული სამეცნიერო საიუბილეო კრებული არქეოლოგიაში. ეს არის გორის მუზეუმის არქეოლოგიური მაცნე (ტომი I, თბილისი, 2013), რომელშიც, მთელი საქართველოს მასშტაბით, ქართველ არქეოლოგთა ნაშრომებია წარმოდგენილი. ამა წლის 22 მაისს ამ მუზეუმმა ასევე ჩაატარა ს. მაკალათიასადმი მიძღვნილი საიუბილეო სამეცნიერო კონფერენცია.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ მარტივლის ახალგაზრდობის ეს შენობაც, სადაც სერგი მაკალათიასადმი მიძღვნილი სამეცნიერო რესპუბლიკური კონფერენცია გაიმართა, საქართველოში მრავალი შენობა-ნაგებობის მსგავსად გააპარტახეს და ის ხალხის ინიციატივით აღდგა, მათ შორის იმათ მიერაც, ვინც დღეს მასში მოღვაწეობს. მათ ეყოთ ძალა, ენერგია წერვისა და ამდენი ტრაგედიის შემდეგ, რაც სამეგრელომ გადაიტანა, შეექმნათ სულიერებისა და განათლების ნამდვილი კერა, რომელიც ასევე მომავალ თაობაზე, ახალგაზრდობაზე ორიენტირებული. ამიტომაც სერგი მაკალათიასადმი მიძღვნილ მარტივლის ამ კონფერენციას განსაკუთრებული მნიშვნელობა და დატვირთვა ჰქონდა. ფაქტობრივად ეს იყო იმ ტრადიციებთან განწყვეტილი კავშირის აღდგენაც, რომელიც სამეგრელოში დატრიალებული ამბების გამო შეწყდა. სამწუხაროდ, ამ ცნობილ მოვლენებს შეენირა სერგი მაკალათიას ძალისხმევით დაარსებული, მისი მშობლიური სოფლის, სეფიეთის შესანიშნავი ბიბლიოთეკაც, რომელსაც არაერთი თაობის მკითხველი ჰყავდა. ეს ბიბლიოთეკა, რომელსაც ამაგდარი მეცნიერი მთელი ცხოვრების მანძილზე ახალი წიგნებით ავსებდა თავისი დიდი მასწავლებლის ივანე ჯავახიშვილის სიტყვების შთაგონებით — ყველაზე კარგი

ხელმძღვანელები ნიგნებიაო — საეჭვო ვითარებაში დაინვა. მაგრამ ამ ნგრევისა თუ წყვეტის აღდგენას ყოველთვის ქართული საზოგადოების ჯანსაღი ნაწილი ახერხებდა, მიუხედავად დიდი წვალებისა და ძალისხმევისა. ამით ხდებოდა ყველაზე მაღალ ღირებულებათა — ეროვნულ ინტერესების — მსახურება და დაცვა. ეს ჩანდა იმ მოხსენებებიდან და ატმოსფეროდან, იმ ერთსულოვნებიდან, რომელიც მარტივლში ამ კონფერენციაზე სუფევდა. ამან გამახსენა დიდი ილიას სიტყვები, სამეგრელოში ჩავდი და საქართველო ვნახეთ. ილიას ამ სიტყვებზე დაყრდნობით მივმართე დამსწრე საზოგადოებას: ჩამოვედი მარტივლში სამეცნიერო კონფერენციაზე და საქართველო ვნახე-მეთქი.

დასაფასებელია, როდესაც მწირი დაფინანსების პირობებში კონფერენციის ორგანიზატორებმა მაქსიმუმის გაკეთება შეძლეს. დაბეჭდეს ამ სამეცნიერო კონფერენციის პროგრამა და თეზისები. საბოლოოდ კი კონფერენციაზე ნაკითხულ მოხსენებათა საფუძველზე სამეცნიერო კრებული გამოცემდა დაგეგმილი. ჯერჯერობით ჩვენ ხელთ არსებული თეზისები (დევს საჯარო ბიბლიოთეკაში) საშუალებას გვაძლევს თვალს გაავადვინოთ სამუშაო პროგრამასა და წარმოდგენილ თემებს. ავტორები არიან მეცნიერები თბილისიდან, ქუთაისიდან, გორიდან, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან, ტყუბულიდან და თავად მარტივილიდან. მონაწილეთა შორის თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის III კურსის სტუდენტი **გ. ჯღარკავაცაა**.

თეზისების ერთი ნაწილი ს. მაკალათიას ფართო შემოქმედების ანალიზს ეხება, ასევე მის ცხოვრებასა და მოღვაწეობას (მ. გაბაშვილი), შესაბამისად ამ კუთხითაც თემატიკა მრავალფეროვანი იყო. გარდა ამისა მეცნიერის არქივი საინტერესო წყარო აღმოჩნდა მკვლევართათვის. მაგალითად, **თ. გოგოლაძე** (გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი) გორის ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში დაცული მაკალათიას საექსპედიციო მასალების საფუძველზე უჩვენებს (XX საუკუნის 30-იანი წლებიდან), თუ როგორი მეთოდებით აგრძელებს ს. მაკალათია საექსპედიციო საქმიანობას, რომელსაც XIX ს-ის II ნახევარში საფუძველი ჩაუყარეს დ. ბაქრაძემ, ე. თაყაიშვილმა, გ. რუხიანიშვილმა და სხვ. წარმოაჩენს ს. მაკალათიას შრომების მნიშვნელობას შიდა ქართლის ხეობათა შესწავლის საქმეში. აღნიშნავს გორის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის ფონდებში დაცული ს. მაკალათიას საექსპედიციო მასალების სადღეისო მნიშვნელობას როგორც საინფორმაციო, ისე სამეცნიერო თვალსაზრისით.

ამავე მუზეუმის თანამშრომელს **ნ. ბერუაშვილს** მუზეუმში დაცული ს. მაკალათიას არქივის გაცნობის შემდეგ გაუჩნდა იდეა დაემუშავებინა თემა: **„ადათ-წესები ქართლში შვილანობისა და ოჯახის შესახებ“**. ამ კუთხით მისი დაკვირვებანი და კვლევები შედეგები საინტერესოდ ეხმაურება ს. მაკალათიას შრომებს.

ლ. დვალისვილი (ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი) მოხსენებაში **„ვაჟა-ფშაველას შემოქმედების ზოგიერთი პრობლემური საკითხი სერგი მაკალათიას ეთნოგრაფიულ წერილებში“** დაადასტურა, რომ მკვლევარმა თავის მონოგრაფიაში „ფშავი“ ბევრი ისეთი საინტერესო მასალა წარმოაჩინა, რომელიც საფუძველად დაედო ვაჟას შემოქმედებას. მკვლევარს მიაჩნია, რომ ს. მაკალათიას მიერ გამოვლენილი ისტორიული თუ ფოლკლორულ-ლიტერატურული ფაქტების გარეშე ვაჟა-ფშაველას შემოქმედების სრულფასოვანი შესწავლა შეუძლებელია.

ე. ილარიშვილი (გორის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის თანამშრომელი) ასევე ს. მაკალათიას საარქივო მასალებზე დაყრდნობითაც წარმოადგინა თეზისი **„საქორწინო ტრადიციები ქართლში“**, სადაც ქორწინთან დაკავშირებული ადათ-წესები განხილული.

მ. კობერიძის (გორის სასწავლო სახელმწიფო უნივერსიტეტი) თეზისებში **„სერგი მაკალათია ფრონის ხეობის ლინგვო-**

კულტურული პროფილის შესახებ“ განიხილავს მეცნიერის მიერ შეკრებილ იმ ფასეულ მასალას, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ ხეობის დიალექტური კვლევის თვალსაზრისით, ქართლურისა და იმერულის შერევის, ასევე ტოპონიმების მხრივ და სხვ.

ნ. ნიკოლაძე-ლომსიანიძე (ანსუ, ქუთაისი) წარმოდგენილ თეზისებს **„მეფე თამარი სერგი მაკალათიასა და ქართული ზეპირსიტყვიერების მიხედვით“** იწყებს იმ ინტერესით, რომელსაც სერგი მაკალათია იპყრობს როგორც ფილოლოგი, ისტორიკოსი, ეთნოგრაფი და ფოლკლორისტი. ს. მაკალათიას ნაშრომის „თამარ მეფის“ გარჩევასა საგანგებოდ განიხილავს მეცნიერის მიერ წარმოჩენილ თამარზე არსებულ ფოლკლორულ მასალებს, საიდანაც ჩანს, რომ ქართული ხალხური საისტორიო სიტყვიერების არცერთ ციკლს არა აქვს ისეთი დიდი გავრცელების არეალი, როგორც თამარ მეფეზე შექმნილ ლექსებს, სიმღერებს, თქმულებებს, გადმოცემებს, ლეგენდებს. ამასთან დაკავშირებით ნაკლებად ცნობილ, ძალზედ საინტერესო ფოლკლორულ მასალებსაც მოიხმობს, რაც ქართველი მეფის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესწავლის საინტერესო წყაროა და ამდიდრებს მას.

თ. გუმბერიძე (ქუთაისი, ანსუ) მოხსენებაში **„ვეფხისტყაოსანი“ და აღორძინების ხანის ქართული პოეზია“** წარმოაჩინა „ვეფხისტყაოსნის“ მიერ გავლილი რთული გზა, შესწორებანი, მან რომ განიცადა. აღნიშნა განსაკუთრებული ინტერესი პოემისადმი, რასაც ქართული მწერლობის აღორძინების ხანაში (XVI-XVIII სს.) ჰქონდა ადგილი იმხანად მეტ-ნაკლებად ცნობილ შემოქმედთა მხრიდან. ამ მხრივ თეიმურაზ I-ის, არჩილის, ნოდარ ციციშვილის, იოსებ თბილელის, გიორგი თუმანიშვილისა და სხვათა შემოქმედება დავალებულია რუსთველური შაირისგან. მომხსენებელმა მიმოიხილა ამ ავტორთა დამოკიდებულება რუსთაველისადმი და დასკვნის სახით აღნიშნა, ქართული ლიტერატურის აღორძინების ხანას „ვეფხისტყაოსნის“ გავლენა ბოლომდე გასდევს.

ზ. შერაზადიშვილი (გორი, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი) თეზისებში: **„სერგი მაკალათია — ქართული არქეოლოგიის დამსახურებული მოღვაწე“** აღნიშნავს განსაკუთრებულ როლს გორის მუზეუმის დაარსებაში, რომლის სახელსაც 2005 წლიდან შემთხვევით არ ატარებს ეს მუზეუმი. ავტორი აღნიშნავს, რომ XX საუკუნის 30-იან წლებში, ამ მუზეუმის დაარსების შემდეგ ს. მაკალათია განსაკუთრებულ ზრუნვას იჩენდა არქეოლოგიური დისციპლინის მიმართ. მკვლევარი ს. მაკალათიას ე. თაყაიშვილსა და გ. ნიორაძესთან ერთად ქართული პროფესიული არქეოლოგიის ერთ-ერთი პიონერად წარმოაჩენს, აღნიშნავს ს. მაკალათიას განსაკუთრებულ როლს ქართლის არქეოლოგიური ძეგლების გამოვლენასა და შესწავლის საქმეში. განიხილავს ს. მაკალათიას ხელმძღვანელობით ჩატარებულ არქეოლოგიურ გათხრებს შიდა ქართლის ისეთ ძეგლებზე, როგორიცაა ტყვიავი, დვანი, ალაიანი, მეჯუდის ხეობა, გორი და სხვ. აანალიზებს ს. მაკალათიას არქეოლოგიურ ნაშრომებს, სადაც მტკვარ-არაქსის ბრინჯაოს ხანის (ძვ.წ. III ათასწლ. I ნახ) კულტურაა წარმოდგენილი, ასევე რკინი ხანის ნიმუშები (ძვ.წ. VIII ს.).

საინტერესოდ ეხმაურება ს. მაკალათიას მიდგომას სოფლისადმი **ი. კვეციას** მოხსენება „სეფიეთის წარსულისათვის (ზოგადი ისტორიული და ისტორიულ-გეოგრაფიული მიმოხილვა)“. საქმე ის არის, რომ ს. მაკალათია მოგონებებში „ცხოვრების გზაზე“ (ხელნაწერის სახითაა) თავის მშობლიურ სოფელს სწორედ ამ ასპექტით, ისტორიკოსის პოზიციიდან განიხილავს. აღწერს მის გეოგრაფიულ მდებარეობას, მოჰყავს სეფიეთთან დაკავშირებული სხვადასხვა ხასიათისა და შინაარსის ისტორიული დოკუმენტი, ეხება ბრძოლებს, რომლებიც უძველესი დროიდან შუა საუკუნეების ჩათვლით ამ სოფლის ტერიტორიაზე ხდებოდა. ნუმიზმატიკაში ცნობილია სეფიეთში აღმოჩენილი ძველი მონეტების განძი, რომელიც სეფიეთის განძის სახელითაა ცნობილი და ს. მაკალათიამ საინტერესო

სტატია მიუძღვნა. ი. კეკელია ეხება სეფიეთში, მინის ხვნისას იქაური მინის მუშაკის მიერ 1931 წ. აღმოჩენილი ამ რომაული მონეტების (373 რომაული ვერცხლის მონეტა) ისტორიას, რომელიც ს. მაკალათიამ II-III საუკუნეებით დაათარიღა. თეზისებში ი. კეკელია სეფიეთში აღმოჩენილ იმ არქეოლოგიურ მასალებსაც განიხილავს, რომელზეც ს. მაკალათიას მუშაობა უწევდა. კერძოდ, 1913 წ. აბაშის ნაპირას, ორქის საზღვართან ადგილობრივი გლეხის მიერ აღმოჩენილ ბრინჯაოს ჭურჭლის ნაშთს, რომელიც ს. მაკალათიამ გვიანანტიკური ხანით, ჩვ.წ. II-III სს. დაათარიღა. მასზე მოთავსებული ხელჯოხიანი შიშველი მამაკაცის ფიგურა კი ღვთაება მითრას დაუკავშირა. როგორც ცნობილია, ს. მაკალათიას მეცნიერულ ალღოსა და სითამამეს უმადლიან, რომ მან ქართველ მეცნიერთა შორის პირველმა, სხვადასხვა საკითხთან ერთად დასვა და დაადასტურა საქართველოში მითრას ღვთაების არსებობა. მითრაზე მისი გამოკვლევები ერთ-ერთი ნაწილია იმ შრომებისა, რომელიც უკავშირდება აღმოსავლეთის დიდ ცივილიზაციებთან კულტურულ-გენეტიკურ ნათესაობას, რასაც ს. მაკალათიამ მდიდარი ეთნოგრაფიული მასალა დაუდო საფუძვლად.

მნიშვნელოვანია, რომ დღეს უკვე ს. მაკალათიას მსგავსად ი. კეკელია თვალს ადევნებს სოფელ სეფიეთში აღმოჩენილ ნივთებს. მისი თეზისიდან ირკვევა, რომ ორი წლის წინათ (2011 წ.) ბ. ლაბარტყავას ნაკვეთში მიმდინარე სამუშაოებისას, კაჟის 8 სმ. სიგრძის ისრისპირი აღმოჩნდა, რომელიც ამჟამად მარტვილის მოსწავლე ახალგაზრდობის სახლის არქეოლოგიურ მუზეუმშია დაცული. ეს აღმოჩენა ადასტურებს სეფიეთის ტერიტორიაზე ნეოლითის ხანაში ადამიანთა ცხოვრების უძველეს ნაკვეთს.

ამავე თეზისში მას აღნიშნული აქვს, რომ სეფიეთის მთავარანგელოზის ეკლესიასთან აღმოჩნდა კირქვის ფილის ფრაგმენტი, რომლის ბერძნული წარწერის ქართული თარგმანი აკად. თ. ყაუხჩიშვილმა წაიკითხა და VI-VII საუკუნეებით დაათარიღა. აქვე აღმოჩნდა და ამავე საუკუნეებისაა ქვის ფილა ბერძნული წარწერით, რომელიც ასევე თ. ყაუხჩიშვილმა ქართულად თარგმნა. ი. კეკელიას მოჰყავს მოგზაურთა ცნობებიც სეფიეთის შესახებ (ანტონ გიულდენშტედტი) და სხვადასხვა ხასიათისა და პერიოდის დოკუმენტები, ტოპონიმური და ფოლკლორულ-ეთნოგრაფიული მასალები. ი. კეკელია აღნიშნავს სეფიეთის ეკლესიის უნიკალურობასაც, რომელიც V საუკუნის ძეგლია. თავის დროზე ის ე. თაყაიშვილმა აღწერა, ხოლო ბოლშევიკთა წგრევისგან ს. მაკალათიამ იხსნა. მეტიც, მას წლების მანძილზე, თანაც ეს კომუნისტების დროს ხდებოდა, დარაჯი ჰყავდა დაქირავებული და თავისი ჯიბიდან ჯამაგირს უხდიდა. ამ დროს ს. მაკალათიას უამრავი პრობლემა აქონდა. ის ხომ არაერთ გაჭირვებულს ეხმარებოდა. მათ შორის მისი მეუღლის ივლიტა კოტეტიშვილის ძმების ვახტანგ და ლადო კოტეტიშვილების ობლად დარჩენილ შვილებსაც. ხელს უმართავდა რეპრესირებულ ოჯახებს, გადასახლებიდან დაბრუნებულებს სამსახურში აწყობდა, რაც უშიშროების გულისწყრომას იწვევდა. ეხმარებოდა უკიდურესად გაჭირვებულ თავის სტუდენტებსაც. სხვათა შორის ზრუნავდა იგი „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგულად მთარგმნელ ქართული არისტოკრატიის ბრწყინვალე წარმომადგენელ ელისაბედ ორბელიანზეც, რომელიც მატერიალურ შეჭირვებას ღირსეულად იტანდა და რომელსაც ფრანგულად სათარგმნელად თავის სტატუსს აძლევდა. ს. მაკალათიას მოგონებებში არ ავინწყდება იმის აღნიშვნაც, თუ როგორი სიყვარულით უდგებოდა და როგორ გულმოდგინედ ასრულებდა ე. ორბელიანი ამ სამუშაოს, რადგანაც მას ძალზედ ახარებდა ქართული საქმის, ქართული მეცნიერების „გახმაურება ევროპაში“. მოგონებებში ასევე საგანგებოდ აღნიშნავს, რომ ქართული საქმე უხაროდა უბრალო გლეხსა თუ სოფლის ინტელიგენტს, იმათაც, ვინც წერა-კითხვა არ იცოდა, მაგრამ ზეპირად იცოდა „ვეფხისტყაოსანი“ და ძველი ქართული ეპოსი. ზოგ მოხუცე-

ბულს საგანგებოდ წერა-კითხვაც უსწავლია, რომ მის კუთხეზე დაწერილი ს. მაკალათიას ნაშრომი წაეკითხა. ხალხი, რომელიც მას ყოველმხრივ ეხმარებოდა სამეცნიერო ექსპედიციებში, სიყვარულით ჩვენ სერგოსაც უწოდებდა.

ს. მაკალათიას კვლევას ასევე ეხმაურება ი. კეკელიასა და კ. ქეჭულაძის ერთობლივი თეზისი „გვარ-სახელ „მაკალათიას“ ეთნოისტორიისათვის.“ მასში გადმოცემულია აფხაზეთიდან ამ გვარის გადმოსვლის ისტორია, რომელიც ხელობის აღმნიშვნელი სახელიდან მომდინარეობს. ავტორებს ამ გვართა დაკავშირებული ტოპონიმებიც მოჰყავთ.

როგორც ვხედავთ, მომხსენებლებმა ს. მაკალათიას მშობლიური სოფელი, რომელთანაც მას არასდროს გაუწყვეტია კავშირი და რომელიც ასე უყვარდა, საინტერესოდ წარმოაჩინეს კონფერენციაზე, რაც იქ დამსწრე მის თანასოფელთათვის საამაყო და სასიამოვნო მოსასმენი იყო. საზოგადოდ ქართული სოფლისადმი და რეგიონებისადმი ს. მაკალათიას დამოკიდებულება განსაკუთრებული გახლდათ, რაც მისი როგორც ისტორიკოსის დამოკიდებულებიდან და ფართო ხედვიდან მომდინარეობდა. ეს გარემოება საგანგებოდ აღინიშნა კონფერენციაზე, მითუმეტეს, ქართული სოფლისადმი დღევანდელი დამოკიდებულების ფონზე.

სოფელი მხოლოდ ადამიანთა გამოკვების წყარო არ არის, მას ყოველთვის უზარმაზარი კულტურული და სახელმწიფოებრივი დატვირთვა ჰქონდა. ამიტომ სოფლის მკვიდრი განსაკუთრებული მისიის მატარებელიც იყო. პირველ რიგში როგორც ქართული მინის მცველი და სასაზღვრო რაიონების ნამდვილი მეციხოვნე. სოფელი ქართული ადათებისა და ტრადიციების მატარებელი და ქართველი ადამიანის აღმზრდელიც იყო — ქართველს მინასთან განსაკუთრებული დამოკიდებულების გამო გეორგიანს უწოდებდნენ. მაგრამ ქართველთათვის მინის გამოცლის მიზნით, მიზანმიმართული პოლიტიკით, ქართველი კაცი მინისადმი გააუცხოეს. შედეგი — მიტოვებული სოფლებია, რაც საქართველოს კატასტროფის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზია და დემოგრაფიული კატასტროფისაც. ქართული სოფელი სწორედ თავისი მრავალმხრივობითა და მრავალფეროვნებით იყო ს. მაკალათიას კვლევის მთავარი სფერო. ქართულმა სოფელმა, როგორც მომავალ მეცნიერს, მას მისცა მყარი საფუძველი, რაც საგანგებოდ არის აღნიშნული ს. მაკალათიას შემოქმედების მკვლევართა მიერ. მაგალითად, ეთნოლოგი, პროფ. ე. ნადირაძე წერს, თუ რამდენად „სისხლბორცეულად მახლობელი იყო ეთნოკულტურული გარემო, სადაც აღიზარდა და სადაც უხდებოდა მოღვაწეობა, სადაც ყალიბდებოდნენ რელიგიური აზროვნებისა და სოციალური ურთიერთობის მოდელები. ს. მაკალათიას, როგორც ხალხური რწმენა-წარმოდგენებისა და რიტუალური მისტიკების პერსონაჟს, გაცილებით მეტის დანახვისა და ახსნის უნარი მიეზოდა თავიდანვე და ეს გარემოება უმნიშვნელო არ უნდა ყოფილიყო მისი წარმატებული მეცნიერული მოღვაწეობისთვის.“

ს. მაკალათიაც აღნიშნავს ამ ფაქტორის მნიშვნელობას მის სამეცნიერო ცხოვრებაში. წერს, რომ ბავშვობიდანვე უყვარდა სოფლის გარემო, მოხუცებისგან ძველი ამბების მოსმენა, და რომ სიყვარულიდანვე სახალხო დღესასწაულების არა მხოლოდ დამკვირვებელი, არამედ მონაწილეც იყო. დღეს ხელმძღვანელობით იმ უძველეს ადათ-წესებს ასრულებდა, რომელიც მოგვიანებით მისი კვლევის საგანი გახდებოდა, მაგალითად, სახალხლო რიტუალი და სხვ. მოგვიანებით სამეცნიერო პირველი სამეცნიერო ექსპედიციის დროს დედა გახდებოდა მისი რესპონდენტიც — ტრადიციების ღრმა მცოდნე და სახალხო მკურნალი. ს. მაკალათიას ეს შთაბეჭდილებანი, კლასიკური განათლება, სოფლისა და ქალაქის ერთობლიობა მის ცხოვრებაში (დღეს რომ ერთმანეთს უპირისპირებენ და ყოფენ) ხელს შეუწყობს მის წარმატებულ სამეცნიერო მოღვაწეობას.

აღსანიშნავია, რომ ს. მაკალათია არა მხოლოდ თეორიულად, არამედ პრაქტიკულადაც იცავდა ქართულ სოფელსა და

ქართულ მიწას. ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის მომხრეს არ მოსწონდა ქართული მიწების განთავსება. მენშევიკებს აკრიტიკებდა როგორც აგრარულ საკითხში, ისე ეროვნულ საკითხში ორჭოფობისა და პოლიტიკაში არაგულწრფელობის გამო. მიწის საკითხთან დაკავშირებით სტატიებს წერდა გაზეთ „საქართველოში.“ მისი ამ ხასიათის სტატიები ეხმაურებოდა XIX ს. 60-იანი წლებისა და XX ს. პატრიოტთა წუხილს ქართული მიწების გამო, რომელსაც ცალკეული პიროვნებანი და ზოგიერთი პარტია პროვინციებითაც კი ანიავებდა. ამაში იგი, სხვა ქართველ მოღვაწეთა მსგავსად, საქართველოსთვის ყველაზე დიდ საფრთხეს ხედავდა. ს. მაკალათია სხვა მხრივაც გახლდათ თავისი სამშობლოს დამცველი და მზად იყო მისთვის სიცოცხლე შეენიშნა. 1918წ. როდესაც სომხეთი თავს დაესხა საქართველოს, იგი უბრალო ჯარისკაცად ჩაენერა.

ნ. ოთინაშვილს (გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი) თეზისში: **„ფრონეს ხეობის ტოპონიმთა ლოკალიზაცია და მანარმობები“** ხეობის არქეოლოგიური მასალა განალოზრებულ იქნა. მაკალათიას ნაშრომის „ფრონეს ხეობის“ მიხედვით. იგი ეხება ხეობის ტოპონიმის, რომელთა დიდი ნაწილიც უკავშირდება ანთროპონიმებს, საერთო წარმოშობით კი ეს ტოპონიმები ქართულია, მასალა კი ადგილობრივი.

ლ. გაბუნიასა (ქუთაისის სახ. ისტორიული მუზეუმი) და **გ. გაბუნია**ს (ანსუ, ქუთაისი) თეზისებში: **„ნიკო ნიკოლაძის ერთი თხზულების „ქუთაისის ქორიკანაობის“ შესახებ“**. ლაპარაკია ნ. ნიკოლაძეზე, ამ უგანათლებულესი, დიდი მასშტაბის პიროვნებაზე, ქართველი ხალხის ბედ-იღბლის მოამაგეზე, რომლისთვისაც ქართულ პრობლემებზე, ქართულ ენაზე ზრუნვა ერთ-ერთ უპირველეს პრობლემას წარმოადგენდა. ამიტომაც ნ. ნიკოლაძისთვის „მოყვარეს პირში უძრახე და მტერს ზურგს უკანაო,“ ჯანსაღ კრიტიკას ნიშნავდა, რომელსაც იუმორით ამსუბუქებდა, და არამცდაარამც ერის შეურაცხყოფას. „ქუთაისის მეჭორე“ ნიკო ნიკოლაძის ყველაზე გავრცელებული ფსევდონიმი იყო. წარმოდგენილი მოხსენება ორმაგად მნიშვნელოვანი გახლდათ კონფერენციის მონაწილე ნ. ნიკოლაძე-ლომსიანიძისთვის, რომელიც ნიკოლაძეთა დიდი ოჯახიდანაა, ნიკოს ძმის შთამომავალია. მოხსენების გარშემო მსჯელობისას აღინიშნა ისიც, რომ ს. მაკალათიას მამის ძმა დავით მაკალათია ფოთში ნ. ნიკოლაძის ერთ-ერთი მარჯვენა ხელი იყო.

მარტვილის მოსწავლე ახალგაზრდობის სახლის ახალგაზრდა პედაგოგი **ს. განერელია** თეზისებში: **„მორიც ვაგნერი საქართველოში ჩამოსახლებულ გერმანელ კოლონისტთა შესახებ“** შეეხო გერმანელი მ. ვაგნერის (1813-1887წწ.) მოგზაურობას შავი ზღვის ქვეყნებში (XIX ს. 40-იანი წწ.). კერძოდ მის ნაშრომს „მოგზაურობა კოლხეთსა და კავკასიის იქითა მხარეს მდებარე გერმანულ კოლონიებში,“ რომელიც 1850წ. ლაიფციგში გამოიცა. ამ მასალაზე დაყრდნობით ს. განერელიამ განიხილა საქართველოში არსებული კოლონიების ისტორია (1818-1819 წლებიდან მოყოლებული), აღწერა გერმანელ კოლონისტთა სამეურნეო ცხოვრება და მათი ინტერესები. გერმანელი ავტორი მ. ვაგნერი იმასაც აღნიშნავს, რომ მისი თანამემამულე კოლონისტები საქართველოში გაცილებით უკეთ ცხოვრობდნენ, ვიდრე თავის სამშობლოში. ვაგნერისეული სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით საქართველოში არსებობდა 6 გერმანული კოლონია, რომელიც 588 ოჯახისაგან შედგებოდა.

მარტვილის ამავე სახლის პედაგოგმა **ზ. დანელიამ** ასეთი მოხსენება წარმოადგინა: **„ერთი მეგრული ზმნის განმარტებისათვის („ვაშინერსი““**. აღნიშნა, რომ ზმნა „ვაშინერსის“ მნიშვნელობა მთელი სისრულით არ გადმოიცემა და ფაქტობრივად არ ითარგმნება. ის გულისხმობს გარკვეულ მომენტში მოქმედების შეწყვეტას, რადგანაც მას შეიძლება უარყოფითი შედეგი მოჰყვეს. ამ ზმნის დადებითი შინაარსით ხმარება იშვიათია.

„სვანური ონომასტიკის ლინგვოკულტუროლოგიური ასპექტები“ ქეთევან მარგაიანის (სოხუმის სახელმწიფო უნი-

ვერსიტეტი) თეზისის თემაა. სვანური ონომასტიკის განხილვისას იგი პარალელურად ავლენს ისეთ დარგებთან, როგორცაა: ანთროპონიმთა (გვარ-სახელთა სისტემა), ტოპონიმთა, ბოტანიკის, ზოონიმთა, მითონიმთა... ქ. მარგაიან X-XVIII სს სვანეთის წერილობით ძეგლებზე დაკვირვების შედეგად უზენეს ჩრდილოეთ კავკასიის ენებთან — ადიღურ-ყაბარდოულ, ყარაჩაულსა და ბალყარულთან — კონტაქტებს, ამ კონტაქტების მატებისა და კლების დინამიკას შესაბამისი დროის მიხედვით.

მ. მარჯანიშვილი (ქუთაისი, ანსუ) თეზისში **„ქართლის ცხოვრება“ ემიგრანტთა შემოქმედებაში** ეხება რუსეთში გადახვენილი ვახტანგ VI-ისა და ბაგრატიონთა სხვა წარმომადგენელთა ღვაწლს „ქართლის ცხოვრების“ სამეცნიერო კვლევის საქმეში.

ვ. მენაბდიშვილი (ქუთაისი ანსუ,) თეზისში **„რომის კათოლიკური ეკლესია და საქართველო XIII საუკუნის I ნახევარში“** განიხილავს რომის კათოლიკური ეკლესიის საქართველოსადმი ინტერესსა და მისიონერული (ფრანკისკელთა და დომინიკანელთა ორდენის წევრების) მოღვაწეობის დროსა და ვითარებას. რომის პაპის ონორე III-ის (1224წ.) მიმონერას საქართველოს დედოფალ რუსუდანთან, რომელსაც იგი რეგიონში ქრისტიანობის რწმენის დამცველად მიიჩნევს, რის გამოც მას შემდეგი სიტყვებით მიმართავს: „ამ ურჯულოთა ხალხთა შორის თქვენ ანათებთ, როგორც ლამაზი სიბნელეში და იტანჯებით, ისე როგორც შრომანი ეკლესიაში.“ ავტორი ეხება რომის ეკლესიის გეგმასაც საქართველოს გაკათოლიკების გადაყვანის თაობასთან დაკავშირებით.

ც. ვახსია (სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი) თეზისში **„ჯგერის და გვირგვინი (გენო კალანდიას „სალამოს ხანის სონეტები““**, პოეტის სონეტებს (რომელიც 2013წ. შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პრემიით აღინიშნა), დღევანდელი ქართული ესთეტიკური კულტურის უმნიშვნელოვანეს შენაძინად მიიჩნევს. მისი სიტყვით, გ. კალანდია მუდმივად მშობლიურ ოდაბადეს დატრიალებს მამულისადმი უანგარო სიყვარულით, სადაც იგი დევნილი გახდა. ავტორის თანახმად, თითოეულ სონეტში მხატვრულ ფორმათა მშვენიერება და სილამაზეა გადმოცემული.

თ. მშვიდლობაძე (გორის უნივერსიტეტი) **„თანამედროვე მიდგომები საგანმანათლებლო პროცესში“** დასავლურ განათლების პრობლემათა განხილვისას პარალელურად ავლენს საქართველოში გატარებულ განათლების რეფორმასთან. მოჰყავს კვლევები, რომლის თანახმადაც ჩანს ამ რეფორმის მხარდამჭერთა პროცენტული რაოდენობა, მათი კლება თუ მატება. იგი განათლების სისტემაში მომხდარ ცვლილებებს სამ დიდ ჯგუფად განიხილავს: ცვლილებანი ზოგადი განათლების სისტემის მართვაში, შინაარსსა და სწავლების მეთოდებსა და ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემებში. მისი აზრით, ბოლონიის პროცესის რეფორმების ეფექტური განხორციელება ხელს შეუწყობს საქართველოს ჩართვას უმაღლესი განათლების ევროპულ სივრცეში.

ი. სიხარულიძისა (თბილისი, ფაზისის საერო აკადემია) და **ი. კეკელიას** ერთობლივი თეზისი ეხება თემას: **„ზობისწყლის ხეობის საისტორიო გეოგრაფიიდან.“** ავტორები ზობისწყლის ხეობაში სხვადასხვა „ქვეყანას“ განიხილავენ. მათ შორის საჩიჩო/საჩიჩო, რომელიც ჭანისწყალ-ზობისწყლის ქვემო წელზე მდებარე ზეგანზე წარმოიქმნა და სამეურნეო თუ სტრატეგიული თვალსაზრისით გამორჩეული იყო, რადგანაც ხეობის ბარისა და მთის ურთიერთობას უწევდა კონტროლს. ამ სათავადოს ცენტრი სავარაუდოდ XVII ს. I ნახევარში სოფელ ზენში მდებარეობდა, ხოლოდან 13 კილომეტრში. ავტორთა მიერ დადგენილია სათავადოს საზღვრები, მისი აღზევებისა და დამცრობის პერიოდები, რასაც საბოლოოდ სხვა სათავადოებთან ერთად (XIX ს.) მათი გაუქმება მოჰყვა. წარმოჩენილი არიან ამ სავარაუდო გამოჩენილი პირები და აღნიშნულია, რომ გვარსახელი „ჩიჩუ“ „ჩიჩვა“ ფორმითაც გვხვდება.

ი. კეკელიასა და გ. ჯღარკავას (თბილისი, ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტი) ერთობლივი თეზისი: **„ჩიქოვანების სათავადოს საისტორიოს გეოგრაფიდან (ტოპონიმური მასალების მიხედვით)“** ეხება ოდიშის სამთავროს ამ ერთ-ერთი წარჩინებული გვარის ისტორიას, ამ სამთავროს საზღვრებს. საამისოდ წერილობით წყაროებთან ერთად მოხმობილი და გაანალიზებულია ამ საკითხთან დაკავშირებული საინტერესო ტოპონიმია.

ბ. ფორჩხიძის (ქუთაისი, ანსუ) თეზისებში **„მომავლის ფილოსოფია“** საუბარია იდეაზე, რაზეც უხსოვარი დროიდან მეცნიერები და ფილოსოფოსები ფიქრობდნენ. ეს არის დროის მანქანა, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელია დროში მოგზაურობა, რაც სულის უკვდავებასთან გააიგივებს და რასაც მარადიული მოგზაურობის სახელი „მეტაფიზიკა“ შეუფარდეს. ამ მოსაზრებას იზიარებდნენ ცალკეული რელიგიები, ასევე ცნობილი ფილოსოფოსები — პითაგორა, ემპედოკლე, პარმენიდე, პლატონი, ნეოპლატონიკოსები, სტოიკოსები. შუა საუკუნეებსა და აღორძინების ხანაში — როჯერ ბეკონი, რაიმონდ ლულიუსი, იერონიმო კარდანო, ჯორდანო ბრუნო და სხვ. თანამედროვეთა შორის — რ. შტაინერი, გ. გურჯიევი, ე. ბლავატსკაია, დალაი ლამა და სხვ.

ავტორის თანახმად, ოფიციალურად დადასტურებულია, რომ ტიბეტში არსებობს ე. წ. ჩაზნეჩილ სარკეთა ველი, სადაც შესაძლებელია წარსულში მოგზაურობა. ავტორი გვანვდის ინფორმაციას, რომ ტიბეტური სარკეების პარალელურად ასტროფიზიკოსმა კოზირევმა ტიბეტური ანალოგიით შექმნა სპეციალური, ჩაზნეჩილსარკეებიანი ლაბორატორია, სადაც ცდის პირებს დაახლოებით ისეთივე შთაბეჭდილებანი აქვთ და რასაც ამ საკითხზე მომუშავე რუსი და ბრიტანელი მეცნიერები ვერ ხსნიან. აღნიშნა აგრეთვე, დღეს ფიზიკოსები აღარ მალავენ, აინშტაინმა ამ მიმართულებით მის მიერ ჩატარებული ექსპერიმენტული კვლევის შედეგები თავის სიცოცხლეშივე რომ გაანადგურა, რადგანაც მასში კაცობრიობისათვის საშიშროება დაინახა. ავტორისვე თქმით, საერთაშორისო საიტებზე გავრცელდა შემდეგი ინფორმაცია: 27 წლის ირანელმა მეცნიერმა ალი რაზეგმა შექმნა დროის მანქანა, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია მომავალში მოგზაურობა, რამაც დასავლეთის პოლიტიკური და სამხედრო წრეების შემფოთება გამოიწვია. ბ. ფორჩხიძე იზიარებს აზრს, რომ დროში მოგზაურობა თეორიულად და ლოგიკურად შესაძლებელია. რაც მთავარია, განსაკუთრებული მედიტაციური და ჰიპნოტური ზემოქმედების პირობებში — ცხადმოდ, ტრანსში გაღწევის გზით საკუთარი სივრცისა და დროისბარიერების გადალახვას აღწევდნენ დიდი მეცნიერები, ლიტერატორები, მხატვრები.

ნ. ფოფხაძე (თბილისი, ფაზისის აკადემია) მოხსენებაში **„ფარნავაზ I ქართველთა მეფის მონეტები“** აღნიშნა, რომ იშვიათია ერი, რომელსაც ძვ.წ. IV საუკუნეში თავისი ეროვნული ფულით ეამაყოს. ამ იშვიათ ერთა რიცხვს ქართველებიც მიეკუთვნებიან. სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთხელ გამოქვეყნდა ფარნავაზის მონეტათა ფოტოსურათები, რომელზეც აღბეჭდილია თვით ფარნავაზი და დადასტურებულია ქართული ასომთავრული წარწერები. ლათინურ წყაროში ფარნავაზის ქვეყანა „კარაიდა“ იწოდება, რაც უეჭველად ქართო ანუ საქართველოა.

დ. შავიანიძე (ქუთაისი, ანსუ) და **ი. გაბელაია** (ტყიბულის მუნიციპალიტეტის ორპირის საჯარო სკოლა) თეზისებში **„ქართველური საკუთარი სახელები ქართველთა კულტურულ-რელიგიური ცხოვრების წესი (დასავლეთ საქართველოს ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით)“** საკითხს დასავლეთ საქართველოს სხვადასხვა თემში მოძიებულ მასალათა მიხედვით განიხილავენ. მოიხმობენ უცნობ ეთნოგრაფიულ მასალებსაც. გვიჩვენებენ, რომ იმერეთის, სამეგრელოს, მთიანი და ბარის აჭარის, სვანეთ-ლეჩხუმის მკვიდრი ყველა

გვარი ამათუიმ წმინდანის სახელობაზე აგებული ეკლესიების ყმები არიან. ისინი რიტუალურ წესებს ქრისტიანული რელიგიის მოთხოვნათა შესაბამისად ასრულებენ.

ვ. ნვერავას (ქუთაისი, ანსუ) თეზისში **„ანყურის ღვთისმშობლის ხატი — მცველი ივერიისა“** მოცემულია ამ ხატის ისტორია. როდესაც მარიამ ღვთისმშობელს წილად ერგო საქართველო ქრისტიანული მოძღვრების საქადაგებლად, მან აიღო ფიცარი და მისი ხატება გადმოვიდა მასზე. ხელთუქმნილი ხატი წამოიძღვარა ანდრია პირველწოდებულმა და საქადაგებლად საქართველოში შემოვიდა. სოსანეთში (ანყურში) მან უამრავი ადამიანი განკურნა. ხალხის თხოვნით ანდრია პირველწოდებულმა ეს ხატი სოსანეთში დაასვენა და ამის შემდეგ ის ინოვება ანყურის ღვთისმშობლის ხატად. ამ ხატმა მრავალი განსაცდელისგან იხსნა მესხეთის მკვიდრნი. მისი სასწაულთმოქმედების სანახავად ჰერაკლე კეისარი (VII ს.) მოსულა. მან ხატს საყდარი აუშენა და საეპისკოპო კათედრადაც აქცია. მიუხედავად მრავალი დარბევისა ხატი მაინც საქართველოში რჩებოდა და იცავდა მას. 1546 წ. ის იმერეთის მეფე ბაგრატ III-მ იმერეთში წამოასვენა. ამჟამად ხატი ეროვნულ მუზეუმშია დაცული.

ვ. ნერეთელმა (ქუთაისი, ანსუ) მოხსენებაში **„მცენატის სახე ანტიკურ ლიტერატურაში“** აღნიშნა, რომ გაიუს ცილნიუს მცენატი ყველაზე ცნობილი ეტრუსკია, რომლის საკუთარი სახელი საზოგადოდ იქცა, კერძოდ, ქველმოქმედებისა და შემოქმედთა უანგარო თანადგომის სიმბოლოდ. ამის მიზეზს ავტორი მის პიროვნებაში ნახულობს, რომლის თაობაზეც მრავალი ნაშრომი შექმნილი. ვ. ნერეთელი ახალი თემები ამდიდრებს ამ საკითხს.

ქ. ჯერვლიძისა (თბილისი, საქართველოს ბიზანტოლოგთა ეროვნული კავშირი) და **ნ. პეტრიაშვილის** (თბილისი, ილიას უნივერსიტეტი) თეზისის სათაური **„ნუმც ხარობს ქავის კარი“** აღებულია ვაჟა-ფშაველას პოემიდან **„ალუდა ქეთელაური“**. ამავე პოემაში ვხვდებით ქავის კარის ანუ ციხის აღწერას. ქავი და ციხე გვხვდება „სტუმარ-მასპინძელშიც“, ასევე ხევსურულ პოეზიაშიც. ქავს ყურადღება მწერალმა გიორგი შატერაშვილმაც მიაქცია. ეს სახელი მან თავის მშობლიურ სოფელს „კავთას“ („კავთისხევს“) დაუკავშირა. ამით მან უარყო ს. მაკალათიას მოსაზრება ტოპონიმ „კავთას“ კვართთან კავშირის თაობაზე. ავტორები იზიარებენ გ. შატერაშვილის მოსაზრებას და მისი ახალი მასალებით შემაგრებას ცდილობენ.

იგორ კეკელია, რომელიც ამ კონფერენციაზე სხვადასხვა თემატიკით იყო წარმოდგენილი, შემდეგი მოხსენებითაც წარდგა: „ოდიშისა და აფხაზეთის ეთნიკური გეოგრაფია ვახუშტი ბგრატიონის ნაზრევში.“ მან განიხილა აფხაზთა და მეგრელთა ეთნიკური და ეთნოგრაფიული ჯგუფების განსახლების არეალი ისტორიულ წარსულში. აღნიშნა, რომ ვახუშტის ოდიშ-აფხაზეთში არაქართველი მოსახლეობის შესახებ ცნობები არ მოეპოვება. იგი აფხაზეთის ტერიტორიას საქართველოს, ქართული სამყაროს განუყოფელ ნაწილად განიხილავდა. ი. კეკელია უჩვენებს, რომ ეთნოლოგიური და ონომასტიკური მონაცემებით ისტორიული აფხაზეთის ტერიტორიაზე ორი ძირძველი ქართველური ტომის — სვანური და ზანური (მეგრელი, კოლხი) — მოსახლეობა მტკიცდება, რაც სხვა წყაროებითაც დასტურდება. მაგრამ აფხაზეთში ეთნიკურად განსხვავებული მასის ჩამოყალიბებასა და გაბატონებას მოჰყვა აბორიგენი მოსახლეობის „გააფხაზება“ და ადგილობრივ ქართველურენოვან ტოპონიმთა ნაწილობრივ გაქრობა, ან ფორმის შეცვლა. მკვლევარი ასევე აღნიშნავს, რომ რუსეთის მიზანმიმართული პოლიტიკის შედეგად ნაქვეზებულმა რუსმა და აფხაზმა ისტორიკოსებმა დაინყეს აფხაზეთის ისტორიის გაყალბება.

ნინო დევიძის (ანსუ, ქუთაისი) მოხსენება: **„ლიტერატურული სიზმარი და მისი ტრანსფორმაცია განსხვავებულ კულტურებში (ანტიკური საბერძნეთი, იაპონია)“** შეეხო ანტიკურ ხანის სიზმრის, როგორც ლიტერატურული ხერხის გამოვლინებას თანამედროვე იაპონურ ლიტერატურაში.

ე. ბლიაძის (ქუთაისი, ანსუ) თეზისებში, რომლის სათაურია „ვახუშტი ბაგრატიონის პოლიტიკური შეხედულებები“ წარმოაჩენს ვახუშტის (1696-1757წწ.) პოლიტიკური ხედვის მთავარ მიმართულებებს. მას ქვეყნის ერთიანობის, მისი მართვის, აღმშენებლობის გარანტიად მიაჩნია: „პირმტკიცობა, მტერთა ზედა ერთობა, თავისუფლებისათვის მხნე ბრძოლა, მაგრად დგომა მისთვის, ციხე-სიმაგრეთა და ქალაქთა შენება, მაგრება ქვეყნისა.“ ქართველ მეფეებს აფასებს არა თავისი პირადული დამოკიდებულებით, არამედ ქვეყნის საკეთილდღეოდ გაკეთებული საქმეებით.

* * *

როგორც ვხედავთ, სამეცნიერო თემების უმრავლესობა საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანეს თემატიკას ეხებოდა და, რაც ასევე მნიშვნელოვანია, დღევანდელთაგანაც ეხმაურებოდა. ასეთ კონფერენციათა ამოცანა, რომელშიც მეცნიერთა სხვადასხვა თაობა, მათ შორის ახალგაზრდობაც მონაწილეობს, ურთიერთგაცნობა, თაობათა შორის კავშირის გამტკიცება, პრობლემების ირგვლივ მსჯელობა და მომავალი სამეცნიერო გეგმების დასახვევაცაა.

ასევე ბუნებრივია, როგორც კონფერენციის მიმდინარეობისას (თემებიდანაც გამომდინარე, რომლის უდიდესი ნაწილიც საქართველოს ეხებოდა), ისე კონფერენციის შემდეგაც, მონაწილეთა საუბრები საქართველოს ბედზე, ერისთვის მტკივნეულ პრობლემებზე. თანაც როდესაც საქმე გვაქვს წარსულის გამოცდილებასთან, რომლის პრაქტიკული თვალსაზრისით გამოყენება საჭირო და აუცილებელია. ამ მხრივაც კონფერენციებზე, რომლის ამოცანაც ქართული პრობლემების გააზრებაცაა, საქართველოს ისტორიისა — უახლესი ისტორიის ჭრილში, ნამდვილი ერთსულოვნება იყო.

მითუმეტეს იქ დამსწრე საზოგადოების მნიშვნელოვან ნაწილს საქართველოს უახლეს ისტორიასთან ისევე ჰქონდა შეხება, როგორც თავის დროზე ს. მაკალათიას მისი სამეცნიერო საქმიანობისას. მას 1921წ. დამოუკიდებელი საქართველოს ხელისუფლების დამხობის შემდეგ, ჩვენ კი 1991-1992წწ. ეროვნული ხელისუფლების დამხობის შედეგად, რამაც უამრავი ქართველი იმსხვერპლა და ტერიტორიები დაგვაკარგვინა.

1921 წ. საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, ძნელბედობის ფაშა, ფშავის ექსპედიციაში ს. მაკალათია დაატყვევეს. როდესაც თვალეზავილი კოცონთან მიიყვანეს, იგი მიხა ხელაშვილის, ქაქუცა ჩოლოყაშვილის თანამებრძოლის პირისპირ აღმოჩნდა, რომელმაც მეცნიერი იცნო და დიდი პატივით გამოისტუმრა. სხვა დროს თუშეთში, მიუხედავად გაფრთხილებისა, იგი მაინც არ შეეპუა საფრთხეს (თავად იტყოდა ხოლმე, უკან დახევა არ მჩვევიაო) და ექსპედიცია მაინც გააგრძელა, რაც კინაღამ სიცოცხლის ფასად დაუჯდა. თუშეთში ს. მაკალათია გაძარცვის მიზნით ყაჩაღებმა დააკავეს. უკვე ხევი ჩაყავდათ დასახვერტად, როდესაც შემთხვევითმა გამვლელებმა გამოიხსნეს. ამ ინციდენტის მიუხედავად გახარებულმა მეცნიერმა, ექსპედიცია რომ არ ჩაეშალა, გზა გააგრძელა. სხვა დროსაც უზდებოდა საქართველოს უახლეს წარსულთან შეხვედრა, მაგალითად, არხოტში ასევე ქაქუცა ჩოლოყაშვილის თანამებრძოლ თომა ბალიაურთან, რომელიც მოგვიანებით მიხა ხელაშვილის მსგავსად ვერაგულად მოკლეს. რამდენად მნიშვნელოვანი იყო ს. მაკალათიასთვის სამეცნიერო ექსპედიციის ჩატარება, ჩანს იქიდანაც, რომ თუ ექსპედიციას არ უფინანსებდნენ, მაშინ ექსკურსიამძღოლად გაფორმდებოდა ხოლმე. მან საგანგებოდ ისწავლა ფოტოგადაღებაც, რაც მაშინ იმდენად იშვიათი იყო, ერთი კურიოზიც კი შეემთხვა. ერთ-ერთ რაიონში ფოტოგადაღებისას უცხოეთის ჯაშუში ეგონათ და, ვიდრე სიმართლე გაირკვეოდა, რამდენიმე საათი დაპატიმრებული ჰყავდათ. ს. მაკალათიამ საინტერესო ფოტომასალა დაგვიტოვა, რაც ხელნაწერთა ინსტიტუტში მის არქივშია დაცული.

მარტვილის ამ კონფერენციის მონაწილეთათვის ს. მაკალათიას ცხოვრების ეს მხარე იმითაც იყო მნიშვნელოვანი, რომ მათ შორის ეროვნული მოძრაობის, ხოლო ეროვნული ხელისუფლების დამხობის შემდეგ წინააღმდეგობის მონაწილენიც იყვნენ. მათთვის ასევე საინტერესო აღმოჩნდა ჯერ სულ ყმანვილი სერგი მაკალათიას სასულიერო სემინარიაში სწავლისდროინდელი ჩანაწერები, რომელშიც ქვეყნისთვის მრავალი საჭირობო საკითხია დასმული, დღეს კვლავ ასე აქტუალური რომ არის. ესაა რუსეთის მხრივ ქართულ ეკლესიაზე ზემოქმედება ქართველის ხალხის დასათრგუნად. გამიზნულად ქართველებთან შედარებით სომხებისთვის უპირატესობის მიცემა. სხვა ხალხებში ქართველების გათქვეფის პოლიტიკა, ასევე მათი დასუსტების მიზნით.

ამიტომაც ერთ-ერთ ჩანაწერში ამბობს: „ყოველსავე შევინრობას და დამცირებას საზღვარი აქვს, მოთმინება დაუსრულებელი არაა და აღმაშობებელი გრძნობა ადრე იქნება თუ გვიან გზას გამოხახავს.“

მნიშვნელოვანია, რომ ამ პრობლემას იგი ზოგადკავასიურ ჭრილში განიხილავს და წერს: „კავკასიის მცხოვრებთ, მომავალში უნდა მიენიჭოთ უფლება ეროვნულ მისწრაფებათა თავისუფალი განვითარების.“

ამ ბრძოლის გზაზე მოქალაქეობრივი პოზიცია და აქტიურობა ს. მაკალათიასთვის უმნიშვნელოვანესია: „იმდაგვარ ისტორიულ დროს, რომელშიც ცხოვრობთ, საჭიროა განსაკუთრებული სიმხნევე, გაცხოველება ყოველგვარი საზოგადოებრივი სოლიდარული მუშაობისა და არა მოდუნება მიჩუმიება იმ მცირე ცხოველმყოფელობისა, რომელსაც ჩვეულებრივ ვიჩენდით.“

მაგრამ მისივე სიტყვით „ყოველად შეუძლებელია ერი აღორძინების გზას დაადგეს, თუ ერის შემადგენელი ნაწილები ზნეობრივ ღირსებას მოკლებულნი არიან.“

საინტერესოა აგრეთვე, რომ ჯერ სულ ახალგაზრდა ს. მაკალათია განათლებასა და ინტელექტუალურ კაპიტალში ხედავს ქვეყნის მომავალსა და პროგრესს, რაც დღეს კვლავაც ასე აქტუალურია და ეროვნული ხელისუფლების (1990-1991/1992წწ.) პროგრამას წარმოადგენდა. ამასთან დაკავშირებით იგი წერს: „მამულიშვილმა უნდა დაიცვას საკუთარი ეროვნული კაპიტალი. არა მარტო როგორც ეკონომიკური ფაქტორი, არამედ, აგრეთვე როგორც საფუძველი მეცნიერებისა, მწერლობისა და ხელოვნებისა.“

არანაკლებ საინტერესო და მნიშვნელოვანია ს. მაკალათიას ჩანაწერები აკაკის დაკრძალვის თაობაზე, რომელსაც იგი მაშინ სემინარიის მოსწავლე ესწრებოდა. ეს აღწერაც ასოციაციებს იწვევს სხვა მამულიშვილთა, კერძოდ ზვიად გამსახურდიას დაკრძალვასთან თბილისში, როდესაც ქართველმა ერმა დამოუკიდებელი საქართველოს პირველი პრეზიდენტის გრანდიოზული დაკრძალვით თავისი ქვეყნის და საუკეთესო სახე გამოავლინა, თვითორგანიზებისა და დისციპლინის, ღირსეული თავდაჭერის არაჩვეულებრივი მაგალითი. ფაქტობრივად იმავს ამბობს აკაკის დაკრძალვასთან დაკავშირებით ს. მაკალათია: „ბევრის მეტყვევლია და დიდად მანუგეშებელი ის ერთსულოვნება, სინაზე, გულწრფელობა, მწარე სევდა, რომლითაც ჩვენი ხალხი ეგებება აკაკის ცხედარს, დიდი ეროვნული ძალა ჩანს ამ საერთო გლოვასა და პატივისცემაში... აკაკის დასაფლავება ეს ერთგვარი აპოთეოზი იყო ჩვენი ეროვნული თვითშეგნებისა, ჩვენი ეროვნული გამოფხიზლებისა და ამ აპოთეოზის სიდიადემ ჩვენი მტერი და მოყვარე მოხიბლა.“

ამდენად, ჩანაწერები რომელშიც აქცენტებია გაკეთებული ქვეყნისთვის დამღუპველსა თუ მისი არსებობის, გადარჩენის ფაქტორებზე, მარტვილში მყოფი საზოგადოებისთვის განსაკუთრებით ყურადსაღები იყო. მათ გაცნობიერებული ჰქონდათ თუ რაში მდგომარეობდა ეროვნული ხელისუფლებისა და ზვიად გამსახურდიას მისია. უპირველეს ყოვლისა ეს

იყო საქართველოსთვის იმ დამოუკიდებელი პროცესების შეჩერება, რამაც ეროვნული ხელისუფლების დამსახურების შემდეგ კატასტროფული მასშტაბები მიიღო და ეს ასეც იყო ჩაფიქრებული. თანაც იქ დამსწრე არაერთი პიროვნების ცხოვრება პირდაპირ ეხმაურებოდა ს. მაკალათიას ცხოვრებას, რომელსაც ეროვნული პოზიციის გამო წლების მანძილზე დევნიდნენ და ავინრობდნენ. ს. მაკალათიას ერთ დროს გორიდან თბილისში ჩასვლა, სადაც ცხოვრობდა და ოჯახი ჰყავდა, უშიშროების უნებართვოდ არ შეეძლო. თუმცა როგორც უშიშროების ერთი დოკუმენტიდან ჩანს, იგი არც ამ დირექტივებს ემორჩილებოდა, ისევე როგორც მათ მიითითებებს, მუზეუმისთვის ძირითადად ბელადების სურათები, საბჭოთა ატრიბუტიკა შეეძინა და ნაკლებად საქართველოს წარსულთან დაკავშირებული ნივთები. 1942 წ. ს. მაკალათია დააპატიმრეს. ხოლო 1956 წ. 9 მარტის მოვლენების გამო, რასაც მსხვერპლი მოჰყვა და რაც მან გააპროტესტა, სასტიკად გააკრიტიკეს. 80 წელს მიღწეულსაც კვლავ არ აკარებდნენ თბილისს. იგი გორში ლექციაზე მიმავალი გარდაიცვალა. თუმცა ს. მაკალათიასთვის ადგილს არასდროს გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ ჰქონია. სადაც უნდა ყოფილიყო, ქართულ საქმეს აკეთებდა და პრინციპებისთვის არასდროს უღალატია.

მის მტკიცე ხასიათზე შემდეგი ფაქტიც მეტყველებს. საშინო წლების მიუხედავად, მას სათუთად ჰქონდა გადნახული 1918 წლის დამოუკიდებლობის აქტის ასლი, რომელიც მისი გარდაცვალების შემდეგ მის არქივში აღმოჩნდა.

საგანგებოდ უნდა ითქვას, რომ კონფერენციაზე სხვადასხვა თაობის დამსწრეთა შორის იყვნენ მარტვილისა და მიმდებარე სოფლების საშუალო სკოლის მოწაფეებიც. მათთვის მნიშვნელოვანი იყო მოსმენა რომ ს. მაკალათიასთვის პიროვნების შეფასების ორი მთავარი კრიტერიუმი არსებობდა — ზნეობა და პატრიოტიზმი. ისტორიულ ძეგლებსაც ხომ სამშობლოს წინაშე ვალდებულებად განიხილავდა და თავის სტუდენტებს ამ ძეგლების სანახავად მოხუცებულიც წინ მიუძღოდა.

ცნობილია, რომ ახალგაზრდებს განსაკუთრებული ადგილი ეკავათ ს. მაკალათიას ცხოვრებაში. სტუდენტებთან მეცნიერის ურთიერთობას, მათზე ზრუნვას, მათ პატრიოტულ აღზრდას, ზოგადად ს. მაკალათიას ხასიათსა და პიროვნულ თვისებებს შესანიშნავად აღწერს ოთარ ჩხეიძე ბრწყინვალე მხატვრულ-დოკუმენტურ რომანში „ჩემი სავანე.“ ამ რომანიდანაც კარგად ჩანს, რომ ს. მაკალათია ისევე გადასცემდა თავის სტუდენტებს სამშობლოს სიყვარულს, თავის დროზე ამას აკეთებდნენ მისი პედაგოგები. ს. მაკალათია ივ. ჯავახიშვილთან დაკავშირებით აღნიშნავდა: „იგი, ლექციებსა და კურსო საუბარში გვინერგავდა მეცნიერებისადმი, მამულისა და სამშობლოსადმი სიყვარულს, ამასთანავე იყო მეტად თავაზიანი, კეთილშობილი, საღმის მიცემას ვერ დაასწრებდა, ხელს გვართმევდა ფეხზე ადგომით.“

ს. მაკალათიამ შემოგვინახა უნიკალური ცნობა — ივანე ჯავახიშვილის სიტყვა, რომელიც სტატიაში „ქართული მეცნიერების 20 წელი“ (2013წ. 25 იანვარი, 8 თებერვალი) სრულად მოვიყვანე. ეს არის სიტყვა, რომლითაც მან თბილისის უნივერსიტეტის პირველ გამომგებას მიმართა. ივ. ჯავახიშვილის ამ მიმართვიანაც კარგად ჩანს, რომ მისთვის პირველი ქართული უნივერსიტეტის პირველი გამომგება და იგი ეროვნული გამარჯვება იყო, ქართველი ხალხის პოლიტიკურ-კულტურული აღორძინების მტკიცე საძირკველი. ამ სიტყვაში ივ. ჯავახიშვილი რამდენიმე გარემოებაზე ამახვილებს ყურადღებას, რაც დღეს განათლებისა და მეცნიერების ნგრევის ფონზე კიდევ უფრო აქტუალურია. ეს არის განათლებისა და მეცნიერების ქართულ სახელმწიფოებრიობასთან კავშირი. ამ მიმართულებით ახალი თაობის აღზრდაში ივ. ჯავახიშვილი ხედავდა ქართველი ერის პოლიტიკურსა და კულტურულ აღორძინებას, თავისუფლებას

ბისა და დამოუკიდებელ სახელმწიფოებრივ არსებობას, თავისუფლების გარანტს.

შემთხვევით არ ანიჭებს ივ. ჯავახიშვილი საქართველოს ისტორიის ცოდნას, ხალხში მის შეტანას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას, რათა ხალხმა იცოდეს, აცნობიერებდეს და აფასებდეს თავის ისტორიულ წარსულს. ვფიქრობ, საქართველოს ისტორიის არცოდნა, ან მასზე ზერელე წარმოდგენა საქართველოში დატრიალებული ცნობილი ტრაგედიის ერთ-ერთი მიზეზიცაა, იმ შეცდომებისა და დანაშაულისა, რის გამოც ზოგი ქართველი, მათ შორის ახალგაზრდაც, მტრის ბრმა იარაღი აღმოჩნდა. სამწუხაროდ, საქართველოს ისტორიის არასათანადო ცოდნით გამოირჩევა ქართული პოლიტიკური სპექტრიც, არადა, ისტორიის გააზრების გარეშე წარმოუდგენელია თანამედროვე რთულსა და საფრთხეების შემცველ მსოფლიოში ორიენტირება.

დიდი სიამოვნებით შევასრულე კონფერენციის ორგანიზატორთა თხოვნა და კონფერენციაზე დამსწრე სკოლის მოწაფეებს გადავეცი სიტყვები, რომლებიც მათ თბილისის მოწაფე ახალგაზრდობის 67-ე რესპუბლიკურ სასწავლო შემოქმედებით კონფერენციაში მონაწილეებისთვის დაიმსახურეს (მ. გელაშვილი, ნ. ჯღარკავა, ვ. ფოჩხუა, ნ. ჯანაშია, თ. ბჟალავა, ს. და ლ. ფაციები, თ. მასხულია, ფ. დარციმელია).

2 დეკემბერს, სერგი მაკალათიას დაბადების დღეს, საპატრიარქოს ტელევიზიით გამოსვლისას ორ ფაქტორზე გავამახვილე ყურადღება, რაც მარტვილის სამეცნიერო კონფერენციაზეც გავიმეორე. ეს არის ს. მაკალათიას შრომების ხელახალი გამოცემის საკითხი, რასაც — გარდა სამეცნიერო ლიტერატურისა — პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს და პირდაპირ უკავშირდება ქართული სოფლის და ქართული მხარეების აღორძინების გეგმას. მეორე საკითხი პირველად წამოგჭერი როგორც საპატრიარქოს ტელევიზიით გამოსვლისას, ისე მარტვილის კონფერენციაზე. სერგი მაკალათიას ცხოვრება და მოღვაწეობა იმდენად მრავალმხრივია და საინტერესო, რომ არანვეულებრივი მასალა დოკუმენტური თუ მხატვრული ფილმისათვის. მასში ყველაფერია, მოგზაურობა თუ თავგადასავლები, საინტერესო ურთიერთობანი, ერისთვის ცნობილ მოღვაწეებთან შეხვედრები, პოლიტიკა და სხვა მრავალი საქართველოსთვის დღესაც აქტუალური პრობლემა.

არაერთ იუბილესა თუ საიუბილეო კონფერენციაზე, სხვადასხვა მემორიალურ თავყრილობაზე გვინევს დასწრება, რაც ერთგვარი ლაკმუსივითაც კი არის. ასეთ დროს მყლავნდება ხალხის დამოკიდებულება, რომელიც ყოველთვის გრძნობს, რამდენად გულწრფელია, ანდა ფარისევლური გამომსვლელთა სიტყვები, ზოგჯერ სულაც რომ არ შეეფერება რეალობას. საზოგადოდ ხალხი ამ შემთხვევაშიც საოცარი ფენომენია. ვინც ზერელედ აღიქვამს, ან ვერ გრძნობს ამ ფენომენს, მათ შორის პოლიტიკოსებიც, როგორც ნესი, კრახს განიცდიან, თვით ხალხი კი მიუღებელ, მისთვის არასასურველ მოვლენასა თუ პიროვნებას ემიჯნება. ამიტომ სერგი მაკალათიასადმი მიძღვნილი აღნიშნული კონფერენცია, რომლის ინიციატორიცა და მთავარი მოქმედი პირიც ხალხი იყო, შესაბამისი განწყობითა და გულწრფელი დამოკიდებულებით ხასიათდებოდა. ამის მიზეზი ისიცაა, რომ სერგი მაკალათია არასდროს ყოფილა პრივილეგიებით განებივრებული მეცნიერი, იგი ხალხის ცხოვრებით ცხოვრობდა და ყველა პრობლემას, ჭირსა თუ ღონის, მასთან ერთად იზიარებდა.

ნამდვილ მამულიშვილთა ცხოვრება და მოღვაწეობა სიკვდილზე გამარჯვებაცაა. მათი ნაღვანი ჯანსაღ ორიენტირად რჩება, სხვადასხვა თაობას იმ მოვლენის ირგვლივ რომ აერთიანებს, რასაც დიდი ქართული საქმე ჰქვია.

ამის ერთ-ერთი დადასტურება მარტვილში გამართული სამეცნიერო კონფერენციაც იყო, რომელმაც კიდევ ერთხელ დაადასტურა ქართული მხარეების ინტელექტუალური პოტენციალი და შესაძლებლობები საერთო დიდ ქართულ განათლებასა და კულტურაში.

ლეილა ქიტოშვილი-სახლთხუციშვილი

„ღღას იყო გუზინ!“

მწერალი მუდამ პულსს უნდა უსინჯავდეს ცხოვრებას, მაშინ ცხოვრებაც მისცემს მას საკუთარ სამუშაო ფილოსოფიას, რომლის მეშვეობითაც იგი, თავის მხრივ, შეაფასებს, აწონ-დანონის, შეაჯერებს და აუხსნის ადამიანებს ცხოვრებას...

ჯეკ ლონდონი

ლიტერატურაში უმთავრესი ის არის, რაც დაფარულია. უნდა იგრძნობოდეს, რომ ავტორმა ბევრად მეტი იცის, ვიდრე — ამბობს. და, დუმს არა იმიტომ, რომ შეზღუდულია, არამედ იმიტომ, რომ ბრძენია.

ელეას კანეტი

ყველაზე უარესის ცოდნა სჯობს იმას, უარესის მოლოდინით დაზაფრული დაიარებოდე ამქვეყნად... მუდამ მჯეროდა, რომ მამაკაცის უპირველესი მოვალეობა შიმის დაძლევაა.

ერნესტ ჰემინგუეი

ადამიანს ის უნდა დააბრალო, რასაც მთელი სიცოცხლე ებრძვის.

გებელსი

ირაკლი ქასრაშვილის ნაწერებმა კარგა ხანია მიიპყრო მკითხველის ყურადღება. ქართულ სალიტერატურო გამოცემებში მწერლის მოთხრობები, ესეები 1997 წლიდან იბეჭდება. 2003 წელს მოთხრობა „მონა“ შევიდა კრებულში „15 საუკეთესო მოთხრობა“; ავტორია წიგნისა „სოკრატე“, რომელიც 2010 წელს სალიტერატურო პრემიების „საბა“ და „გალა“ ფინალში გავიდა. ამავე წელს გამოვიდა მისი მოთხრობების კრებული „რეპეტიცია“, რომელშიც შევიდა პიესა „თბილისი, 1994“.

ჟურნალში „ჩვენი მწერლობა“, 2012 წლის მე-19 ნომერში, დაიბეჭდა მწერლის პიესა „დილემა“, რომელსაც ებიგრაფად აქვს ნამძღვარებული გალაკტიონის სიტყვები — „ელვარე და ლომფერი / იყო ცხრა ოქტომბერი“; მოიცავს 10 სცენას. „მოქმედება ძირითადად ხდება 1937 წლის 9 ოქტომბერს, თბილისში, სტალინური „დიდი ტერორის დროს“.

ბევრს ეზარება, არ უყვარს პიესების კითხვა, თუმცა ამ შემთხვევაში, თვალს ჩააყოლებს თუ არა მოქმედ პერსონაჟთა ჩამონათვალს — ლავრენტი ბერია, ბოგდან ქობულაძე, ტიციან ტაბიძე, ნინო მაყაშვილი, დავით დემეტრაძე, პაოლო იაშვილი, ნიკოლო მინიშვილი, სანდრო შანშიაშვილი, ქართველი მწერლები და სხვები — გაინტერესებს ქვეყნის წარსული, კერძოდ, 30-იან წლებში მიმდინარე პროცესები, ვერ დარჩები გულგრილი, გვერდზე გადადებ ყველა საქმეს და კითხვას შეუდგები.

აქედანვე უნდა აღვნიშნო, ავტორმა შეძლო — და ეს მწერლურ ოსტატობაზე მიუთითებს, მხატვრულ ჩარჩოებში მოექცია მშრალი მასალა, რითაც მკითხველს საშუალება მისცა უფრო იოლად, მსუბუქად, თუ შეიძლება ასე ითქვას, აღექვა პიესაში მიმდინარე პროცესები. თხრობა არის ძალდაუტანებელი, დინჯი, დიალოგები უშუალო (დამუქრების, ჩხუბისა და ყვირილისა ცი) შეგრძნებაა, რომ თავად ესწრები ყველა სცენას, გიჩნდება ადამიანური სურვილი — ჩაერიო ამ ბორბლებში და დაიცვა ტიციანი და მისი ოჯახი, არა მარტო ისინი... ამავე დროს კმაყოფილი და ამაყი ხარ პოეტის გადწყვეტილებით, საქციელით...

ერთი დღე თითქოს არც ისე დიდი დროა, გაჩნია ვისთვის და რისთვის; ჰოდა, ლავრენტი პავლოვიჩი ყველაფერს ასწრებს — იბარებს ტიციანს „ჩეკაში“, სათანადო დამოძღვრის შემდეგ უშვებს შინ, რათა 12 საათამდე დაწეროს აღიარებითი ჩვენება; შემდეგ მიდის მწერალთა კავშირში, ხვდება კავშირის პასუხისმგებელ მდივანს დავით დემეტრაძესა და ქართველ მწერლებს; შინსახკომში მობრუნებული, გამოძიებელთან ერთად დაკითხავს ნიკოლო მინიშვილს... ამის პარალელურად, წამოსული ტიციანი გზაში ხვდება ერთ-ერთ ქართველ მწერალს, რომელსაც შესჩვიის არსებულ მდგომარეობას, ბრუნდება სახლში, სადაც „უნდა დაწეროს ღია წერილი, რომ „ციფერყანწული“ მოღვაწეობა დიდი შეცდომა და ბურჟუაზიული ტაკიმახსარობა იყო, რასაც ინანიებ. რომ შენი და შენი მეგობრების მაშინდელი ლექსები არაფრად ვარგა, უნიჭო და გამოუსადეგარი... რომ გმობ შენი მეგობრის პაოლო იაშვილის საქმიანობას, როგორც ქვეყნის მოღალატისა და ტროცკისტისა, მის თვითმკვლელობას... განაცხადებ, რომ თქვენი მეგობრობა მისთვის მხოლოდ შირმა იყო და ამის მეშვეობით თავის ბოროტ ზრახვებს ფარავდა, რომ მთელი მისი ოჯახი ხალხის მტრებისგან შედგება“... ტიციანს ისე დააღამდება, რომ „ღია წერილს“ არ წერს, უფრო სწორად, რამდენჯერმე იწყებს წერას და მალევე წყვეტს, დახეულ ფურცლებს ხევს და მაგიდაზე ყრის...

პიესაში არ ხდება პერსონაჟთა დახასიათება, თუმცა ამის საჭიროება არც დგება, რადგან დიალოგებიდან, მათი მოქმედებიდან მკითხველი მშვენივრად ხედავს მათ სახეებს, უესტ-მიმიკას, ესმის მათი ხმა, სუნთქვა; ხედავს იმ რეპრეზენტულ მანქანას, რომელსაც ერთნი შეგნებულად, ამაყად მიჰყვებიან, მეორენი კი ებრძვიან როგორც შეუძლიათ, ან იმდენად არიან შეგუებული, რომ არც კი ცდილობენ მისგან თავის დაღწევას.

პირველივე სცენაში „მთელის დიდებულებით“ წარმოგვიდგებიან ბოგდან (ბახჩო) ქობულაძე, ლავრენტი ბერია... „ქობულაძე: — რამდენჯერმე დავცხებ ხალხის მტერს და მერე კალამს ვეღარ ვაგდებინებ ხელიდან. ყველაფერში ტყდებიან და თანამზრახველებსაც ასახელებენ. ჯერ თბილი ლოგინიდან — პირდაპირ „კარანტინში“, ორი-სამი დღე მშიერ-მწყურვალი, „უბორნიის“ გარეშე, უშაეროდ, მერე მათარახით და ჩექმებით დამუშავება კაბინეტში და აღიარებაც მზადაა... ლავრენტი პავლოვიჩი, ხანდახან ისეთ რთულ მასალას გადავყვარებ, რომ დამატებითი წვალბა გეჭირდება. აი, იმ მწერალმა, ჯავახიშვილმა, ძალიან გამანვალა, მაგრამ ერთი მთელი კვირა ფეხზე მყავდა დაყენებული უძიოდ და მერე ძვალ-რბილი რომ გავეურთიანე მათარახით, აჭიკჭიკდა... ისე, რა მომენტი მიყვარს იცით, გამოაშკარავებულ მოღალატეს დროგის ცხენივით რომ გადავკრავ მათარახს და ტკივილისაგან რომ აბლავლდება. ზოგი გამოძიებელი ამ დროს პირს უკრავს პატიმარს, ყვირილმა არ შემანუხოსო. მე კიდევ რაც უფრო ხმამაღლა ღრიალებს, ის მიჩვენია. ასე მგონია მთელი მაგათი კონტრრევოლუციური შიგანი გამოდის გარეთ“...

ბერიას დიალოგებიდან: „— ვინ როდის უნდა დავიჭიროთ, ამას მე ვწყვეტ, ამხანაგო ქობულაძე. შენი მოვალეობაა, ჩემი ბრძანებები შეასრულო... ამხანაგი სტალინი რომ არ იყო ჩვენი ბელადი, რა ეშველებოდა საბჭოთა კავშირს? ან პროლეტარიატს? ხალხი რომ თავის ნებაზე მიუშვა, არავინ იცის რას იზამს, იქნებ კაპიტალიზმის დაბრუნებაც მოინდომონ — ჯერ კიდევ ძლიერია წვრილბურჟუაზიული ინსტინქტები. ამიტომ ჭირდებათ რკინის ხელი, რომელიც ისე გამოწვრთნის, როგორც საჭიროა, მტრებისგან გაათავისუფლებს და ერთად წაიყვანს მომავალი ბენდიერებისაკენ... — რა მართალი იყო გენიალური სტალინი, როცა ამბობდა, საქართველო გარდიგარდმოა გადასახნავიო, ცხელი უთოთა დასაუთოვებელიო...“

ტიციანს: „— ახლა რატომ აღარ ლოცულობ, იმედოვნებ რუა ღმერთმა? ვეღარ გშველის? ან ვისთვის უშველია, შენ რომ დაგეხმაროს? გამკვირვებია თქვენი, ვითომ განათლებუ-

ლი ხალხი ხართ და რაღაც არარსებულს, იმას, ვინც არავის უნახავს და ვისი ხმაც არავის გაუგონია, თაყვანს სცემთ. აბა, მითხარი, სად არის ის? ცაშია, მიწისქვეშ თუ წყალში?.. სწორედ ეგაა საქმე, რომ არ იცი და მაინც უაზროდ გჯერა. ცარიელია ზეცა, ცარიელი და მდუმარე, გაიგეთ ერთხელ და სამუდამოდ, ადამიანი აქაურ, მინიერ ცხოვრებას უნდა მოერგოს. ნამდვილი ღმერთებიც მინაზე დადიან. მე, მაგალითად, აქვე შემოდის შენი სიცოცხლისა და სიკვდილის ამბავი გადავწყვიტო. რით არა ვარ ღმერთი შენთვის?.. ან მე რა მოსატანი ვარ. აი, ამხანაგი სტალინია უდიდესი ადამიანი ამქვეყნად. სწორედ ისაა ნამდვილი ღმერთი დედამინაზე და თუ გინდა, რომ დაგეხმაროს, დაიჩოქე მის სურათთან...“

რა თქმა უნდა, ტიცციანი არ იჩოქებს და ცდილობს სიტუაციიდან გამოსვლას: „— უკეთესია, პირდაპირ თუ მივმართავ ამხანაგ სტალინს. ხატებზე გარდაცვლილები არიან გამოსახული, ის კი ცოცხალია...“ ქობულოვი მზადაა დასასჯელად: „— თუ მოვინდომებთ, ლავრენტი პავლოვიჩი, საკუთარ სისხლსა და ნარწყევში არ იფორთხებს იატაკზე? დაიჩოქებს კი არა, ფეხზე ადგომის შეეშინდება...“ ბერია — „იმედია მალე შევხვდებით ტაბიძე. არ დაგავინწყდეს, თორმეტ საათზე მოგაკითხავენ წერილისთვის... თუ არ მოიტანა (ქობულოვი) — ბინაში მიადექი, ციხეში წაიყვანე და მერე შენ იცი, როგორ მიხედავ. სამოცგრაღუსიანი ცხელი კამერა მოუხდება მაგას თავიდანვე...“

— ტიცციანი? — პოეტია, შემოქმედი, რაფინირებული პიროვნება, ინტელიგენტი, რომელიც იმდენად შეშინებული კი არაა, რამდენადაც დაბნეული; მისთვის დაუფერებელია ის, რაც ხდება ირგვლივ... გზაში შეხვედრილ ქართველ მწერალთან საუბრისას გაკვირვებული მიმართავს: „— როდემდე უნდა გაგრძელდეს ეს? დავდივართ კრებებზე, ვამხელთ და ვლანძღავთ ერთმანეთს, ყოველ კვირაში რომელიმე ჩვენგანი უკვალოდ ქრება. გვეუბნებიან, რომ მოლაღატე იყო და ჩვენც უნდა დავიჯეროთ. მის ბედს არც ვკითხულობთ და ახლა სხვა მოლაღატეს ვააშკარავებთ. სადამდე იქნება ასე?.. ხოცვა-ჟლეტას მხოლოდ ის შეაჩერებს, თუკი მას არავინ დაეთანხმება — არც მუშები, არც გლეხები, არც ინტელიგენცია, საერთოდ არავინ. აი, მაგალითად, ხვალ რომ შეიკრიბოს უკლებლივ ყველა ქართველი მწერალი და უარი თქვას მავნებელთა მხილებაზე, ერთმანეთის დასმენაზე, უბრალო ხალხმა ტაში აღარ დაუკრას დახვრეტებს და ასე მოიქცეს ყველა ქართველი, საბჭოთა კავშირის ყველა მცხოვრები, მაშინ დაჭერები ხომ თავისთავად შეწყდება...“ ქართველი მწერალი პასუხობს: „— ჰო, თუ არ გჯერა, მოუსმინე რადიოს, წაიკითხე გაზეთები და ჟურნალები და მიხვდები. მწერლებმა რომ მტრების გამოაშკარავებაში მონაწილეობაზე უარი ვთქვათ, უბრალოდ გაგვანადგურებენ. ერთ დღეს გაგვაციმბირებენ ყველას, გაიგე? ვის უპირისპირდები? ამხელა ასსამოცდაათწლიანი სახელმწიფოს? უშველებელ რუსეთს? პარტიას, ჩეკას და ჯარს? დაგავინწყდა ოცდაოთხში რაც დაგვმართეს?“

ტიციანი: „— ნუთუ ერთადერთი გამოსავალი ისაა, რომ თითოეულმა საკუთარ თავს უშველოს?“

ქართველი მწერალი პასუხობს: „— ეგაა, ეგ, ჩემო ტიცციან, და ვინც ერთგულებას დაუმტკიცებს მთავრობას, ის ააშენებს კომუნისტს. შენ კიდევ გირჩევ, სახიფათო აზრები ამოიგდო თავიდან და მავნებლურ ლაპარაკს შეეშვი, სანამ გვიან არაა. თორემ ისეთი ვინმე შეგხვდება ჩემ ნაცვლად, დასმენას არ დაგამადლის“...

მე-5 სცენა, შეხვედრა მწერალთა კავშირში ქართველ მწერლებთან, მე-6, მე-7, მე-8 სცენები — ნიკოლო მინიშვილის დაკითხვა, სანდრო შანშიაშვილის ბინაში ქეიფის ამსახველი წერილის კითხვა... კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს დასმენა-ჩაშვების იმ სისტემას, რომლითაც ქვეყნის თითქმის ყველა სტრუქტურა იყო მოცული. ნიკოლო მინიშვილის მიაშიტურ კითხვას: „— ვინ მოგიტანათ ამბავი?“ ბერია პასუხობს: „— შენ გგონია, გეტყვი? არა, იფიქრე, განვალდი, ყველა იქ მყოფზე მიიტანე ეჭვი — შენს გადაბმულ ძმაცაცზე. ისე ჩახვალ საფლავში, სიმართლეს ვერ ეღიროს... ჰოდა, თუ ის ქვეყანა არსებობს, იქ კი გაიგებ, რაც მოხდა. არადა სამუდამოდ ასეთ უფიცად დარჩები...“ — სადიზმი-სა და ცინიზმის ზეიმია, ვერაფერს იტყვი!

ტიქსტიდან რჩება შთაბეჭდილება, რომ ავტორი კარგად იცნობს სანდრო შანშიაშვილის „საქმეს“, თუმცა ყველანაირად ცდილობს „დეიცვას“ იგი არა მარტო საკუთარი მეგობრებისგან (ტიციანი, პაოლო, ნიკოლო მინიშვილი), არამედ მკითხველის „თავდასხმებისგანაც“... შანშიაშვილი: „— მეგობ-

ჯემალ ზენაიშვილი ილუსტრაცია ირაკლი ქასრაშვილის პიესისა „დიღემა“

რებო, მეგობრებო, მომისმინეთ. ძალიან მნიშვნელოვანი სადღეგრძელო უნდა წარმოვთქვა... ტიცციანი: — საქართველოს სადღეგრძელოს ამბობ? — საქართველოსას არა, მაგრამ იმ ადამიანისა, ვინც მართავს საქართველოს. ლავრენტი ბერიას გაუმარჯოს!.. მე ვადღეგრძელებ ამხანაგ ბერიას, რესპუბლიკის კომუნისტების მეთაურს, ამხანაგ სტალინის ერთგულ თანამებრძოლს, კაცს, რომლის უშუალო ხელმძღვანელობითა და მონაწილეობით შენდება საქართველოს ინდუსტრია და სოფლის მეურნეობა, კაცს, რომელმაც... მინიშვილი: — აღარ დაამთავრებ მაგ გაიძვერას ქებას?.. რა გვექეიფება, როცა შიში გვზარავს ყველას? (პაოლოს) აი, შენ ძმა დაგიხვრიტეს. (შანშიაშვილს) შენ ბიძაშვილი გყავს გადასახლებული. (სუფრის ერთ-ერთ წევრს) შენ თვითონ ორი წელი გაატარე გადასახლებაში. და რა? მაინც ახალ, ვითომ აქამდე არნახულ საქართველოს უმღერით და არ იმჩნევთ იმ უსაშველო დასმენებს, დაჭერებს, ხალხის გაქრობას, იმას, რომ სიმართლის თქმის კი არა, გაფიქრების გეგმინიათ...

შანშიაშვილი: — ან გაჩუმდი, ნიკოლო, ან წადი ჩემი სახლიდან. ვერ ხვდები, რა მდგომარეობაში გვაგდებ? გინდა ყველა დაგვიჭირონ?..“

ვინ არის მართალი მათ შორის, ძნელი გასარკვევი არ არის; თუმცა აქვე ჩნდება კითხვები: იქნებ მოჩვენებითა შანშიაშვილის საუბარი ბერიას სასარგებლოდ? იქნებ, მას წვეულებაზე მყოფ სტუმრებს შორის, რომელიმეზე ეჭვი ჰქონდა და ამიტომაც შესვა ასეთი გრძნობით სტალინისა და ბერიას სადღეგრძელო?! ფაქტი ისაა, რომ ბერიას ოპერატიულად მოხსენდა ამ შეხვედრა-წვეულების დეტალები...

ნიშანდობლივია სიყვარულის მათეზური, ბოლშევიკური გაგება; ტიცინი: „— გარწმუნებთ, ხალხის მტერი არ ვარ, ამხანაგო ბერია. დამიჯერეთ, მე მიყვარს ჩემი ქვეყანა“. ბერია: „— ჰო, რა თქმა უნდა, გიყვართ, ოღონდ თქვენებურად. არადა, ეს სიყვარული როგორი უნდა იყოს, მხოლოდ ჩვენ ვიცით, ბოლშევიკებმა, იმიტომ, რომ ხალხის ინტერესებს ჩვენ წარმოვადგენთ...“

მწერლის ირონია გადამდებია, როდესაც მდივან ქალბატონს ჩაის შეუკვეთავს ბერია და შემოტანისას, მდივანი დააპირებს ტიცინას მიაწოდოს მეორე ჭიქა, ბერია ხელის აწევით შეაჩერებს და მდივანს ქობულოვზე უჩვენებს — „იმას მიეცი“... რუსპუბლიკის კომუნისტების მეთაურს წყალ-წყალა ჩაიც კი დაენანა ქართველი პოეტისთვის...

ფიქრობ, არ იქნება ურიგო, პიესაში განვითარებული მოვლენები (თუმცა, იგი ამას სულაც არ საჭიროებს) გავამყარო რამდენიმე არგუმენტირებული მონაცემით; ისიც ვიცი, რომ დაინტერესებული მკითხველისთვის, ბევრი რამ ისედაც ცნობილია საარქივო მასალებიდან, პირადი საუბრებიდან თუ 1955 წელს ჩატარებული სასამართლო პროცესებიდან, — გამიორიან ხომ ცოდნის დედაა!..

1937 წლის 9 ოქტომბერს ირაკლი ქასრაშვილმა ძლიერი დატვირთვა მიანიჭა, რადგან ესაა პატარა რგოლი იმ ჯაჭვისა, კომპარტული რეპრესიებისა, რომლებიც 30-იან წლებში ყოფილი სსრკ-ს რესპუბლიკებში გაუგონარი გულმოდგინებით სრულდებოდა, როგორც ახლა ირკვევა, „არაერთგვაროვანი კადრებით, რომელთა განათლებაც 4 კლასს არ აღემატებოდა. პოლიტსამმართველოს კადრებში მუშაობდა 761 თანამშრომელი — 284 ქართველი, 102 — სომეხი, 143 — რუსი, 35 — ოსი, 32 — უკრაინელი, 22 — ებრაელი, 2 — აფხაზი, 41 სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენელი... 360-ს საშუალო განათლება ჰქონდა, მხოლოდ 61 კაცი იყო უმაღლესი განათლებით...“ (ბონდო არველაძე — ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი)

„ლავრენტი ბერიამ მიითვისა ერმილე ბედიას ნაშრომი „ამიერკავკასიის ბოლშევიკური ორგანიზაციების ისტორია“, თვითონ ბედია დახვრიტა. ბედიას ცოლმა თამარ ჩიჩუამ ერთ-ერთ ოჯახში, წვეულებაზე, ბერიას პირში მიახალა — ჩემი ქმრის ნაშრომი მიითვისეო. ბერიამ სადისტური ღიმილით უპასუხა: — თამარ, გრძელი ენა გქონიაო. ეს სიტყვები ძვირად დაუჯდა თამარ ჩიჩუას; მეორე საღამოს ის თავის კაბინეტში დაიბარა „ჩიქას“ გამოძიებულმა, ჯერ ანამა, მერე ენა ამოაჭრა. ასეთი იყო რეალობა“. (ბონდო არველაძე)

იხსენებს ვასილ კიკნაძე, თეატრისა და კინოს სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრორექტორი, პროფესორი — „როდესაც რუხაძეს ჰკითხეს (1955 წ. სასამართლო პროცესზე) რეპრესიებში აქტიურად მონაწილეობდი? — უპასუხა, მე ვებრძოდი საბჭოთა კავშირის მტრებს, ბრძანებას ვასრულებდიო და ლავრენტი ბერიას დავალება გაიხსენა: — ჯერ კიდევ გაგრამი ვმუშაობდი, როდესაც ბერიამ თათბირი ჩაატარა და გვისაყვედურა, აღიარებული ჩვენებები არ მომწონს, გამოძიების ფორმები სუსტი გაქვთ და 100% შედეგს ვერ იღებთო. დღეიდან პატიმრებისთვის ფრჩხილების დაძრობას უკუღმა დაინყებთ (ფრჩხილის დაძრობა არა ზრდის მიმართულებით, არამედ მის საპირისპიროდ) და ისინიც დანაშაულს აღიარებენ. ამის შემდეგ ციხეებში მართლაც დავამკვიდრეთ ფრჩხილების უკუღმა დაძრობა, შედეგიც 100 პროცენტის მიხედვით.“

პროცესზე სიტყვა მისცეს ყაზახეთიდან დაბრუნებულ რეპრესირებულ კაცს, რომელსაც ცალი ყური აგლეჯილი ჰქონდა: „— მამაჩემს დააბრალეს სტალინის წინააღმდეგ ტერორისტულ აქტში მონაწილეობა და დაიჭირეს. მეც დამიჭირეს, სამმა კაცმა წინ ფურცელი დამიდო და მითხრა, ხელი მოაწერე, რომ თქვენს სახლში ხალხი იკრიბებოდა და სტალინის ლიკვიდაციის გეგმას ადგენდაო. ვუპასუხე, მამას სტალინი უყვარდა და ასეთი რამ არ ყოფილა-მეთქი. ამ სიტყვებზე ხელ-ფეხი შემიკრეს, გულზე ფეხი დამადგეს და მითხრეს:

— ახლავე ხელი მოაწერეო. გავჯიუტდი. ერთმა სამართებელი ამოიღო და ყურის აჭრა დამიწყო, სისხლი წამომვიდა, გული შემინუხდა და მერე აღარაფერი მახსოვს. საბოლოოდ დამიჭირეს და გადამასახლეს, მაშინ 13 წლის ბიჭი ვიყავი.“

ხდებოდა ისე, რომ ერთ კაცს მეორის ნაცვლად ხვრეტდნენ. ეს ფაქტი დავით კლდიაშვილის ვაჟმა სერგო კლდიაშვილმა მიამბო: სერგოს დასაჭერად როდესაც მივიდნენ, სახლში არ დახვდათ, ამიტომ ქუჩაში ვილაც დაიჭირეს და განყოფილებაში მიიყვანეს, გააფორმეს როგორც სერგო კლდიაშვილი და დახვრიტეს. ეს ამბავი სერგომ მოგვიანებით გაიგო, სამინლად წუხდა, ცდილობდა გაეგო, ვინ დაიხვრიტა მის მაგიერ, მაგრამ ვერასგზით გაიგო.

პროცესზე გაიელვა ერთმა ამბავმა, რომლის მონმეც პირადად გახლდით; რამდენიმე წლით ადრე კინოს მსვლელობის დროს კინოთეატრ „სპარტაკი“ დაახლოებით 20 კაცი დაამატიმრეს. ბრალად დაედოთ კინოში პროკლამაციების გავრცელება. ქალაქში ეჭვი არავის შეჰპარვია, რომ ის 20 კაცი დამნაშავე იყო... გავიდა წლები და აი, ამ პროცესზე ვისმენ სსრ კავშირის გენერალური პროკურორის რუდენკოს შეკითხვას: „სპარტაკის“ ოპერაციის შესახებ მიპასუხეთო. ერთ-ერთმა ბრალდებულმა აღიარა: „— ეს გააკეთა თვითონ კვბ-მ, დავებეჭდეთ პროკლამაციები, ფილმის დაწყების შემდეგ, როდესაც სინათლე ჩააქრეს, პროკლამაციები იარუსიდან ძირს ჩამოვყარეთ. ვინც პროკლამაციები აიღო და კითხვა დაიწყო, ყველა დავიჭირეთ, სასწრაფოდ შევქმენით ჯგუფური საქმე და ყველა მათგანი ციმბირში გადავასახლეთ. ამ ამბის შემდეგ ზოგმა ჩინი აიმაღლა, ზოგი უკეთეს ბინაში გადაიყვანეს...“

სუკ-ის ექთნის თამარ ვესტეგას ჩვენება: „1935 წლიდან ვმუშაობდი შინაგან საქმეთა კომისარიატში ექთნად. 1937 წლიდან მეორე სპეცგანყოფილებაში გადავედი. მე მიხდებოდა დასწრება ბრალდებულთა დახვრეტებზე, რომელიც ხდებოდა ღამით ავტომანქანის ფარების შუქზე. დასახვრეტად ერთდროულად გამოჰყავდათ 300-400 კაცი. იქ ჩემი ყოფნა საჭირო იყო არა მოკლულთა რეგისტრაციისათვის, არამედ განაწინის სისრულეში მოყვანის პროცესში გამოძიებებს რომ დავჭირებოდი. ერთხელ გამოძიებულ შაშურკინს გული წაუვიდა. დახვრეტებზე დავდიოდი ყოველდღე, ჩემთან ერთად იმყოფებოდნენ გამოძიებლები: სავიცი, კრიმიანი, ხაზანი, პონომაროვი. ისინი დახვრეტის წინაც სცემდნენ სიკვდილმისჯილებს... როგორც წესი, დაკითხვიდან პატიმრები ბრუნდებოდნენ სასტიკად ნაცემნი, უმეტესობას გულნასულელებს შემოათრევდნენ, ამოგდებული თითებით, სხეულზე ღრმა ჭრილობებით, სისხლჩაქცევებით. ფეხისგულები ცემისგან ატყავებული ჰქონდათ და დასისხლიანებული. ციხეში ცივი და ცხელი კამერები იყო, ცივი კამერა ზამთარში ფუნქციონირებდა, იატაკზე ყრიდნენ თოვლს, პატიმარი შეჰყავდათ სრულიად შიშველი. ცხელი კამერა იყო ზაფხულობით, ის ჰერმეტიკულად იყო დახურული, შიგ ცხელი მილები გადიოდა და ორთქლის ოხშივრით იყო სავსე. მედპერსონალს სასტიკად ჰქონდათ აკრძალული ამ კამერებთან ახლოს მისვლა“ (ბ. არველაძე).

ფრაგმენტი რეჟისორ გიგა ლორთქიფანიძის მოგონებებიდან: „პროცესზე შეკითხვები დაისვა ევგენი მიქელაძის (ჩემი ბიძა გახლდათ) საქმის შესახებაც. მიქელაძის წამებაში მონაწილეობდა სწორედ ის ნიკიტა კრიმიანი, რომელიც საბრალდებო სკამზე იჯდა. როდესაც კრიმიანი მიქელაძეს სცემდა, ამ უკანასკნელმა ხელები ყურებზე აიფარა. როგორც წესი, თურმე ადამიანი ცემის დროს სახეზე იფარებს ხელებს, მაგრამ მიქელაძეს ყურებზე აუფარებია. კრიმიანს მიზეზი უკითხავს, მიქელაძეს უპასუხია: დირიჟორი ვარო. სიტყვა დირიჟორი კრიმიანს არც გაეგო, მერე აუხსენია, მუსიკოსიაო. ამ სიტყვებზე კრიმიანმა მიქელაძეს ყურში შომპოლო გაუყარა...“

— ფიქრობ, კომენტარი ზედმეტია.

პიესის ფინალში, შენუხებული ტიცინი მეუღლეს ეუბნება: „— მეგონა, ამ ქვეყანაში რალაცას მაინც წარმოვადგენდი, ხალხი მიცნობდა, პატივს მცემდა. ფიქრობდი, ასე იოლად არ მომიკიდებდნენ ხელს, ჩემი სახელი დამიფარავდა. არადა სინამდვილეში თურმე არარაობა ვარ. როცა უნდათ, მაშინ გამსრესენ ჭიაყელასავით... დღეს ქუჩაში რომ მივდიოდი, ისეთი მშვენიერი ამინდი იყო... ოქტომბრის დასაწყისი, ოქროსფერი ფოთლები, კაშკაშა მზე. შენ ხომ იცი, ასეთ დღეებში მიყვარდა ლექსების წერა და კარგადაც გამომდიოდა... ვინლა იცის, რისი სიყვარული შემიძლია. აი, შენი და ნიტას დაცვის უნარიც არ აღმომაჩნდა. არადა მთელი ცხოვრება ვაჟკაცად მომქონდა თავი. ახლა კი ამ არარაობების წინაშე ვარ ქედმოხრილი. იცი დღეს ბერია როგორ აგდებულად მელაპარაკა? ერთი სული მქონდა, სახეში ჩამეფარებინა, მაგრამ ვერ გავბედე, ვერა... ნინო: — რაც შენ ადამიანებს დახმარებხარ... ნუთუ არავინ მოგეშველება? ტიცინი: — ვინ? ვინ, ნინო? ჯერ ერთი, სულ ჩემზე გაჭირვებულებს ვუმართავდი ხელს. მეორეც, ვერ ხედავ, რა დღეშია ხალხი? ყველას საკუთარ ბედზე უსკდება გული. სხვის დასახმარებლად თავს არავინ შეინუხებს!..“

ტიცინი შესძულდება საკუთარი ბინის კარი, რადგან დიდი ხანია, არავინ მოსულა მათთან სტუმრად, რადგან განწირულის ბინა ჰგონიათ...

პოეტი არ წერს წერილს და ცდილობს მშვიდად დაელოდოს 12 საათის შესრულებას. ყურადსაღებია, პაოლო იაშვილთან (მოჩვენებასთან) მისი საუბრის ერთი დეტალი: „— რახან აქ ხარ, ესე იგი, ის ქვეყანა არსებობს? პაოლო: — რომელი ქვეყანა? ტიცინი: — საიქიო. აი, დანტე რომ აღწერდა — ჯოჯოხეთი, საღბინებელი, სამოთხე. პაოლო (გაიღიმებს): — დანტე? ნუთუ გგონია დედამინაზე ვინმემ შეიძლება დანამდვილებით იცოდეს, როგორია ან საერთოდ არსებობს თუ არა საიქიო ცხოვრება? ტიცინი: — აბა, შენ როგორღა ხარ აქ? პაოლო: — მე აქ ვარ, ვიდრე შენ გჯერა ამის. იქნებ არც ვარ და მხოლოდ გეჩვენები?.. არ მომეკარო, თორემ...“

ტიცინი გულუბრყვილოდ სთხოვს პაოლოს დახმარებას; მას სურვილი კი აქვს დახმარების, მაგრამ არ შეუძლია. ტიცინი პასუხობს: „— ესე იგი მეც შენ გამოგყვები? განწირული ვარ? დავწერო წერილი, თუ არ დავწერო? დავასმინო ვინმე, თუ არ დავასმინო? თავი მოვიკლა, თუ არა? ნავიდე ციხეში თუ არ ნავიდე? ვალიარო გამოგონილი დანაშაული, თუ არ ვალიარო? გავწირო ცოლ-შვილი? მუხლებში ჩავუვარდე ბერიას?...“

ნინო მაყაშვილს ვერაფრით გაუგია, რისთვის სჭირდებათ მისი მეუღლის წამება, რა დანაშაულისთვის, რატომ?! ტიცინის პასუხი მარტივია: „— რისთვის და გამოგონილ აღიარებაზე რომ მომანერინონ ხელი. რასაც ახლა ნებით არ ვაკეთებ, მაშინ ძალით გამაკეთებინებენ...“ მართლაც რომ ძნელია, ყველას მოსთხოვო გმირობა...

დროის შეზღუდულ მონაკვეთში ტიცინი ცდილობს სიმშვიდის შენარჩუნებას და ნინოს უსვამს კითხვას, უფრო კი საკუთარ თავს: „— სულ ესაა ცხოვრება? ახლა ჩემი ორმოცდახუთი წლიდან რამდენიმე ეპიზოდია მახსენდება — მდინარეზე ბანაობა ბავშვობაში, მოსკოვის უნივერსიტეტში სწავლა, ჩვენი ქორწილი და ნიტას დაბადება, „ცისფერყანწელების ორდენი“ და პაოლოსთან მეგობრობა, პასტერნაკის ჩამოსვლა, ჩემი ლექსები... (ჩაფიქრდება) არცთუ ცოტა ყოფილა... (დუმილი) მაგრამ მაინც მგონია, ისე მივდივარ, რაღაც მნიშვნელოვანი დამრჩა გასაგები ამქვეყნად და გული მწყდება, რომ ვედარასოდეს გავიგებ“.

დაიბ, მართლაც რომ ბევრი რამაა ამქვეყნად მნიშვნელოვანი, რისი გაგებაც სურს ადამიანს, მაგრამ ტიცინისთვის და იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც ამ მუხანათური რეპრესიების მსხვერპლნი აღმოჩნდნენ, ალბათ ერთადერთი სურვილი იქნებოდა, გაეგოთ — რატომ, რისთვის დაისაჯნენ ასეთი არაადა-

მიანური სისასტიკით; რომელი პათოლოგის ტვინში გაჩნდა იდეა-ფიქსი — „ხალხის მტრებს“ მასობრივი ლიკვიდაცია?!.

ირაკლი ქასრაშვილი დროულად სვამს წერტილს, და თუ შეიძლება ასე ითქვას, როგორც ეკადრებოდა ტიცინს ტაბიქეს (შემოქმედებს), ისე ლამაზად და დიდებულად ამთავრებს პიესას. ქობულაძის ხმაზე: „— ახლავე გააღეთ კარი“, ტიცინი ფეხზე დგება და ნელი ნაბიჯით მიდის კარის გასაღებად; მისი ღირსება შენარჩუნებულია... მწერალი ამასაც არ სჯერდება და მკითხველს აუცილებელ ინფორმაციასაც აწვდის, არა უკმარისობის გამო, არამედ იმისათვის, რომ ყველამ, მომავალმა თაობამ იცოდეს: „— პოეტი ტიცინს ტაბიქე 1937 წლის ოქტომბერში დააპატიმრეს ანტისაბჭოთა მოღვაწეობის ბრალდებით. ორთვიანი დაკითხვებისა და სასტიკი წამების შემდეგ ის სიკვდილით დასაჯეს. მისი დაღუპვის დეტალები უცნობია. ასევე დაკარგულია მისი საფლავიც“.

პიესის ირგვლივ საფიქრი და სამსჯელო კიდევ ბევრია (რამდენი მკითხველიცაა, იმდენი აზრია), სწორედ ესაა მწერლის წარმატებაც... რად ღირს, თუნდაც, სცენა — ბერიას მისვლა მწერალთა კავშირში, ასე ვთქვათ, გასაუბრება „ქართველ მწერლებთან“; ვითომ მწერლების ხმამაღალი, გუნდური პასუხი: „— ამხანაგებო, დროა, სრულად გამოვამაჟკარავოთ ჩვენ რიგებში თავშეფარებული მოღალატეები და გამყიდველები. ის, ვინც აუგად იხსენიებს საბჭოთა ხალხის გენიალურ ბელადს ამხანაგ სტალინს, მთელი კაცობრიობის მანათობელ მზეს, უპატიებელ დანაშაულს ჩადის და არ არის შეწყალების ღირსი. მივმართავთ მშობლიურ კომუნისტურ პარტიას, ქართველ ბოლშევიკთა მეთაურს, ამხანაგ ბერიას, ამოძირკვოს მსგავს ადამიანთა სახსენებელი...“ — ბრავო, ბ-ნო ირაკლი!..

თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, როდის გამოქვეყნდა პიესა — 21 სექტემბერს, სულ რაღაც ერთი თუ ორი დღის შემდეგ, ტელევიზიაში ნაჩვენები ე.წ. „ციხის კადრების“ მეორე.. მადლობა ჟურნალის რედაქტორს, შესაშური ალლოიანობისა და ოპერატიულობისათვის!..

რამდენიმე დღის შემდეგ გიგა ლორთქიფანიძე ასეთ კომენტარს გააკეთებს: „— იმ საშინელი წლების შემდეგ, რაც საქართველომ გამოიარა, ვერ წარმოვიდგენდი, თუ მსგავსსა და იმაზე მეტ მხეცობას ვინმე კიდევ ჩაიდენდა, თან 21-ე საუკუნის საქართველოში და კიდევ მოვესწრებოდი ადამიანთა წამებას. დანაშაულია ამ მხეცობის განმეორება, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს მოხდა საქართველოში“.

საშინელება ის გახლავთ, რომ დღესაც გადაჭრით არ შეიძლება იმის თქმა — გადალახულია, დაძლეულია კი დილემა?! — თუ?!

და ბოლოს, გეგა პაქსაშვილის ორიგინალურად შესრულებული ბერიას პორტრეტი, რომელიც თითქმის ყველა გვერდიდან შემოგყურებს და „გაშინებს“ კიდევ: წარწერა სსრკ-ს „შეუპყრია“ ჯვარი, რომელზეც იესოა გაკრული — შარვლის უბეზე უროთი და ნამგლით; მათ შორის კი ლავრენტი პავლოვიჩის ფოტოა (ამჯერად სათვალის გარეშე); მის წინ პანანინა კერამიკული დოქი დგას, რომელშიც ქრისტეს სისხლი წვეთავს... ბერია ოდნავ მომღიმარი სახით, სადღაც იქით, თითქოსდა სამყაროს იქით იმზობრება...

მხატვარმა უზადოდ გადმოსცა იმ რეჟიმის ერთ-ერთი სულისჩამდგმელის პიროვნულ-სამსახურებრივი „მისია“ და გაგვაფრთხილა: — გახსოვდეთ, ნუ დაივიწყებთ!..

კარგი იქნება, თუ რეჟისორები გაეცნობიან ირაკლი ქასრაშვილის პიესებს და სპექტაკლებად აქცევენ მათ, რადგან სცენიდან ნათქვამ ისტორიულ სიმართლეს კიდევ უფრო მეტი დატვირთვა და დამაჯერებლობა აქვს. როლან ბარტი წერდა: „თეატრი თავისებური კიბერნეტიკული მანქანაა. უმოქმედო მდგომარეობაში მანქანა ფარდის მიღმა არის დამალული, მაგრამ როგორც კი ფარდა იხსნება, იგი ჩვენი მისამართით შეტყობინებების მთელი ნაკადის გამოგზავნას იწყებს...“

ნინო ვახანია

მოგავალი მკითხველისათვის შექმნილი

ბევრი სასიკეთო წამოწყების თაოსანმა, გამომცემლობა „საუნჯემ“ ახლახან დაბეჭდა ნონა კუპრეიშვილის ლიტერატურული წერილებისა და ნარკვევების კრებული „სიტყვის დეგუსტაცია“ და ამით კიდევ ერთხელ გაახარა ნამდვილი მკითხველი. ნიგნში შესულია კრიტიკული წერილები, ესეები, ჩანაწერები. რედაქტორია როსტომ ჩხეიძე, რომლის კეთილი ხელი ამ გამომცემასაც დაჩნევია.

ნონა კუპრეიშვილი მრავალმხრივი ინტერესების მქონე მკვლევარია, რასაც ეს ნიგნიც ნათლად ადასტურებს. ავტორი დანტერესებულია როგორც კლასიკით, ასევე თანამედროვე ლიტერატურული პროცესებით და პროფესიული ცოდნით აფასებს მათ. ქალბატონი ნონა შესანიშნავად ერკვევა მუსიკაში, მხატვრობაში, კინოხელოვნებაში (და არამარტო), რაც ძალდაუტანებლად აისახება მის ნაწერებშიც.

ღრმა და ყოველმხრივი წვდომა და ანალიზი მოვლენებისა, რასაკვირველია, დაფუძნებულია მკვლევარის დიდ ინტელექტსა და შინაგან, მწერლურ ალღოსა და ნიჭზე. რაკი დღეს საკამათოდ აღარავის მიაჩნია, რომ კრიტიკაც ლიტერატურის დარგია, მაშ კრიტიკულ სტატიაშიც მარტო ის კი არ არის საძიებელი, რას ამბობს ავტორი, არამედ — როგორ ამბობს, როგორ სიტყვიერ ყალიბში მოაქცევს სათქმელს... ამ მხრივ ნონა კუპრეიშვილი ერთი იმ იშვიათ გამონაკლისთაგანია, რომლის ნაწერები ესთეტიკურ ტკობასაც ანიჭებს მკითხველს.

ნიგნის საერთო სახელწოდებად ერთ-ერთი წერილის სათაური შეურჩევია ავტორს — „სიტყვის დეგუსტაცია“, რითიც მისი მაღალი ლიტერატურული გემოვნება გამჟღავნდა, ხოლო თვითონ ამ კრებულით, შეიძლება ითქვას, სიტყვით თრობა შემოგვთავაზა. მეცნიერის მოზომილი, დახვეწილი, ნათელი სტილი გულგრილს არავის დატოვებს. აღსანიშნავია, რომ იგი ყოველთვის პატივისცემას გამოხატავს იმ ავტორისადმი, რომლის შესახებაც წერს — მაშინაც კი, როცა ბოლომდე არ ეთანხმება ვინმეს, ან, ვთქვათ, აღფრთოვანებული არ არის მწერლის შემოქმედებით... შესაშური ტაქტი და კეთილგანწყობა ქალბატონი ნონას, როგორც კრიტიკოსის, მახასიათებლებია.

ამ ნიგნში შესული ყველა წერილი საყურადღებო და მნიშვნელოვანია. ეს არ არის მექანიკური თავმოყრა ადრე დაწერილისა, არამედ კარგადაა გააზრებული, მოფიქრებული და ერთიანი სისტემაში მოქცეული. მინდოდა რამდენიმე გამომერჩია, როგორც საუკეთესო, სანიშნუ. ვთქვათ, შოთა ჩანტლაძის, ნაირა გელაშვილის, ილია ზდანევიჩის, როსტომ ჩხეიძის, მარიამ ნიკლაურის, სტეფანე კასრაძის, არლი თაყაიშვილისა და სხვათა შესახებ დაწერილი სტატიები, მაგრამ მივხვდი, ასე ყველა სათაურის გადმოწერა მომიწევდა და გავჩერდი. ნონა კუპრეიშვილი უსამართლოდ მივიწყებულ მწერალთა და მოღვაწეთა ქომაგიცაა, იმათი ნამქვებულ-შემგულიანებელიც, ვინც ეს-ესაა პირველ ნაბიჯებს დგამს მწერლობაში, და ძველი და საყვარელი ავტორების ახლებურად, ორიგინალურად ნამკითხველიც. აქ ჩამოთვლილთაგან, დამეთანხმებით, არც ერთი საქმე უმნიშვნელო და ადვილი არ გახლავთ.

სრულიად გაცნობიერებულად, ნონა კუპრეიშვილის შემოქმედებაში (და კერძოდ, ამ ნიგნშიც) განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს სოხუმისა და სოხუმელების თემას. ეს, რა თქმა უნდა, იმითაცაა გამოწვეული, რომ სოხუმი ამ მშვენიერი ქალბატონის მშობლიური ქალაქია, მაგრამ, ვფიქრობ, არა მხოლოდ ამით.

მაგალითად, წერილში „ანტიპოდი“ დიდი სითბოთი და სიყვარულით იხსენებს სოხუმელ მეზობელს, ებრაელ ეფიმ გელბახს, წერილი „რეპორტაჟი კუნძულ სოხუმიდან“ ეძღვნება სოხუმელი ვაჟკაცის, ვლადიმერ კილასონიას ხსოვნას; ცალკე, შესანიშნავი წერილით გამოეხმაურა „ქართულ-აფხაზური ალბომის“ გამო-

ცემას („სიყვარული გზავნილი — უადრესატო?!“). გენო კალანდიას, გურამ ოდიშარიას, გელა ჩქეანავას... ნიგნების განხილვა სოხუმის (აფხაზეთის) მზითა და სითბოთი, სიცოცხლის სიყვარულითაა გაჯერებული... და არსად არცერთი სიტყვა არაა ნათქვამი ნაძალადევად, მოვალეობის მოსახდელად. ყველგან, ყველა შემთხვევაში კრიტიკოსს გამოკვეთილი აქვს საკუთარი პოზიცია, იქნებ ზოგჯერ ვინმესათვის მიუღებელიც, მაგრამ ყოველთვის გამყარებული ლოგიკური არგუმენტებით.

მოულოდნელად ჩემთვის განსაკუთრებით საინტერესო აღმოჩნდა ე. წ. „წერილობები“ (არის ასეთი თავი ნიგნში). ეს ყოველდღიური ჩანაწერებია, რომლებშიც თვით ავტორს ამოიკითხავთ. აქ ხან ისეთი თვისებები, ინტერესები, შეფასება-დამოკიდებულებები ჩანს, როგორსაც სხვაგან, საგანგებოდ გამოსაქვეყნებლად დაწერილ წერილში ვერ ნააწყდებით. აქ ადამიანი მთლიანად გახსნილია, ღიაა, არ კეკლუცობს. როცა ავტორი ადამიანთა თვალ-

თმაქცობაზე საუბრობს, სრულიად უბრალოდ, გულწრფელად და არა ეპატაჟისთვის დაასკვნის: გამონაკლისი არც მე ვარო.

ზოგი რამ მხოლოდ მინიშნებებითაა ნათქვამი. თუ გაიგებ, საიდუმლო ამოსხნის სიხარული და სიამაყე დაგეუფლებს, თუ ვერა, საიდუმლო მაინც თავის ნიბლს ინარჩუნებს.

ნონა კუპრეიშვილის სტილისთვის სრულიად უცხოა სენტიმენტალობა, იგი ძალზე, ღირსეულად, აკადემიურად გვიმჟღავნებს უმძაფრეს ტკივილსაც კი — ვიდრე საკუთარ, დაკარგულ ქალაქს ახსენებდეს, დანტეს და ბროდსკის გაიხსენებს თავიანთი „დაკარგული“ ქალაქებით, რომლებშიც განსხვავებულ მიზეზთა გამო ვერ ბრუნდებოდნენ. „ჩანაწერებში“ მსგავსი ღირებულება არაერთხელ გაილეგებს მთელი თავისი მომხიბლაობით.

და საერთოდ, რომელი ქვეყნისა თუ რომელი ეროვნების მწერლის შესახებაც უნდა წერდეს კრიტიკოსი, თვალწინ მუდამ საკუთარი სამშობლო და მისი ზედი უდგას. ერთადე ამბობს: „ტექსტმა მიმახვედრა, როგორ ცხოვრობს და რას განიცდის ის“. თვითონ ქალბატონი ნონას ტექსტებსაც ასეთი გულით მკითხველი სჭირდება, რომ ამ დიდ ნიგნში ის პატარა წარწერაც არ დარჩეს შეუმჩნეველი, პირველივე გვერდზე რომ გვხვდება: „ვუძღვნი შვილიშვილს, სალომე ნულაიას“. ეს მომავალი საქართველოსთვის, მომავალი მკითხველისთვის შექმნილი ნიგნია, რათა არ აირიოს ორიენტირები, დროთა კავშირი არ გაწყდეს.

„სიტყვის დეგუსტაცია“ ღონიერი ნიგნია, ისეთი, ადამიანს სამყაროს მრავალ ასპექტში რომ დაანახებს და საკუთარ თავსაც შეაცნობინებს.

წლების წინათ ქალბატონი ნონასთვის სოხუმელ პოეტს, ჯანო ჯანელიძეს საყვედურით უთქვამს, სადა ხარ, რატომ არ ჩანხარო. მე ამ საყვედურს ვერ ვკადრებ იმიტომ, რომ ჩემთვის ჩანს და კარგადაც, მაგრამ მინდა, რომ უფრო მეტი ადამიანისთვის „ჩანდეს“, რადგან ნონა კუპრეიშვილის შემოქმედება ამას იმსახურებს.

ფელისიან მარსო ლუი კარეტის ფსევდონიმია. დაიბადა 1913 წელს, ბელგიაში. გარდაიცვალა პარიზში, 2012 წელს. არის პიესების, რომანების, კინოსცენარების ავტორი. ბელგიაშიც წერდა, მაგრამ ნამდვილი სამწერლო მოღვაწეობა 1953 წლიდან დაიწყო, როდესაც იტალიური ნოველები გამოაქვეყნა. 1959 წლიდან არის საფრანგეთის მოქალაქე, რომელიც შარლ დე გოლმა მისცა, რადგან 1946 წლიდან ჩამორთმეული ჰქონდა ბელგიის მოქალაქეობა: გაასამართლეს და 16-წლიანი სასჯელი მიუსაჯეს პრიუსელის რადიოგადაცემებში მოკავშირეთა მიერ ბელგიის გათავისუფლების მეთოდების კრიტიკის გამო. 1975 წლიდან საფრანგეთის აკადემიის წევრია. ნოველების კრებულში „კარგი ბუნებისანი“ ცოტა მკბენარე, მაგრამ მაინც ლმობიერი იუმორით აღწერს ნეაპოლის ცხოვრების სურათებს.

ფელისიან მარსო

ორი ნოველა

კონჩეტინას პარღები

მორცხვი კი იყო, მაგრამ თავის პატარა სხეულს პატივს სცემდა და იმედისმომცემად ეჭირა კონჩეტინა კიულოტოს. ეს იმას ნიშნავს, რომ როდესაც სთხოვდნენ, საკმაოდ ხელგაშლილად იძლეოდა და თავში აზრადაც არ მოსდიოდა, როგორც უამრავ ქალს, რომ ამ ქმედებაში იყო რალაც, რისგანაც დიდი ამბის ატეხვა ღირდა.

ამ შემთხვევაში, გარკვეულწილად, ეს გონივრული გადწყვეტილება იყო: კონჩეტინას არაფერი ჰქონდა ვენერა მილოსელის. ერთი კოჭდაბალი, ცოტა მოკლეკისერა გოგო იყო. თავის თავზე ლაპარაკისას ამბობდა, აპრეხილი ცხვირი მაქვსო. თავისუფლად შეიძლება გვეთქვა, რომ ძალიან ჰგავდა კრუხის პალოს. მაგრამ, ბოლოს, ოცდაორი წლისა აელვარდა. მრგვალი ფორმები. ლამაზი თვალები. უნდა ვთქვათ, რომ თავისებურად ცუდი არ იყო.

მამა გარდაიცვალა, დედამ ქუჩა-ქუჩა მოსიარულე გამყიდველამდე ჩამოიქვეითა თავი (ზაფხულში — საზამთროები; ზამთარში — მოხარშული შიგანი), კონჩეტინა თხუთმეტი წლიდან იძულებული გახდა თვითონ ერჩინა თავი. ბევრი ხელობა გამოიცივალა: ბავშვებს იტოვებდა (ხან სად ხან სად სათამაშო მოედნებზე მიჰყავდა და მათზე უფრო გულიანად თვითონვე თამაშობდა), ყველაფრის მკეთებელ შინამოსამსახურედაც უმუშავია, გამყიდველად სხვადასხვა სავაჭრობებში და ერთხელაც, ეს დაუფიქრებელი დიდება იყო მისთვის, დასურათებულ რომანშიც მიიღო მონაწილეობა. როგორც მოგეხსენებათ, ხშირად სწორედ ეს ამდენი ხელობა გხდის სამიზნედ და პირველ ნაბიჯს გადაგმეცინებს. კონჩეტინა ხან თანხმდებოდა, ხან უარს ამბობდა იმისდა მიხედვით თუ რა ვუნებაზე ან როგორ გასაჭირში იყო, ან კიდევ როგორი ინდივიდი იდგა მის წინ, მაგრამ მისი თანხმობა ან უარი არასოდეს ყოფილა განპირობებული რაიმე გარკვეული პრინციპით. ცხრამეტი წლისა რომ შეიქნა, მოკლენხინიანი ურთიერთობის შემდეგ ვინმე სანდრო, პროფესიით კალატოზი, მასზე დაქორწინდა; საკითხავია რატომ, რადგან ექვსი თვის შემდეგ, ვიტერბოში სამუშაოდ წასვლა მოიმიზეზა და სამუდამოდ გაქრა, აღარაფერი უცნობებია. კონჩეტინამ ზომიერად იდარდა.

ამას ისიც წაემატა, რომ იტალიაში ომი ყველაზე მძვინვარე ფაზაში შევიდა. დაბომბვები, თავშესაფარში გატარებული ღამეები, სილატაკე. მას შემდეგ, რაც ბომბი მოხვდა, კონჩეტინას ბოლო დამქირავებელმა, მექუდემ, დახურა თავისი მაღაზია. რამდენიმე თვეს კონჩეტინას სამყოფი საჭმელიც კი არ ჰქონია. როდესაც ამერიკელებმა დაიკავეს ნეაპოლი, კონჩეტინამ სხვა მრავალთა მსგავსად მათ მიმართა თავის გამოკვების მიზნით. ვინრო მოედანზე დაზიანებულ, კეთილშობილ ფასადებსა და საყვირმომარჯვებულ ანგელოზებთან ეკლესიებს შორის *boogie-woogies* მოეწყო. ამერიკელი ჯარისკაცები არიგებდნენ კონსერვის ქილებსა და სიგარეტის კოლოფებს, რასაც ახლა, ახლანდელი მდგომარეობის გათვალისწინებით, ოქროს ფასი ედო. ზოგჯერ ზოგიერთი ჯარისკაცი ჩააჟინდებოდა; და, კონჩეტინასაც მიჰყავდა თავისთან, მიწისპირა ფართო ოთახში, სადაც დედასთან ერთად ცხოვრობდა. ჯარისკაცი მაგიდაზე კონსერვის ქი-

ლებს აწყობდა. კონჩეტინას დედა ოხრავდა და ან ქუჩაში სახეტილოდ გადიოდა ან მეზობლებთან გადადიოდა. როდესაც ბრუნდებოდა, მაგიდას მიუსხდებოდნენ, როგორც წესი, ჯარისკაცთან ერთად, რომელიც ან არაფერს ამბობდა ან დედისა და შვილების ფოტოსურათებს აჩვენებდა. ვისაც არასდროს მოშიებია, იმან განსაჯოს. მე მომიიბია.

შემდეგ, ერთ დღეს ზღვის გასწვრივ გადაჭიმულ მშენიერ პროსპექტზე, ვია კარაჩიოლოზე, მიმავალმა კონჩეტინამ პარაპეტზე შემომჯდარი ამერიკელი მეზღვაური შენიშნა. აქამდე კონჩეტინა მხოლოდ ჯარისკაცებს იცნობდა. ეს მეზღვაური მოეწონა. მეზღვაურს თეთრ ქუდქვეშ მოწყენილი სახე მოუჩანდა, მიტოვებულ ბავშვს ჰგავდა. ჩავლისას კონჩეტინამ გაუღიმა. ვაჟს გაოცებული გამომეტყველება დაედო. კონჩეტინამ ნაბიჯი შეანელა. ფეხებმოქანავე, ორივე ხელით, ორი დიდი მგრძობიარე ტორით, პარაპეტს დაყრდნობილმა მხრებანულმა მეზღვაურმა თვალის გააყოლა. კონჩეტინას კოჭონის შავი ყვითელყვავილეზიანი კაბა ეცვა. თმა სახეზე ჩამოშლილი ზღვიდან მონაბერი ძლიერი ქარით. ეს ცოტა ველურ იერს აძლევდა, რაც ძალიან უხდებოდა. პარაპეტს მეორე მხრიდან ნიჩბების პატარ-პატარა მოძრაობით ნავი მოადგა. კონჩეტინაც ნარნარი მოძრაობით მიუახლოვდა პარაპეტს და დაეყრდნო. მეზღვაური დუნდულების გადაადგილებით მიუჩოჩდა.

— სეირნობა? — იკითხა მან.

— დიახ, — უპასუხა კონჩეტინამ.

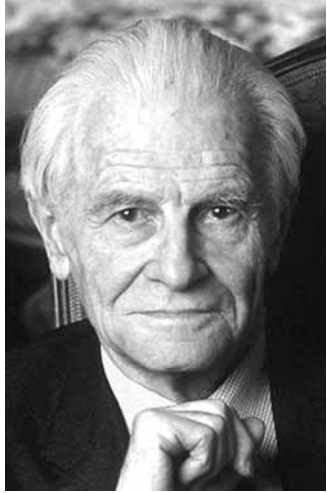
მაგრამ ეს ნარნოთქვა ძალზე თავშეკავებულად, თითქოსდა დაბნეულმა, ისე, რომ თვალი საკმაოდ ალღელებული ზღვისთვის არ მოუშორებია. თეთრქაფმორეული, ქორორა ტალღები ცხვრებივით მორბოდნენ წყლის ზედაპირზე. ნავეები უფრო თხებს ჰგავდნენ, დაბმულ თხებს, გამშაგებულნი რომ ურქენდნენ ზღვას. ორას მეტრში ავიამზიდი იდგა, ქარხნის ეზოს მსგავსი.

— სეირნობა **with me?** — თქვა მეზღვაურმა.

კონჩეტინამ როგორც იქნა თვალები ასწია. მეზღვაური მისკენ გადმოხრილიყო. მასაც აპრეხილი ცხვირი ჰქონდა, მაგრამ უშნოდ აპრეხილი, დიდ მრგვალ ნესტოებიანი, თითქოს ხელუკლმა ასმით აუპრეხნათო. და ჭროფლი.

— **With me?** — კიდევ იკითხა მეზღვაურმა.

ნათქვამი გაუგებარი რომ არ ყოფილიყო, თითი გულზე მიიღო. კონჩეტინამ მხრები აიჩჩა, რაც მის ენაზე თანხმობას ნიშნავდა. მეზღვაური პარაპეტიდან ჩამოხტა. იმედგაცრუება: ძალიან დაბალი იყო. მაგრამ ცნობილი ანდაზაა: კონსერვების მომტანს კბილი არ გაესინჯებაო. კონჩეტინა შემობრუნდა, პარაპეტს ზურგით მიეყრდნო. მუხში ზღვის ფონზე ვაჟი მორიდებული, ქალი მომღიმარი, არც მეტი, არც ნაკლები სწორედ ისეთი იერი ჰქონდათ, რაც იყვნენ: ქალი და მეზღვაური. მათ წინ, ფართო გამზირი, დიდი სასტუმროები, რომელთაგან ორი სანახევროდ იყო დანგრეული ბომბებისგან. მიმოდოდნენ ცხენშებმული ეტლები, თრახ, თრუხ, თრახ, თრუხ, და ჯიპები და ფესსაცმლის მწმენდავები, თორმეტი წლისანი, ძალიან

გრძელი პიჯაკებით და ჯაგრისებს ფეხის დასადგმელ ყუთებზე აბრაზუნებდნენ. და ცა იყო ლურჯი, ძალიან ლურჯი. და დიდი აფრებივით გაბერილი ქარის უეცარი ნამოქროლება.

სეირნობდნენ. საშაქარლამოსთან ჩავლისას მეზღვაურმა შესვლა მოინდომა. ეს ნეაპოლის ყველაზე ელევანტური საშაქარლამო იყო. მარტო კონჩეტინა იქ ვერასდროს შებედავდა შესვლას. მაგრამ ამერიკელებისთვის, როგორც მოგესხენებათ, არაფერია წმინდათაწმინდა. მეზღვაურმა კონჩეტინას ხელი აიღო და ნაზად მოეფერა შემფოთებული იერით და გაუმხილა, რომ ჯონი ერქვა. კონჩეტინა უცნაურმა გრძნობამ შეიპყრო, როდესაც მოვარდისფრო და მომწვანო ნამცხვარს ჩანგალი მოუმარჯვა, რალაცნაირმა პატივისცემის გრძნობამ თავისი თავის მიმართ. შეება იგრძნო, როდესაც მეზღვაურმა იმის მაგივრად, რომ შინ წაჰყოლოდა, მეორე დღეს პაემანი დაუთქვა.

მეორე დღეს, როდესაც კონჩეტინა ვია კარაჩიოლოზე მივიდა, შორიდანვე დაინახა მეზღვაური; ადრე მოსულიყო, უცდიდა, გუშინდელივით პარაპეტზე ჩამომჯდარი. მარცხნივ ტილოს მონაცრისფრო-მოყავისფრო ჩანთა ედო. მარჯვნივ — ვარდების თაიგული. ჩანთა გასაგები იყო, უეჭველად კონსერვებით იქნებოდა სასვე. მაგრამ ვარდები? ქალი გამზირის მეორე მხარეს შეჩერდა, მეზღვაური მისგან ოცდაათიოდ მეტრში იყო ფერმკრთალი ცისა და მუქი ზღვის ფონზე, მისგან ჯიპები ჰყოფდა, საიდანაც ჯარისკაცები მოწონების შეძახილებს ესროდნენ. დაფრთხალი კონჩეტინა ყოყმანობდა. ვარდები?! არასდროს კაციშვილს მისთვის ვარდები არ მიუერთებია. კი, ყვავილების მალაზიაში კი უშუშავია გამყიდვლად. იქ შემოსული კაცები, რა თქმა უნდა, ხანდახან პაემანს უნიშნავდნენ, როცა უკვე შეკვეთილი ჰქონდათ თაიგულები, მაგრამ არცერთს აზრადაც არ მოსვლია მისთვის თუნდაც ერთი ვარდის ჩუქება. მაშ რისთვის, რისთვისაა ეს ვარდები? ერთ წამს კონჩეტინამ გაპარვაც კი დააპირა. ეს ვარდები აშინებდა. ეს ვარდები უკულმართობად, მზაკვრობად ეჩვენებოდა. კი მაგრამ, რა უნდა ამ ამერიკელს? არადა რა მიაშიტი აქვს იქ, პარაპეტის კიდეზე ჩამოჯდარს. მეზღვაურს არც უფიქრია გამზირის მეორე მხარეს გახედვა. მარცხნივ იყურებოდა ყურადღებით, უკვე ნაღვლიანი, ისეთი ალალი სახე ჰქონდა თავისი თეთრი მეზღვაურის კეპის ქვეშ. კონჩეტინამ გადაწყვიტა, ქუჩა გადაკვეთა. თუ ეს ფარსი იყო, ამასაც ნახავდა. მაგრამ გული მაინც უფართხალედა.

ეს არ იყო ფარსი. ყოველ შემთხვევაში იმ წამს. მეზღვაურმა ვარდები გაუნოდა და შემდეგ, თითქოს ბოდიშს იხდისო (კი მაგრამ რატომ? Dio mio!, ჩანთა.

— საჭმელად. — თქვა მან მოძრაობითაც გაამყარა ნათქვამი. გუშინდელს აქეთ უფრო გამბედავი გამხდარიყო. კონჩეტინას ნიკაპზე ხელი მოჰკიდა, თავი აუწია და მის სახეს ექიმივით დააკვირდა.

— თქვენი ცუდად ქამა. ახლა ეს ყველაფერი ქამა. კონჩეტინამ ამჯერად შინ წაიყვანა. დედამ, ჩაფიქრებულმა თუ არა, ჩაფიქრებული სახით მაინც, ლუმელში ნაკვერცხალს შებერვა დაიწყო. ამერიკელის დანახვისას წასვლა მოინდომა, მაგრამ არა, არა, მეზღვაურმა შეაჩერა.

— მე არა შენუხება, — თქვა მან, — მე სტუმარი.

და ეს უხერხულობა რომ გამოესწორებინა, თან კონჩეტინასკენ მობოდიშებით გაიხედა, ვარდები აიღო და ქალბატონ კიულოტოს მიართვა. ეს უკანასკნელი საგონებელში ჩავარდა.

— ლარნაკი ჩადე, — უთხრა კონჩეტინამ. — ესია მოვინება.

გაოგნებამ ქალბატონ კიულოტოს რალაც გაურვეველი ბურტყუნი ამოათქმევინა. ოთახის ბოლოში კარგა ხანს იქექებოდა, როგორც იქნა იპოვა ლარნაკი და ყვავილები შიგ ჩაბრუნა, მობრუნდა და ყველაფერი მაგიდაზე დადო, შუაში კი არა, ამერიკელის წინ.

— Good! — თქვა ამ უკანასკნელმა.

მსუბუქი მოძრაობით ყვავილები შეასწორა. გამოლენჩებული ქალბატონი კიულოტო ფეხზე იდგა. ამერიკელმა ის დასვა. კონჩეტინამ ვერა გაიგო რა და ის გააკეთა, რაც გულით უნდო-

და: თეფშები დააწყო მაგიდაზე. ჯონი დიდი გულმოდგინებით ხსნიდა ყუთებს და შიგთავსს ამაყად უჩვენებდა ქალბატონს. ჭამეს. სათანადო მიმიკით აზრთა გაცვლა-გამოცვლა შესაბამისად ხდებოდა კონჩეტინასა და მეზღვაურს შორის: კონჩეტინას კონსერვები უგემრიელესად მიაჩნდა, ჯონი კი სულაც ალტაცებული იყო; მეზღვაურსა და ქალბატონ კიულოტოს შორის: ჯონი აძალებდა კიდე ეჭამა და ქალბატონი კიულოტო კი მაღლობას უხდიდა და აგებინებდა, რომ უკვე ყელამდე იყო სასვე. დროდადრო ქალბატონი კიულოტო მეოცნებე სახით ვარდებს გახედავდა. მას ჰქონდა ფართო, მსუქანი სახე, საკმაოდ შთამბეჭდავი.

ვასშამი დასრულდა, ამერიკელმა გულლიად გაიციხა და შემდეგ უეცრად განითვლებული წამოდგა და უთავბოლოდ აბურტყუნდა, მისი ჩიქორთული ნაუბრიდან კონჩეტინამ და დედამისმა გამოიცნეს და ყურებს არ დაუჯერეს, რომ ქალბატონ კიულოტოს მისი ქალიშვილის კინოში წაყვანის ნებართვას სთხოვდა. ნებართვის?! კონჩეტინამ მხრები აიჩჩა. ქალბატონი კიულოტოს გადარეული მზერა ვარდებისთვის მიბეჯინა. კინოში? ქალბატონმა კიულოტომ, ალაღბებულ თანხმობა მისცა. მეზღვაურმა მომხიბვლელად გაილიმა, დაიხარა და ქალბატონ კიულოტოს გადაეხვია, რომელმაც სულმთლად თავგზააბნეულმა ღრმა ბავშვობიდან გამოყოლილი შესტით სქელი ცერა თითით მეზღვაურის შუბლზე პატარა ჯვარი გამოსახა.

მერე დღესაც იგივე მოხდა. და მესამე დღესაც. და ასე რვა დღის განმავლობაში. ახლა ჯონი პირდაპირ კონჩეტინასთან მოდიოდა, ყოველთვის კონსერვის ყუთებით, სიგარეტების პაკეტებით და ათასგვარი წვრილმანი დატვირთული, რომელიც იმწამსვე არ იყო ქალებისთვის გამოსაყენებელი, მაგრამ კონჩეტინა ფულივით იყენებდა, სხვა საჭირო საყოფიღებზე ცვლიდა. ორ დღეში ერთხელ ყვავილებიც მოჰქონდა, ყოველთვის ორი თაიგული, ერთი კონჩეტინასა და ერთიც ქალბატონი კიულოტოსთვის. სადილი დამთავრდებოდა თუ არა, მეზღვაური წამოდგებოდა და, ძალზე გაბლენილი, კონჩეტინას წაყვანის ნებართვას ითხოვდა. კინოში მიდიოდნენ, ან სეირნობდნენ, სანტა-ლუჩიამდე მიდიოდნენ. ამინდი იყო თბილი და წყნარი. დაბალი სახლების ზღურბლებზე ჩამომსხდარი მომლიმარი მოხუცები და მათი გათვითვალისწინებული მუღღები ხან შეყვარებულს ხან გამქვიავი, ხანაც შორისმჭვრეტელი მზერით აცილებდნენ. ბიჭუბუკი ზოგჯერ ზუსტ შესტებს აკეთებდნენ. ჯონი ძირითადად თითქოს ვერ ამჩნევდა, მხოლოდ ერთხელ წაუთქა ერთ ამ პატარა თავხედთაგანს (ეს შესტი ზოგადად შეურაცხმყოფელი იყო). იტალიურს სწრაფად აულო ალლო. დანარჩენში კი... მაშ ასე, დანარჩენში — არაფერი. გამომშვიდობებისას კონჩეტინას ლოყაზე ეამბორებოდა, ბიძაშვილივით. სულ ეს იყო. პარაპეტზე იდაყვებდაყრდნობილი ჯონი ზღვას გაჰყურებდა, კონჩეტინა მის გვერდით იყო, გაჰყურებდა უზარმაზარ ყურეს, ჩამავალ მზეს, კაპრის კუნძულის დიდრონ ისამანთა ბურქების გროვებზე გამოჩენას მუქ წყალში. ამ სანახაობამ, რომელიც ოცნებაში ძირავდა უამრავ ახალდაქორწინებულს და ამდენივე მრუმე წყვილს, მას ერთი უფრო გაბედული მოძრაობაც კი ვერ გამოსძალა. კონტრაბასის რიტმს აყოლილი რესტორნის მომლერალი, თავგადაგდებული, მთელი სხეულით მთვრალივით აყოლილი თავის რულადებს, ცისკენ იწვდიდა გახელებულ ვნებას. ჯონი უდრტვინველი რჩებოდა. სასიამოვნო, თავაზიანი, მზრუნველი, მოსიყვარულე. მაგრამ უდრტვინველი.

მეცხრე დღეს კონჩეტინა გამოერკვა გალენჩებისგან — სხვათა შორის ბედნიერი გალენჩებისგან, რომელშიც ამერიკელი ამყოფებდა. რიტუალური სტუმრობის დრო ახლოვდებოდა, დედა შინიდან გაუშვა, ახალი პერანგი ჩაიცვა (რომელიც ექვსი პაკეტი Lucky Strike დაუჯდა), სუნამოთი წყალდიდობა მოიწყო და დაელოდა. ჯონი მოვიდა, შენუხდა ქალბატონი კიულოტოს არყოფნით და სინანული გამოთქვა. ეს ყვავილების ერთ-ერთი დღეთაგანი იყო. მან ორი თაიგული მოიტანა, კერძოდ ვარდების. კარგი დიასახლისის გულმოდგინებით გუშინდელი თაიგულები აიღო, ქუჩაში გადაყარა (უნესოები კი არ არიან ნეაპოლში. რამე ზედმეტი თუ გაქვს,

ქუჩაში უნდა მოისროლო, წესია ასეთი), მობრუნდა და ახალი თაიგულები ლარნაკებში ჩადო.

— მაკოცე. — უთხრა მოთმინებადაკარგულმა კონჩეტინამ.

ჯონიმ აკოცა. ლოყაზე. მაგრამ კონჩეტინამ სახე მოაბრუნა. მათი ბავებები ერთმანეთს შეხვდა. ვაჟა! ჯონიმ უკან არ დაიხია. ხანგრძლივი, სეროზული, გულმოდგინე კოცნა გამოვიდა. რაზეც ჯონიმ საგონებელში ჩავარდნილი სახით წამოიძახა:

— გიყვარვარ?

— სულელო. — უთხრა კონჩეტინამ.

როგორც იქნა, მისთვის ჩვეულ მეტყველებას, სიტუაციას დაუბრუნდა. ისევ ძველებურად თავისუფლად იგრძნო თავი, სანოლზე გაიშხვართა, დიდ, სპილენძის ბურთულებიან სანოლზე, სადაც ღამე დედასთან ერთად ეძინა. გადასაფარებელზე ხელის დატყაპუნებით ჯონი მიიწვია. კაცი სანოლზე ჩამოჯდა. ქალმა კოფთაზე ღილებს შეხსნა დაიწყო. ერთი, ცუდად მიკერებული (სულ ასეა მაღაზიებში), მოწყდა. კონჩეტინა მოტრიალდა, ღამის მაგიდაზე რომ დაედო, და მაშინ თავის მხართან დაინახა ჯონის სახე — დამფრთხალი, შეწუხებული.

— არა, არა, — თქვა კაცმა. —

ჯერ უნდა ჩვენი დაქორწინება.

— რა თქმა უნდა, — თქვა კონჩეტინამ და თავისი ქვედაბოლოს ელვას ეცა.

მაგრამ ჯონიმაც დაადო ხელი ელვას. კონჩეტინამ ხელზე თავაზიანად დაუტყაპუნა.

— ნუ იქნები ასე სულსწრაფი.

— არა, — თქვა ჯონიმ, — ჯერ ჩვენი დაქორწინება.

გამოჭერილი კონჩეტინა ნახევრად წამოიწია, მკერდზე ხელები გადაიჯვარდინა. შერცხვა.

— ცოლად გინდა შემართო?

ქალი გაოგნებული უყურებდა.

— დიახ.

კაცმა საქალაღდე ამოიღო.

— უკვე ყველა საბუთი მაქვს.

კონჩეტინამ სასწრაფოდ შეიკრა ყველა ღილი და ქვედაბოლო ჩაისწორა.

— შენ არ გინდა? — ჰკითხა ჯონიმ შეწუხებული გამომეტყველებით.

მას არ უნდოდა? ნეაპოლელი, ღარიბი, ომის დასასრულის ამ აურ-ზაურში ჩაკარგული გოგოსთვის ამერიკელზე დაქორწინება პერუ იყო, საფრანგეთის აკადემია იყო, სახელმწიფო საბჭოს პრეზიდენტობა იყო. კონჩეტინას ერთ წამს თვალთ დაუბნელდა. შემდეგ მის წინ გულლიად გადაშლილი ამ სახის, მაგიდაზე მდგარი ვარდების ამ ორი თაიგულის მიმართ სინაზით აივსო და პატიოსნად მოქცევის საჭიროება იგრძნო.

— იცი, ეს არაა აუცილებელი.

ჯონიმ წარბები შეჭმუნა. გულწრფელად შეშფოთებული იერი ჰქონდა.

— აუცილებელი, — თქვა მან. — ყველა საბუთით.

კონჩეტინას კიდეც სურდა ჯადოსნური ოცნების გახანგრძლივება მცირე ხნით. ჯონის ხელი აიღო და მოეფერა. და მცირეოდენი ღუმლის შემდეგ დაბალი ხმით თქვა:

— მე უკვე გათხოვილი ვარ...

ჯონი წამოდგა, ხელი სპილენძის სანოლის თავს მოჰკიდა.

— გათხოვილი ხარ?

— კი.

ჯონის თავიდან ისეთი სახე ჰქონდა, რომ კარგად ვერ გაიგო. შემდეგ გაიღიმა, თავი გააქნია და თითის წვერებზე რბი-

ლად, თეძოების რხევით, თითქოს ცეკვავსო, ოთახი შემოიარა. გავლისას დაუდევრად, ვითომ სასხვათაშორისოდ ალებდა კარდას, ბუფეტს, სწევდა სუფრას. თითოეული ოპერაციის შემდეგ კონჩეტინასკენ მობრუნდებოდა, ხელებს შლიდა, თითქოს ეუბნებოდა ვერაფერი ვიპოვეო. ბოლოს თავის აზრი გამოთქვა.

— ხედავ? არაა ქმარი.

— წავიდა.

ერთი ხელით დონჯი ჰქონდა შემოყრილი, მეორით კეფიდან შუბლისკენ მეზღვაურის კეპს ამოძრავებდა და კონჩეტინას ნათქვამს გამოწვლილვით განიხილავდა.

— ტყვე?

— არა. წავიდა. მიმატოვა.

— მაშ განქორწინდები.

— აქ შეუძლებელია განქორწინება.

ჯონიმ გულიანად უნდობლად გაიციინა. სხვები მოატყუე! და კონჩეტინასაც ერთ წამს ეჭვი შეეპარა, იმედი გაუჩნდა. კი ჯონის უთხრეს, რომ განქორწინება აკრძალულია იტალიაში. მაგრამ ამ ომის დროს? ამ არეულობის დროს? და თანაც თუ ამერიკელის გულისთვის განქორწინდები?

— დიახ, — თქვა ქალმა.

— ხომ წამდვილად გინდა ჩემთან დაქორწინება?

— კი.

— Good! — თქვა ჯონიმ გადაჭრით. — Very good. ხვალ მე უნდა გავემგზავრო. ჩემი გემი კასაბლანკაში მიდის ერთი თვით. ეს ხანი შენ გამოვრების საქმეს მოაგვარებ, და რომ დავბრუნდებით, დაქორწინდებით.

მივიდა ქალთან, მხრებში ხელი მოჰკიდა და ტუჩებში აკოცა, სერიოზულად. კონჩეტინა ლოგინზე გადანვა. მაგრამ ჯონი მოსცილდა. ხელით დამამშვიდებელი მოძრაობა გააკეთა, სარკესთან ქუდის შესწორებაც არ დაავინწყებია და დაჯერებული ნაბიჯით სახლიდან გავიდა. რამდენიმე წუთის მერე მობრუნდა და თან სამი ბოთლი

მხატვარი გეგა პაქსაშვილი

ღვინო და ქალბატონი კიულოტო მოიყოლა, რომელსაც ქუჩაში წასწყდომია მანანალა სულივით მოხეტიალეს. გაიმართა ნიშნობის ძალზე მშვიდი, მაგრამ გულითადი საღამო. სამივე ბედნიერი იყო. წასვლისას ჯონიმ ისევ ტუჩებში აკოცა კონჩეტინას (ამას უკვე დაქორწინებულივით აკეთებდა, საოცრად მშვიდად) და წავიდა, დატოვა ოცი დოლარი განქორწინების ხარჯებისთვის და უიმედო საგონებელში ჩავარდნილი ორი ქალი.

პირველი ქალბატონი კიულოტო გამოფხიზლდა.

— დონ ჯენაროს უნდა ვკითხოთ. — თქვა მან.

ამით ხვალისა დაკავდებოდნენ. ეს ჯენარო ერთი მაღალი მოხუცი იყო, ბევრი კბილი აღარ შერჩენოდა, მაგრამ ჯერ მანც მხნედ გამოიყურებოდა. ასე 1925 წელს, რამდენიმე თვე ადგილობრივ ცნობილ ადვოკატთან შიკრიკად მუშაობდა. ამ დიდებული წარსულისა და ბედის წყალობით უბანში სახელგანთქმული იურიდიული პირი შექნილიყო. ძალზე სერიოზულად „ადვოკატს“ უწოდებდნენ და საჩოთირო შემთხვევებში კონსულტაციებს სთხოვდნენ. დონ ჯენარო ჩვეულებრივ რჩევისთვის მოსულებს სერჟან-მაიორის პატარა ქუჩაზე მდებარე მოკრძალებულ ბარში იღებდა, სადაც მისი ყოფნა ერთგვარ საქმიან ატმოსფეროს ქმნიდა. კონჩეტინას მონათხრობმა დააინტერესა. დაიწყო რალაც მაღალფარდოვანი იურიდიული ტერმინების ლულულუი (მემკვიდრეობის მიღება კანონიერად, უანდერძოდ, გარდაცვლილისგან, ქორწინების გამოუყენებ-

ლობა), მაგრამ მალევე იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ, სამწუხაროდ, მის ხელთ არსებული ცნობების მიხედვით, იტალიაში განქორწინება შეუძლებელი გახლდათ. რელიგიური ინსტანციების გავლა იყო საჭირო. ეს კი ხანგრძლივი და ძნელი იქნებოდა.

— მას უნდა, რომ ერთ თვეში განქორწინებული ვიყო, — თქვა თვალზე ცრემლმომდგარმა კონჩეტინამ.

ალალბედზე, თითქოს ამას რაიმეს მოგვარება შეეძლო, კონჩეტინამ ჩესტერფილდის ერთი ყუთი მიაართვა ძღვნად. დონ ჯენარომ ყუთი აიღო და ძალზე გამოსული კაცივით ჯერ ქალბატონ კიულოტოს შესთავაზა სიგარეტი, მერე კონჩეტინას, მერე თვითონ მონადირე ძაღლის უზარმაზარ ცხვირქვეშ ნეტარებით გაატარა-გამოატარა ერთი ღერი და მოუკიდა. შემდეგ იდაყვებით პატარა მრგვალ მაგიდას დაეყრდნო, გაფანჩული წარბები მოჭმუხნა და საკითხს ჯიქურ შეუტია:

— მართლა უნდა შენზე დაქორწინება იმ ამერიკელს?

— დიახ, — უპასუხა კონჩეტინამ.

— რატომ?

ნიკაპის, გულმკერდისა და ხელების ერთიანი მოძრაობით კონჩეტინამ გამოხატა აზრი, რომ არ იცოდა. იდეა! დონ ჯენაროს კლიენტის ხელიდან გაშვება არ უნდოდა. კლიენტი კლიენტია. მთვარე უნდა? მოაჩვენე თავი, რომ ეძებ მთვარეს.

— მზად ვარ დავინიშნო საჭირო მოქმედება...

წინადადებას არავითარი რეაქცია არ მოჰყოლია, დონ ჯენარომ დაწყებული ხაზგასმით გააგრძელა.

— მცირეოდენი ავანსი დამჭირდება.

— არავითარი ავანსი, — მოჭრა ქალბატონმა კიულოტომ.

ქალბატონ კიულოტოს სულ რაღაც ორი-სამი აზრი ჰქონდა, მაგრამ მათ არასდროს გადაუხვევდა. ამ აზრთაგან ერთი ის იყო, რომ წინასწარ არასდროს უნდა გადაიხადო. დონ ჯენარომ სასწრაფოდ დაიხია უკან და საკითხს სხვა მხრიდან მოუარა.

— და შენი ქმარი? დიდი ხანია, რაც გაქრა?

— უკვე სამი წელია.

— მამ აღარასდროს დაბრუნდება.

ქალბატონ კიულოტოს დამცინავმა ღიმილმა გადაუარა სახეზე. ქმარი და დაბრუნდება (მეორე აზრი)!

— მამ კეთილი, — თქვა ჯენარომ, — ასეთ მდგომარეობაში ისლა დაგრჩენია უთხრა, რომ მოიპოვე განქორწინება, რომ ყველაფერი მოგვარებულია. ეგ ამერიკელი ყოჩალი ბიჭი ჩანს. იმედი არ უნდა გაუცრუო.

გულკეთილები არიან ნეაპოლში.

— ეგ საკმარისი არ იქნება, რომ დაგვაქორწინონ, — თქვა კონჩეტინამ.

მაგიდაზე კვლავ იდაყვდაყრდნობილმა, სიგარეტის კვამლის გამო მარჯვენა თვალმოჭუტულმა, ნამდვილმა დემონმა დონ ჯენარომ კოტიტა ცერი გულმკერდზე მიიკაუნა და თქვა:

— სწორედ მანდ ჩავერევი.

ცოტა დაახანა.

— მე დაგვაქორწინებ.

ქალბატონმა კიულოტომ მსწრაფლ გადახედა თავის ცხოვრებისეულ გამოცდილებას.

— ადვოკატს არ შეუძლია ვინმეს დაქორწინება. — თქვა მან.

— ბრიყო! ეტყვი, რომ მერი ვარ.

ეს იდეა ეტყობა ძალიან მოსწონდა, დონ ჯენაროს. სკამზე გაიჯგვინა, მის მსხვილ ნაკვთებზე უკვე გამოხატულიყო დიდებულიების ნიშატი. მაგრამ ქალბატონი კიულოტო გაბრაზებული ხარის თვალებით, კუმქტად აკვირდებოდა: დაგლეჯილი პიჯაკი, უსაყელო პერანგი...

— არ დაიჯერებს. — თქვა ბოლოს.

— ომის დროს... — თქვა დონ ჯენარომ.

— და როგორ ჩავატაროთ ცერემონია მუნიციპალიტეტში? კონჩეტინამ ჩანთა აიღო, სარკე ამოიღო და ტურჩებზე წითელი საცხი წაისვა. დიდი სისულელე იყო ეს ყველაფერი. მან ხელი ჩაიქნია. მაგრამ დონ ჯენაროს ჯერ სულაც არ ჩაეჩინა ხელი.

— ეტყვი, რომ იტალიაში, როცა ხელმეორედ ქორწინდებიან გამოშვების შემდეგ, მერი შინ მოდის. აურზაური რომ არ ატყდეს; ეს საესებო ბუნებრივია. და კიდევ, რას კარგავ?

მაგიდის ქვეშ სწრაფად რქები აჩვენა.

— ნაგიყვანს ამერიკაში. ამერიკაში საბუთები, უუფფ...

ხატზე დაიფიცებდი, რომ ცხოვრების სამი მეოთხედი State Building-ის იმპერიის ჩრდილში ჰქონდა გატარებული. კონჩეტინა დაფიქრებული იერით უყურებდა, სარკე წინ ედო, თითი ტურჩის კუთხესთან შეჩერებოდა.

— ჰა? — თქვა დონ ჯენარომ.

— ცოტა უკეთ უნდა ჩაგაცვათ, — თქვა ქალბატონმა კიულოტომ, ოღონდ არ დააზუსტა ეს ცერემონიის ბრწყინვალეობისთვის იყო საჭირო თუ დამაჯერებლობისთვის.

— უჰ, — თქვა მოხუცმა. — ოთხი დოლარი რომ მოგეცათ...

ქალბატონი კიულოტოს გავემებულმა გამომეტყველებამ მსწრაფლ გადაახედინა თავისი ტარიფები.

— ორი დოლარი?.. ორი. — გაბედულად გაიმეორა, რადგან ორივე ქალი დუმდა. — ორ დოლარად სენიორივით გამოკენყობი.

სკამზე გადაწვა, ზურგსუკნიდან ძველი პორტფელი ამოიღო.

— შეხედეთ. ეს პორტფელი მექნება.

და ზედ ხელის ზურგი ძალზე ნამახალისებლად დაუტყაპუნა.

— ჰა? ეს მშვენიერი ჰალსტუხი...

ოცდათორმეტი დღის თავზე, წინასწარ გამოგზავნილი დეპუტისა და საქორწინო ხარჯების გადმოგზავნის შემდეგ, ჯონი მოვიდა — ამჯერად ტაქსით, ისე იყო დატვირთული. კონსერვების ყუთები, სიგარეტების პაკეტები, ორი მაროკოული ბალიში, ქოშები, ხალიჩა. სიხარულით ცამდე იყო, ლიღინებდა, შლიდა თავის ხალიჩას, იხდიდა და იხურავდა თავის კეპს. განსაკუთრებით ამ განქორწინების სიჩქარემ მოხიზლა. ახლა შეეძლო ელიარებინა: ეჭვობდა, რომ ამას მეტი დრო დასჭირდებოდა. იტალია, ნამდვილად, იყო very good country. მერი რომ შინ მოვიდოდა, ეს საესებო ბუნებრივ და ამავე დროს თავაზიან კომპრომისად ეჩვენებოდა ადგილობრივი აკვირებული აზრების გათვალისწინებით. ჯონი საკმაოდ ნახეტილები კაცი იყო და იცოდა, რომ უცხოეთში ზოგჯერ უცნაურ ჩვეულებებს გადაეყრები. სამაგიეროდ, საბუთების საერთოში დიდი ჩაკირკიტება გამოიჩინა. განქორწინების ეს გადაწყვეტილება ნამდვილად წესრიგშია? იმდენი თალღით ადვოკატია. უნდოდა ამ გადაწყვეტილების ნახვა. კონჩეტინას საკმაო ძალა და გულგრილობა დასჭირდა სიმშვიდის შესანარჩუნებლად, უთხრა, დოკუმენტი მუნიციპალიტეტში მაქვს წარდგენილი, და მეორე დილასვე დონ ჯენაროსთან გაიქცა თავისი გაჭირვების გასანდობად. იმას ამ ამბავმა ღიმილი მოჰგვარა და, ერთი პაკეტი სიგარეტის სანაცვლოდ, სასწრაფოდ იკისრა განქორწინების მშვენიერი გადაწყვეტილების შედეგად. შთაგონების ცეცხლით აღვსილმა კონჩეტინას თავის ძალზე სასიამოვნო რამდენიმე საქები წინადადებაც ჩაურთო, იქამდეც კი მივიდა, რომ მას „ქმრის ერთგულებისთვის წამებულის“ კვალიფიკაცია მიანიჭა.

ცერემონია ორი დღის შემდეგ შედგა, კონჩეტინას სახლში. მცირეოდენმა მილაგებამ ოთახს საკმაოდ საზეიმო იერი მიანიჭა. თავისი პორტფელით, ღმერთმა უწყის სად დაქირავებული რედინგოტით, მუცელზე შემოხვეული ძველი დროშით დონ ჯენარო სწორედ სათანადოდ გამოიყურებოდა. მკაცრი იერი, დაკვირვებით დაინყო ჯონის საბუთების შემომწება და საყვედური გამოთქვა ერთ-ერთზე წაცხებული მელნის ლაქის გამო: ეს დოკუმენტი სანდოდ არ მეჩვენებო, განაცხადა. ჯონის დიდი ძალისხმევა დასჭირდა, მის დასარწმუნებლად და, ამ შენიშვნით აგანგაშებულმა და შეხურებულმა, ველარ გაბედა განქორწინების გადაწყვეტილებისთვის თვალის გადავლება. დონ ჯენარომ კიდევ რაღაც გაურკვეველ ჩანანერთა ნიგნში რაღაც საბუთზე მოანერჩინა ხელი და ქადაგება გაუმართა მეუღლის ძალზე მნიშვნელოვანი პასუხისმგებლო-

ბის — განსაკუთრებით ფინანსურის — თაობაზე და ათი დოლარი მოითხოვა თავისი გადაადგილების საფასურად; კონჩეტინამ ვერ გაბედა წინ აღდგომოდა ამ იმპროვიზაციას. ჯონიმ, სხვათა შორის, თანხა სავსებით მისაღებად მიიჩნია. და უნდა დავუმატოთ, რომ ამ ათ დოლარს დონ ჯენარომ სასწრაფოდ მოაკლო თანხა, რომლითაც ორი ბოთლი ღვინის შექმნა ბრძანა. რადგან სადილზე თავი დაიპატიჟა, ეს სალაპარაკო-დაც არ ღირდა. „ძველი ნეაპოლური ჩვეულებააო“, გაანდო ჯონის, რომელიც უფრო და უფრო რწმუნდებოდა, რომ იტალიას კარგი მხარეები გააჩნდა. ქალბატონ კიულოტოს რამდენიმე ცრემლი ჩამოუვარდა, მართალია ყალბი, მაგრამ ქორწინების ცრემლია დედებს ხომ ყოველთვის მგრძობიარეებს ხდის. ეს ცრემლები ნამდვილ ნიაღვრად იქცა, როდესაც ნაშუადღევს წასვლა დააპირა ოთახში, ახალდაქორწინებულთადმი დელიკატურობის გამო რომ ექირავებინა იქვე ახლოს, და მათ გამოემშვიდობა.

ასე გავიდა ათი თვე. კონჩეტინა სრულიად ბედნიერი იყო. ჯონიც, თუ მისი გახარებული სახის და უფრო და უფრო დამპყრობელი კეპის მიხედვით ვიმსჯელებდით. დროდადრო გემით მიემგზავრებოდა. ყოველი ნავსადგურიდან ღია ბარათებსა და ფულს აგზავნიდა. ამ ფულად გზავნილთა წყალობით კონჩეტინა ნელ-ნელა აწყობდა სახლს. დიდმა საწოლმა ადგილი დივანს დაუთმო. იყიდა რადიო, მაცივარი, ახალი კარადა. შემდეგ, რადგან კარგი გულია იყო, მეზობელი ქალები დაპატიჟა თავის შენაძენთა სანახავად. სხვაგან ეს კეთილდღეობა შურს გამოიწვევდა. ნეაპოლში არ არიან შურიანები. საჭიროა დავძინოთ, რომ კონჩეტინა თავისი ჯონის ერთგული იყო? სიცოცხლეში პირველად უყვარდა.

ჯონი, როგორც ვნახეთ, მიმდობი იყო. სულ თავის ბედნიერებაზე ლაპარაკობდა და ერთ დღეს ერთი ამხანაგთაგანი გამოელაპარაკა, გაუმხილა, რომ ნეაპოლელი ქალი უყვარდა, სიამოვნებით დაქორწინდებოდა (არა იმდენად სიყვარულის, რამდენადაც მისი დიასახლისობის უნარის გამო), მაგრამ ეს ქალი უკვე იყო დაქორწინებული და კაცი იძულებული შეიქნა უარი ეთქვა. ყველაფერი ამო იყო, ყვებოდა იგი, რამდენ დაწესებულებასაც მივადექით, იტალიურსა თუ ამერიკულს ყველგან უარით გამოგვისტუმრეს: განქორწინება არ შეიძლებაო.

— ვაჰ! — თქვა ჯონიმ იმ კაცის თავგამოდებით, რომელმაც კანონში გასაძრომი იპოვა. — ყოველთვისაა საშუალება. ჩემს ცოლს ვკითხოთ.

და ერთ ნაშუადღევს, კონჩეტინამ დაინახა თავისი ჯონი, კარში მეგობრული ქიმუნჯებით რომ შემოჰყავდა კარადისხელა მეზღვაური და სასიამოვნო სახის, არცთუ მთლად ახალგაზრდა ნეაპოლელი ქალი. მათი მდგომარეობა დაუყოვნებლივ იქნა მოთხრობილი მეფილი სიგრძე-სიგანით.

— აუსხენი, როგორ მოახერხე. — უთხრა ჯონიმ.

კონჩეტინამ გულში ჩხვლეტა იგრძნო. მისი ქორწინება? კეთილი. მაგრამ მეორე? ყველაფერი რომ გამჟღავნდეს? და მეორე მხრივ ეს თაღლითობა, რომელიც თავის შემთხვევაში ასე ლეგიტიმურად მიაჩნდა, ამ სხვა ქალისა და სხვა მეზღვაურისთვის ოდიოზურად, დამნაშევეობრივად, კრიმინალურად ეჩვენებოდა.

- ეს იოლი არაა. — როგორც იქნა ამოთქვა ბოლოს.
- ერთ თვეში მოიპოვე.
- ადვოკატი მყავდა.
- კეთილი, მოგვეცით მისი მისამართი. — უთხრა ქალმა.
- ჩემი ქმარი დიდი ხნის გადაკარგულია. — თქვა კონჩეტინამ. — და თქვენი?

ცდილობდა რაიმე განსხვავება ეპოვა ამ ქალისა და თავის ბედისწერაში. ვაგლახ...

— ჩემმა ომამდე მიმატოვა, — თქვა ქალმა. — შვეიცარიაში წავიდა სამუშაოდ და მას შემდეგ არაფერი შეუტყობინებია.

— მისმინეთ, — თქვა უკიდურესობამდე მისულმა კონჩეტინამ. — ძალზე დელიკატური საქმეა. ვერ მოგცემთ ჩემი ად-

ვოკატის მისამართს, ვიდრე არ დაველაპარაკები. ვნახავ და მერე ვნახოთ.

ორი დღის განმავლობაში ცდილობდა კონჩეტინა დაეინწყებინა ეს ამბავი. ჯონის გულისხმიერება ვერ გაითვალისწინა.

— როდის ნახვალ შენს ადვოკატთან? არ უნდა მივატოვოთ ეს კარგი ხალხი გაჭირვებაში.

კონჩეტინა იძულებული გახდა წასულიყო დონ ჯენაროს სანახავად. მან სიხარულით მიიღო.

— შესანიშნავია! გამომიგზავნე. მოეუგვარებ საქმეს. არა, მარტო ქალი გამომიგზავნე.

— დონ ჯენარო, გაფრთხილდით... დონ ჯენარომ ქედმაღლურად გადმოხედა.

რა ქნა? ჩართო ქალი თავის თამაშში თუ თავისი ხრიკები დახვეწა, ისიც გააცურა? არ ვიცი. მაგრამ ერთი თვის თავზე მეზღვაური-კარადა და სასიამოვნო ქალი დაქორწინდნენ. ამის გამგონე კონჩეტინამ შვებით ამოისუნთქა. და დაინახა თუ არა, როგორ მწუხარებაში ჩააგდო თავისი ბედნიერების ამ მუქარამ, გაისიგრძეგანა თუ რამდენად ძვირფასი გამხდარიყო მისთვის მისი ჯონი.

რამდენიმე თვის შემდეგ გაღერებაში მიმავალ კონჩეტინას დონ ჯენარომ დაუძახა. მაგრამ ეს დონ ჯენარო ძლივსა იცნო კონჩეტინამ, მისი იერი და ჩაცმულობა ისე ასხივებდა კეთილდღეობას. სიგარა, ჩალის ქუდი, ბუა დე როზის პიჯაკი და საათის უზარმაზარი ჯაჭვი, რომელზეც თანმიმდევრობით, როგორც წესი და რიგია, ასხმული იყო წითელი რქა, ასე ნეკის სიგრძე, ბუ, პატარა ქანდაკება, რომელიც უზიანს გამოსახვდა, მამაკაცის ასო (ერთი ციდა, რაღა თქმა უნდა, სპილოს ძვლისა), ნოტრ-დამ დე ჰომპის მუდალიონი, კიდევ მადონ დელ კარმინეს მედალიონი და კიდევ წმინდა იანუარესის მედალიონი.

— მე ახლა აქ ჩემი ბიურო მაქვს, — თქვა დონ ჯენარომ და ხელით კაფეს ზევით ანტრესოლზე მიუთითა. — იცი, უკვე მეექვსეა.

— რა მეექვსე, დონ ჯენარო?! — მეექვსე ქორწინება, ხედავ, შენ ბედნიერება მომიტანე.

კონჩეტინა დამფრთხალი შეჰყურებდა. დონ ჯენარო უხერხულობის იერი დაედო. სწრაფად გადაუსვა ხელი თავის ბრელოკებს და ხელი ჯიბეში ჩაიღო, უბედურების თავიდან აცილების რიტუალური მოძრაობა იყო. ვაგლახ, ამო. მოსახდენი მოხდა. ერთ დღეს ერთმა ამერიკელმა გულუბრყვილოდ მოითხოვა თავისი ცოლისთვის პასპორტი. სამი დღის შემდეგ შინ დაბრუნებულმა კონჩეტინამ ნახა, რომ ჯონი ბარგს კრავდა. კაცმა შესხედა. მშვიდად იყო.

— მაშ ეს თაღლითობა იყო. — თქვა ჯონიმ.

მის ხმაში კიდევ იგრძნობოდა რაღაც კითხვისმაგვარი, თითქოს მხოლოდ იმას ითხოვდა, რომ ამ გაუგებრობიდან გამოსულიყო. მაგრამ კონჩეტინა არ ინძროდა. ხანდახან ნარმოიდგებდა ხოლმე ამ სცენას. თავს ირწმუნებდა, რომ ამდენი ღამისა და მყარი ბედნიერების შემდეგ ჯონის მკლავებში ჩაუვარდებოდა და თავის სიყვარულში, თავის კეთილ განზრახვაში დაარწმუნებდა. ახლა ჟამი დამდგარიყო, ის კი იდგა კარში და ბიჯის წაღმასაც ვერ ბედავდა.

— ასეა? — კიდევ თქვა ჯონიმ.

— იმიტომ, რომ მიყვარდი. — თქვა კონჩეტინამ.

კაცმა მხრები აიჩეჩა, თავისი ჩანთა, თავისი ჩემოდანი აიღო და კარისკენ გაემართა.

— თუ ერთმანეთი გვიყვარს, — თქვა მორჩილად კონჩეტინამ, — რა მნიშვნელობა აქვს დაქორწინებული ვიქნებით თუ არა?

ჯონიმ ხელით, ძალდაუტანებლად ჩამოცილა გზიდან და წავიდა. ქუჩაში ქალები უყურებდნენ, მდუმარენი. არავის მისალმებია. არადა, როგორი თავაზიანი იყო. შემდეგ პოლიცია მოვიდა.

ფიქრობენ, რომ მორალი ცხოვრებაში გვინცობს ხელს. ხშირად — კი. ყოველთვის — არა.

ფილუმენა

მე შენზე ვილაპარაკებ, ფილუმენა. ამ საღამოს მე მხოლოდ შენზე ვილაპარაკებ შემძებლბა. ვიცი, იტყვიან: რომ შენ ცდებოდი; რომ უკეთესი იქნებოდა თუ ჯანდაბამდე გზას დაულოცავდი შენს დუკას; რომ ეს უფრო სწორი და უფრო იოლი გამოსავალი იქნებოდა. ისინი მართალი არიან, ფილუმენა, ცამდე მართალი. შენი თავგადასავალი არაა კარგი მაგალითი. სიყვარულის ამბები იშვიათადაა სამაგალითო.

გასული თვის დამდეგს ნეაპოლში გავჩერდი და ბინა ვიქირავე. ბინა, როგორც ვფიქრობ, იქლა შეიძლება იპოვოს კაცმა, ნახევრადჩამონგრეული, მაგრამ კეთილშობილური, სვეტიბიანი დარბაზით და გიგანტური ავეჯით განწყობილი, ბაროკოს განთიადის ამპირის სტილში. ბინის პატრონს, პატარა, მელოტ და დამფრთხალ კაცს ვკითხე, ჩემთვის დამლაგებელი ქალი ეშოვნა — ხომ არსად ეგულებოდა. ფილუმენა მირჩია. კეთილი, ფილუმენა იყო! ის ნაშუადღევს მოვიდა. მისი დანახვისას თავიდან რაღაცნაირად შევწუხდი. მართლა ძალიან მოხუცი იყო. ალბათ, სამოცდაათმეტი წლისა. და სუსტი, პატარა, გამხდარი, სუსტი ძლივს ედგა. სხვა დეტალები ასწორებდნენ ამ პირველ შთაბეჭდილებას: პირდაპირი, თავდაჯერებული მზერა; კისრამდე მკაცრად შეკრული შავი კაბა. და აგრეთვე რაღაც პანანა კეკლუცობანი, თეთრი გახამებული საყელო და საკმაოდ თვალში მოსახვედრი საყურეები — ალმასის ნამსხვრევებში ჩამჯდარი დიდი ამეთვისტოებით. დაბოლოს, ლოყაზე ნაიარევი აბოლოებდა ფილუმენასთვის გარკვეული იერის მინიჭებას.

მაშინვე შევთანხმდი ჩვენ თანაარსებობის წესებზე. რადგან რესტორანში ვფიქრობდი სადილობას და ვანძობობას, ფილომენას მხოლოდ ბინის დალაგება ვთხოვე. ნიკაპის ენერგიული მოძრაობით დამეთანხმა და ამ ჟესტით საბოლოოდ დამარწმუნა თავის ენერგიულობაში. ასევე მინდოდა დილაადრიან მოსულიყო ჩემთვის საუზმის მოსამზადებლად, მაგრამ ამ შემთხვევაში ისეთსავე ენერგიულ, გამოკვეთილ უარს შევეჯახე, როგორც წინა თანხმობა იყო.

— არა, — მითხრა მან. — ეს შეუძლებელია. მაგ დროს დაკავებული ვარ. მხოლოდ თერთმეტ საათზე შემიძლია მოსვლა. მაგრამ ქუჩაში ბარია. იქ შესანიშნავ ყავას მოგართმევენ.

საუზმის თაობა არ ვიყავი ჩამოყალიბებული და აღარ დავიფინე. სხვათა შორის, მალე შევნიშნე, რომ ჩემი აზრები, ამოქმედებული თუ შეჩერებული, ფილუმენასთვის დიდს არაფერს წარმოადგენდა. ზოგადად მოსამსახურე ქალებისგან ერთადერთ რამეს ვითხოვ მტკიცედ: გაჩუმდნენ. ფილუმენა გაუთავებლად ვილაპარაკებდა. მე ვთქვი: ვილაპარაკებდა. არ მითქვამს, მე ვილაპარაკებოდა-მეთქი. ფილუმენა მშვენივრად ვილაპარაკებდა მარტო და შინ მობრუნებულს მისი ხმა კიბის საფეხურზეც კი მესმოდა. როდესაც მისი თვალთახედვის არეში მოვხვდებოდი, მხოლოდ რამდენიმე მაპროვოცირებელი კითხვის გადმოგდებით კმაყოფილდებოდა.

— ასე არ გგონიათ?... ბატონი არ მეთანხმება?

მე მნიშვნელობისგან განძარცვული ბუზღუნით ვპასუხობდი. ის ვილაპარაკებდა, მე ვბუზღუნებდი და ორივე ჩვენს საფიქრალს ვფიქრობდით. მაგრამ მაინც ეტყობა, ჩემი ბუზღუნის გულთან უფრო ახლოს მიჰქონდა, ვიდრე მეგონა. ერთ დღეს, როდესაც ჩემი კაბინეტის კარი დავხურე, ფილუმენამ გაალო.

— მეშინია, — თქვა მან. — მარტოდმარტოს ამ დიდ სახლში, ჩემს ასაკში...

ეშინია? მას? მაინც ხომ მარტოს ვტოვებდი, როდესაც შინიდან გავდიოდი. არასოდეს დაუჩივლია. და ცოტა ძნელად დასაჯერებელი იყო, რომ რამის ან ვინმეს შიში ჰქონოდა. ერთ დღეს ნასადილევის შუა ძილში მყოფი კვილიმა წამომახტუნა. აივანზე გადამდგარი ფილუმენა ორ მტვირთავს ლანძღავდა, არწმუნებდა, რომ მათი მიმოსვლა და ხმაური გამაღვიძებდა (მისი კვილიც კმაროდა). ეს შიში უეჭველად მართებული საბაბი იყო ჩემთვის ზრდილობის წესების შესახსენებლად: მოხუცი ქალი რომ

ლაპარაკობს, უნდა უსმინონ. ეს ცნობად მივიღე. ეს პატარა მოხუცი ქალი უკვე მიღვიძებდა გრძნობას, სადაც ერთდროულად სინაზე და პატივისცემა იყო თავმოყრილი. ამიერიდან ჩემი კარი მუდამ ღია გახლდათ, შორიდან მესმოდა მისი ვილაპარაკი და მორიდებული ფუსფუსის ხმა, ვხედავდი ჩარიგებულ, დიდებულ ოთახებში როგორ მიმოდიოდა გერბიან სავარძლებსა, პოლიქრომულ ანგელოზებზე დაყრდნობილ დევების მაგიდასა და ზოლიანმოსასახამიან ზანგებზე დაყრდნობილ, მორყეულ ტორშერებს შორის. იმისდა მიხედვით თუ რომელ ოთახში იმყოფებოდა, ეს ბუტბუტი ზღვის მიმოქცევასავით მოისმოდა, ხან მკაფიო ხმად, ხანაც სანაპიროს კენჭებზე ტალღების ხმაურად. ბოლოს ყური მივუგდე. მოგესხენებათ, მწერალი რაც არის. ყველა მიზეზით წყვეტს მუშაობას. კარგი საბოდიშოც მზად აქვს: ეს შესაძლოა რომანისთვის გამოადგეს...

ნაუბარის ნამცეცებით და ნატყებით, რადგან სულ მიმოდიოდა (და კიდევ, უნდა ვაღიარო, იტალიური კი კარგად მესმოდა, მაგრამ ნეაპოლური კილო ნაკლებ გასაგები იყო ჩემთვის), ბოლოს და ბოლოს აღმოვაჩინე, რომ ფილუმენას ყველა სიტყვა ძირითადად მიმართული იყო ვინმე დუკასადმი. ნელ-ნელა ჩემს წინაშე სახე გამოიკვეთა. ბატონი დუკა სულაც არ უფროსოდა ორპირ ქარს, ბატონ დუკას არ უყვარდა გაუხამებელი საყელოები, ბატონ დუკას ჰქონდა დუელი, ქალებთან კი, ოჰ, ოჰ, ოჰ! დიდხანს, არ ვიცი რატომ, მეგონა, რომ საქმე კარგა ხნის წინათ გარდაცვლილ, ძველ დამქირავებელს ეხებოდა. მოსამსახურეები ასე არიან, მათ მოგონებებში ცოცხლობენ ძველი დროის ადამიანები, რომლებიც ენატრებათ. ერთი მოსამსახურე ქალი მყავდა, რომელიც ადრე ინგლისის ელჩთან მსახურობდა, და იძულებული გავხსნე დამეთხოვა, იმდენად აგრესიულ ზიზღით ადარებდა ჩემს მისაღებ ოთახს და ჩემს ექვსიოდე ჰალსტუხს ელჩის სამ დარბაზსა და მისი ტიტულისთვის შესაფერის მდიდრულ გარდერობს. ბოლოს ერთ დღესაც, შევეკითხე:

— დიდი ხანია, რაც თქვენი დუკა გარდაიცვალა?

ფილუმენამ დამფრთხალი თვალებით შემომხედა და სწრაფად გადაისახა პირფვარი.

— სულაც არ მომკვდარა. ასეთ რამეებს რატომ ამბობთ? ის ჩემი ბატონია.

— კიდევ ხართ მასთან?

— არასდროს მივატოვე. — მიპასუხა რაღაცნაირი გულმხურვალეობით.

ჩვენ აბსურდულ დიდ დარბაზში ვიყავით. ორ-სამჯერ უკვე მქონდა ნათქვამი ფილუმენასთვის, რომ არ ღირდა მისი დალაგება, რადგან სტუმრების მიღებას არ ვაპირებდი. მაინც ალაგებდა. აივნის სამი კარ-ფანჯრიდან არეულ-დარეულად შემოდიოდა მზე, ქუჩის ხმაური, შემწვარი თევზის სუნი და პირველ სართულზე განლაგებული მღესავის სალვისის ღრჭიალი.

— მამ, ფილუმენა, მასთან ცხოვრობთ?

— დიახ, — თქვა მან, — რა თქმა უნდა.

— და ეგ სამუშაო საკმარისი არაა თქვენთვის?

— ოჰ, როგორ არა! ისეთი უნესრიგოა. ყველაფერს იქითაქეთ ყრის, სულ კუდში უნდა სდიო...

— კი მაგრამ ჩემთან რატომღა მუშაობთ?

ცოცხს მიეყრდნო, რომელიც მისი სიმაღლე იყო.

— ფული მჭირდება, — მომიჭრა მოკლედ.

— თქვენ გჭირდებათ ფული?!

ისლა უნდა გამეფო, რომ ამ მორიდებული იერის პატრონი, ამ პატარა შავ ბოლომდე მკაცრად ღილებშეკრულ კაბაში გამოწყობილი ფილუმენა სადღაც თავისი დანაშაულებრივი სიყვარულის ნაყოფს ზრდიდა? მაგრამ ფილუმენას ასაკში შვილები კიდევ რომ ჰყოლოდა, იმ ხნისანი უნდა ყოფილიყვნენ, თავის გატანა თვითონ რომ შეეძლებოდათ.

— აჰ, არა! — მითხრა. — ჩემს ასაკში... მას სჭირდება ფული...

— ვინ მას?

— მის აღმატებულებას.

— დუკას?

მაპატივებთ. კარტეზიანული გონებაც, მე მიჭირს ხოლმე სწრაფად გაგება.

— მას სჭირდება ფული? თქვენს პატრონს? და თქვენ მასთან რჩებით?

— ცხადია, — თქვა მან — უკვე ორმოცდაათი წელია იქ ვარ.

— და იცის, რომ ჩემთან მუშაობთ?

მიპასუხა ფრაზით, რომელიც განსაკუთრებულად ბუნდოვანი მეჩვენა.

— ყურადღებას არ აქცევს, **poveretto!** არასდროს იცოდა ფულის თვლა.

ისევ შეუდგა გვას. ზურგი შემაქცია, პატარა, ვინრო ზურგი. ბუტბუტი განახლდა: ბატონი დუკა არ არის კარგად, ნამლები სჭირდება და ყველაფერი ძალიან ძვირია, და რა უნდა ელაპარაკო? დუკებს არაფერი გაეგებათ ამ საქმეებში. გული მომწურა. ხედავ, ლაპარაკობ, ხუმრობ. და შენს გვერდით ასეთი დრამა, ასეთი შენთვის გაუგებარი სილატაკე და უმწეობაა. ვფიქრობდი ამ დუკაზე, ამ მოხუც მოსამსახურე ქალზე... ცოტა მოგვიანებით თეთრეულის რეცხვის საკითხი გვექონდა გადასანყვეტი და მოხერხებულად ვუთხარი ფილუმენას:

— ორი პერანგია აქ, რომელიც მაინცდამაინც არ მიხდება. იქნებ ვინმე გყავთ, ვისაც მისცემდით...

უფრო მკაფიოდ ვერ მივანიშნებდი დუკაზე. პატივისცემა, რომელსაც ეს მოხუცი ქალი გამოხატავდა მის მიმართ, მეც გადმომედო. მაგრამ ფილუმენა უფრო სადა ადამიანი იყო.

— ბატონი დუკა ამაზე უკეთეს პერანგებს ატარებს. მხოლოდ თეთრ პერანგებს ატარებს. ფერადი პერანგები ვულგარულად მიაჩნია.

ქსოვილი ხელით მოსინჯა.

— ამისგან ცხვირსახოცებს გაუუკეთებდი. ბევრი აღარა აქვს.

— ცისფერ ცხვირსახოცებს? — ვთქვი მე, წინა შენიშვნით ჯერ კიდევ შეურაცხყოფილმა.

— დილით გასეირნებისას შეიძლება გამოადგეს. მის აღმატებულებას კიდევ აქვს საცხენოსნო კოსტიუმი.

— ცხენოსნობს?!

მე მანსარდაში შეყუჟული, სიცივიტ აკანკალებული მოხუცი წარმომედგინა.

— არა, — თქვა ფილუმენამ სავსებით ბუნებრივად. — არა, აღარ შეუძლია. ძალზე წინერია, მაგრამ დილაობით ვია კარაჩიოლოზე გასეირნებისას საცხენოსნო კოსტიუმს იცვამს. ძალიან უხდება. უცვეთია საცხენოსნო კოსტიუმი.

თუმცა პერანგების საქმემ სასურველი შედეგი არ მოიტანა, ჩვენს შორის ყინული მაინც საბოლოოდ გალღვა. ახლა ფილუმენას და მე ნამდვილი საუბარები გვექონდა. ერთ დღეს გავბედე და ნაიარევზე დაველაპარაკე.

— ეჭვიანმა. — თქვა ფილუმენამ და თვალში ღიმილი გაუკრთა.

გაოცებას გაოცება მოჰყვებოდა. ვიცოდი, რომ ნეაპოლში კიდევ იყო ეს პრაქტიკა — მოლაღატე ან თავქარიანი ქალისთვის სახეზე ნიშნის დადება. მაგრამ ეს სულაც არ იყო კეთილშობილი წრის ჩვეულება.

— ფილუმენა! თქვენ ფატალური ქალი იყავით?

— ჰე, — თქვა მან, — მახინჯებს ნიშანს არ ადებენ. ბოსტნეულის გამყიდველს იცნობთ?

— რომელ ბოსტნეულის გამყიდველს?

— უჰ! — თქვა აღშფოთებულმა. — თქვენ ვერაფერს ხედავთ. წერა, სულ წერა...

აივანზე გამიყოლა. პირდაპირ მართლაც იყო ბოსტნეულის გამყიდველი, რომელიც ადრე არ შემინიშნავს და ვისი დახლებიც ქუჩაზე გადმოდიოდა. გამყიდველი დიახაც იქ იყო, სკამზე ჩამოძვდარი წინაყის კალათებსა და პომიდორის ყუთებს შორის.

— ჩემზე დაქორწინება უნდოდა. — თქვა ფილუმენამ.

— უნდა დათანხმებულიყავით. — ვუთხარი მე — არაა ცუდი ბოსტნეულის გამყიდველობა.

ზიზლით მოპრუნა ტურები.

— მაშინ ბოსტნეულის გამყიდველი არ იყო.

— რას აკეთებდა?

— რალაც-რალაცებს. — მითხრა ბუნდოვნად, თავი რომ არ შეერცხვინა. — უიმედობისგან შეუდგა ვაჭრობას, როცა მე უარი ვუთხარი.

— ასე ძალიან უყვარდით?

— გიჟი იყო, — თქვა ფილუმენამ უბრალოდ.

თავი დახარა და დახვეწილი კეკლუცი მოძრაობით თითო საყურის ქვეშ შეიცურა.

— მან მაჩუქა. ძვირფასია.

სამი სართულის ქვემოდან ბოსტნეული გამყიდველმა შეგვინიშნა. ნამოდგა, მდაბლად მოგვესალმა, წელში მოიდრიკა და ხელით ნახევარწრე მოხაზა. გაშეშებულ, თავდახრილ, კისერზე ხელმიდებულ ფილუმენას ლოყები შეეფაკლა. ბოსტნეულის გამყიდველი ქვემოდან ამოჰყურებდა.

— მის აღმატებულებას ძალზე ახალგაზრდად მოეჩვენა. — თქვა ფილუმენამ.

ძალზე ახალგაზრდად? თვალწინ ოთხმოცს კარგა გვარინად გადაცილებული კაცი მედგა. ფილუმენამ ჩემი ფიქრი ამოიცნო.

— იმდენი ხანი გავიდა. — თქვა და შემდეგ კმაყოფილი იერით დაუმატა:

— ისევ ვუყვარვარ. არ დაქორწინებულა.

ქვემოთ მოხუცი თავის სკამს მიუბრუნდა. მაგრამ მისი მზერა ისევ ჩვენკენ იყო მომართული. თავს იქნევდა, თითქოს ამბობსო: „არ ინერვიულოთ, მე აქ ვარ.“ მისი პომიდორები, მისი წინაყები, აივნის წითელი ნემსინვერებიც იქ იყო.

— მაგისგან მიმაქვს ბოსტნეული. ფულს არ მახდევინებს.

— მაშ დუკა იყო თქვენი ქორწინების წინააღმდეგი? ამას გულში ღვარძლი არ დარჩა.

— მის აღმატებულებას მიაჩნდა, რომ კარგად მოიქცა. — თქვა ფილუმენამ.

ერთი წამით ბრაზმა წამომიარა. მისი აღმატებულება სხვა თვალთ დავინახე. რალაცის თქმა დავაპირე. ფილუმენას შეგხედე და გაეჩერდი. აქ, ამ აივანზე, ნემსინვერების შუაგულში რაც უნდა მეთქვა, მაინც არ შეისმენდა. და კიდევ რა საჭირო იყო მისთვის თვალის ახელა? ცხადია, არაფრისთვის, გარდა მისი გულის გატეხისა. რამდენიმე დღის შემდეგ ფილუმენა, არ ვიცი, რაზე მელაპარაკებოდა, და შევამჩნიე, მისი საყურეები გამქრალიყო.

— თქვენი საყურეები?

ფილუმენა ყმანვილქალივით შეტრიალდა და მკაცრი სახით გაუსვა ჩვარი წითელი ხის მაგიდას.

— დღეს არ გაიკეთეთ?

— ლომბარდში წავიღე. — ჩაილულულა.

ჩემს კაბინეტში გავედი. ჯახაჯუხი ავუტეხე უჯრებს. გაცოფებული ვიყავი. ოჰ, ეს დუკა! ახლა საყურეები! დარბაზში მივბრუნდი.

— აიღეთ. — ვუთხარი. — შეთანხმებული ვიყავით, რომ ჯამაგირი თვის ბოლოს უნდა მომეცა. ახლავე გაძღვეთ, ოღონდ იმ პირობით, რომ ახლავე ნახვალთ და გამოიხსნით თქვენს საყურეებს, ხომ? დიდად დამავალბებთ.

ჩემი ტონი ცოტა მკაცრად მეჩვენა და ხუმრობის ყაიდაზე დავამთავრე.

— რას იფიქრებენ ჩემზე უბანში? მოსამსახურე ქალი და უსაყურეებოდ...

ჩემი სიბრაზე უეცრად დაცხრა. ვფიქრობდი ამ მოხუც კაცსა და ფილუმენაზე, რომელთაც გუშინ საღამოს, ვინ იცის, ალბათ საქმელიც არ ჰქონდათ.

— გმადლობთ, — მითხრა ფილუმენამ. — ეს ძალიან გამო-
მადგება. მომავალ კვირას დაბადების დღე აქვს. მეგობრები
უნდა დაპატიჟოს. ვახშამი არა, ძალიან ძვირი დაჯდება. ისე
წასახემსებელი. ნაშუადღევს მოვა ხალხი ასე ერთი ან ნახევარ-
რი საათით, არავინ შეწუხდება.

ვაგლახ, უნდა ვიფიქროთ, რომ ღარიბისთვის, თუნდაც დუ-
კასთვის, ერთი საათი მეტისმეტია. როდესაც მომდევნო კვირაში
ფილუმენამ ამ სამხარზე დამპატიჟა (და მიუხედავად იმისა, რომ
ფილუმენამ ეს მინვევა ათასნაირ პრეტექსტში შეახვია: დუკას
უყვარს კითხვა, მწერალი და ისიც პარიზიდან ჩამოსული, აინტე-
რესებსო), წამსვე მივხვდი, რომ იქ მხოლოდ ადგილობრივი დუ-
კებისგან მისი უარყოფისა და იმის გამო ვიყავი მიპატიჟებული,
რომ უკეთესი, უფრო შესაფერისი ვერავინ იპოვეს.

როგორც მოსალოდნელი იყო, დუკა თითქმის ნანგრევებად-
ქცეულ კეთილნადგებ სასახლეში ცხოვრობდა. ეზოში სხვადასხ-
ვა ხელობის გილდები დაბანაკებულიყვნენ. თვით ცხენიც კი
იყო ჰაერზე გამოსული. ფილუმენა გამოვიდა კარის გასაღებად.
ლამაზი ქუდი ეხურა და ფარულებიანი წინსაფარი ეცვა. ქათი-
ნაური რომ ვუთხარი, ტურზე თითი მიიღო. ძალზე ლამაზი, ქან-
დაკებებითა და მწვანე მცენარეებით შემკული გალერეით ჩემ-
საზე სამჯერ დიდ დარბაზში შემიყვანა. იქ ორი მოცინარი მო-
ხუცი დამხვდა. ერთი დუკა იყო, მეორე — პრინცი გრანიაო.
მოცინარი, კარგად ვთქვი. მეგონა, საქმე ადამიანთა ნარჩენებ-
თან მქონდა. შესაძლოა ნარჩენები იყვნენ, მაგრამ, როგორც
ჩანდა, კარგ მდგომარეობაში მყოფნი და კმაყოფილნი თავიან-
თი ხვედრისა. ერთს, უფრო პატარას (დუკას), და მეორეს, ძალ-
ზე გრძელს, ერთნაირი სახე ჰქონდათ, ღია, ძველი, გადარეცხი-
ლი ქვის ფერი, ცისფერი თვალები. დუკას მონოკლიც ეკეთა,
რომლის ანარეკლიც უამიდან უამზე სიცოცხლეს მატებდა მის
გამომეტყველებას. ისინი მესაუბრნენ პარიზზე, ცოტა თავისე-
ბურ პარიზზე, რომლის თაობაზეც ჩემზე მეტი იცოდნენ: მაქ-
სიმზე, კაფე დე პარიზე, ბულვარებზე, ტაბარინებზე (იტალიუ-
რად ფრანგული სიტყვა ტაბარინი აღნიშნავს ყველაფერს, და-
მის კლუბებიდან დაწყებული ფოლი-ბერყერით დამთავრე-
ბულს). პრინცი ღიღინებდა მხიარული ქვრივის არიას:

ლიზონ, მანონ, ტუაზონ...

მაშინ, როცა დუკას მკლავზე ხელმოკიდებული ახალგაზ-
რდული შემართებით მიყვავდი დიდი მაგიდისკენ, რომელზეც
ბოთლები და რაღაც სასუსნავეები იყო განლაგებული, იქ დიდი
სიურპრიზი მელოდა: ვიცანი მშვენიერი ნაქარგი სუფრა, რო-
მელიც წესისამებრ, ჩემთან უნდა ყოფილიყო. ფილუმენას
შევხედე, მშვიდი, თავდაჯერებული ღიმილი ჰქონდა. მეც გა-
მელიმა. ბოლოს და ბოლოს, ჩემთან ამ სუფრას არ ვხმარობ-
დით. და რა უნდა ყოფილიყო იმაზე უფრო ბუნებრივი, რომ
ფილუმენამ ერთი დღით ჩემგან ითხოვა?

— პორტვინი? — მითხრა დუკამ. — პარიზში უყვართ
პორტვინი.

— ფინჯან ჩაის ვამჯობინებდი.

დუკამ და პრინცმა მოსურვეს ამ უცნაური გემოვნებით
კარგა გვარიანად გახალისება. კვლავ ქალებზე მუსაიფს შე-
ვუდექით. დუკასაც და პრინცსაც ამ თემაზე რამდენიმე ანეკ-
დოტი და მოგონება ჰქონდათ. დუკას თუ დავუჯერებდით,
იტალიელი ქალები უფრო ქალურები იყვნენ. ფრანგ ქალებში,
მისი აზრით, ყოველთვის იყო რაღაც ძალზე გონივრული. იმე-
დოვნებდა, რომ ეს შენიშვნა ჩემს თავმოყვარეობას არ ლახავ-
და. არა, სულაც არ მილახავდა თავმოყვარეობას. ესპანელებ-
ზეც ბევრი ჰქონდა სათქმელი.

— ჰე, — თქვა პრინცმა, — გახსოვს ინესი, სევილიაში...

ამ ინესის გახსენებაზე ერთმანეთს ქიმუნჯები უთავაზეს.
მომღერალი ყოფილა, თუ სწორად გავიგე. რის შემდეგაც
პრინცმა თავისი აზრი მოგვასხენა ინგლისელებზე: ათიდან
ცხრა არაფრად ვარგა, მაგრამ მეთათე ნამდვილი სამოთხეაო.
რას ვფიქრობდი ინგლისელ ქალებზე? უნდა მეღიარებინა,
რომ არაფერსაც არ ვფიქრობდი. რომ მხოლოდ ერთი ინგლი-

სელი ქალი მიყვარდა ჩემს ცხოვრებაში. ის თექვსმეტი წლისა
იყო, მე თხუთმეტი.

ამის შემდეგ ზარის ხმა გაისმა. დუკა და პრინცი ჭიქებით
ხელში კარისკენ შებრუნდნენ. ისე აშკარად ეტყობოდათ, რომ
ვიღაცას ელოდნენ, ეს უკვე უხერხულობას იწვევდა. მათი მო-
ლოდინის ობიექტი მხოლოდ და მხოლოდ ბოსტნეულის მოხუ-
ცი გამყიდველი ყოფილიყო. ის დარბაზის წირთხლზე შეჩერ-
და, ფილუმენა მის ზურგსუკან მოჩანდა. სალამი მოგვცა.
არაჩვეულებრივი ხლით სავსე კალაღა ეჭირა ხელში. დუკამ
მადლობა გადაუხადა მწყალობლური გულითადობით.

— კარგია, ჩემო მეგობარო. ძალზე კარგია. მადლი მომიხ-
სენებია. აქ დადეთ. და ერთი ჭიქა პორტვინი აიღეთ.

პატივისცემის გამომხატვით, მაგრამ უდრეკად, მტრული მზე-
რით, ბოსტნეულის გამყიდველმა უარი თქვა სასმელზე. ცხადია,
შეუფერებელი საქციელი იყო ამის ჩადენა, მაგრამ მე ჩავიღინე.

— აბა, ვნახოთ, ფილუმენა, — ვთქვი მე — თქვენ თუ მა-
ინც შეძლებთ მის დათანხმებას.

სამარისებური სიჩუმე ჩამოვწავა. ჩემზე მომართულ ოთხივე
მზერაში — დუკას, პრინცის, ფილუმენას, გამყიდველის —
აშკარად ერთი და იგივე შეკითხვა ამოვიკითხე: განა პარიზში
სტუმრები მოსამსახურეებს ელაპარაკებიან?

ამ დილას დაკრძალეთ ფილუმენა. ჩვენ — ბოსტნეულის
გამყიდველმა, კონსიერჟმა, ბაყალმა, მენალემ, ჩვენს ქუჩაზე
მცხოვრებმა ნოტარიუსმა, მღვსავმა პირველი სართულიდან,
რკინა-კავეულის ვაჭარმა, მღებავმა და მისმა სამმა მუშა
ქალმა, მკითხავმა და თვით ჩამომხმარმა მოზარდმა, რომელ-
საც ჩემთვის უბეში დამალული კონტრაბანდული ამერიკული
სიგარეტები მოაქვს. ფული შევავროვეთ და ფილუმენას ამ ქა-
ლაქში ამ ბოლო ოცდაათი წლის მანძილზე ყველაზე ლამაზი
გასვენება ჰქონდა. მას, ასე სუსტსა და პატარას, კედლის გას-
წვრივ რომ მიცუქცუქებდა ხოლმე, კორტეჟი ჰქონდა, რო-
მელმაც ნახევარ საათს მოძრაობა გადაეკეტა, ჰქონდა უზარ-
მაზარი კატაფალკი ოთხივე მხარეს საყვირებიანი ანგელოზე-
ბით, ჰქონდა ყვავილთა დიდრონი თაიგულები, ორი ათასი კა-
ცი მიაცილებდა. პროცესიის თავში, გვერდებიგვერდ, უბრადა,
დუკა და ბოსტნეულის გამყიდველი მიაბიჯებდნენ.

დაკრძალვის შემდეგ, შინ დავბრუნდი. სასწრაფო საქმე
მქონდა. მაგრამ ვერაფრის გაკეთება შეეძელი. ყელში ბურთ-
გაჩრილი, გულმოკლული შენზე ვფიქრობდი ფილუმენა. შენ-
ზე ვფიქრობდი, პატარა მოხუცო, პატარა გულუბრყვილოვ,
პატარა სენ-ბერნარო. შენზე ვფიქრობდი. თავში სხვადასხვა
აზრი მომდიოდა. რის მაქნისნი იყვნენ ეს აზრები იმ მაგალი-
თის წინაშე, შენ რომ დაგვიტოვე? ბოსტნეულის გამყიდველი
მოვიდა ჩემ სანახავად. კვლავ შავი, სამგლოვიარო კოსტიუმი
ეცვა, კიდებშეტეხილი საყელო ეკეთა. მითხრა:

— ახლა ამ დუკას უნდა მივხედოთ.

ვთქვი:

— სულ მარტო დარჩა, საბრალო კაცი.

— ეგ არაა საბრალო კაცი, — მიპასუხა ბოსტნეულის გამ-
ყიდველმა სიძულვილით აღსავსე ხმით. — ურჩხულია, გეუბ-
ნებით. ეგოიზმის გამო შეუშალა ხელი ფილუმენას დაქორწინ-
ებას ჩემთან. რომ არ დაეკარგა. რადგან კარგად უვლიდა.
ურჩხულია. მოგკლავდი. მაგრამ ფილუმენა, ზეცაში, ძალზე
უბედური იქნება, მას რომ რამე მოაკლდეს. შევეთანხმდით. ბა-
ყალი ხორციით მოამარაგებს, მუქთად. აფთიაქარი წამლებით,
მე ბოსტნეულით. მრეცხავი ქალი თეთრეულს მოუვლის. არა,
არაფერი მოაკლდება.

და დაამატა:

— ამას ფილუმენასთვის ვაკეთებთ.

ფრანგულიდან თარგმნა
დალი იაშვილი

ბიზანტიური კვალი

ჩვეულებრივზე ჩვეულებრივი ფილმია, საკმაოდ უფერული და უღიმღამო. არც თავისი ქაჯობით გამოირჩევა, არც დაპურობილი მწვერვალებით, მაგრამ სამუდამოდ ჩაგრება მესხიერებაში ერთი საგულისხმო დეტალის გამო. ერთ ეპიზოდში ფილმის რომელიღაც პერსონაჟს ახსენებენ, რომელიც მალე უნდა გამოჩნდეს ეკრანზე, ალბათ ტამარა ჰქვიაო, იმიტომ რომ ყველანი „ცარილა ტამარას“ ეძახიანო. ეს მეტსახელი არ უკავშირდება რუსეთის ისტორიას, არც ჩინური წარმომავლობისა და არც ურუგვაული ეთქმის, მას ერთადერთი წყარო მოეპოვება, თვალსაჩინო და ეჭვმიუტანელი წყარო, სახელდობრ — ლერმონტოვის ცნობილი ლექსი (ბალადას რომ უწოდებენ), სათაურად „თამარი“.

აღნიშნული ფილმი დოკუმენტური არ გახლავთ და სასამართლოში წარსადგენ სამხილად არ გამოდგება, მაგრამ, როგორც მოგვხსენებათ, ნებისმიერი მხატვრული ნაწარმოები (შედეგრი იქნება თუ რიგითი ეგზემპლარი) მეტნაკლებად ასახავს ცხოვრებისეულ სინამდვილეს და, ამდენად, ზემოთქმული „ცარილა ტამარა“ (ირონიული ელფერით) უჭოქმანოდ უნდა ვირწმუნოთ, მით უფრო, რომ გამოთქმა იგი, ალბათ, ნებისმიერ ჩვენგანს ცხოვრებაში ერთხელ მაინც შეხვედრია.

აი, ეს ყოფილა ჩვენი ბედი და მართლაც დაიჯერებ, რომ ჩვენისთანა ბედნიერი განა არის სადმე ერიო, როგორც ბრძანებდა წმ. ილია მართალი. აბა თავად განსაჯეთ, რატომ მოხდა, რომ მაინცდამაინც ლერმონტოვმა გაუთქვა სახელი ჩვენს სახელოვან მეფე-ქალს, ვისაც ქართველი მემატიანე ამგვარად ამკობდა: „ერაყს მყოფნი მეგბენნი, გინა მეჩანგენი თამარის შესხმათა მუსიკელობდიან; ფრანგი და ბერძენნი, ზღვასა შინა მენავენი, ნიავ-კეთილობათა შინა, თამარის ქებათა იტყვიან“.

ჯერ კიდევ XX საუკუნის დამდეგს ნიკო მარი აღშფოთებით შენიშნავდა: მამაო ვოსტორგოვს რა უნდა მოვთხოვოთ, როცა თვით დიდებულმა რუსმა პოეტმა, კავკასიის ბუნების უბადლო მგოსანმა ლერმონტოვმა თავის ერთ ლექსში ღვთაებრივი თამარი აქცია ფანტასტიკურ, ქართული სულისათვის საძულველ გარყვნილ დიაცად, რომელიც ყოველ გამვლელ-გამომვლელს ნებდებაო. „აქ ხომ პირდაპირი უფსკრულია ფანტაზიასა და სინამდვილეს შორის“, — ასკვნიდა ღვანლმოსილი სწავლული.

1918 წელს ზურაბ ავალიშვილმა, რუსეთიდან სამშობლოში რომ ბრუნდებოდა, თავის დღიურში ჩაიწერა: „თამარ დედოფლის კოშკთან მავონდება აკად. ნიკო მარის გაკვირვება, თუ რისთვის გარდაქმნა ლერმონტოვმა საქართველოს ისტორიის დიადი, ხატად მიჩნეული თამარი დარიალის კლდედან შემთხვევითი საყვარლების გადამდეგდებ დიაცად. მე კი მგონია, რომ ეს უფრო გაართობს „ვალოდიებსა“ და „მუროჩკებს“.

Сплетались горячие руки,
Уста прилипали к устам,
И странные, дикие звуки
Всю ночь раздавались там.

მხატვარი ნოდარ ბადურაშვილი

საფიქრებელია, რომ ამგვარ ცილისწამებას ლერმონტოვი თავად როდი შეთხზავდა და ამიტომაც არ წყდება მისი ლექსის სავარაუდო წყაროთა ძიება და კვლევა. ზოგი მათგანი საეჭვოა, ზოგიც — მეტნაკლებად დამაჯერებელი. მაშასადამე, არსებობის უფლება შეიძლება ჰქონდეს იმ ვერსიასაც, რომელიც დამონმებულია ინგლისელი მწერლის ევან ჯონის რომანში „ხალვე გაეშურე შინ“ (ნიუ-იორკი, 1950), სადაც მოთხრობილია ნორვეგიელი რაინდის ანდრეს ვარინგერის თავგადასავალი ჯვაროსნულ ლაშქრობათა ეპოქაში, კერძოდ XII საუკუნის დამდეგს.

...ერთ მშვენიერ დღეს ნორვეგიელი რაინდი ჩადის კონსტანტინოპოლში და ჩაირიცხება ვარიაგთა გვარდიაში. ბიზანტიის სატახტო ქალაქი დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს მასზე, მაგრამ ბიზანტიის კეისარი — გაცილებით ნაკლებს. „თანდათან ვხვდებოდი, რომ კაცი, რომელიც მართავდა იმპერიას, იყო არა იმდენად ტირანი, რამდენადაც — დამთხვეული“, — გვაუწყებს ანდრესი. მას მხედველობიდან არ გამოჰპარვია კეისრის დადებითი თვისებანი (მმართველობის ნიჭი და უნარი, მოსახლეობის დაბალი ფენების მფარველობა), მაგრამ შავი ფერი ჩრდილავდა თეთრს და ნთქავდა. ნორვეგიელი რაინდის სიტყვით, ანდრონიკე კეისარმა უკვე ცხადყო, რომ ბიზანტიაში არც ერთი სულიერის სიცოცხლე თუ თავისუფლება არ იყო ხელშეუხებელი, არც ერთი სულიერის რეპუტაცია არ იყო დაცული ცილისწამებისგან. ადამიანებს ბოლოს უღებდა ნაჯახი ან თოკი, ხოლო სიმართლეს — ქაღალდზე დაწერილი სიტყვა. ბრალიანთა თუ უბრალოთა სიკვდილით დასჯის წესი ყოველთვის საზარელი იყო — სხვების შესაძრწუნებლად და დასამორჩილებლად.

ჯერ კიდევ იერუსალიმში ყოფნისას სმენია ანდრესს ბიზანტიის კეისრის ალვირახსნილობა. იქაური არქივისკოპოსი იხსენებდა, რომ ახალგაზრდობის წლებში ანდრონიკე „წმიდა ქალაქში“ ჩაბრძანებულა. ეს კაცი არ მომწონდაო, ამბობს არქივისკოპოსი, მაგრამ ქალებს ძალიან მოსწონდათო; „როდესაც მან დატოვა ჩვენი ქალაქი, აქ მცხოვრები ცოლიანი მამაკაცების ნახევარს მაინც სწყუროდა, რომ ყელი გამოეჭრათ მისთვის“.

ანდრონიკეს თავის ხანგრძლივ ყარობობაში თურმე ისეთი „საქმენი საგმირონია“ ჩაუდენია, გაცეხას რომ გამოიხვევდა თვით მისი დამასკოელი თუ ბაღდადელი მასპინძლების ჰარამხანებში. იმჟამად კეისარი უკვე სამოც წელს იყო გადაცილებული და ჭაბუკური ენერჯია აღარ მოსდევდა, მაგრამ ნადირობისას მისი ხელით განგმირულ ყოველ ირემსა თუ ტახს, კონსტანტინოპოლში დაბრუნებამდე, თითო ქალწული მაინც ეწირებოდაო.

ნორვეგიელი რაინდი ასე გვიხატავს ბიზანტიის კეისრის პორტრეტს, რომელიც პირწმინდად შეესაბამება ისტორიულ სინამდვილეს.

1184 წელს კონსტანტინოპოლში მყოფი ანდრესი, როგორც კეისრის ვარიაგთა გვარდიის წევრი, საპატიო ამაღლის შემადგენლობაში ეგებება კავკასიიდან ხომალდით ჩამოსულ „ქართველთა დედოფალ თამარს“. ოქროს რქის სანაპიროზე დამხვდურთა წინა რიგებში დგას ანდრესი და მოხარულია, რომ წილად ხვდება ასეთი პატივი.

ნორვეგიელი რაინდი თამარის შესახებ გვაუწყებს შემდეგს: „იგი მიეკუთვნებოდა ბაგრატიონთა სამეფო გვარს, რომელიც განთქმულია მოხდენილი მამაკაცებითა და

მშვენიერი ქალებით. გამოირჩეოდა მართლაც თვალისმომჭრელი სილამაზით და დაჩრდილა ლოყებდათხუნული და მოუხეშავ, ზიზილ-პიპილა სამოსელში გამონყობილი ბიზანტიელი სეფექალები. თავისი სათნოებით იგი ამკარად აღებატებოდა მათ, თუმცა ავყია ადამიანებმა მალე მოჰკიდეს ხელი ამ სათნოების შემნიკვლას“.

ანდრესის სიტყვით, გასაოცარი იქნებოდა, რომ ანდრონიკე არ მოხიბლულიყო ქართველი სტუმრის მშვენებით, არ აღძვროდა ჩვეული ჟინი და არ შეეთავაზებინა თავისი სარეცელი, როგორც ქორწინების პრელუდია, მაგრამ ანდრესი იმასაც ხვდება, თუ რას გამოიწვევდა გვირგვინოსანი სტუმრის გულში ასეთი წინადადება: „მისი პასუხი ადვილი გამოსაცნობი იყო. მაგრამ ზიზილიან უარსაც კი არ უნდა მიეყვანა ანდრონიკე ისეთ სულმდაბალ შურისძიებამდე, რაც მან ჩაიდინა მისი რეპუტაციის შებღალავით“.

შემდეგ აღწერილია იპოდრომზე გამართული შეჯიბრება ცხენბურთში ბიზანტიელ და ქართველ დიდებულებს შორის (თვით ანდრონიკე კეისრის მონაწილეობით). ანდრესი გვამცნობს, რომ ბიზანტიელებს ძლიერ უყვარდათ ცხენბურთი და, ჩანს, შეთვისებული ჰქონდათ ქართველებისგან, რომელთა მინა-წყალი ესაზღვრება ირანს, სადაც ხსენებული თამაში წარმოიქმნა.

ანდრესს არ გამოჩენია ანდრონიკეს სიმკვირცხლე და შემართება ცხენბურთში. როდესაც კეისარმა ცხენი გააჭენა ქალთა ტრიბუნისაკენ მათი ტაშის მოსახვეჭად, ნორვეგიელმა რაინდმა იმასაც მოჰკრა თვალი, რომ „თამარ დედოფალმა ძალზე სუსხიანი ღიმილი უძღვნა ანდრონიკეს“.

ცხენბურთით ხომ გააჩნო კეისარმა ქართველი სტუმრები, მერე სანადიროდ ეპატიჟება რამდენიმე დღით მცირე აზიის სანაპიროზე.

ანდრესი ხშირ-ხშირად დაეხეტება ქალაქში, სადაც კეისრის ქალაქგარეთ ყოფნის გამოისობით აღარ იგრძნობა ჩვეულებრივი ციებ-ციხელება.

„ვხვდებოდი ადამიანებს, რომლებიც გაცილებით ნაკლებს ლაპარაკობდნენ სიცილიასთან მიმდინარე ომისა თუ მთავრობის ავკარგის შესახებ და გაცილებით მეტს — ფულზე, ქალებზე ანდა მომავალ მარულაზე“, — გაკვირვებით გადმოგვცემს ნორვეგიელი რაინდი.

ცოტა ხნის შემდეგ ერთმა ვარიაგმა თავისიანებთან მოიტანა წერილი, რომელსაც წაწყდომოდა პარფიუმერის დუქანში („უფაღმა უწყის, ამ კაცს იქ რა ესაქმებოდა!“ — დაცინვით შენიშნავს ანდრესი).

წერილში ნათქვამი იყო, რომ უქრისტიანესმა ხელმწიფემ, ავტოკრატორმა, მოციქულთა თანასწორმა (ანდრონიკეს ტიტულაზე გახლავთ) ნადირობა მოაწყო პატივისცემად სტუმრისა იმ ქვეყნიდან, რომელიც ვალდებულია კონსტანტინოპოლის ვასალი თუ არა, მოკავშირე მაინც იყოს. წერილი აღწერდა ძალზე სამუხარო ფაქტს — კეისრის სტუმართმოყვარეობის ბოროტად გამოყენებას, განსაკუთრებით გინეკიონთან დაკავშირებით, და გადაკრულად მოიხსენიებდა ერთ „ზორბა და ვნებიან ეთიოპიელს“.

ანდრესი თავის კოლეგას ურჩევს, ამ ქალაქს ნურავის ჩააბარებ და აქვე მოსპო, ძირგამომხრელ საქმიანობასა და შეთქმულებასთან არავითარი კავშირი არა აქვსო. მაგრამ პასუხად ესმის, რომ წერილის სხვა ეგზემპლარები მაინც მიაღწევნენ კეისრის სასახლეს, თუკი სწორედ იქიდან არ გაუვრცელებიათო.

ანდრესი გულისწყრომით შენიშნავს: „ცილისწამებამ ფეხი აიდგა, რათა ექოდ გაჰყოლოდა საუკუნეებს“.

ნორვეგიელმა რაინდმა არ იცის, ბიზანტიელ სეფექალთაგან ვისი საქციელი მიაწერეს თამარს; არც ის იცის, როდის შეიტყო ქართველმა სტუმარმა, თუ რას ჩურჩულებდნენ და რას წერდნენ მისი ღირსების დასაქინებლად; მან მხოლოდ ის იცის დანამდვილებით, რომ თამარს არ დაუყოვნებია კონს-

ტანტინოპოლის მიტოვება და სამშობლოსაკენ გამზავრება — „რამხელა რისხვითა და ზიზილით, ეს შეიძლება მხოლოდ ვივარაუდო. და მას აღარასოდეს უნახავს ეს ქალაქი“.

როგორც ვხედავთ, ანდრესს ვარინგერისა თუ მისი სულისჩამდგმელი ავტორის სიმპათია-ანტიპათიები ძალზე მკაფიოდ არის გამოთქმული და, ალბათ, არავითარ კომენტარს არ მოითხოვს.

მიუხედავად ყველაფრისა ანდრესი სიბრალულით მოგვითხრობს აჯანყებულ დიდგვაროვანთა მიერ ანდრონიკე კეისრის დამხობის ეპიზოდებს.

იპოდრომზე ათასობით მაყურებელს მოუყრია თავი სეირის საყურებლად. ნაცემ-ნაგვემი, თვალდათხრილი და მკლავებმოჭრილი არსება, ოდესღაც ანდრონიკე კეისარი რომ იყო, კოჭლი და ქეციანი აქლემის ზურგზე შესვეს და მთელი არენა შემოატარეს. მერე დაიწყო ხანგრძლივი ნამება მომავლადვი კეისრისა. ანდრონიკემ მხოლოდ ორჯერ ამოიღო ხმა. ჯერ უზენაესს შევედრა: უფალო, შემინყალეო; ცოტა სული მოითქვა და წაიჭურჩულა მათი მისამართით, ვინც თავს ირთობდა უმწეო მსხვერპლის სადისტური ნამებით: „რისთვის გინდათ დაამსხვრიოთ უკვე დათრგუნული ლერწამი?“ ანდრესის სიტყვით, „დანარჩენი იყო დუმილი და შესაძლოა — ზიზილიც“.

ანდრონიკეს დამხობის შემდეგ ნორვეგიელი რაინდი ტოვებს კონსტანტინოპოლს და ამბობს: „აღარასოდეს ვისურვებდი ფეხის დადგმას ამ ქალაქში“.

...ინგლისელი მწერლის ბოლოსიტყვაობაში ჩამოთვლილია გამოყენებული წყაროები. ეს გახლავთ, უპირველეს ყოვლისა, ჯვაროსნულ ლაშქრობათა აღმოსავლეთ-დასავლეთის მემატიანების ცნობილი კრებული კრებები, XIX საუკუნეში რომ იბეჭდებოდა საფრანგეთში (სხვათა შორის, მათგან დიდად არის დავალებული კონსტანტინე გამსახურდიას „დავით აღმაშენებელი“).

ევან ჯონის რომანის, თუ შეიძლება ასე ითქვას, „ჯვაროსნული“ ნაწილი დამყარებულია სანდო წყაროებზე და მასში მოქმედებენ რეალურად არსებული პირნი (რენო დე შატილიონი, გიორი ტვიროსელი, მარიამ კომნენოსი, სულტანი სალადინი და სხვანი). რა თქმა უნდა, ეს დასკვნა არ ეხება რომანის სამიჯნურო ხაზს (ანდრესი და ივეტა). ასევე საისტორიო წყაროების მიხედვით არის გადმოცემული ანდრონიკე კეისრის დროინდელი ბიზანტიის ამბები. გათვალისწინებულია გამოჩენილი ინგლისელი ისტორიკოსის უილიამ გიბონის ნაშრომიც და, ანდრესს ვარინგერის ჩანაწერებთან ერთად, ჭეშმარიტი თვითმხილველის — ბიზანტიელი მემატიანის ნიკიტა ხონიატეს თხზულება.

ბიზანტიის საშინაო და საგარეო ვითარება XII საუკუნის დამლევს, ანდრონიკეს პორტრეტი, მისი ავტორცული თავგადასავლები და მის მიერ გაჩაღებული სასტიკი ტერორი, მისი დამხობისა და სიკვდილის ამბავი — ყოველივე ეს დაწვრილებით არის ასახული ნიკიტა ხონიატეს თხზულებაში და ევან ჯონის ხშირად სიტყვა-სიტყვით მისდევს თავის წყაროს.

ამგვარად, ინგლისელი მწერლის რომანი „ბიზანტიურ“ ნაწილშიც ერთგულია ისტორიისა. მაგრამ თამარ მეფის ვიზიტი კონსტანტინოპოლში გამონაკლისს უნდა ნააგავდეს. არც ქართულ წყაროებში და არც ნიკიტა ხონიატეს დეტალურ თხრობაში ანდრონიკეს დროინდელი ბიზანტიის შესახებ ერთი სიტყვითაც არ არის მინიშნებული, რომ თამარი ოდესმე სტუმრად სწევია კონსტანტინოპოლს.

ალბათ არ არის გამორიცხული, რომ თამარი მართლაც ჩასულიყო კონსტანტინოპოლში; არ არის გამორიცხული, რომ თავშეუკავებელი და აღვირახსნილი ანდრონიკე მოხიბლულიყო თავისი შორეული ნათესავის მშვენებით და, ცხადია, არც ის არის გამორიცხული, რომ უარით განრისხებულ კეისარს ცილისწამება გაევრცელებინა მეზობელი და ერთმორწმუნე ქვეყნის დედოფალზე.

მაგრამ ძნელია იმის შესახებ, რაც შეიძლება მომხდარიყო და არ მომხდარა.